

spot

Situační analýza

Krnov

Situační analýza sociálně vyloučených lokalit v Krnově vznikla jako součást individuálního projektu „Zavádění systémových nástrojů sociálního začleňování v sociálně vyloučených lokalitách“ (reg. číslo CZ.1.04/3.2.00/90.0001).

Projekt je realizován Agenturou pro sociální začleňování Úřadu vlády České republiky v roce 2012 a 2013 s podporou Evropského sociálního fondu a českého státního rozpočtu v rámci oblasti podpory 3.2 Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost.

září 2013

Centrum pro společenské otázky SPOT, o. s.
Praha

Dr. Alice Szczepaniková
PhDr. Eva Kubíčková
Ľubica Kobová, PhD.

Obsah

Seznam používaných zkratk	6
1 Úvod	7
2 Shrnutí	9
3 Socioekonomická situace v obci a vyloučených lokalitách	12
3.1 Identifikace sociálně vyloučených lokalit a odhady socio-demografických charakteristik sociálně vyloučené populace	12
3.1.1 Vrchlického, Mánesova, Alšova.....	14
3.1.2 Stará, Libušina	21
3.1.3 U Požárníků	24
3.1.4 Albrechtická.....	25
3.1.5 Ubytovny.....	30
3.1.6 Sociálně vyloučení obyvatelé mimo SVL.....	32
3.1.7 Vzájemná komparace jednotlivých lokalit.....	32
3.1.8 Shrnutí	32
3.2 Bydlení	34
3.2.1 Charakteristika bytového fondu a ubytovacích kapacit.....	34
3.2.1.1 Sociální bydlení	34
3.2.1.2 Byty dražené obálkovou metodou a byty s pevně stanoveným nájemným	38
3.2.2 Bytová politika města	42
3.2.3 Stav v lokalitách	43
3.2.3.1 Vrchlického, Mánesova, Alšova	43
3.2.3.2 Albrechtická.....	44
3.2.3.3 Stará, Libušina	45
3.2.3.4 U Požárníků.....	45
3.2.4 Shrnutí	45
3.3 Zadlužení	47
3.3.1 Charakter a výše zadlužení.....	47
3.3.2 Dluhy na nájemném a na službách spojených s bydlením	47
3.3.3 Dluhy u nebankovních úvěrových a splátkových společností.....	50
3.3.4 Lichva	52
3.3.5 Institucionální kapacity v oblasti dluhového poradenství.....	53
3.3.6 Shrnutí	53
3.4 Vývoj zaměstnanosti	54
3.4.1 Vývoj ekonomiky a zaměstnanosti.....	54
3.4.2 Ukazatele nezaměstnanosti	54
3.4.3 Trh práce a sociální vyloučení	59
3.4.3.1 Nabídka pracovních míst	59
3.4.3.2 Odhad nezaměstnanosti v jedné SVL.....	59
3.4.3.3 Příčiny vysoké nezaměstnanosti Romů ve vyloučených lokalitách v Krnově	61
3.4.3.4 Profese lidí v SVL a jejich zaměstnavatelé.....	61
3.4.3.5 Možnosti přivýdělku a neformální zaměstnávání.....	62
3.4.4 Aktivní politika zaměstnanosti.....	62
3.4.4.1 Veřejně prospěšné práce a veřejná služba.....	63
3.4.4.2 Veřejně prospěšné práce a veřejná služba v Technických službách	64
3.4.4.3 Rekvalifikace	65
3.4.4.4 Poradenství.....	66

3.4.5	Hledání práce a pomoc institucí.....	67
3.4.6	Spolupráce škol a firem	68
3.4.7	Shrnutí	68
3.5	Vývoj dávek státní sociální podpory a dávek v hmotné nouzi.....	70
3.5.1	Dopady sociální reformy	70
3.5.2	Obtíže se získáváním dat.....	70
3.5.3	Struktura a výše dávek pobíraných obyvateli SVL.....	70
3.5.4	Mimořádná okamžitá pomoc (MOP)	71
3.5.5	Doplatek na bydlení	72
3.5.6	Zrušení sociálního příplatku.....	72
3.5.7	Shrnutí	72
3.6	Sociální služby a jiné podpůrné aktivity v obci.....	74
3.6.1	Přehled sociálních služeb a podpůrných aktivit.....	74
3.6.2	Zkušenosti lidí ohrožených sociálním vyloučením se sociálními službami.....	75
3.6.3	Komunitní plánování.....	78
3.6.4	Shrnutí	79
3.7	Vzdělání	80
3.7.1	Vzdělanostní struktura populace Krnova	80
3.7.2	Nabídka a dostupnost vzdělávacích zařízení.....	80
3.7.3	Předškolní vzdělávání	81
3.7.4	Základní vzdělávání.....	83
3.7.4.1	Systém inkluzivního základního vzdělávání	85
3.7.4.2	Pohled rodičů na základní vzdělávání.....	86
3.7.5	Praktická základní škola.....	87
3.7.6	Střední a vysokoškolské vzdělání.....	87
3.7.7	Volnočasové aktivity pro děti a mládež	89
3.7.8	Shrnutí	90
3.8	Rodina	91
3.8.1	Činnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí	91
3.8.2	Další služby pro ohrožené rodiny ve městě	92
3.8.3	Záškoláctví a skryté záškoláctví.....	94
3.8.4	Témata vyžadující zvláštní pozornost.....	94
3.8.4.1	Brzké zakládání rodiny mezi mládeží	94
3.8.4.2	Senioři a jejich rodiny.....	95
3.8.5	Shrnutí	95
3.9	Bezpečnost.....	97
3.9.1	Kriminalita obecně a ve vztahu k SVL.....	97
3.9.2	Počty příslušníků Městské policie a Policie ČR.....	99
3.9.3	Pocit bezpečí a zkušenosti s rasismem z pohledu obyvatel.....	100
3.9.4	Neonacistická scéna v Krnově.....	102
3.9.5	Hodnocení práce policie z pohledu obyvatel.....	103
3.9.6	Prevence kriminality.....	103
3.9.7	Shrnutí	104
4	Porovnání situace v rámci lokalit a mimo ně	105
4.1	Existující diskursy o obtížích ve městě.....	105
4.2	Vztahy a možnosti participace.....	106
4.3	Shrnutí.....	108
5	Specifická studie: Bydlení a dynamika migrace sociálně vyloučených obyvatel města, příčiny a mechanismy	110
5.1	Úvod	110
5.2	Situace v jednotlivých SVL a jejich migrační charakteristiky	111

5.2.1	Pohled obyvatel.....	111
5.2.1.1	Společné charakteristiky sociálně vyloučených lokalit.....	111
5.2.1.2	Vrchlického, Mánesova, Alšova	112
5.2.1.3	Stará, Libušina a U Požárníků	113
5.2.1.4	Albrechtická.....	114
5.2.2	Pohled představitelů města na SVL	116
5.3	Migrační trendy a jejich příčiny	117
5.3.1	Migrační trajektorie romských respondentů	118
5.3.2	Migrační trajektorie neromských respondentů	119
5.3.3	Reálně využívané alternativní možnosti ubytování.....	119
5.3.3.1	Migrace do Osoblahy a jiných menších obcí.....	120
5.3.3.2	Ubytovny	120
5.3.3.3	Azylový dům Armády spásy a bezdomovectví	121
5.3.3.4	Migrace do zahraničí a návraty	123
5.4	Sociální bydlení.....	123
5.4.1	Potřeby v oblasti sociálního bydlení	124
5.4.1.1	Krizové bydlení	124
5.4.1.2	Dlouhodobé sociální bydlení	125
5.5	Shrnutí.....	126
5.6	Doporučení.....	126
6	Doporučení	128

Seznam používaných zkratek

APZ	aktivní politika zaměstnanosti
AS	Armáda spásy
ASZ	Agentura pro sociální začleňování
ČSÚ	Český statistický úřad
DPS	dům s pečovatelskou službou
EC	Evropská komise
ESF	Evropský sociální fond
ETHOS	Evropská typologie bezdomovství a vyloučení z bydlení
IPS	Informační a poradenská středisko pro volbu povolání
KOS	Krnovské opravny a strojírny
KP ÚP	Kontaktní pracoviště Úřadu práce Krnov
KVAK	Krnovské vodovody a kanalizace
MěÚ	Městský úřad
MOP	mimořádná okamžitá pomoc
MŠ	mateřská škola
OHK	Okresní hospodářská komora
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
PS	pracovní skupina
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů
SVL	sociálně vyloučená lokalita
TPP	trvalý pracovní poměr
TS	Technické služby
UNDP	Rozvojový program Organizace spojených národů
UoZ	uchazeč o zaměstnání
ÚP	Úřad práce
VPP	veřejně prospěšné práce
VS	veřejná služba
WB	Světová banka
ZŠ	základní škola

1 Úvod

Situační analýza sociálně vyloučených lokalit v Krnově vznikla jako součást individuálního projektu „Zavádění systémových nástrojů sociálního začleňování v sociálně vyloučených lokalitách“ (reg. číslo CZ.1.04/3.2.00/90.0001), který je realizován Agenturou pro sociální začleňování Úřadu vlády České republiky v roce 2012 a 2013 s podporou Evropského sociálního fondu a českého státního rozpočtu v rámci oblasti podpory 3.2 Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost. Posláním Agentury pro sociální začleňování je podporovat obce v procesu sociálního začleňování svých obyvatel.

Cílem situační analýzy je zmapovat výchozí situaci obyvatel sociálně vyloučených lokalit a také obyvatel ohrožených sociálním vyloučením, žijících v Krnově. Vycházíme z identifikace vyloučených lokalit místní samosprávou. Tyto informace jsme doplnily o data od nevládních organizací a domácností žijících jak v sociálně vyloučených lokalitách tak i mimo ně. Tato analýza poskytuje podklady pro účinnou spolupráci zadavatele s místními aktéry v rámci tzv. lokálního partnerství.

V následujícím textu nejprve identifikujeme sociálně vyloučené lokality a popisujeme jejich socio-demografické charakteristiky. Následně se věnujeme mechanismům sociálního vyloučení v daných lokalitách v kontextu bydlení, zadlužení, zaměstnanosti, sociálního zabezpečení, sociálních služeb, vzdělávání, rodiny a bezpečnosti. Ve třetí sekci popisujeme způsoby identifikace obtíží ve městě, vztahy mezi obyvateli sociálně vyloučených lokalit a možnosti participace obyvatel na řešení problémů sociálního vyloučení ve městě. Ve specifické studii podrobněji rozvíjíme problematiku bydlení a migrace sociálně vyloučených obyvatel. V závěru shrnujeme získané poznatky v kontextu minulých a budoucích možných politických opatření.

Situační analýzu vypracoval **výzkumný tým** Centra pro společenské otázky – SPOT, o. s. ve složení Dr. Alice Szczepaniková, PhDr. Eva Kubíčková a Ľubica Kobová, PhD., pod supervizí Jakoba Hurrele, Diplom.-Ing., v období od května do srpna 2013. Na realizaci polostrukturovaných rozhovorů během terénního šetření se podílely také pracovnice občanského sdružení Vzájemné soužití Ostrava Bc. Vladimíra Bednářová (sociální pracovnice) a Margita Lebicová (terénní asistentka) a také studenti Katedry sociologie FSS Masarykovy univerzity v Brně Bc. Jan Váňa a Bc. Michal Jašek.

Velký dík patří také výzkumnému týmu projektu Vzdělávací strategie dětí migrantů a dětí z etnických menšin Mgr. Janě Obrovské a Mgr. Michalovi Nekorjakovi, Ph.D. z Masarykovy univerzity, kteří s námi sdíleli svá data a pohledy na problematiku sociálního vyloučení ve vzdělávacím systému v Krnově.

Konceptuálně vycházíme z **dynamického chápání sociálního vyloučení i sociálně vyloučených lokalit**. Sociální vyloučení není neměnnou charakteristikou jednotlivců nebo skupin, ani ho není možné ztotožnit s připsanou etnicitou obyvatel (více k uchopení pojmu sociálního vyloučení viz kapitola Identifikace sociálně vyloučených lokalit).

Situační analýza je výsledkem terénního výzkumu, který kombinoval tyto **metody**:

Desk research, tj. analýza sekundárních dat z: již uskutečněných výzkumů; veřejně dostupných informací jak v médiích, tak na webových stránkách institucí a místních aktérů a z informací poskytnutých místními a dalšími příslušnými aktéry na krajské úrovni. Desk research vytvořil základ pro terénní šetření realizované metodou polostrukturovaných rozhovorů v domácnostech a rozhovorů s představiteli města, místních nevládních organizací a dalších relevantních aktérů.

Polostrukturované rozhovory v domácnostech obyvatel sociálně vyloučených lokalit a osob ohrožených sociálním vyloučením žijících mimo lokality propojily vybrané nástroje dotazníkového šetření a hloubkových rozhovorů. Tato metoda nám umožnila získat informace a větším počtu domácností, než by dovolily hloubkové rozhovory a zároveň generovala dostatek detailních informací, které by byly obtížně zjistitelné prostřednictvím dotazníkového šetření.

Dohromady jsme uskutečnily **43 rozhovorů v domácnostech**, z toho 12 mimo sociálně vyloučené lokality a 31 ve čtyřech městech identifikovaných sociálně vyloučených lokalitách. Ve 12 rozhovorech s obyvateli Krnova, kteří nežili v SVL, jsme mluvili s 5 Romy a 8 neromy. V 31 rozhovorech s obyvateli SVL jsme mluvili s 26 Romy a 5 neromy.

Při výběru respondentů jsme usilovaly o proporcionální zapojení všech měst identifikovaných SVL. Prostřednictvím samotných respondentů a organizací poskytujících služby sociálním vyloučením ohroženým obyvatelům jsme získali přístup k domácnostem, které v lokalitách nebydlely. Do rozhovorů se často zapojovalo více členů domácnosti. Tuto situaci považujeme za výhodu, která dala zaznít hlasům různých skupin: mužů i žen, starších i mladších členů domácnosti.

S představiteli městských institucí, pracovníky nevládních organizací, soukromými ubytovateli a dalšími relevantními aktéry jsme uskutečnily **27 rozhovorů**, kterých se celkem zúčastnilo **40 respondentů**.

2 Shrnutí

- V Krnově jsme identifikovaly **čtyři sociálně vyloučené lokality**: Vrchlického, Mánesova, Alšova; Stará a Libušina; U Požárníků; Albrechtická. První dvě byly zahrnuty v Mapě sociálně vyloučených romských lokalit (2006). Jako **místa s vyšší mírou sociálního vyloučení** identifikujeme ubytovny – Hotel Praha, ubytovna Karnola a TJ Lokomotiva Krnov.
- Stávající podoba lokalit odráží změny v dynamice **migrace obyvatelstva zasaženého sociálním vyloučením** v Krnově. SVL U Požárníků je omezena na jeden bytový dům, obyvatelstvo SVL Stará a Libušina se snížilo z 300 – 350, uváděných v Mapě sociálně vyloučených romských lokalit (2006), zhruba na třetinu. K úbytku obyvatel dochází i v SVL Vrchlického, Mánesova, Alšova, kde bylo v Mapě uváděno 300 – 350 obyvatel.
- Tento trend má množství komplexních příčin. Je ale viditelné, že nájemníci městských bytů, většinou z řad romského obyvatelstva, se v posledních několika letech dostali pod tlak vyplývající z neutěšené sociální situace a s ní spojeného **zadlužení**. V kombinaci s rozhodnějším přístupem města při správě svého bytového fondu **došlo k odlivu obyvatel z městských bytů v uvedených lokalitách**. Město tento odliv podpořilo některými opatřeními bytové politiky a cíleným úsilím o „rozpuštění“ sociálně vyloučených lokalit.
- **Snahy města o zneviditelnění stávajících SVL** nicméně v důsledku **vedou k tvorbě nové vyloučené lokality** v rámci Krnova (Albrechtická ulice) a k migraci sociálně vyloučených obyvatel v rámci regionu (typicky do Osoblahy). Tyto pohyby nejsou městem systematicky monitorovány.
- **SVL Albrechtická** je na periferii města a prochází dynamickými změnami. Setkávají se v ní romští i neromští starousedlíci s nově příchozími romskými i neromskými rodinami, což odráží dynamický charakter sociálního vyloučení, které nemusí být nutně etnicky podmíněno.
- Obyvatelé všech SVL se cítí být **na okraji zájmů představitelů města**, k čemuž přispívají i symbolické faktory, jakými je například **špatný stav veřejného prostoru**. V SVL Albrechtická se přidává i pocit fyzického odříznutí od zbytku města, zvláště v souvislosti se špatnou dostupností MHD.
- Populace SVL Vrchlického, Mánesova, Alšova je téměř výhradně romská. Obyvatelé ostatních SVL jsou etnicky smíšení. Zatímco v SVL Vrchlického, Mánesova, Alšova byly terénním šetřením zaznamenány spíše dobré **sousedské vztahy**, z ostatních lokalit zněly varovné hlasy ohledně kvality soužití romských a neromských obyvatel.
- Jednotlivé SVL jsou propojené **migračními toky**. Významnými prvky v typických migračních trajektoriích obyvatel Krnova jsou byty v SVL, byty (pokoje) na ubytovnách, byty mimo město (Osoblahy a jiné menší obce) a noclehy v azylovém domě Armády spásy.
- **Bezdomovectví** je jevem, který není zástupci města příliš akcentován. Jde však o významný problém a stávající kapacity institucí pracujících s touto cílovou skupinou jsou přeplněné.
- Město je významným vlastníkem nájemních bytů ve městě a tím pádem má velký prostor pro ovlivňování sociální mapy města. Přestože městská bytová politika je poměrně strukturovaná, chybí jí jasná **koncepce sociálního bydlení**. Jako úspěšná se jeví existující **spolupráce odborů správy majetku a sociálního MěÚ**.

- Obec je vlastníkem téměř všech domů v oblastech ohrožených sociálním vyloučením. **Stav bytového fondu** v těchto oblastech je však hluboce pod standardem v jiných částech města.
- K 31. 12. 2011 činila **míra nezaměstnanosti** v Krnově 14,4 %. Mezi uchazeči o práci je výrazný podíl mladých lidí do 25 let a také lidí po dosáhnutí 50 let věku.
- Na základě zjištěných dat odhadujeme, že evidovaná **nezaměstnanost v SVL** Vrchlického, Mánesova, Alšova tvoří přibližně 29 %.
- Příčinou vysoké **nezaměstnanosti Romů** v SVL je, že žijí v oblasti s vysokou nezaměstnaností a s upadající průmyslovou výrobou, což je sektor, ve kterém byli zaměstnáni v době reálného socialismu. Dalšími významnými překážkami jsou diskriminace na základě etnicity a nedostatečné vzdělání.
- **Úřad práce** není obyvateli SVL a osobami sociálním vyloučením ohroženými vnímán jako instituce, která pomáhá uchazečům o zaměstnání najít práci. Je spíše považován za kontrolní instituci, kde se vyřizují formality.
- **Sociální reformy**, které vstoupily v platnost začátkem roku 2012, mají značný negativní dopad na fungování místního úřadu práce. Reforma redefinovala i roli sociálního odboru MěÚ, který získal více prostoru na sociální práci.
- Důležitou metodou sociální práce, úspěšně využívanou v SVL, je **terénní sociální práce** – osvědčuje se jak sociálnímu odboru MěÚ, doučovacímu Klubu Devítka i Asistenční službě pro rodiny s dětmi, kterou poskytuje Slezská diakonie.
- Rozpracovaný **Komunitní plán sociálních služeb** na roky 2013 – 2016 přímo adresuje potřeby obyvatel SVL jen v jednom cíli. Obyvatel SVL se dotýká nejvíce náplň pracovní skupiny Obtížné životní situace. Komunitní plán nemá velké inovační ambice, soustřeďuje se spíše na zachování statu quo.
- V oblasti vzdělávání je problémem **nízká docházka dětí ze SVL do zařízení předškolní výchovy** a z ní plynoucí nepřipravenost k nástupu do základní školy. Naopak **systém inkluzivního základního vzdělávání** má dobré výsledky, mezi rodiči dětí ze SVL převládá spokojenost s úrovní základního vzdělávání ve městě.
- Systém inkluzivního vzdělávání je propojen s fungováním **doučovacích klubů**. Jejich působení má jednoznačně **pozitivní efekt** na výsledky a školní docházku dětí ze SVL.
- Ve městě není dostatečně zastoupeno **středoškolské vzdělávání pro studenty a studentky učňovských oborů bez maturity**.
- Mezi jevy, které mohou potenciálně vést k sociálnímu vyloučení nebo ho zhoršit, patří **brzké zakládání rodin mezi mladými lidmi**. Toto má za následek předčasný výpadek mladých rodičů (matek zejména) ze vzdělávacího procesu a tím pak významné zhoršení postavení na trhu práce. Jde o problém, kterému se ve městě cíleně nevěnuje žádná služba.
- Za opomíjenou skupinu ohroženou sociálním vyloučením jsou mezi některými poskytovateli sociálních služeb považováni **senioři**. V souvislosti se zhoršující se ekonomickou situací příbuzných, kteří vyžadují jejich pomoc, se někdy dostávají do problémů jako je zadlužení, neuspokojivé podmínky bydlení či jeho úplná ztráta. Rozsah tohoto problému nelze v současné době kvantifikovat. Lze se ale obávat, že do budoucna hrozí jeho nárůst, který by vyžadoval doplňkové služby.
- **Kriminalita** ve městě roste a to zejména z důvodu nárůstu majetkové trestné činnosti. Naopak trestná činnost dětí a mládeže dlouhodobě klesá stejně tak jako celkový počet přestupků. Pozitivním trendem je také, že přestupky související s alkoholismem a toxikomaniemi dlouhodobě klesají. Co se týče SVL, tak dostupná data indikují, že nejčastější závadovou činností zde představují krádeže kovů. Nelze však říci, že by tyto oblasti vykazovaly nadměrně vysokou trestnou či přestupkovou činnost.

- Většina dotázaných obyvatel vnímala **Krnov jako bezpečné město**. U mnoha obyvatel SVL je tomu však proto, že běžně setrvávají pouze v sousedství svého bydliště.
- Za obtížné téma, které by však mělo být při prevenci kriminality bráno v potaz, lze považovat **negativní postoje některých neromských obyvatel vůči Romům obecně**. Tyto postoje jsou často živeny zkreslenými informacemi o jejich privilegovaném přístupu k sociálním dávkám.
- **Diskurzy dotazovaných obyvatel SVL i mimo SVL a oficiální diskurz města o řešení problémů sociálního vyloučení** se rozcházejí. Obyvatelé jsou vesměs přesvědčení o tom, že město o řešení problému nemá zájem. Město je ve svých informačních materiálech dostupných široké veřejnosti ve věci identifikování problémů sociálního vyloučení v lokalitách zdrženlivé. Z rozhovorů se zástupci města vyplývá, že tato absence pojmenovávání problémů obyvatel SVL je záměrná a strategická – obávají se negativní reakce ostatních obyvatel města v tíživé socioekonomické situaci.
- Představitelé města uvádí, že jim chybí **představitel Romů ve městě**, se kterým by mohli jednat o problémech „komunity“. Domníváme se však, že jednotná romská reprezentace ve městě není realistická, protože by mohla jen těžko skloubit heterogenní a často i konfliktní zájmy obyvatel SVL.

3 Socioekonomická situace v obci a vyloučených lokalitách

3.1 Identifikace sociálně vyloučených lokalit a odhady socio-demografických charakteristik sociálně vyloučené populace

Sociální vyloučení je dynamický proces, který sociálně vyloučené obyvatele a lokality vytváří a není nutně vázán na etnicitu. Spíše než o sociálním vyloučení jakožto koncovém stavu je proto vhodnější uvažovat o **sociálním vylučování**. Pojem sociálně vyloučená lokalita (SVL) na rozdíl od procesu sociálního vylučování naznačuje vyšší míru stability a neměnnosti. Domníváme se však, že tyto **lokality je třeba chápat dynamicky**. Určují je sociální vztahy, které existují jak v nich, tak mimo ně samotné.

Definice pojmů sociální vyloučení a sociálně vyloučená lokalita se odvíjí od kontextu jejich užití.¹ Tato analýza představuje jeden z úvodních kroků v procesu boje proti sociálnímu vylučování, který je nastíněn ve Strategii boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011 – 2015 (dále jen Strategie),² a to na lokální úrovni, ve městě Krnov. Základní vymezení Strategie charakterizuje SVL jako prostorově, sociálně a ekonomicky izolovanou, dále kulturně odlišnou a symbolicky vyloučenou lokalitu. V SVL jsou obvykle přítomny všechny prvky, absence některého ale není výjimkou.

Konkrétnější vymezení SVL poskytuje Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti (tzv. Gabalova zpráva, dále také Analýza). Indikátory SVL jsou podle Analýzy lidnatost lokalit (počet jejich obyvatel) v poměru k velikosti celé obce, historický vývoj, stabilita (migrace z lokality a do lokality), doba vzniku, druh vlastníka nemovitostí, fyzický stav nemovitostí a funkčnost institucionálního okolí lokality. SVL je dle Analýzy možné rozpoznat podle vysoké míry nezaměstnanosti a nízké úrovně vzdělání jejich obyvatel.³ Aktuální Monitorovací zpráva občanské společnosti o plnění národní strategie integrace Romů a akčního plánu Dekády v České republice v roce 2012 konstatuje, že i když jsou SVL často prostorově segregované, existuje mezi nimi poměrně velká variabilita co do životních podmínek, vlastnické struktury a etnického složení.⁴

Úvodní identifikace SVL, jejíž mechanismy vytváření, udržování a zanikání budou popsány v následujících kapitolách, kombinuje výše uvedené přístupy.

¹ Pro bližší chápání sociálního vyloučení a sociálního začleňování ve veřejné politice a jeho proměn viz Mareš, P., & Sirovátka, T. (2008). Sociální vyloučení (exkluze) a sociální začlenování (inkluze) – koncepty, diskurz, agenda. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, č. 2, str. 271-294.

² Dostupné na <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/o-agenture/strategie-boje-proti-socialnimu-vyloucení-2011-2015/download>

³ Str. 22. Dostupné na http://www.mpsv.cz/files/clanky/3043/Analýza_romských_lokalit.pdf.

⁴ Str. 68. Dostupné na http://www.osf.cz/media/com_form2content/documents/c5/a1012/f20/Final_cr_civil-society-monitoring-report_cz.pdf.

Sociálně vyloučenou lokalitu popisujeme prostřednictvím:

a) **lidnatosti lokality v poměru k velikosti obce;**⁵

b) **prostorové segregace:** stav domů; typ jejich vlastnictví; vybavenost domů a přítomnost, resp. kvalita technické infrastruktury (kanalizace, vodovod, plyn, odpadové hospodářství, internetové připojení); napojení na dopravní infrastrukturu a kvalita dopravní obslužnosti; existence, resp. kvalita veřejného prostoru;

c) **sociální segregace:** kapacita a dostupnost veřejných a sociálních služeb pro obyvatele, možnosti trávení volného času.

Mapa sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených romských lokalit v České republice (2006)⁶ v Krnově identifikovala dvě sociálně vyloučené romské lokality: první v ulicích Vrchlického, Mánesova, Alšova (Lokalita A) a druhou v ulici Stará (Lokalita B). Obě lokality jako místa možné intervence v dotazníku pro uchazeče rozpoznává také partner Agentury pro sociální začleňování (dále také ASZ), Městský úřad v Krnově (dále jen MěÚ), přičemž k nim přidává další dvě lokality v ulicích U Požárníků a Albrechtická. Podle našich zjištění se uvedené, dříve identifikované, sociálně vyloučené lokality proměňují – míra sociálního vyloučení v nich se zmenšuje (U Požárníků) nebo se zvětšuje (Albrechtická). V následujícím textu vymezujeme čtyři sociálně vyloučené lokality (viz mapa níže) – konkrétní obytné domy v ulicích: Vrchlického, Mánesova, Alšova (A); Stará a Libušina (B); U Požárníků (C); Albrechtická (D). Jako místa s vyšší mírou sociálního vyloučení identifikujeme ubytovny - Hotel Praha, ubytovna Karnola a TJ Lokomotiva Krnov. Povahou sociálního vyloučení na ubytovnách se podrobněji zabývá Specifická studie, která je součástí této analýzy.

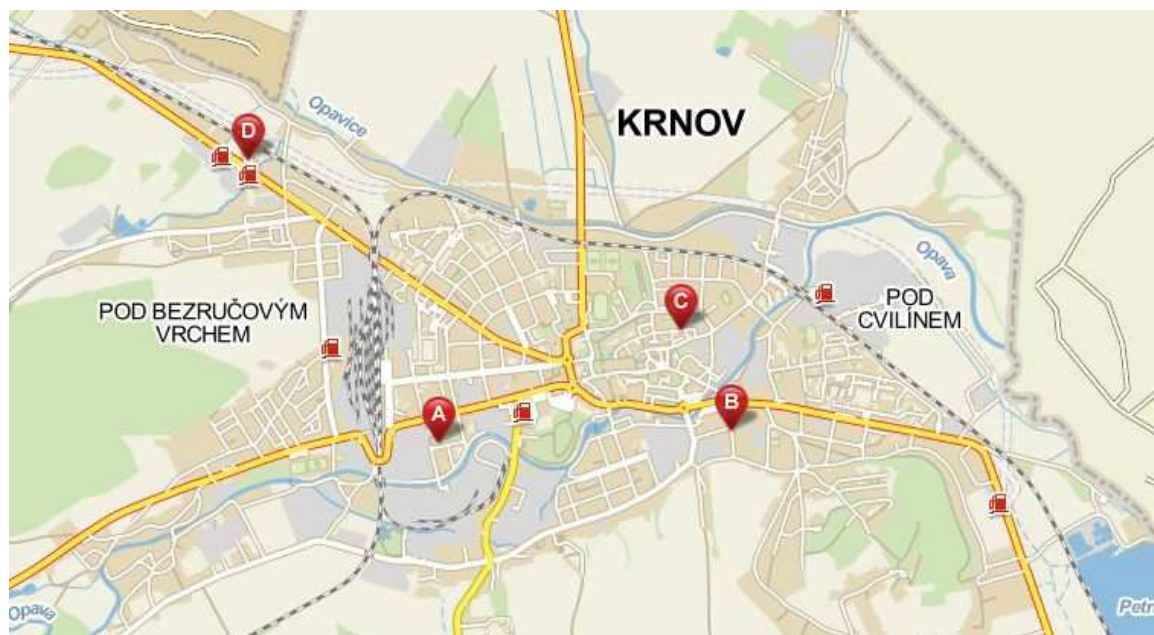
Údaje o velikosti sociálně vyloučených lokalit a socio-demografických charakteristikách jejich obyvatel jsou založené především na kombinaci odhadů pracovníků, kteří se v lokalitách pohybují, odhadu našeho výzkumného týmu, případně samotných obyvatel. Pouze jediná kategorie dat z jednotlivých lokalit – počty nezaměstnaných – vychází z databází veřejné instituce.⁷ Další indikátory, relevantní pro tuto část analýzy, nebylo možné od daných institucí získat.

⁵ Analýza (2006, str. 22 – 25) rozlišuje mezi relativně malou venkovskou lokalitou (max. 50 sociálně vyloučených romských obyvatel v obci s max. 5000 obyvateli), relativně velkou venkovskou lokalitou (více než 50 sociálně vyloučených romských obyvatel v obci s max. 5000 obyvateli), relativně malou městskou lokalitou (max. 100 sociálně vyloučených romských obyvatel v městě s 5000 – 50 000 obyvateli), relativně velkou městskou lokalitou (více než 100 sociálně vyloučených romských obyvatel v městě s 5000 – 50 000 obyvateli), relativně malou velkoměstskou lokalitou (max. 150 sociálně vyloučených romských obyvatel v městě s více než 50 000 obyvateli), relativně velkou velkoměstskou lokalitou (více než 150 sociálně vyloučených romských obyvatel v městě s více než 50 000 obyvateli). Krnov měl podle posledního Sčítání lidu, domů a bytů k 26. březnu 2011 24 008 obyvatel.

⁶ Krnovské SVL jsou v Mapě dostupné na http://www.esfcr.cz/mapa/int_ms14_6_1.html ; http://www.esfcr.cz/mapa/int_ms14_6_2.html.

⁷ Ohledně lokality Vrchlického, Mánesova, Alšova, jsme od MěÚ obdržely ještě počet obyvatel stanovený na základě Evidence obyvatel.

Mapa Krnova s identifikovanými sociálně vyloučenými lokalitami. Legenda: A: Vrchlického, Mánesova, Alšova; B: Stará a Libušina; C: U Požárníků; D: Albrechtická.

Zdroj: Mapy.cz; autorky

3.1.1 Vrchlického, Mánesova, Alšova

SVL Vrchlického, Mánesova, Alšova tvoří osm domů na adresách Vrchlického 1166/7, 1165/9, 1176/11; Mánesova 1167/2, 1163/4, 1178/6; Alšova 1164/14, 1177/15.

Odhadujeme, že v lokalitě bydlí přibližně 230 obyvatel. Tato lokalita je spolu s lokalitou Albrechtická v rámci Krnova rozlohou i počtem obyvatel největší a je jí možné považovat za relativně velkou městskou lokalitu.

Tím, že lokalita Vrchlického, Mánesova, Alšova je historicky nejstarší a největší lokalitou, existuje několik různých odhadů ohledně její lidnatosti z posledních let. Nicméně vzhledem k migračním trendům popsaným ve specifické studii, jsou tyto údaje povětšinou zastaralé. Mapa sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených romských lokalit v České republice (2006)⁸ uvádí pro lokalitu Vrchlického, Mánesova, Alšova počet obyvatel v rozmezí 301 – 350. Mezi rokem 2006 a současností ovšem lokalita zaznamenala dle výpovědí expertů i obyvatel spíše úbytek obyvatelstva, způsobený migrací do jiných míst v Krnově a do okolních obcí. Experti také udávají vysokou míru cirkulace obyvatel danou i ročním obdobím. S popisovaným trendem o vystěhovávání obyvatel kontrastuje údaj o počtu obyvatel, získaný z Evidence obyvatel MěÚ, podle kterého bylo v domech v lokalitě k 1. 7. 2013 přihlášeno 513 obyvatel.

⁸ Krnovské SVL jsou v Mapě dostupné na http://www.esfcr.cz/mapa/int_ms14_6_1.html ; http://www.esfcr.cz/mapa/int_ms14_6_2.html.

Lokalita Vrchlického, Mánesova, Alšova

Zdroj: Mapy.cz

K námi odhadovanému počtu obyvatel lokality jsme došli na základě rozhovorů se 17 domácnostmi (tj. 36 % z 61 domácností v lokalitě), přesněji vynásobením průměrného počtu obyvatel žijících v domácnosti (3,76)⁹ počtem domácností v lokalitě (61)¹⁰.

V evidenci nezaměstnaných ÚP se k 1.7.2013 nacházelo 104 nezaměstnaných. Lokalita se profiluje jako zcela romská, během terénního šetření se obyvatelé o sobě vyjadřovali jako o Romech.

Dle Analýzy v bytech v lokalitě původně bydlela řecká komunita. Romští pracovníci zejména textilního podniku Karnola bydleli v jiných částech města. V 80. letech byli ale do městských bytů v lokalitě sestěhováváni poté, co je opouštěla řecká komunita. Lokalita jako taková je za SVL považovaná dlouhodobě. Fasády domů nejsou udržované, na mnoha místech z nich opadáva omítka. Okna rostoucího počtu neobydlených bytů jsou zabedněny lepenkou. Výjimkou je dům Vrchlického 1165/9, který byl nedávno částečně opraven a i zvenku vypadá více udržovaně než zbytek okolních domů (viz Foto 1, 2 na další straně).

Majitelem bytů, kromě 9 bytů v domě Mánesova 1163/4, které jsou v soukromém vlastnictví, je město Krnov.

⁹ K odhadu průměrného počtu obyvatel žijících v jedné domácnosti (3,76) jsme dospěli na základě zjištění, že v 17 domácnostech, o kterých jsme získali detailnější informace, žije celkem 64 osob.

¹⁰ Dle pracovnice odboru správy majetku MěÚ je z 98 bytů v lokalitě volných 37 bytů, tj. bytů a tedy domácností je v lokalitě 61.

Foto 1: Alšova ulice, v pozadí areál bývalého Strojovitu. Vpravo dům Vrchlického 9

Foto 2: Dům Mánesova 2

V ulicích Alšova a Mánesova v těsné blízkosti lokality se nacházejí další obytné domy, které do lokality nespadají a jsou v soukromém vlastnictví. Lokalita se nachází v blízkosti železničního nádraží Krnov. Od nádraží ji odděluje opuštěný a **chátrající areál strojírenského závodu Strojovita**. Od páteřní Revoluční ulice ji odděluje menší park. Dopravní infrastruktura do lokality existuje, přístup je však jen Zápčalovou ulicí z ulice Revoluční. Lokalita **prakticky není průjezdná**; Vrchlického ulice končí parkovištěm v areálu současného Strojovitu. Technická infrastruktura – konkrétně vodovod a kanalizace – do lokality vedou a podle vyjádření vedoucích pracovníků Krnovských vodovodů a kanalizací (dále také KVAK) jsou kvalitativně stejné jako v jiných částech města. Podle dotazované pracovníce však existují ve vztahu k místní kanalizaci dva trvalé problémy: krádeže kanalizačních poklopů a přítomnost potkanů v kanalizaci (kteří se mají žít v lokalitě vysypanými odpadky). Havárii vodovodního potrubí, které v zimě 2012 zamrzlo a roztrhlo se, označila pracovníce KVAK za ojedinělou a ne plošnou záležitost, která byla v průběhu několika dnů ve spolupráci s MěÚ jakožto majitelem bytů (a také vodovodních přípojek) úspěšně vyřešena.

Plynové vedení v lokalitě zavedeno je, na topení ho ale nevyužívají všichni obyvatelé. Obyvatelé vaří na plynových vaříčích s propanbutanovými bombami.

Součástí technické infrastruktury je také **připojení k internetu**. Dle odpovědí obyvatel lokality je možné dovodit, že v lokalitě neexistuje ani spojení prostřednictvím optického kabelu ani bezdrátovým přenosem wifi. Většina obyvatel využívá připojení k internetu prostřednictvím mobilních operátorů. Ze 17 dotazovaných domácností 9 připojení k internetu

má, 7 nemá a 1 domácnost připojení plánuje. Pokud je v domácnosti internet, využívá ho celá rodina.

Nakládání s odpady se v uplynulých letech podle rozhovoru s vedoucím pracovníkem odboru odpadového hospodářství na odboru životního prostředí MěÚ zlepšilo. V lokalitě jsou umístěny dva velkoobjemové kontejnery na směsný komunální odpad, které jsou větší než běžné popelnice. V minulosti byly v lokalitě velké kontejnery, těžce přístupné pro děti, které pak odpad házely mimo ně. V případě dluhů na poplatcích za odvoz odpadu se kapacita nádob na směsný komunální odpad nemění. Na vyžádání jednoho z obyvatel domu na Vrchlického 9 byla u domu také umístěna nádoba na tříděný odpad – na PET lahve. Dostupnost dalších nádob na tříděný odpad pro obyvatele lokality je podle uvedeného pracovníka do 100 metrů. Obyvatelé lokality v terénním šetření však poukazovali na nedostatečnou spolupráci s úředníky MěÚ. Jejich žádostem o přistavení většího kontejneru při jarním úklidu nebylo vyhověno (viz Foto 3).

Foto 3: Dvůr s velkoobjemovým kontejnerem, černá skládka v pozadí vpravo

Okolí domů bylo v čase šetření uklizené. Nepořádek byl jen v zadní části dvorku, tzv. kostře, kterou označili dotazovaní pracovníci odboru životního prostředí MěÚ a Technických služeb (dále jen TS) za **černou skládku**. Podle pracovníka TS odpovědného za odvoz tuhého komunálního odpadu a čištění města se v lokalitě vyskytovaly černé skládky, na kterých se objevovaly pneumatiky, kabeláž, skříně a objemný odpad. Jejich počet ale po otevření nových sběrných dvorů v říjnu 2010 a následném snížení dojezdové vzdálenosti pro obyvatele města klesá. Sběrný dvůr nejbližší k lokalitě je v Karáskově ulici.

V lokalitě se zároveň s ukončováním provozu v blízkém Strojovitu a demontáží fabriky od konce 90. let minulého století výrazně **zlepšilo životní prostředí**. Provoz Strojovitu

způsoboval v okolí velký hluk a špatné ovzduší, i když i tyto ukazatele se v průběhu omezování výroby a změny používání chemikálií ve výrobě postupně zlepšovaly. Stav ovzduší v lokalitě se v zimním období zhoršuje díky **topení nekvalitním topivem** – lakovaným dřívím a dřevotřískou. Tyto jsou obyvateli lokality přinášeny z jiných částí města a spalovány v kamnech na tuhá paliva.

Mimo své byty se obyvatelé schází buď na dvorcích mezi domy, kde si sami vytvořili místo na posezení se stolem a lavicemi, které je oddělené od ulice přes 1 metr vysokým dřevěným plotem, nebo v blízkém parku mezi ulicemi Mánesova, Alšova a Zacpalova.

Park má velikost cca 400 m². Je v něm přibližně deset torz laviček a pozůstatek malého pískoviště zarostlého trávou a vytvořeného z kusů plechu připomínajícího svodidla. Torza laviček – někde bez sedáku, opěrek, někdy s nimi – vypadají na první pohled jako úmyslně poškozená a zničená místními obyvateli. Podle obyvatel ale bylo bezpečnější trčíci trámy shnilého dřeva sloužící jako sedáky a opěrky, které se rozpadaly, odstranit. Malé děti si nehrají v **pozůstatku pískoviště**, ale v mělké jámě vyhloubené vedle něj (viz Foto 4, 5, 6). Park je dle dotazovaného vedoucího pracovníka Technických služeb udržovaný; uklízí se (třikrát týdně) a zeleň se v něm upravuje (šestkrát za rok) stejně často jako jiná veřejná prostranství pracovníky TS. Park ale není sdíleným prostorem obyvatel lokality a obyvatel z okolních domů nebo jiných částí města, i když by mohl být. Za slunečních dnů ho využívají jen obyvatelé sociálně vyloučené lokality.

Foto 4: Obyvatelé ulic Alšova, Mánesova, Vrchlického v přilehlém parku

Foto 5: Torzo zničené lavičky v parku v lokalitě Vrchlického, Alšova, Mánesova

Foto 6: Vpravo pozůstatek pískoviště, dnes sloužící spíše na sezení, vlevo vykopaná jáma nahrazující pískoviště. Park v lokalitě Vrchlického, Alšova, Mánesova.

V parku zcela **chybí dětské hřiště nebo jiné hrací prvky**. Obyvatelky a obyvatelé lokality vícekrát zdůrazňovali, že právě hřiště, houpačky, prolézačky, pískoviště pro děti jsou tím, co jim v parku nejvíce chybí. Celkem přirozeně je to totiž místo, kam chodí matky s malými dětmi. Některé z matek a babiček proto čas v přilehlém parku netráví a místo toho chodí právě kvůli možnosti her pro děti do vzdálenějšího Městského parku za hypermarketem Albert. Podobně by obyvatelé a obyvatelky lokality uvítali další vybavení, jako jsou lavičky, stoly, ohniště a také urovnání terénu (kvůli hraní fotbalu).

Podle výpovědi jednoho z obyvatel SVL to ale byli sami obyvatelé, kteří existující houpačky, prolézačky a lavičky zdevastovali. Jedna z obyvatel navrhovala, že na to, aby se případně nové hřiště a další mobiliář v parku udržely, by bylo dobré určit domovníka, který by prostor dozoroval. Dle pracovnice MěÚ ale tato snaha naráží na problém nízké měsíční odměny za práci, která by případnému domovníkovi nebo domovnici znemožnila pobírání sociálních dávek a tak by byla pro takto zaměstnaného obyvatele nevýhodná.

Na severní straně lokality je **betonové hřiště**, na kterém obyvatelé pravidelně hrají nohejbal a fotbal. Branky si vyrobili sami. Síť na nohejbal mají z nízkoprahového zařízení pro děti a mládež Zvídálek, které sídlí v lokalitě. I tak jim však při hřišti chybí lavičky pro diváky. Také by podle názoru některých obyvatel bylo dobré zvýšit plot se sousedy – aby k nim při nohejbalu nelétal míč. Toto hřiště podle výpovědí obyvatel přibližně v letech 2008 – 2009 vybudovalo město, nedovybavilo je však zařízením.¹¹ Zde stojí za zmínku, že sport, zejména hraní fotbalu, má podle výpovědi jednoho z obyvatelů mezi krnovskými Romy svou tradici. Před rokem 1989 prý hrával krnovský tým v soutěži s vesnicemi z okolí.

Možnosti trávení volného času jsou v lokalitě a jejím okolí omezené. Mladí lidé a jejich rodiče poukazovali na absenci klubovny nebo nějakého prostoru určeného pro dospívající. V lokalitě dříve fungovala ve sklepě jednoho z domů **klubovna**, kterou provozovalo město. Sloužila jako hudební zkušebna i na hraní stolního tenisu, byla ale zrušena. Důvodem pro zavření byl dle představitele města její špatný provoz – zařízení klubovny se ztrácelo a bylo zničeno, osoba pověřená hlídáním klubovny v ní měla vybírat poplatky za její užívání. Zatímco děti do 15 let mohou využívat prostory a aktivity nabízené nízkoprahovým centrem Zvídálek, **pro dospívající adekvátní infrastruktura pro využívání volného času neexistuje**. Klub Devítka funguje spíše jako školské zařízení (více o fungování těchto zařízení v kapitole o vzdělání). Obyvatelé lokality poukazovali na množství prázdných bytů, ve kterých by se společné prostory daly zřídit. Ideálně by v nich chtěli mít zkušebnu s reproduktory a zesilovačem, stolní tenis nebo fotbálek. Dospívající kluci například poukazovali na to, že v mnohých městech se místa pro sport a aktivní oddech budují jako nástroje prevence kriminality a užívání drog, ale v jejich lokalitě se tomu tak neděje.

Přímo v lokalitě je **detašované pracoviště Oddělení sociálních služeb a sociální pomoci MěÚ**. Střídají se v něm čtyři pracovnice a je otevřené třikrát týdně dopoledne. Jeho existence se dle zkušeností sociálních pracovníků i dle výpovědí některých respondentů osvědčila. V případě potřeby dojíždějí do lokality i další terénní sociální pracovníci.

V blízkosti lokality se nacházejí dvě větší prodejny potravin (Albert a Lidl).

¹¹ Dle vyjádření pracovnice odboru správy majetku MěÚ bylo vybavené sítí i balony; také byl zvýšen plot – i když spíše z důvodu prevence vstupu obyvatel SVL na pozemky obyvatel okolních domů.

3.1.2 Stará, Libušina

SVL Stará, Libušina tvoří pět obytných domů na adresách Stará 244/7, 258/15, 259/17; Libušina 201/1, 228/2. V domech bydlí dle našeho odhadu 80 – 95 obyvatel. SVL je možné považovat za relativně malou městskou lokalitu.¹²

Lokalita Stará, Libušina

Zdroj: Mapy.cz

O této lokalitě také existují data z tzv. Gabalovy zprávy (Mapa, 2006). Pro rok 2006 byl uváděn počet obyvatel lokality v rozmezí 301 – 350. Zatímco trend poklesu počtu osob v SVL Vrchlického, Mánesova, Alšova, se datuje až do posledního období, v lokalitě Stará, Libušina započal dříve a byl iniciován privatizací části bytového fondu. V současné době se sociálně vyloučené obyvatelstvo koncentruje v pěti domech, většinou vlastněných městem. Odhad pracovníků MěÚ ohledně počtu obyvatel této SVL v době podání přihlášky ASZ byl přibližně 180 osob. Dle MěÚ ale počet obyvatel průběžně klesá – město totiž připravuje na rok 2014 rekonstrukci domů Stará 15 a 17, na rok 2015 pak rekonstrukci domu Stará 7.

K odhadovanému počtu 80 – 95 obyvatel lokality jsme došli na základě kombinace dat z rozhovorů, pozorování a informací pracovnice odboru správy majetku MěÚ.

V evidenci nezaměstnaných ÚP se k 1. 7. 2013 v této lokalitě nacházelo 39 nezaměstnaných. Co se týče etnicity obyvatel lokality, tvoří ji v naprosté většině Romové, nicméně kontakt s neromským obyvatelstvem je daleko významnější než v SVL Vrchlického, Mánesova, Alšova, neboť domy s romskými obyvateli jsou rozptýleny mezi domy, kde bydlí neromské obyvatelstvo.

¹² V porovnání s Analýzou (2006), která odhadla počet obyvatelů lokality na 300, se snižuje počet sociálně vyloučených obyvatel v lokalitě.

Dle Analýzy v lokalitě Romové bydlí od 50. – 70. let, kdy přijížděli za zaměstnáním v textilním a strojírenském průmyslu. Časem se ale neromští obyvatelé z lokality vystěhovali a v bytech tak dnes bydlí převážně Romové.

Oprýskané fasády zmiňovaných domů kontrastují s pastelovými barvami nových fasád domů na začátku Staré ulice. Některá okna jsou nová, plastová, jiná jsou stará a oprýskaná (viz Foto 7, 8).

Foto 7: Stará 11

Majitelem domů v ulici Staré je město Krnov. Dům č. 2 na Libušině ulici vlastní soukromý vlastník, dům č. 1 patří městu.

Lokalita se nachází **v blízkosti Opavské ulice**. Z ní však lokalita není průjezdná. Tam, kde bývala křižovatka Opavské ulice se Starou, je vybudován bezbariérový nájezd na chodník a cyklostezku, která vede k blízkému obchodnímu domu Kaufland (viz Foto 9). V blízkosti lokality se nachází areál Technických služeb.

Vodovod a kanalizace jsou zde dle vyjádření vedoucí pracovníce KVAK normální. V lokalitě je také zaveden plyn – někteří obyvatelé ho využívají na topení výlučně nebo v kombinaci s tuhými palivy.

Foto 8: Libušina 1

Umístění odpadových nádob na směsný komunální odpad pro obyvatele lokality je standardní, samotné **nádoby jsou ale výrazně větší**. Pro umístění nádoby na recyklovaný odpad není dle vedoucího pracovníka odboru odpadového hospodářství na odboru životního prostředí MěÚ přímo v lokalitě místo. I tak je ale dostupnost recyklačních kontejnerů do 100 m (tj. jako v jiných částech obce). Nový kontejner byl umístěn k domu Stará 10. Problémem v lokalitě je **vznik černých skládek** ze spálených drátů nebo izolací, které – pokud narostou – město uklidí.

Kultivovaný veřejný prostor v lokalitě a jejím širším okolí neexistuje. Díky malému provozu v ulicích Stará a Libušina se mohou ke hře nebo volnějšímu pohybu využívat i samotné ulice, ty ale touto využití nejsou nijak přizpůsobeny. Ulice jsou bez stromů nebo laviček, kde by bylo možné si sednout. Za jedním z domů ve Staré ulici je

udělané posezení, kterého obyvatelé využívají. **V bezprostředním okolí není žádné dětské hřiště.**

V blízkosti lokality, na Opavské ulici, se nachází nízkoprahové denní centrum pro děti a mládež od 6 do 15 let Armády spásy **Maják**, které děti a mládež z lokality dle vyjádření jeho ředitelky využívají. V dubnu 2013 zde bylo otevřeno i nízkoprahové denní centrum **Labyrint** určené pro mládež od 15 do 26 let. Mezi obyvateli lokality existuje o těchto klubech povědomí. Jiné institucionalizované možnosti trávení volného času v nejbližším okolí neexistují.

Foto 9: Pohled do Staré ulice z Opavské ulice.

Po pravé straně mimo snímku se nachází prodejna Kaufland

3.1.3 U Požárníků

SVL U Požárníků tvoří jeden obytný dům na adrese U Požárníků 64/61. Bydlí v něm přibližně 5 rodin, přičemž ne všechny jsou romské. Počet obyvatel lokality odhadujeme na 20 – 25.

Lokalita U Požárníků

Zdroj: Mapy.cz

Lokalitu U Požárníků tvoří v současné době jeden bytový dům v soukromém vlastnictví. Sociální vyloučení lokality se zmenšuje, přičemž původní obyvatelé se odstěhovali vlivem privatizace a oprav bytového fondu. Někteří se přesunuli do největší krnovské SVL – Vrchlického, Mánesova, Alšova – nicméně podrobnější údaje o přesunech této skupiny obyvatel neexistují.

Pracovníci MěÚ v přihlášce pro ASZ uváděli počet obyvatel na přibližně 80. Odhad výzkumného týmu pro současný stav je zhruba 20 – 25 osob.

V evidenci ÚP byla z této lokality k 1. 7. 2013 pouze jedna osoba.

Dům U Požárníků 64/61 viditelně kontrastuje se sousedním domem: okna vedlejšího domu jsou na pohled stará, okna domu 61 jsou nová, plastová. Ve stavu fasády se ale domy příliš neliší, je zanedbaná a padá z ní omítka (viz Foto 10). Chodby domu jsou čisté, zdi nepopsané, podlahy jsou uklizené.

Dům je v soukromém vlastnictví. Současný vlastník odkoupil před několika lety dům od města. Někteří z romských obyvatel se vystěhovali po následném zvyšování nájemného.

Foto 10: Dům U Požárníků 64/61 je druhý vchod zprava

Technická infrastruktura – voda, kanalizace, plyn – v domě je.

Lokalita se nachází téměř v centru města, nedaleko je Hlavní náměstí. Nedaleko je také 1. Základní škola (Dvořákův okruh) a menší obchody a parkovací místa. Možnosti trávení volného času poskytuje především centrum města.

3.1.4 Albrechtická

Lokalitu Albrechtická tvoří šest domů na adresách Albrechtická 534/156, 532/160, 531/162, 530/164, 529/166, 533/158. Dle našeho odhadu žije v lokalitě přibližně 250 – 300 obyvatel a je spolu s lokalitou Vrchlického, Mánesova, Alšova největší SVL v Krnově. Lokalitu je možné považovat za relativně velkou městskou lokalitu.

Nejnovější z popisovaných lokalit je etnicky i sociálně promíšenou lokalitou. Obyvatele, kteří se sem nastěhovali po odchodu sovětských vojáků na počátku 90. let, v posledních několika letech nahrazuje sociálně daleko méně stabilní osazenstvo. Jedná se často o mladé rodiny, pro které byty znamenají pouze „přestupní stanici“. Roste podíl romských domácností, často se sem přesouvají z „tradičních“ SVL blíže centru. Zaznamenaly jsme ale i velký počet neromských domácností, často nízkopříjmových.

Lokalita Albrechtická

Zdroj: Mapy.cz

Odhad pracovníků MěÚ pro účely přihlášky pro ASZ činil 50 obyvatel, nicméně týkal se jen romských obyvatel lokality. Tato analýza vychází z dynamického chápání sociálního vyloučení, proto považujeme za vhodné pokládat všechny obyvatele lokality za osoby ohrožené sociálním vyloučením. Dle našich odhadů žije v uvedených domech zhruba 250 – 300 obyvatel.

V evidenci ÚP bylo k 1. 7. 2013 39 osob z této lokality.

Lokalita Albrechtická je na rozdíl od ostatních sociálně vyloučených lokalit v Krnově situována na periferii města. Tvoří ji pět vchodů ve třech bytových domech, které do roku 1993 sloužily jako bydlení pro vojáky sovětské armády a jejich rodiny. Z jedné strany lokality vede rušná Albrechtická ulice, z druhé strany je obklopena zahrádkovou osadou situovanou podél železniční tratě, řeky Opavice a státní hranice s Polskem. Tyto bytové domy jsou v zástavbě rodinných domů v od města vzdálenější části Albrechtické ulici ojedinělé.

Domy nejsou v dobrém technickém stavu. Jsou jenom částečně zateplené.¹³ Tam, kde nejsou, je omítka oprýskaná, i když ne zcela znečištěná. Zastaralá okna a dveře dle výpovědí obyvatel netěsní. V kombinaci s chybějícím zateplením způsobují obyvatelům lokality neúměrně **vysoké náklady na energie**, které představují jeden z hlavních problémů obyvatel lokality¹⁴. Dle pracovnice odboru správy majetku MěÚ vlastník plánuje jak výměnu oken tak zateplení fasády v horizontu 5 let; nicméně obyvatelé o tomto záměru, jak vyplynulo z našich rozhovorů, neví.

¹³ Dle pracovnice odboru správy majetku MěÚ částečné zateplení provedl majitel spolu s rekonstrukcí všech střech domů v roce 2011.

¹⁴ Dle jednoho z respondentů představovali nedoplatky na topení po konci topné sezóny 8 – 10 tisíc Kč na domácnost. Další údaje o poplatcích za energie viz kapitola Bydlení.

Byty jsou ve vlastnictví města Krnov. Jeden z šesti domů (533/158) je v soukromém vlastnictví, byl zateplen, renovován a i když je prostorově s SVL úzce spojen, na první pohled se z ní vymyká (viz Foto 11).

Foto 11: Kontrast mezi domem Albrechtická 158 ve vlastnictví soukromníka a domem Albrechtická 156 v městském vlastnictví

Technická infrastruktura v lokalitě existuje. V bytech je ústřední dálkové topení. S tím obyvatelé projevují jistou nespokojenost. Někteří z nich by preferovali **zavedení zemního plynu** do domů a možnost topit plynem. Tento záměr má i vlastník, dle pracovnice odboru správy majetku MěÚ mají být rozvody do bytů provedeny v roce 2014. Plyn používají někteří obyvatelé také na vaření – to znamená, že musí používat propanbutanové bomby.

V lokalitě jsou kontejnery jak na běžný tak i na tříděný odpad.

Dopravní spojení s centrem města a jeho dalšími částmi zajišťuje veřejná doprava. Zastávka MHD Krnov, ČSAD, je bezprostředně u bytových domů. Autobusy linek 805 a 822, které ji obsluhují, během pracovního týdne směrem do města odjíždějí 14 krát, přičemž poslední spoj odjíždí v 16.30. O víkendu je počet spojů nižší. Špatná dostupnost městskou hromadnou dopravou (časy odjezdů autobusů směrem do centra města viz Foto 12, 13) zvyšuje odříznutost lokality od zbytku města. Spokojenost s dopravním spojením mezi obyvateli je různá. Někteří mladší obyvatelé, zejména muži, zmiňují, že *sednou do auta a za chvíli jsou v centru*. Pro starší obyvatele a obyvatele je však doprava problematická. Nejbližší obchody s potravinami jsou přibližně 15 až 20 minut pěšky, a to představuje pro starší obyvatele potíže.

[illegible]

Foto 12: SVL Albrechtická: jízdní řády autobusů směr centrum 1

805

856805

Plati od :

9.12.2012

Veolia Transport Morava a.s., Vítkovická 3133/5, Olajava - Mor.-Olajava
702 00 (prov.Bruntál,Zlutý kopec 23,tel.597 827 730, info 844 555 888)

MHD Krnov - ODIS

MHD Krnov Krásné Loučky - Chomýž - žel.st. - aut.st. - Hlubčická
Zastávka : **Krnov,ČSAD**

Směr : **Krnov,Hlubčická Na špiči**

hod.	Pracovní dny minuty	Sobota minuty	Neděle a svátky minuty	Směr jízdy :
3				Krnov,Krásné Loučky gála
4				Krnov,Krásné Loučky Jednota
5	03 ^H			Krnov,ChomýžLadina
6	52 ^H			Krnov,ChomýžLomskáduha
7				Krnov,ChomýžLZ2
8		15		Krnov,ČSAD
9	10 ^{H+}			Krnov,alby KOS
10	34 ^{H+}			Krnov,nom.
11				Krnov,Batrada
12	45 ^{H+}			Krnov,žel.st.
13				Krnov,Sikova
14	10 ^{H+}			Krnov,aut.st.
15	40 ^{H+}			Krnov,M.Gorkého
16				Krnov,Rooseveltova
17				Krnov,Arhlav
18				Krnov,gála
19				Krnov,Kaučand
20				Krnov,Opavská duha
21			45 [*]	Krnov,3.května Hala
22				Krnov,žel.st.Cvibů
23				Krnov,Hlubčická Na špiči

* Jede přes Krnov,,M.Gorkého,Krnov,,Rooseveltova,
H spoj s bezbarierovým přístupem do vozidlaNa lince platí tarif vyhlášený Veolia
Transport Morava a.s., schválený městem Krnov a tarif Integrovaného
dopravního systému Moravskoslezského kraje ODIS pro předplatní jízdné.
Informace o tarifu a smluvních přepravních podmínkách jsou zveřejněny ve
vozidlech na lince. Nástup do vozidel je povolen pouze předními dveřmi.

Foto 13: SVL Albrechtická: jízdní řády autobusů směr centrum 2

Obyvatelé přisuzují městu laxní postoj v otázce péče o veřejný prostor. Respondenti negativně hodnotili údržbu zeleně v okolí domů, také zimní údržbu označili za nedostatečnou. Veřejné prostory v okolí bytových domů jsou čisté, ale nehostinné. Velkou část prostoru mezi jednotlivými domy zabírá parkoviště pro auta obyvatel. Před jedním z domů se obyvatelé starají o keřiky a květiny v improvizovaných truhlících z pneumatik. Přestože v domech bydlí mnoho mladých rodin, v okolí domů je jen jedno funkční pískoviště (udržované obyvateli), dvě jsou zanedbaná a nepoužívané, jsou zde také zanedbané houpačky pro děti (viz Foto 14). Prolézačky podle výpovědi jedné z obyvatel zlikvidovali sami pracovníci města Krnov přibližně v roce 2009 po nehodě, když z nich jedno dítě spadlo a zranilo se. V okolí domů prý dříve byly lavičky, ale zpráchnivěly a rozpadly se. Obyvatelé posedávají na schodech před domem nebo si před dům vyndávají vlastní lavičky. Strohý a k využití celkem nepobízející veřejný prostor v okolí bytových domů se vůbec nepodobá veřejnému prostoru v okolí bytových domů na Albrechtické ulici blíže ke městu (mezi ulicemi Albrechtická, Sadová, Družstevní a Chomýžská) v soukromém vlastnictví. Zde jsou nové lavičky a udržovaná dětská hřiště.

Foto 14: Zanedbané pískoviště při domech na Albrechtické ulici

Někteří starousedlíci užívají zahrádky v **přilehlé zahrádkové oblasti**, které mají v pronájmu od Města Krnov za 400 – 500 Kč ročně (viz Foto 15). Upravenost soukromých zahrádek, vybavených grily či trampolínami, ostře kontrastuje s veřejným prostorem mezi bytovými domy jen několik metrů od nich. Zahrádky jsou významným faktorem spokojenosti života těchto obyvatel.

Faktory, které by mohly být pro kvalitu života negativní – tj. blízká frekventovaná silnice a železniční trať – obyvatelé, zejména, tzv. starousedlíci, jako negativní explicitně nezmiňují.

Foto 15: Nefunkční houpačky u domů na Albrechtické ulici, napravo zahrádka užívaná obyvateli domů

Možnosti trávení volného času jsou v lokalitě omezené. Děti a mládež mohou navštěvovat kroužky nebo sportovní zařízení až v centru nebo v jiných částech města. Někteří obyvatelé by si přáli mít možnost využívat v blízkosti bydlení sportoviště.

Některé romské děti z lokality využívají sociálních služeb poskytovaných Armádou spásy v Opavské ulici – nízkoprahových center pro děti a mládež Maják a Labyrint. Také navštěvují doučování v klubu Zvídálek na Vrchlického ulici. Absenci, resp. **nedostupnost sociálních služeb pocítují senioři a seniorky a rodiny s tělesně postiženými členy.** Např. pro dotazované seniorky byly náklady na rozvážené obědy příliš vysoké, zejména 17 Kč denně za jejich dopravu. Zmiňují, že by potřebovaly pomoc s péčí o domácnost, ale komerční služby (např. mytí oken) jsou pro ně příliš drahé. Někteří obyvatelé se zase vyjádřili tak, že sociální služby ve městě existují, ale oni je z vlastní volby nevyužívají.

3.1.5 Ubytovny

Co se týče ubytoven, město má v současné době k dispozici přes 10 pokojů v **městské ubytovně** v Chářovské ulici,¹⁵ jakožto řešení krátkodobého ubytování těch, kteří přišli o bydlení v městských bytech rozhodnutím soudu nebo se bez vlastního zavinění ocitli bez střechy nad hlavou (z důvodů živelní pohromy, atd.). Naplněnost kapacit je velmi nízká, jelikož v reálu jsou v ubytovně ubytovány osoby, které byly soudně vystěhovány z městských bytů a mají tak ze zákona nárok na přístřeší jakožto provizorium přechodně řešící ubytování

¹⁵ Bytová politika města Krnova 2009 – 2018 uvádí ještě ubytovnu v Hlubčické 29, nicméně tento dům patřil k jednomu z posledních, které město privatizovalo (v souladu s tímtož programovým dokumentem).

vystěhovaných rodin a uskladnění bytového zařízení. Doba pobytu je omezena na osm dnů. Proto jsou některé pokoje pronajaté dělníkům sousedící firmy s tím, že v případě nutnosti budou městu urychleně k dispozici.

Kromě městské ubytovny je v Krnově několik **soukromých ubytoven**, které tvoří důležitý segment trhu bydlení. V souvislosti s ubytováním osob ohrožených sociálním vyloučením jsou uváděny zejména tyto: Hotel Praha, ubytovna Karnola, TJ Lokomotiva Krnov. Ne všechny se „specializují“ na klienty z řad osob v obtížných životních situacích. Služby některých z nich využívají sezónní dělníci. Ubytovny zacílené mimo klientelu z nejnižších příjmových kategorií používají k „odfiltrování“ těchto skupin např. podmínku složení kauce ve výši platby za ubytování na tři měsíce. Mezi uvedenými ubytovnami a sociálním odborem MěÚ existuje spolupráce, kdy ubytovny přijmou zájemce o ubytování z řad klientů sociálního odboru, pokud mají volné kapacity. Na základě informací od správců uvedených ubytoven jsou osoby v tísní, doporučené sociálním odborem MěÚ, ubytovávány v každé z nich. Podobná komunikace existuje i mezi ubytovnami a azylovým domem Armády spásy. U těchto osob se často jedná o klienty azylového domu Armády spásy, kteří dosáhli limitu jednoho roku pobytu v azylovém domě.¹⁶ Zatímco klienti sociálního odboru MěÚ v ubytovnách setrvávají po dobu, než se vyřeší kritická situace, u osob doporučených Armádou spásy se spíše jedná o situace, kdy již dosáhli limitu jednoho roku pobytu v azylovém domě Armády spásy a sociální pracovníci Armády spásy soudí, že klienti budou schopni samostatné existence na ubytovně.¹⁷ Ubytovna TJ Lokomotiva, Hotel Praha a bývalá ubytovna Karnola (dnes BP byt s.r.o.) mají ubytovací kapacity využitelné pro osoby v sociálně tíživé situaci v řádu několika desítek míst,¹⁸ nicméně v realitě je tato kapacita proměnlivá, neboť záleží na vytižení ubytoven sezónními dělníky. Velkým limitem pro určité skupiny je to, že ubytovny ve většině neubytovávají rodiny s dětmi. Podle správců ubytoven by nevyhovovalo hygienickým normám ubytovávat děti na pokojích bez vlastního sociálního příslušenství. Výjimkou je Hotel Praha, který má k dispozici pokoje s příslušenstvím, kde také po přechodnou dobu mohou být ubytovány rodiny. I v tomto případě se ovšem správce vyjádřil k otázce ubytování rodin s dětmi spíše zamítavě, s tím, že ubytovávají takovéto rodiny ve *výjimečných případech po omezenou dobu a to když se jedná o větší děti*. Jako důvod byly opět uvedeny hygienické předpisy.

S ubytovacími kapacitami pro sociálně vyloučené osoby souvisí **azylový dům Armády spásy**. Tato sociální služba je určena lidem, kteří se ocitli bez přístřeší, a prostřednictvím individuální sociální práce podporuje jejich nezávislost na sociálních službách a začlenění zpět do společnosti. Kapacita azylového domu je: 35 lůžek pro muže, 10 lůžek pro ženy, 9 lůžek pro matky a 21 lůžek pro děti v rámci samostatného zařízení pro matky s dětmi. Dle vyjádření pracovníků Armády spásy je kapacita tohoto zařízení, zejména však lůžkového zařízení pro ženy, nedostačující. Doba ubytování klientů zpravidla nepřesahuje dobu jednoho roku. V rozhovorech s obyvateli Krnova bylo často reflektováno, že v azylovém domě Armády spásy je nutné dodržovat specifická pravidla (např. striktní zákaz konzumace alkoholu a poskytování služeb osobám pod jeho vlivem). Z těchto důvodů je využívání sociálních služeb včetně ubytování pro některé skupiny lidí obtížně přijatelné.¹⁹

¹⁶ Podle zástupce Armády Spásy není tento limit aplikován bezvýhradně, ale po individuálním zvážení dostupných skutečností je možné dobu pobytu prodloužit. S tím korespondují i výpovědi respondentů, z nichž hovořili o dobách pobytu v azylovém domě AS delších než rok.

¹⁷ Rozhovory se správci ubytoven TJ Lokomotiva, bývalá Karnola a Hotel Praha

¹⁸ Viz tabulka: Přehled ubytovacích podmínek v ubytovnách města Krnov, červenec 2013 ve specifické studii.

¹⁹ Podle výpovědi pracovníka AS dochází k ukončení práce s klientem azylového domu z důvodů neplnění podmínek pro pobyt v zařízení zhruba jednou za 1,5 měsíce.

3.1.6 Sociálně vyloučení obyvatel mimo SVL

Sociálně vyloučení nebo sociálním vyloučením ohrožení obyvatelé žijí také v prostorově méně segregovaných²⁰ nebo prostorově nesegregovaných částech města. Odhad počtu těchto mimo identifikované SVL žijících obyvatel není znám, odhady nemají ani místní aktéři.

3.1.7 Vzájemná komparace jednotlivých lokalit

Za sociálně vyloučenou lokalitu se v Krnově dlouhodobě považuje lokalita Vrchlického, Mánesova, Alšova. Životní podmínky jejích obyvatel jsou špatné a nezdá se, že by je čekalo brzké zlepšení. Jak bude podrobněji popsáno dále v textu, obyvatelé se z Vrchlického, Mánesova, Alšova stěhují jinam a v lokalitě tak přibývá prázdných bytů. Počet obyvatel této lokality je ale poměrně vysoký a nezdá se, že by mohla samovolně zaniknout díky migraci do jiných oblastí.

Ulice Stará a Libušina se považuje za lokalitu zanikající. Je zde skutečně nižší počet obyvatel, než je v lokalitě Vrchlického, Mánesova, Alšova. Z šetření ale vyplývá, že i když jsou její obyvatelé dle mínění pracovníků Městského úřadu „méně viditelní“, zůstávají sociálně a prostorově segregováni.

Do bytů na Albrechtické na periferii města s relativně nízkým nájemem se stěhují rodiny neschopné dovolit si jiné bydlení. S novými romskými obyvateli ale narůstá mezi sousedy v domech napětí a konflikty. „Starousedlíci“ se většinou také rekrutují z nízkopříjmových skupin, mnozí jsou v důchodovém věku a proto jsou také snáze ohroženi sociálním vyloučením. Na nové obyvatele se dívají často jako na narušitele dosavadního klidu. O domech na Albrechtické se někteří zástupci MěÚ zdráhají mluvit explicitně jako o sociálně vyloučené lokalitě.

3.1.8 Shrnutí

- Ve městě se nacházejí čtyři sociálně vyloučené lokality – konkrétní obytné domy v ulicích: Vrchlického, Mánesova, Alšova; Stará a Libušina; U Požárníků; Albrechtická.
- SVL Vrchlického, Mánesova, Alšova je největší, ale není nejstarší. Od okolí je poměrně oddělena, prakticky není průjezdná. Trvalým problémem je přítomnost většího množství odpadu – černých skládek.
- V SVL Vrchlického, Mánesova, Alšova by bylo možné výrazně zlepšit veřejný prostor, zejména zanedbaný mobiliář obyvateli využívaného parku. K trávení volného času chybí také dětské hřiště, dovybavení hřiště na nohejbal a fotbal, zejména zařízení pro děti a mládež nad 15 let.
- Pozitivem v SVL Vrchlického, Mánesova, Alšova je existence detašovaného pracoviště Oddělení sociálních služeb a sociální pomoci MěÚ. Ulehčilo nejen kontakt s obyvateli lokality sociálními pracovníci, ale jako místo, na které se možno obrátit, ho ocenili i obyvatelé lokality.

²⁰ Např. jedna z respondentek bydlela v domě v Textilní 158/15. Dle jejích informací jsou obyvateli domu výlučně Romové, z nichž údajně mají zaměstnaní pouze členové jedné domácnosti. Textilní ulice je z jedné strany vydělena řekou Opavou, z druhé strany stojí bývalý areál textilního podniku Karnola, ve kterém dnes sídlí menší firmy. Dům je pravděpodobně v záplavové oblasti. Je v soukromém vlastnictví. Zejména v porovnání se sousedním domem vypadá zanedbaně, omítka opadává, okna jsou stará.

- Sociální vyloučení lokality Stará a Libušina se snižuje, její obyvatelstvo je jak romské tak neromské. Chybí zde veřejný prostor, zejména lavičky. Také zde se objevují černé skládky kabeláže, izolací.
- V blízkosti SVL Stará a Libušina, na Opavské ulici, se nachází komunitní centrum Armády spásy, které poskytuje využití volného času dětem a mladým lidem v nízkoprahových zařízeních Maják a Labyrint.
- SVL U Požárníků je situována v centru města, ze všech sledovaných lokalit je nejmenší.
- SVL Albrechtická je na periferii města a prochází dynamickými změnami. Setkávají se v ní romští i neromští starousedlíci s nově přichozími romskými rodinami.
- Domům v SVL Albrechtická chybí zejména zateplení a těsnění, bez kterých mají obyvatelé vysoké náklady na energie. Obdobně by uvítali také zavedení plynu na topení. Lokalita je napojena na veřejnou dopravu, ta je ale večer a o víkendech nedostatečná.
- Obyvatelé SVL Albrechtická k trávení volného času využívají přilehlé zahrádky, jiné možnosti trávení volného času zde ale neexistují.
- Sociální služby v SVL Albrechtická jsou nedostupné nebo zcela chybí zejména rodinám s tělesně postiženými členy a seniorům a seniorkám.
- Ubytovací kapacity pro sociálně vyloučené mají také ubytovny: městská ubytovna v Chářovské ulici, soukromé ubytovny Hotel Praha, ubytovna Karnola, TJ Lokomotiva Krnov. Útočiště mohou také najít v azylovém domě Armády spásy.

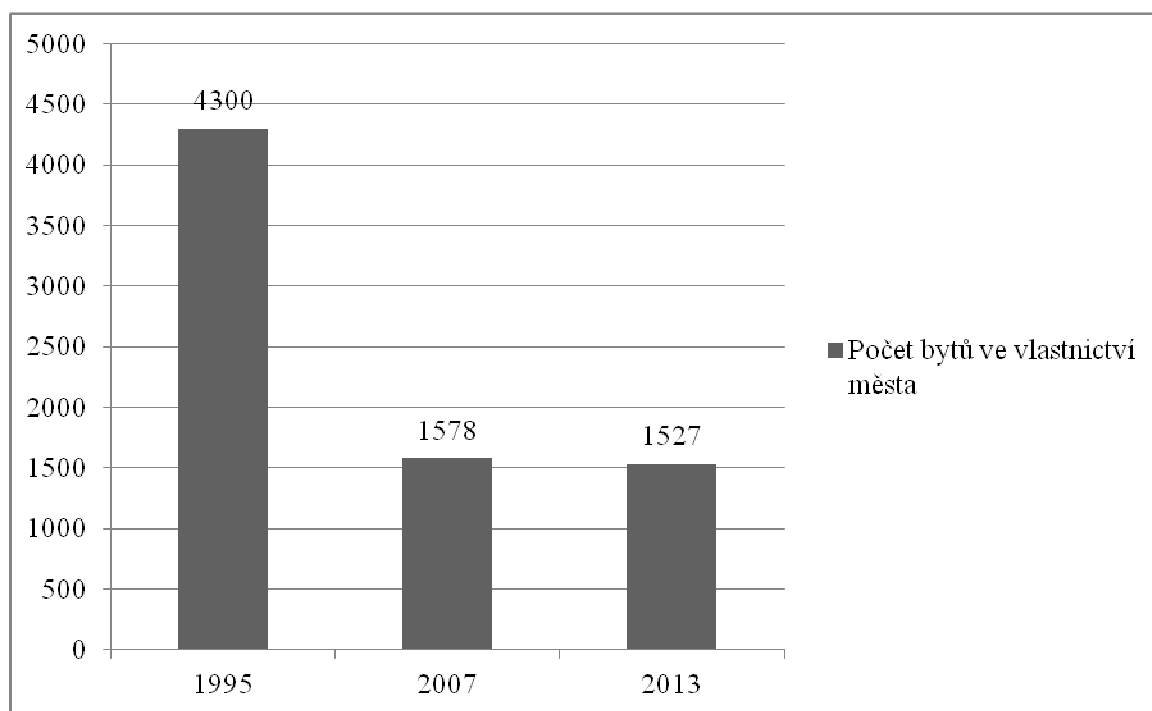
3.2 Bydlení

3.2.1 Charakteristika bytového fondu a ubytovacích kapacit

Podle výsledků Sčítání lidu, domů a bytů 2011 sestával bytový fond v Krnově z 9783 obydlených bytů, z čehož 2643 bylo v rodinných domech a 7043 v domech bytových. V ostatních budovách pak bylo 97 bytů. Ve srovnání s výsledky SLDB z roku 2001 byl zaznamenán mírný nárůst počtu obydlených bytů. V roce 2001 bylo v Krnově 9565 obydlených bytů, z čehož se 2532 nacházelo v rodinných domech a 6983 v bytových domech. SLDB 2011 zaznamenává 221 bytových jednotek postavených v letech 2001 – 2011, přičemž drtivá většina z nich je v rodinných domech (191 oproti 23 v bytových domech a 7 v ostatních budovách).

Aktuální data (SLDB 2011) vypovídají o právním důvodu užívání bytů následovně: ve vlastním domě bylo 2184 bytů, v osobním vlastnictví bylo 3395 bytů, nájemních bytů bylo 2907 a družstevních 391. Město je významným vlastníkem bytového fondu v Krnově. V současné době vlastní 1527 bytových jednotek,²¹ přičemž tento počet se v posledních letech téměř neměnil (viz graf).

Graf – vývoj počtu bytů ve vlastnictví města

Zdroj: MěÚ

3.2.1.1 Sociální bydlení

Dle vyjádření odboru správy majetku města MěÚ v současné době disponuje město cca 400 „sociálními“ byty. Sociální aspekt tohoto bydlení definují zástupci města následovně: „Sociálním bytem se v Krnově uvažuje byt, ve kterém je stanoveno pevné nájemné, nedraží se v obálkovém řízení. S pevně stanoveným nájemným jsou byty pro seniory (DPS), startovací

²¹ Počet bytů ve vlastnictví města činí 15,6 % z celého bytového fondu, což je 52,53 % ze všech nájemních bytů.

byty pro mladé, byty pořízené se státní dotací a ostatní s pevně stanoveným nájemným“.²² Dokument Bytová politika města Krnova 2009 – 2018,²³ schválený zastupitelstvem začátkem roku 2009 definuje sociální bydlení jako „bydlení, k němuž je přístup vymezen pravidly zvýhodňujícími ty domácnosti, které mají při hledání bydlení potíže.“ Dokument pak uvádí následující kategorie takového bydlení: domy s pečovatelskou službou, domovy pro seniory, ubytování v domě pro začínající rodiny, sociální bydlení v domech pořízených se státní dotací a ubytování v ubytovně. Tabulka poskytuje základní přehled o uvedených kategoriích bydlení. Podrobnější popis následuje níže.

Tabulka: Kategorie sociálního bydlení z bytového fondu Města Krnova

Kategorie	Počet bytů	Smluvní podmínky	Ceny	Cílové skupiny	Nízkoprahovost
Domy s pečovatelskou službou	222	Nájemní vztah s městem a trvalé užívání terénní sociální služby dle zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách. Viz. Opatření obce č. 3/2013	30,-- Kč/m2 plochy bytu u nájemních smluv uzavřených do 30. 6. 2013; 35,-- Kč/m2 plochy bytu u nájemních smluv uzavřených od 1. 7. 2013.	Příjemci starobního či invalidního důchodu	Zaměřené na specifickou cílovou skupinu. Podmínka bezdlužnosti žadatelů u města Krnova.
Domovy pro seniory	175 lůžek	Viz zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách	Viz zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách	Viz zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách	
Startovací byty pro mladé rodiny	27	Smlouva o ubytování na 1 rok, max. na 5 let celkem	Poplatek za ubytování 40,- Kč/m2	Jednotlivci, mladé rodiny bezdětné či s dítětem	Platí obecné podmínky pro nájemníky městských bytů, např. bezdlužnost, kritérium

²² Korespondence se zástupci MěÚ. Podrobnější popis systému přidělování městských bytů níže.

²³ <http://www.krnov.cz/programs/Article.asp?aid=10463&sid=47>

					trvalého pobytu či práce v Krnově a také kritérium příjmové.
Sociální bydlení v domech se státní dotací	69	Nájemní smlouva na jeden rok, v Albrechtické 98 na dva roky	Standardní nájemní dle Opatření obce č. 1/2013, tj. pro byty v II. pásmu 40 Kč,-/m2	Možnost získání bytu je omezena příjmem žadatele	Platí obecné podmínky pro nájemníky městských bytů, např. bezdlužnost, kritérium trvalého pobytu či práce v Krnově a také kritérium příjmové.
<i>Z toho: byty obsazované NNO</i>	22 (13 podpo- rovaných + 9)	Nájemní smlouva na dobu určitou přímo s klientem. Nájemníky navrhují neziskové organizace. Kritéria výběru jsou na nich.	Standardní nájemní dle Opatření obce č. 1/2013, tj. pro byty v II. pásmu 40 Kč,-/m2	Klienti organizací, které v oblasti Krnovska nabízejí soc. služby	Platí obecné podmínky pro nájemníky městských bytů, např. bezdlužnost, kritérium trvalého pobytu či práce v Krnově a také kritérium příjmové.
<i>Z toho: podporované byty</i>	13	Nájemní smlouva na dobu určitou přímo s klientem. Nájemníky navrhují neziskové organizace. Kritéria výběru jsou na nich. Výjimku tvoří dva byty, jejichž nájemníky z řad Romů vybírá soc. odbor.	Standardní nájemní dle Opatření obce č. 1/2013, tj. pro byty v II. pásmu 40 Kč,-/m2	Klienti organizací, které v oblasti Krnovska nabízejí soc. služby	Nemusí být splněna podmínka trvalého pobytu v městě Krnov minimálně 3 roky nebo zaměstnání ve městě Krnově minimálně 6 měsíců a také podmínka výše čistého měsíčního příjmu.
Byty krizové	2	Smlouva o	Poplatek za	Občané	Nízkoprahové –

pomoci		ubytování, obvykle na tři měsíce jakožto řešení kritické situace klientů soc. odboru. Dispoziční právo ke dvou bytům má OSPOD, třetí byt spravuje soc. odbor.	ubytování	města, kteří se dostanou do tíživé životní situace bez vlastního zavinění, případně klienti, u nichž je Město Krnov ustanoveno rozhodnutím soudu opatrovníkem.	o výběru bydlících rozhoduje soc. odbor.
--------	--	---	-----------	--	--

Zdroj: Opatření obce č. 1/2013 a 3/2013, informace pracovníků MěÚ

Na základě dat z roku 2009²⁴ nabízejí **domy s pečovatelskou službou** 222 bytů pro žadatele z řad příjemců starobního nebo invalidního důchodu. Způsob vyřizování žádostí, poskytnutí bydlení a podmínky užívání bytu stanoví občanský zákoník a Opatření obce, žádosti vyřizuje odbor správy majetku města. Dva **domovy pro seniory** mají kapacitu 175 lůžek a kritéria pro přijetí se řídí zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Město dále disponuje 27 **startovacími byty pro mladé rodiny** v domě Albrechtická 100a.²⁵ Žadatelem může být jednotlivec, mladá rodina bezdětná nebo s jedním dítětem, uzavírá se smlouva o ubytování na max. 5 let. Žadatelé o byt musejí splnit obecné podmínky, které se vztahují na nájemníky bytů z městského bytového fondu tak, jak je stanovuje Opatření obce č. 1/2013 (viz níže). Pomocnými kritérii při výběru nájemníků je to, zda se jedná o rodinu s dítětem a datum podání žádosti.

Sociální bydlení v domech pořízených se státní dotací nabízí 69 bytů, přičemž do 22 bytů z této kategorie navrhuje nájemníky neziskové organizace. Jedná se o bydlení v domech Albrechtická 98, 43, 45, 47, Opavská 43, 45 a Stará 10, 12, tj. mimo vlastní SVL. Možnost získání bytu je omezena příjmem žadatele²⁶ dle podmínek přidělení státní dotace na pořízení bytové jednotky.

Ve 13 bytech v domě Opavská 43, 45 (byty podporované) a 9 bytech v domech Stará 10 a 12²⁷ navrhuje nájemníky organizace, které v oblasti Krnovska nabízejí sociální služby. Žadatelé o poskytnutí nájemního bydlení v podporovaných bytech nemusí splnit podmínku

²⁴ Bytová politika města Krnova 2009 – 2018

²⁵ V materiálech města (inzerce na webu, Krnovské listy) se u popisu bytů v této kategorii objevuje, že se jedná o „byt v ubytovně“.

²⁶ Žádost o byt může podat :

- samostatně žijící osoba, jejíž průměrný měsíční příjem v období 12 kalendářních měsíců před uzavřením nájemní smlouvy nepřesáhl 0,8 násobek průměrné měsíční mzdy za národní hospodářství zveřejněné Českým statistickým úřadem, doklad o měsíčním příjmu bude žadatel aktualizovat před uzavřením nájemní smlouvy,
- osoba s dalšími členy domácnosti, jestliže průměrný měsíční příjem domácnosti nepřesáhl v období dvanácti kalendářních měsíců před uzavřením nájemní smlouvy 1,5 násobek průměrné měsíční mzdy za národní hospodářství zveřejněné Českým statistickým úřadem.

²⁷ Byty ve Staré 10 a 12 jsou v této kategorii sociálního bydlení nejbliže některé ze SVL (Libušina, Stará). Ostatní byty jsou od SVL vzdálenější, což je faktor, který může hrát pozitivní roli, pokud by tyto byty byly obsazovány osobami z kategorií ohrožených sociálním vyloučením.

trvalého pobytu v městě Krnov minimálně 3 roky nebo zaměstnání ve městě Krnově minimálně 6 měsíců a také podmínku výše čistého měsíčního příjmu tak, jak je definována v obecných podmínkách pro nájemníky městských bytů v Opatření 1/2013. Nájemní smlouva se uzavírá na dobu jednoho roku, v případě bytů v domě Albrechtická 98 na dva roky, u podporovaných bytů na 0,5 roku s možností jejího opakovaného prodloužení.

Cílovou skupinou těchto 22 bytů jsou klienti organizací, se kterými má město pro tento typ obsazování uzavřenou smlouvu. Na osoby ohrožené sociálním vyloučením se zaměřuje pouze Armáda spásy, která spravuje pět bytů (dva na ulici Opavská a tři na ulici Stará). Tyto byty pojímá jako následnou službu azylového domu a obsazuje je klienty azylového domu, kteří úspěšně prošli resocializačním programem. Nájemní smlouva je uzavírána mezi městem a samotnými nájemníky, nicméně Armáda spásy má dispoziční právo k bytu a může v případě nutnosti doporučit neprodloužení nájemní smlouvy či jiná opatření.

Mimo Armádu spásy spravují další byty Slezská diakonie a Harmonie. Byty využívají pro nácvik samostatného bydlení např. pro duševně nemocné klienty či pro klienty, kteří přicházejí z ústavní péče, či jako podporované bydlení pro klienty s tělesným postižením. Kritéria pro obsazování bytů jsou plně v kompetenci organizací. Organizace pouze městu sdělí osobní data klientů, se kterými je pak následně uzavřena nájemní smlouva. Jistou výjimkou jsou dva byty na ulici Albrechtická, které město obsazuje nájemníky z řad romské komunity. Kritéria jejich výběru zajišťuje odbor sociální.

V dokumentu nejsou výslovně uvedené dva **byty krizové pomoci**, ke kterým má dispoziční právo sociální odbor MěÚ. Tyto byty se obvykle na tři měsíce pronajímají osobám v kritické situaci, ale doba nájmu může být v odůvodněných případech prodloužena. Z provedeného šetření i z rozhovorů s experty vyplynulo, že mnohdy je obtížné situaci vyřešit během takto krátké doby (typicky např. splatit dluhy městu a vyčkat 6 měsíců na bezdlužnost, než je možné žádat o městský byt) a nájemníci zůstávají déle. Vzhledem k nízkému počtu těchto bytů existuje ale tlak na sociální odbor, který má mnohdy více klientů v problematice situaci než ubytovací kapacity bytů krizové pomoci dovolují.

3.2.1.2 Byty dražené obálkovou metodou a byty s pevně stanoveným nájemným

V souvislosti s procesem deregulace nájemného vykristalizovaly v městském bytovém fondu dvě hlavní kategorie bytů – byty, jejichž nájemné je draženo **obálkovou metodou**, a byty s pevně stanoveným nájemným. V prvním případě město stanovuje jako výchozí cenu většinou cca 40 Kč/-/m² měsíčního nájemného, čímž se pohybuje hluboko pod cenovou hladinou standardního nájemného uvedenou Ministerstvem pro místní rozvoj v tzv. cenové mapě nájemného (63,30 — 70,00 Kč/m²/měsíc).²⁸ Byty na atraktivních místech je možné vydražit až za 70 – 80,- Kč/m² měsíčního nájemného.

Byty s pevně stanoveným nájemným jsou nabízené ve veřejné nabídce, nájemné je pevně stanoveno podle hranic pásem²⁹. Byty v sociálně vyloučených lokalitách, tak jak jsou definovány v této analýze, patří v drtivé většině do této kategorie. Jen malá část z nich je v soukromých rukou. Uchazeč o získání nájmu v těchto bytech podá žádost na předepsaném formuláři, již pak hodnotí bytová komise na základě daných kritérií (počet nezaopatřených

²⁸ <http://www.mmr.cz/cs/Stavebni-rad-a-bytova-politika/Bytova-politika/Prechod-na-smluvni-najemne/Mapa-najemneho>

²⁹ V současné době se pohybuje v rozmezí 35 – 45 Kč/m². První pásmo (45,- Kč/m²) zahrnuje historické jádro města včetně lokality U Požárníků, druhé pásmo (40,- Kč/m²), zahrnuje širší jádro, včetně lokality Vrchlického, Mánesova, Alšova a Stará / Libušina, a třetí pásmo (35,- Kč/m²) pak tvoří zbylé části města, včetně lokality Albrechtická.

dětí, pracovní činnost zájemce trvající déle než půl roku).³⁰ Aktuálně v bytové komisi není žádný zástupce sociálního odboru MěÚ.

Do roku 2011 existoval **pořadník žadatelů o městský byt**, ale tento systém se neosvědčil: „*Město k tomuto kroku [zrušení pořadníku] přistoupilo po negativních zkušenostech spojených s dosavadním systémem přidělování bytů, kdy si žadatelé nemohli vybírat a museli přijmout byt, který jsme jim nabídli. Pokud jim nevyhovoval a odmítli ho, byli z pořadníku vyřazeni. Nyní jim toto hrozit nebude. Budou mít šanci ucházet se o byt, který bude splňovat jejich požadavky na velikost, lokalitu a technický stav*“ (starostka Alena Krušinová).³¹ V pořadníku bylo před 11 lety zhruba 800 žádostí³² a administrace pořadníku byla složitá a neefektivní.³³

Mezikrokem směrem k současnému stavu bylo zavedení podmínky každoroční obnovy žádosti o přidělení městského bytu, později i zpoplatnění. Tímto způsobem se okruh zájemců zúžil zhruba na 200 osob, přičemž zástupci města předpokládali, že jsou to lidé, kteří mají o bydlení v městském bytě opravdový zájem.³⁴ V souvislosti s deregulací nájemného se dlouhodobý převis poptávky po městských bytech posunul směrem k rovnovážnému stavu a existence pořadníku tak z hlediska odboru správy majetku MěÚ ztratila smysl. V současné době se městu daří udržovat svůj bytový fond téměř zcela zaplněný. Na základě dostupných údajů se dá soudit, že relativní rovnováha poptávky s nabídkou se dá vztáhnout na obě dvě hlavní kategorie městských bytů (s pevně stanoveným nájemným i dražené obálkovou metodou). Například v prvním pololetí roku 2013 inzerovalo město pronájem 27 bytů dražených obálkovou metodou a 38 bytů s pevně stanoveným nájemným. Dále bylo inzerováno osm startovacích bytů a čtyři byty v domech pořízených se státní dotací. Jediný výrazný případ převisu nabídky nad poptávkou byly tři byty ve Vrchlického ulici, které se opakovaně objevovaly jako volné k nájmu (v kategorii s pevně stanoveným nájemným). V ostatních případech se byty objevily v inzerci buď jednou, ve výjimečných případech dvakrát. Poměr bytů s pevně stanoveným nájemným v SVL k bytům v jiných částech města byl 22 : 16. Všechny byty v SVL spadaly do kategorie pevně stanoveného nájemného.

Pro nájemníky městských bytů v obou kategoriích, a do velké míry i v bytech z kategorie sociálního bydlení tak, jak je popsáno výše, jsou významné následující podmínky, které město stanovuje³⁵ **pro nájemníky městských bytů** (fyzické osoby):³⁶ Uchazeči

- mají nepřetržitý trvalý pobyt ve městě Krnově minimálně 3 roky nebo zaměstnání ve městě Krnově nepřetržitě minimálně 6 měsíců před projevením zájmu získat městský byt;
- nemají dluhy vůči Městu minimálně 6 měsíců před podáním žádosti o byt nebo 6 měsíců před termínem konání řízení obálkovou metodou;

³⁰ Bodování obou kategorií kritérií významně upřednostňuje uchazeče o byt s pracovní činností trvající déle než půl roku. Zatímco při splnění tohoto kritéria obdrží uchazeč 8 bodů, pokud má jedno nezaopatřené dítě, obdrží body 3, a při větším počtu dětí jich obdrží 5. Jiná kritéria nejsou, při rovnosti bodů více uchazečů rozhoduje datum podání žádosti.

³¹ Bruntálský a Krnovský deník, 11. 9. 2011. Z výpovědí respondentů však vyplývá, že mnozí obyvatelé SVL tuto svobodu volby zdaleka nevnímají jako dostupnou i pro ně.

³² Rozhovor se zástupci města

³³ V současné době jsou nabídky pronájmů zveřejňovány jak na internetových stránkách města, tak i v Krnovských listech. Viz Foto 16.

³⁴ Zde je nutné uvést, že v podobných případech jsou často znevýhodněni lidé s nižším kulturním a ekonomickým kapitálem.

³⁵ Opatření obce č. 1/2013 - Poskytování bydlení v nájemních bytech a ubytovacích zařízeních v majetku Města Krnova

³⁶ Podobné podmínky platí též pro nájemníky - manžele

Odbor správy majetku města sděluje

Nabídka prodeje pozemků, bytů, nemovitostí či jejich pronájmů se denně aktualizuje. Sledujte na úřední desce vedle radnice nebo na www.krnov.cz / městský úřad / pronájmy a prodeje. Úplné znění následujících nabídek, včetně podmínek, které musí žadatel splňovat, tamtéž.

Prodej movitých věcí

Město Krnov vyhláší záměr prodeje movitých věcí (seznam uveden na www.krnov.cz) a knih. Prodej se uskuteční ve středu 28. 8. 2013 formou obálkového řízení. Konat se bude v areálu bývalé Karnoly na ul. Říční okruh (vstup od hlavní silnice, bývalý secondhand, vedle ČSOB). Vstup pro zájemce do prostor, kde se prodej uskuteční, bude vždy na začátku celé hodiny. Úhrada odkoupených věcí bude provedena ihned na místě. Objemnější věci si budou moci noví majitelé vyzvednout po dohodě 1 následující den po prodeji. Začátek prodeje položek č. 1-14: 13.00 hod. Předpokládáný začátek prodeje položek č. 15-28: 14.00 hod. Knihy se budou prodávat 15 minut před termínem prodeje movitých věcí. Knihy brožované 10 Kč/ks, knihy vázané 15 Kč/ks. Bližší informace: odd. pronájmů bytů, MěÚ Krnov, Hlavní nám. 34, p. Surmová, tel. 554 697 424, ssurmova@mukrnov.cz.

Nabídka pronájmu bytu

Byt č. 27, Albrechtická 98, vel. 0+1, 42,86 m², 5. NP. Nájem (40 Kč/m²) 1.803 Kč, služby (1 osoba) 1.420 Kč (každá další 430 Kč), celkem 3.223 Kč/měsíc/1 os. Jedná se o městský nájemní byt, postavený se státní dotací, jehož přidělení podléhá zvláštním podmínkám, stanovených státem. Prohlídka bytu: Po 12. 8. (15.00-15.30). Platnost nabídky: do 17. 8. 2013. Tiskopis žádosti a informace: odd. pronájmů bytů, MěÚ Krnov, Hlavní nám. 34, p. Surmová, tel. 554 697 424, ssurmova@mukrnov.cz.

Nabídka pronájmu bytu

Byt č. 7, Albrechtická 164, vel. 1+1, 43,80 m² vč. sklepa, 2. podlaží. Nájem (35 Kč/m²) 1.547 Kč, služby (1 osoba) 1.610 Kč (+ 370 Kč každá další os.), celkem 3.157 Kč/měsíc/1 os. Prohlídka bytu: Po 12. 8. (16.00-16.30). Platnost nabídky: do 17. 8. 2013. Tiskopis žádosti a informace: odd. pronájmů bytů, MěÚ Krnov, Hlavní nám. 34, p. Surmová, tel. 554 697 424, ssurmova@mukrnov.cz.

Nabídka bytu v ubytovně

soc. byt pro mládě (startovací)

Byt č. 9, Albrechtická 100A, vel. 0+1, 33,24 m², 2. NP. Nájem (40 Kč/m²) 1.348 Kč, služby (1 osoba) 1.360 (každá další 370 Kč), celkem 2.708 Kč/měsíc/1 os. Doba určitá: 1 rok, max. však 5 let. Prohlídka bytu: Po 12. 8. (15.30-16.00). Zveřejněno: do 17. 8. 2013. Tiskopis žádosti a informace: odd. pronájmů bytů, MěÚ Krnov, Hlavní nám. 34, p. Surmová, tel. 554 697 424, ssurmova@mukrnov.cz. V žádosti uveďte počet členů rodiny!

Nabídka pronájmu bytu

Byt č. 2, Revoluční 12, vel. 1+4, 144,90 m² vč. sklepa, 3. podlaží. Nájem (40 Kč/m²) 5.555 Kč, služby (1 osoba) 350 Kč (+ 250 Kč každá další os.), celkem 5.905 Kč/měsíc/1 os. Prohlídka bytu: St 14. 8. (15.00-15.30). Platnost nabídky: do 20. 8. 2013. Tiskopis žádosti a informace: odd. pronájmů bytů, MěÚ Krnov, Hlavní nám. 34, p. Surmová, tel. 554 697 424, ssurmova@mukrnov.cz.

Foto 16: Krnovské listy č. 16/2013, nabídka prodeje a pronájmů městských nemovitostí

- nemají ve vlastnictví nemovitost určenou k bydlení (neplatí pro řízení obálkovou metodou);
- v posledních pěti letech neopustili městský nájemní byt z důvodu neplacení nájemného nebo zrušení nájemního vztahu rozhodnutím soudu z podnětu správce;
- v posledních pěti letech uhradili pohledávky za užívání městského bytu;
- splňují kritérium minimálního čistého měsíčního příjmu.³⁷

V souvislosti s posledním kritériem město v dubnu tohoto roku přistoupilo k vynětí některých druhů příjmů z kategorie sociálních dávek (příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení, mimořádná okamžitá pomoc, příspěvek na bydlení a příspěvek na péči) z příjmů uznatelných pro výpočet minimálního čistého měsíčního příjmu v případě řízení obálkovou metodou. Dle

³⁷ Velikost bytu 0 + 1, 1 + 1 - 6.000,-
Velikost bytu 1 + 2 - 10.000,-
Velikost bytu 1 + 3 a více - 15.000,-

aktérů této změny bylo pro město hlavní motivací zamezení situacím, kdy lidé v sociálně tíživé situaci paradoxně mohli dosáhnout na byty v atraktivních lokalitách, neboť koncepce sociálních dávek určených na bydlení jim umožnila nabídnout vyšší nájemné než pracujícím s nízkými příjmy. Tato jejich „kupní síla“ ale často byla jen velmi krátkého trvání (do první změny rozhodných skutečností pro výplatu sociálních dávek) a vnášela do nájemního vztahu značnou nestabilitu, často ústící až do jeho ukončení.

Co se týče první dvojice podmínek (trvalý pobyt nebo zaměstnání ve městě), sami představitelé města připustili kritiku zpochybňující jejich soulad s Listinou základních práv a svobod. Nicméně obě podmínky považují za vyhovující nástroj sloužící k zajištění toho, aby městské byty obývali lidé se vztahem ke městu.

Pro obě uvedené kategorie bytů dále platí pravidlo, že žadatel složí kauci ve výši tříměsíčního nájemného a plateb za služby (viz orientační tabulka cenové hladiny nájmů a plateb za služby).

Tabulka: Cenová hladina nájmů a plateb za služby v Krnově – typické příklady z 1. pololetí 2013. Ceny jsou uvedeny pro případ jednočlenné domácnosti.

Typ bytu	Rozměry	Nájem	Služby	Celkem
Byt v domě pořízeném se státní dotací	33 m ²	1396	1340	2736
Startovací byt	30 m ²	1245	1300	2545
Byt v SVL (Vrchlického)	35 m ²	1281	1560	2841
Byt v SVL (Albrechtická)	43 m ²	1551	1540	3091
Byt mimo SVL	19 m ²	780	370	1150
Byt mimo SVL	157 m ²	5457	410	5867
Byt mimo SVL	54 m ²	2437	1740	4177

Zdroj: Inzerce městských bytů

Kritika této praxe se často objevovala v rozhovorech s obyvateli Krnova.³⁸ Další problematický aspekt ohledně získávání městských bytů, který obyvatelé znevýhodněných lokalit kritizovali, je to, že nájemník městského bytu na neatraktivním místě (tj. v SVL) se jen obtížně může domoci městského bytu na jiném místě města. Důvodem je to, že by musel žádat město o výměnu bytu, přičemž o byt v lokalitě nebude mít nájemník bytu mimo lokalitu zájem. Jedním z možných řešení by teoreticky bylo ukončit nájem v městském bytě, přestěhovat se k soukromému pronajímateli a pak požádat o městský byt. Tato cesta je nejen složitá, ale i finančně náročná, protože zahrnuje nutnost složení kaucí u soukromníka, dražší nájem v soukromých bytech, nehledě na problémy spojené s pronajímáním bytu jen na kratší období.

Dalším nástrojem městské bytové politiky je proměnlivá **délka trvání nájemního vztahu**. Zatímco v minulosti bylo standardem uzavírání nájemních smluv na dobu neurčitou, přistoupilo město z důvodů větší flexibility zhruba před devíti lety k uzavírání smluv na dobu

³⁸ Podrobnější pojednání o pohledu obyvatel SVL na bytovou problematiku je součástí Specifické studie.

určitou.³⁹ V současné době je na základě *Opatření obce č. 1/2013* stanovena standardní doba nájemního vztahu na jeden rok s tím, že při prvním sjednání smlouvy je to šest měsíců. V situaci, kdy je obnovován nájemní vztah s nájemníkem s dluhem vůči městu, může odbor správy majetku dle svého uvážení stanovit délku nájemního vztahu i kratší (od 1 do 6 měsíců). Obyvatelé SVL hodnotili tuto praxi rozporuplně. Část jich považovala nájemní smlouvy na několik málo měsíců za příliš omezující ze strany města, nicméně objevovaly se i názory, že takto krátkodobé nájemní smlouvy jsou účinným nástrojem, který zajišťuje, že lidé si dávají větší pozor na to, aby nedlužili městu, protože vědí, že může následovat rychlá reakce.

3.2.2 Bytová politika města

Jak vyplývá z rozhovorů s experty a z dostupných dokumentů města,⁴⁰ udržení **relativně velké části bytového fondu v rukách města** je dlouhodobě naplňovaným strategickým rozhodnutím vedení města, na kterém se shodnou představitelé hlavních politických stran.⁴¹ V tomto směru lze konstatovat, že město Krnov je světlou výjimkou v porovnání s dalšími obcemi, kde v mnoha případech chybí ucelená koncepce nakládání s obecním bytovým fondem, což často vede k tomu, že obce nemají k dispozici dostatečný počet bytů, kterým by mohly ovlivnit sociální situaci v obci.

Strategický plán rozvoje města Krnova přijatý zastupitelstvem 12. 12. 2007 reflektuje problematiku bydlení spíše nepřímo. V definovaných strategických prioritách se objevuje mj. rozvoj bydlení, ale je zaměřen na umožnění nové výstavby rodinných domů. Naproti tomu zmíněný dokument *Bytová politika města Krnova 2009 – 2018* formuluje bytovou politiku s přihlédnutím k dvojí roli města – na jedné straně má s péčí řádného hospodáře maximalizovat výnosy ze svého majetku a na straně druhé podléhá zákonné povinnosti péče o rozvoj podmínek pro své občany, včetně podmínek pro bydlení. Město se v otázce zajištění sociálního bydlení výslovně přihlásilo k principu subsidiarity, který vykládá následovně: „V situaci, kdy bydlení si není schopen zajistit občan sám svými silami a silami své rodiny, povinnost přechází na obec, aby mu zajistila tuto základní životní potřebu.“⁴² Tím, že si město ponechalo ve vlastnictví značný objem bytového fondu, vytvořilo si podmínky pro aktivní bytovou politiku.⁴³ Dokument hovoří o **potřebě existence sociálního bydlení** a uvádí možnost zajištění „bydlení se sociálním aspektem, bydlení pro znevýhodněné skupiny obyvatel“ jako jednu z výhod rozmanité skladby bytového fondu města. Konkrétní opatření vedoucí k tomuto cíli však již v dokumentu nejsou obsaženy. Z dokumentu je nicméně zřejmé, že nosnou ideou bytové politiky je na jedné straně zásada neprivatizovat již významnější množství bytů a na straně druhé umožnit výstavbu nových rodinných domů tak, aby bylo výhledově možné přitáhnout do Krnova nové obyvatele a dosáhnout mety 30.000 obyvatel. V rozhovorech s experty často zazníval názor, že bytové politice schází „sociální

³⁹ Rozhovor se zástupkyní odboru správy majetku MěÚ

⁴⁰ Např. *Bytová politika města Krnova 2009 – 2018*, nepřímo i Programové prohlášení Rady města Krnova 2010 - 2014 či legislativní akty - opatření obce č.1/2013, 3/2013.

⁴¹ „Zastupitelé ve strategii bytové politiky určili, že město si ponechá takový rozsah bytového fondu, který bude schopen z výnosů financovat nezbytné náklady na údržbu. Současně městu zajistí schopnost plnit svou roli v zajišťování bydlení pro různé skupiny obyvatel. Ze zákona vyplývá úloha města při vytváření podmínek pro bydlení svých občanů.“ starostka Renata Ramazanová, Bruntálský a Krnovský deník, 12. 3. 2009.

⁴² *Bytová politika města Krnova 2009 – 2018*, str. 3.

⁴³ Tato kapitola a především specifická studie klade otázky ohledně toho, zda město tento prostor dostatečně využívá. I přes dále popsané pozitivní rysy bytové politiky je například otázkou, proč dochází k migračním tokům obyvatel zasažených sociálním vyloučením především do obcí v okolí Krnova, případně zpět do Krnova často v situaci skrytého bezdomovectví. Z rozhovorů se zástupci města přitom vyplývá, že město, ač v hrubých rysech o těchto pohybech obyvatel ví, nemá podrobnější přehled o příčinách a charakteru migrace.

aspekt“. Významným hlasem, který naopakrazil tezi, že město nabízí svým sociálně znevýhodněným obyvatelům relativně dostačující spektrum možností bydlení, byla zástupkyně odboru správy majetku města.⁴⁴ V praxi naplňování bytové politiky města dochází ke koordinaci aktivit odboru správy majetku města a odboru sociálního MěÚ, což umožňuje předcházet mnoha problémům včetně omezení sociálního vyloučení. Tato spolupráce je v oblasti řešení situace osob dlužících na nájemném v městských bytech podrobně upravena v Opatření č. 1/2013 (více informací v kapitole 2.4. Zadlužení). Na základě rozhovorů se zástupci obou odborů i s nájemníky lze uvést, že spolupráce pracovníků obou odborů na otázkách týkajících se bydlení přesahuje dikci obecního zákonného předpisu. Nicméně tato spolupráce by mohla být efektivnější, pokud by existovala strategie, která by definovala cíle v oblasti sociálního bydlení.

3.2.3 Stav v lokalitách

3.2.3.1 Vrchlického, Mánesova, Alšova

Lokalita vznikla v 80. letech, kdy sem byli romští obyvatelé, zaměstnaní převážně v textilním podniku Karnola, sestěhováni z jiných částí města. V městských bytech v této lokalitě nahradili dříve zde sídlící řeckou komunitu. V období 2000 – 2005 přišlo několik rodin ze Slovenska za svými příbuznými a za pracovními příležitostmi.⁴⁵

V největší sociálně vyloučené lokalitě je naprostá většina bytového fondu ve vlastnictví města. Bytový odbor MěÚ uvádí, že obec v této lokalitě vlastní 89 bytových jednotek a všechny pronajímá metodou pevně stanoveného nájemného. Jistou výjimkou jsou byty v Mánesově 4, které jsou v rukou soukromých majitelů.⁴⁶ Dále jsou ve vlastnictví soukromých vlastníků byty v domech těsně sousedících s lokalitou, např. Alšova 11 a 13 či Mánesova 5 a 7. Byty jsou většinou velikosti 1+1 či 2+1, menšina pak 3+1. Často mají sociální zařízení na chodbách, pokud si nájemníci svépomocí nevybudovali WC a/či koupelnu v bytě. Část domů (např. Vrchlického 9) byla v nedávné době částečně zrekonstruována a životní podmínky jsou o trochu lepší než v ostatních domech v lokalitě, například sociální zřízení jsou v bytech. Tento lepší standard bydlení se odráží i na ceně nájmu.⁴⁷

V rozhovorech v domácnostech respondenti uváděli platby za nájem v rozmezí od 1536,- po 5300,- Kč. Za poplatky spojené s nájmem bytu platí respondenti mezi 1300,- Kč a 6622,- Kč. V některých případech ale nebylo zřejmé, jestli do těchto poplatků nezahrnují i zálohy za platby za energie.

Jak společné prostory domů, tak byty trpí dlouhým obdobím, kdy se neinvestovalo do oprav a údržby. Fasády a omítky jsou oprýskané, okna a dveře netěsní, v domech se objevuje plíseň, obyvatelé mají problémy se starými instalacemi, atd. Veřejný prostor v okolí domů se také vyznačuje sníženou kvalitou. Bývalé dětské hřiště v blízkém parku je jen torzem, což omezuje kvalitu trávení volného času pro všechny generace obyvatel. V nekompletním stavu je i hřiště

⁴⁴ Z tabulky *Kategorie sociálního bydlení z bytového fondu Města Krnova* v kapitole 2.3.1 je zřejmé, že město nabízí k dispozici různé kategorie bydlení označované za sociální. Jak vyplynulo z terénního šetření a rozhovorů s experty, u některých kategorií je problém s nedostačující kapacitou, a v dalších případech s nedostatečnou mírou nízkoprahovosti.

⁴⁵ GAC, Mapa sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených romských lokalit v ČR Krnov. http://www.esfcr.cz/mapa/int_ms14_6_1.html

⁴⁶ Jedná se o 9 bytů, každý má jiného vlastníka.

⁴⁷ V jiných bytech v lokalitě Vrchlického, Mánesova, Alšova je při výpočtu nájemného uplatňován koeficient 0,85, používaný u bytů se sníženou kvalitou. Opravené byty jsou tedy v průměru o 15% dražší.

na míčové sporty, které je i přes absenci důležitých prvků (sloupky na síť) denně využíváno. Více informací o volnočasových aktivitách viz část Identifikace sociálně vyloučených lokalit.

Foto 17: Zahrádka u domu v Mánesově ulici v pronájmu jedné z domácností

Někteří obyvatelé lokality si za symbolické peníze pronajímají zahrádky u domu a udržují je v pěkném stavu (posezení, květiny, atp.) – viz Foto 17. Tento příklad ukazuje na to, že když obyvatelé SVL vůči danému prostoru cítí osobní zodpovědnost, udržují ho v dobrém stavu.

3.2.3.2 Albrechtická

Šest bytových domů na Albrechtické ulici (534/156, 532/160, 531/162, 530/164, 529/166, 533/158; dále jen lokalita Albrechtická) sloužily původně sovětské armádě. Po odchodu armády domy převzala obec,⁴⁸ přičemž v prvních letech s nájemníky sjednávala i smlouvy na dobu neurčitou. V současné době již nové nájemní smlouvy podléhají novým pravidlům, kdy jsou smlouvy sjednávány maximálně na dobu jednoho roku. Jak již bylo uvedeno, obyvatelstvo těchto domů v posledním období trpí vysokou mírou fluktuace, nově příchozí jsou často osoby/rodiny ohrožené sociálním vyloučením, což dále stigmatizuje tuto lokalitu. Bytový fond odráží celkový dojem obyvatel lokality, že jsou na okraji zájmu městských politiků a úředníků. Domy buď vůbec nejsou nebo jsou jen částečně zateplené. Vnitřní prostory 14 let nemalované, omítky nejsou zcela znečištěné, ale místy prodřené na beton. Okna, ač nalakovaná, tak od výstavby domů neupravovaná, zprohýbaná. Podobně netěsnící dveře do bytů. Obyvatelé si v rozhovorech stěžují zejména na stav oken, který má i ekonomické dopady (vyšší útraty za topení). V červnu 2013 obyvatelé domů sepsali petici, jíž žádali MěÚ o opravu oken.

Ohledně plateb za nájemné uváděli respondenti rozmezí 3200,- Kč až 5000,- Kč. Poplatky spojené s nájmem se ve třech případech pohybovaly mezi 810,- Kč a 1600,- Kč, a další dva respondenti uváděli platby ve výši 6000,- Kč, resp. 8000,- Kč. Tato čísla by nasvědčovala tomu, že jsou do plateb zahrnuty i zálohy za energie. Jak již bylo uvedeno, obyvatelé si stěžují

⁴⁸ Jediným domem v této lokalitě, který není ve vlastnictví obce, je č. 533/158. V domě proběhla v nedávné době rekonstrukce a je tak i viditelně v lepším stavu než ostatní domy.

na vyšší útraty za energie vlivem špatného technického stavu domů. Údaje o výši plateb za služby, které jsme získaly od respondentů, nelze zevšeobecnit na situaci obyvatel v SVL Albrechtická, stojí ale za zmínku, že uvedené dvě hodnoty (6000,- Kč a 8000,- Kč) patří k nejvyšším z celého vzorku. Další hodnoty, které nasvědčují tomu, že respondenti zahrnuli k platbám za služby spojené s nájmem i platby za energie, se objevovaly v dalších sociálně vyloučených lokalitách i mimo ně, ale až na jeden případ z ulice Vrchlického z bytu 3+1, kde se údajně platí 6622,- Kč, byly všechny hodnoty nižší, než na Albrechtické.

Veřejný prostor také jako by odrážel periferní polohu této lokality. Pískoviště mezi domy jsou zarostlá, v okolí bloků domů nejsou žádné lavičky, údržba zeleně i zimní údržba je podle respondentů nedostačující. Výhodou lokality je přilehlá zahrádkářská kolonie, kde mají mnozí obyvatelé domů pronajaté zahrádky.

3.2.3.3 Stará, Libušina

Ulice Stará, ač byla ještě před několika málo lety spolu s některými domy na ulici Libušině považována za sociálně vyloučenou lokalitu⁴⁹ obývanou zhruba třemi sty převážně romskými obyvateli, je v současné době představiteli města označována za zanikající lokalitu.⁵⁰ V obou ulicích je zhruba pět domů (Stará 7, 15, 17; Libušina 1, 2), ve kterých bydlí romské obyvatelstvo (považované v lokálním kontextu za sociálně vyloučené). Výše uvedené domy na ulici Stará jsou ve vlastnictví města, naproti tomu dva domy na ulici Libušina jsou v rukou soukromých majitelů. Jako celek obě ulice nevypadají špatně, ale uvedené domy z vnějšího pohledu v některých případech negativně vyčnívají – opadávající omítka, nevyměněná okna, nefunkční zvonky, atd. I vnitřní vybavení bytů je v některých případech substandardní – WC na chodbě, vlhkost, atd. Obyvatelé si v rozhovorech nicméně spíše než na kvalitu bydlení stěžovali na nefunkční soužití s neromskými sousedy.

Šetření v domácnostech potvrdilo rozdílné cenové hladiny v městských bytech a v bytech soukromníků. Respondenti udávali výši nájmu v městských bytech v hodnotách od 2570,- Kč do 5400,- Kč. V bytech soukromých majitelů se jednalo o rozmezí 5500,- Kč až 8000,- Kč.

3.2.3.4 U Požárníků

Vzhledem k charakteru této lokality je popis stavu obsažen již v části Identifikace sociálně vyloučených lokalit.

3.2.4 Shrnutí

- Bytový fond v Krnově čítá 9783 obydlených bytů. Město je významným vlastníkem bytového fondu – 1527 bytových jednotek v jeho vlastnictví činí zhruba 52 % ze všech nájemních bytů.
- Ze všech městských bytů je více než 1100 draženo obálkovou metodou a zbylých zhruba 400 je pronajímáno v režimu, který město označuje za „sociální“. V této kategorii jsou jednak byty s pevně stanoveným nájemným, dále domy s pečovatelskou službou, domovy pro seniory, ubytování v domě pro začínající rodiny, sociální bydlení v domech pořízených se státní dotací a ubytování v krizových bytech.
- Bytová politika města je založena na vlastnictví velkého počtu bytových jednotek a

⁴⁹ GAC, Mapa sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených romských lokalit v České republice http://www.esfcr.cz/mapa/int_ms14_6_2.html

⁵⁰ Zástupci města: Díky úspěšné práci odboru správy majetku a sociálního odboru MěÚ už nejsou Romové jako komunita téměř vidět.

tím má velký potenciál aktivně ovlivňovat sociální mapu města. Programové dokumenty hovoří o potřebě existence sociálního bydlení, nicméně konkrétní opatření nejsou stanovena.

- Podmínky pro zájemce o pronájem městského bytu s pevně stanoveným nájemným akcentují vazbu ke Krnovu (pobyt či práce ve městě) a bezdlužnost vůči městu.
- Významným nástrojem bytové politiky je doba trvání nájemního vztahu. V současné době je maximálně roční, v případě dluhů může být i pouze měsíční.
- Obec je vlastníkem téměř všech domů v definovaných oblastech ohrožených sociálním vyloučením. Stav bytového fondu v těchto oblastech je hluboce pod standardem jiných částí města.

3.3 Zadlužení

3.3.1 Charakter a výše zadlužení

V souvislosti se zadlužením obyvatel sociálně vyloučených lokalit a dalších osob ohrožených sociálním vyloučením v Krnově vystupují jako nejvýznamnější následující typy dluhů:

- 1) dluhy na nájemném a na službách spojených s bydlením
- 2) dluhy u nebankovních úvěrových a splátkových společností
- 3) lichva

První okruh zahrnuje existenčně nejzásadnější vztahy, ve kterých často dochází k zadlužení. Toto zadlužení je pak v některých případech spouštěčem půjček u subjektů z dalších dvou okruhů. Z metodologických důvodů byly tyto tři okruhy zvoleny proto, že jsou pro problematiku sociálního vyloučení klíčové či typické a přirozeně tak i byly i hojně zmiňovány v rozhovorech s experty a v rozhovorech v domácnostech. Není bez významu, že zejména v prvním a třetím okruhu vztahů jsou město Krnov a jiné složky státní správy významnými aktéry, kteří mají potenciál ovlivnit situaci osob ohrožených sociálním vyloučením. Dalšími tematickými okruhy, které jdou již nad rámec této analýzy, jsou například dluhy u bankovních subjektů, dluhy u telefonních operátorů, dluhy u společností, zprostředkujících smlouvy s dodavateli elektrické energie či plynu, problémy související se zastávkami nebo tematika gamblerství a hracích automatů.⁵¹

3.3.2 Dluhy na nájemném a na službách spojených s bydlením

Výdaje spojené s bydlením tvoří dlouhodobě významnou položku rozpočtu domácností. Podle ČSÚ „v roce 2011 spotřebovaly domácnosti na úhradu pravidelných nákladů na bydlení podle druhu bytu zhruba 14 až 28 % svých čistých příjmů. Nejvyšší náklady přitom měly, stejně jako v minulých letech, domácnosti žijící v nájemních bytech, které na bydlení vydaly v průměru dvojnásobný podíl svých příjmů, oproti domácnostem žijícím ve vlastním domě.“⁵² Míra zatížení domácností výdaji na bydlení se liší podle výše příjmů, přičemž v nízkopříjmových kategoriích může tato hodnota dosahovat až 50 % příjmů domácnosti.⁵³ Dalším faktorem, který přispívá k důležitosti této kategorie dluhů, je prostý fakt, že bydlení je základní lidskou potřebou a tím i předpokladem k uspokojení dalších životně důležitých

⁵¹ Toto téma se shodou okolností ocitlo v době vypracování analýzy v ohnisku zájmu města, když ve snaze redefinovat politiku města vůči provozovatelům výherních automatů přijali představitelé města nabídku Institutu pro výzkum závislosti na bezplatné vypracování analýzy situace v této oblasti. Kromě této analýzy vezmou představitelé města na zřetel i hledisko Pavla Nováka z organizace Krystal Help, který se touto problematikou dlouhodobě zabývá. Informace o záměrech města jsou k dispozici zde:

<http://www.krnov.cz/programs/Article.asp?aid=12334&mid=1&sid=105>. Výsledky průzkumu mezi obyvateli Krnova na téma hazard: <http://www.krnov.cz/programs/Article.asp?aid=12328&mid=1&sid=105>.

⁵² Veronika Sequešová: Kdo pobírá příspěvky na bydlení v České republice. Statistika & My, ČSÚ, 2013. <http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/c/0B00513F9E>

⁵³ Eliška Zykmondová: Rozdíly v bytové situaci se prohloubily. Statistika & My, ČSÚ, 2013. <http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/c/A500416CEB>

potřeb. Proto problémy s placením nájmu znamenají pro mnohé domácnosti zásadní krok směrem k existenční nejistotě, jenž může vyústit v krizové životní situace.

Jak již bylo uvedeno v části situační analýzy zabývající se bydlením, je město významným hráčem na trhu s nájemními byty v Krnově. Obyvatelstvo ohrožené sociálním vyloučením ve velké míře bydlí právě v městském bytovém fondu. Důvody jsou jak historické tak strukturální (městské byty nabízejí výhodnější finanční podmínky). Město si je své role při zajištění bytových potřeb pro skupiny obyvatel ohrožené sociálním vyloučením vědomé.⁵⁴ Při rozhovorech s aktéry městské politiky byla akcentována dobrá spolupráce mezi odborem správy majetku a sociálním odborem MěÚ právě v otázce dluhů na nájemném.⁵⁵ Ta je zakotvena i v obecní legislativě – Opatření obce č. 1/2013 – Poskytování bydlení v nájemních bytech v majetku Města Krnova obsahuje přílohu, která podrobně definuje postup odboru správy majetku města v případě dluhů na nájemném. Sociální odbor hraje ve stanovených postupech důležitou roli, je informován v předstihu před tím, než je ze strany města přistoupeno k výpovědi nájemního vztahu. S nájemníky v prodlení s placením dohaduje splátkové kalendáře, pomáhá s podáním žádostí o relevantní dávky státní sociální podpory nebo pomoci v hmotné nouzi a hledá řešení problému. V případě, že nájemce bytu je příjemcem doplatku na bydlení a dávku nevyužívá k účelu, pro který je určena, podá sociální odbor Úřadu práce podnět k provedení přímé úhrady nájemného a služeb spojených s užíváním bytu pronajímateli.

Podle údajů poskytnutých odborem správy majetku MěÚ ke konci června 2013 dlužilo na nájmu 231 domácností.⁵⁶ Z toho sedm stávajících nájemníků dlužilo po dobu delší, než tři měsíce (0,46 % z celkového počtu městských bytů). Celkový počet dlužníků se týká přibližně 15 % obecního bytového fondu (nutné je ale vzít v úvahu i fakt, že některé pohledávky se týkají osob, které již v městských bytech nebydlí), přičemž podle údajů města se dluhy na nájemném týkají až 45 % domácností z lokality Vrchlického, Mánesova, Alšova.

Z výpovědí představitelů města vyplývá, že platební disciplína nájemníků městských bytů se na základě přijatých opatření zlepšila. *Hlídej si, aby neměli dluh vůči městu za více než tři měsíce – ale půjčují si jinde, ví, že nemají šanci získat jiný byt od města, mají třeba velké dluhy na odpadech nebo stačí i stokorunová pokuta [která jim komplikuje získání jiného bytu]* (Rozhovor se zástupci sociálního odboru MěÚ). Přestože politika města vůči lidem s dluhy na nájemném je poměrně propracovaná, existuje skupina domácností, které se kvůli opakované nesoučinnosti dostaly až do fáze soudního vystěhování z městského bytu. Za poslední rok došlo k dvanácti případům soudního vystěhování z městského bytu. Spolu se zhruba padesáti domácnostmi, jimž podle informací poskytnutých městem aktuálně hrozí vystěhování, jsou tedy přibližně 4 % domácností žijících v městských bytech do určité míry vážně existenčně ohrožena. Z těchto padesáti domácností hrozí v méně než 10 případech definitivní vystěhování (rozhodnutí o vyklizení bytu nebo nařízený výkon rozhodnutí vyklizením), cca 10 případů má výzvu k vrácení bytu zatím bez návrhu na soudní rozhodnutí a ve zbylých případech město čeká, jak budou plněny podmínky splátek dluhů do doby vypršení platnosti smlouvy.

Podle veřejně dostupných **údajů z insolvenčního rejstříku** nepatří město Krnov k typickým věřitelům osob ze SVL, které podaly návrh na zahájení insolvenčního řízení. Z 261 aktuálních

⁵⁴ „Přiznáme-li se k principu subsidiarity, pak v situaci, kdy bydlení si není schopen zajistit občan sám svými silami a silami své rodiny, povinnost přechází na obec, aby mu zajistila tuto základní životní potřebu.“ *Bytová politika města Krnova 2009 – 2018*

⁵⁵ Spolupráce obou odborů byla potvrzena i respondenty šetření a pracovníky neziskových organizací.

⁵⁶ Bez ohledu na to, jestli byt využívají či ne.

řízení proti občanům Krnova v období za první pololetí 2013 se jich 15 týkalo osob ze SVL, tak jak byly pro účely této analýzy vymezeny.⁵⁷ Ze všech těchto případů se dluh vůči městu týkal pouze tří osob, z čehož ve dvou případech se jednalo o nájemné⁵⁸ a jednou o dluh za odpad.⁵⁹ Nutné je ovšem vzít v úvahu, že institut oddlužení je obecně špatně dostupný osobám ohroženým sociálním vyloučením, neboť tyto mají často problémy s podmínkou doložení budoucích příjmů či majetku tak, aby bylo možné splatit alespoň 30 % stávajícího dluhu. Pracovníci odboru správy majetku MěÚ insolvenční řízení také aktivně monitorují, aby případně mohli podat přihlášku pohledávek města. *Operativně sami sledujeme, kdo si v Krnově podal návrh o insolvenci, jestli to není náš klient. Když je zachytíme, tak podáváme návrh. Máme na to jeden měsíc. Ale jsou i lidé v insolvenci, kteří městu vůbec nedluží. [...]. V současné době se insolvence týká asi dvacítky z našich dlužníků, ale počet podání a počet schválených insolvencí výrazně roste.* (Rozhovor se zástupkyní Odboru správy majetku MěÚ).

Téma dluhů na nájemném vystupovalo i v rozhovorech s obyvateli Krnova. Ze všech oslovených domácností jich méně než polovina (19 z 43 odpovědí) uvedla, že nikdy neměli problém zaplatit za bydlení. V této skupině byli velmi silně zastoupení důchodci a osoby nad 50 let (11 z 19 osob), ať už žijící v SVL, domech s pečovatelskou službou či jinde. Z 24 osob, které někdy měly problémy s platbami za bydlení, bydlela naprostá většina (18 osob) v městských bytech, čtyři osoby bydlely v nájmu u soukromého vlastníka, jedna osoba na ubytovně Armády spásy a jeden respondent se nacházel v situaci skrytého bezdomovectví.⁶⁰ Respondenti politiku města vůči dlužníkům hodnotili jako přísnou, ale nevyjadřovali se o ní jako o nespravedlivé. *Město je přísné, ale soukromník [u kterého respondentka bydlí] taky, platíme penále 200,- Kč za den prodlení.*

...

V lednu, když chodily špatně peníze, tak dávky přišly 5. února. Šla jsem na město, a tam řekli, že tolerují ještě týden, pokud zaplatím přímo v pokladně. Takže oni [město] to nechtějí ztěžovat.

...

Město se splátkovým kalendářem nesouhlasí, lidi jsou proto kvůli dluhům na městě vystěhováni. Město se nechce domlouvat, spíš chce docílit, abychom byli řádní platiči.

S problematikou dluhů na nájemném souvisí i využívání **institutu zvláštního příjemce dávek**, kdy nájem může být placen přímo pronajímateli ze sociálních dávek nájemníka. Z rozhovorů vyplývalo, že institut zvláštního příjemce dávek využívají nebo využívali čtyři respondenti osobně a dva další měli ve svém blízkém okolí někoho, kdo tento institut využíval. Ve všech případech byla tato možnost placení nákladů na bydlení hodnocena buď neutrálně nebo kladně. *Ano, bylo to na Armádě spásy, ale je to dobře. Kdybych ty peníze měla v ruce, tak bych z toho něco koupila.*

...

⁵⁷ Z toho se ovšem osm řízení týkalo čtyř manželských párů, které podaly společný návrh na oddlužení v rámci společného jmění manželů.

⁵⁸ Dlužné částky byly 8112,- Kč a 9186,- Kč.

⁵⁹ Dlužná částka 2042,- Kč.

⁶⁰ „Skupina skrytých bezdomovců jsou ti lidé bez přístřeší, kteří se z nějakého jen jim známého důvodu neobracejí na veřejné nebo charitativní služby, aby našli nocleh. Počet těchto osob může být značný hlavně v regionech, kde je nedostačující nabídka služeb.“ Hradečtí, Vlastimila a Ilja. „Definice bezdomovectví.“ In Bezdomovství. Extrémní vyloučení. Praha: Naděje, 1996, 35–42.

Dcera v Osoblaze to využívá. Šli tam proto, že to je levný pronájem. Ona se rozvedla a má 4 děti, tak tam má přítele, ve 3+1 platí 6.000,- Kč nájem v paneláku a proplatí jí to.

Dalším institutem, který dlužníci hojně využívají je **splátkový kalendář**. Ze 43 dotázaných domácností jich 13 odpovědělo kladně na otázku, jestli někdy sjednávali splátkový kalendář. V šesti případech se jednalo o splácení dluhů za nájemné v městských bytech, v dalších případech se splátky týkaly nájmu u soukromníka či plateb za ubytování, plateb za služby spojené s bydlením a v jednom případě byly zmíněné splátky společnosti Provident Financial. *Ted' mám dohodnutý splátkový kalendář kvůli dluhu 4000,- Kč za praní v Armádě spásy. Měla jsem bydlet na Albrechtické od května a nechtěla jsem po nastěhování platit jiné velké výdaje, tak jsem si domluvila ten splátkový kalendář. Mám splácet od června 400,- Kč. Já dluhy splácím. Vůle města dohodnout splátkový kalendář byla většinou hodnocena kladně. Mám splátkový kalendář na ten dluh s městem. Šlo to bez problémů domluvit. Ted' mám zas zaplatit 2.600,- Kč za vodu do konce června, a nemám na to, protože bych neměla pro děcka. Budu muset platit po kouskách. Zatím jsem to ani nedomlouvala. Ale musím, penále roste rychle.*

...

Město mi v tom pomohlo sepsat splátkový kalendář, protože neumím psát ani číst.

...

Nabídli mi takové řešení a ještě splácím. Město mi dalo ještě šanci. Jinak, kdybych ten dluh neplatila, tak mě vyhodí z bytu. Město nám Romům moc nevěří a nedává jiným příležitost vše napravit. Nezajímá je, kde budou bydlet.

Dluhy na službách spojených s bydlením těsně souvisí s dluhy přímo na nájemném. Prodlení s platbami za služby spojené s bydlením (jak za „služby poskytované pronajímatelem jako plnění, spojená s užíváním bytu“ v úzkém slova smyslu, tak platby za elektřinu a plyn) nemá pro dlužníky tak fatální dopady jako dluhy na nájemném, nicméně stále může vést k podstatnému snížení životního standardu a v dlouhodobém horizontu samozřejmě může mít velmi závažné následky v podobě exekucí, apod.

V rozhovorech v domácnostech se téma problémů s platbami za služby často objevovalo, zejména v souvislosti s odpojením elektřiny, plynu či vody. V nízkopříjmových domácnostech může nenadálý výdaj, jakým může být doplatek za služby, dramaticky narušit napjatý rozpočet. *Mám dluh 25.000,- Kč na plynu, proto mi ho vypnuli a teď si musíme topit dřevem. Ale chci napravit to, co dlužím. Několikrát jsem prosila na úřadě, aby mi pomohli napsat splátkový kalendář, ale nikdo mi nepomohl. Takže pořád dlužím za plyn a také jsem dostala vyúčtování za elektřinu a mám zaplatit asi tak přes tři tisíce a nemám na to. Teplou vodu mi také vypnuli, protože mám dluh na vodě. Nezaplatila jsem doplatek, který je moc velký a ten je skoro 10 000,- Kč. Už nevím, za co vše dlužím, a nevím, co s tím. Nemám se kde obrátit. Práci nemám a můj druh také ne a mám jen samé dluhy. Děti koupám, že ohřívám vodu ve vaničce, a já a můj druh se jdeme okoupat k známým.*

3.3.3 Dluhy u nebankovních úvěrových a splátkových společností

Nebankovní úvěrové společnosti a splátkové společnosti jsou hlavními věřiteli obyvatel ohrožených sociálním vyloučením. Lidé bez pravidelných příjmů nejsou schopni dosáhnout na bankovní půjčky a při krátkodobém výpadku příjmů či nenadálém výdaji jsou tak odkázáni na sektor nebankovních společností. Pokud se jedná o půjčky nižších částek (v řádu stokorun), zmiňovali respondenti zvláště z řad romské komunity možnost půjčit si uvnitř komunity. *Je to tu jedna velká rodina, tak si všichni dlužíme.* Úvěrové společnosti nastupují u půjček o řád vyšších. *Když teče do bot, [obyvatelé sociálně vyloučených lokalit] ví, za kým mají jít, občas zaplatí velkou částku. Providenti se tam také napakují – ale lidé to nechtějí přiznávat –*

protože když jde o větší částky, od sebe navzájem si toho lidé nemohou tolik půjčit, když sami nemají. (Rozhovor se zástupci sociálního odboru MěÚ).

Dluhy z této kategorie vystupují z rozhovorů s experty i s domácnostmi jako ty, které posílají obyvatele Krnova směrem do dluhové spirály. Zadluženost jde ruku v ruce s nezaměstnaností – teď je to čím dál častější nešvar. Dluhy u Providentu, Cetelemu nebo Home Creditu jsou časovaná bomba – [tyto společnosti] parazitují na situaci chudáků. (Rozhovor se zástupci OSPOD).

Neblahé důsledky zadlužení u těchto společností také vyplývají z dat v insolvenčním rejstříku. Ve všech 15 případech aktuálně (v první polovině roku 2013) vedených řízení proti občanům Krnova s bydlištěm v SVL se objevují pohledávky vůči úvěrovým a splátkovým společnostem v řádu od několika do stovek tisíc Kč. V drtivé většině případů dluží žadatel či žadatelka několika společnostem. Často se opakujícími věřitelskými subjekty jsou například Home Credit a.s., GE Money Multiservis, a.s., CETELEM ČR, a.s., SMART Capital, a.s., a Cofidis s.r.o.

Město si je vědomo závažnosti problémů souvisejících se zadlužením obyvatel u této kategorie subjektů a mimo jiné právě z důvodů ztížení přístupu pracovníků těchto společností k obyvatelům Krnova zakázalo v prvním pololetí roku 2013 podomní prodej na území města. Do této kategorie spadá i nabízení finančních služeb. Na hodnocení dopadu tohoto opatření je v současné době brzy, nicméně experti se o něm vesměs vyslovovali kladně.

Příčiny problémů s dluhy u úvěrových a splátkových společností, které mají často pro spotřebitele velmi nevýhodné podmínky balancující na hranici legality, jsou různé. Často se jedná o platební nekázeň a neschopnost racionálně hospodařit s (omezenými) příjmy. Třeba moje tchýně, ona má sice vysoký důchod, ale neuměla vyjít s penězi. Nekupovala si ty potřebné základní potraviny, ale nanukové dorty a podobné věci, pak s koncem měsíce ale nemohla vyjít. Musela si půjčit, od Home Credit, Provident a takové. Nakonec to splatila, ale měsíc třeba neměli co jíst, jedli jenom suchý chleba.

...

Půjčuje si celý Krnov, není Cikána, aby si nepůjčil. Chodily sem ty společnosti a dávaly 10 nebo 15 tisíc. Lidé si od nich půjčovali. A hodně jich nevrátilo. Policajti teď vzali asi 50 lidí, co to nevrátili. Chtějí to nějak vymáhat. Já jsem si také půjčil 15 tisíc a ještě mi nic nepřišlo. Posílají upomínkové dopisy, že lidi dají k soudu, a když to po druhé upomínce nezaplatí, tak exekuce.

...

Peníze tu půjčuje Provident a další firmy, taky jsem si od nich půjčila. Hrozí mi teď exekucí. Nejdřív se zeptají, kolik jim můžu dát [abych splatila aspoň něco], a pak se jim to nelíbí a říkají, že si kladu podmínky.

Často ale společnosti zneužívají špatné situace či tísně klientů. Pak ještě jedna známá, ta pracovala u nás, ale dostala se do problémů s firmou BECK, která provozuje takové ty předváděčky, jak vás vezmou autobusem a předvádí vám zboží. Ta si půjčovala od všech, i od Providentu. Jednou přišla slečna z BECKu přímo za ní, paní sice nic nechtěla, ale oni to umí, tak jí to zase prodali.

...

V Armádě spásy [v azylovém domě] si lidé půjčují a pak to nevrátí. Třeba od kamarádky si půjčili 200,- Kč a nevrátili. I Providenti tam chodí přímo.

V některých případech jsou dluhy následkem protiprávního jednání druhých osob. *Nakonec to ale dělá hodně lidí, hodně si půjčují. Třeba Romáci jsou potvory, oni člověka nalákají, aby si pro ně svým jménem vypůjčil peníze, aby jim dělal bílého koně, ale pak peníze nevrátí. Mně se to stalo taky, přišla exekuce. Ale dostali jsme se z toho. Tak to dělá půlka Krnova, hodně lidí takhle půjčilo.)*

...

Máme pocit, že se to [zadlužení obyvatel] za poslední roky hodně zhoršilo. Kamarádi šli na brigádu k podnikateli, ale nezaplatili jim, dostali se ještě do větších dluhů.

3.3.4 Lichva

Specifickým problémem souvisejícím se zadlužením obyvatel sociálně vyloučených lokalit je lichva. Z pochopitelných důvodů je tento nelegální jev těžko exaktně zachytitelný. I oběti tohoto trestného činu často nejsou ochotny o svém případě hovořit, ze strachu před možnými důsledky v rámci komunity. Pokud jsou tedy lidé ochotni o tomto jevu hovořit, tak neudávají konkrétní údaje a většinou hovoří jen o tom, že lidé z okolí využívají služeb lichváře. Tyto obecné informace jsou však obtížně ověřitelné. S tím také souvisí i nejednoznačná definice lichvy v obecném diskurzu.

V případě Krnova se experti z řad pracovníků města, neziskových organizací a dalších institucí spíše klonili k názoru, že lichva v největší sociálně vyloučené lokalitě není, zatímco v rozhovorech s domácnostmi se zmínky o existenci lichvy objevovaly. Tyto zmínky zazněly zejména (ale ne výhradně) v několika rozhovorech, které s obyvateli lokality Vrchlického, Mánesova, Alšova vedla tazatelka romského původu. Je možné, že respondenti byli ve vztahu k této osobě otevřenější,⁶¹ na druhou stranu je možné i to, že termín lichva byl v těchto rozhovorech používán v nepřesném širším významu pro sjednávání nevýhodných půjček v rámci komunity.⁶²

Existenci lichvy zmiňovalo deset respondentů. „[Lidé si půjčují] od bank, od lichvářů, od sousedů.“ (M2). V naprosté většině hovořili o existenci lichvy obecně, jen jeden případ se týkal přímo respondentky. „Ano chtěla jsem svoji situaci s dluhy řešit, ale město mi nevyhovělo a tak jsem si musela vypůjčit od lichvářů a moje situace se zhoršila a do teď mám problémy. Nevím, jak se teď mám postavit na nohy a nemít dluhy.“ (M7) Devět z deseti respondentů o lichvě hovořilo jako o přítomném jevu, pouze jeden respondent uváděl, že problémy s lichvou už jsou vyřešené. „Lidé si tady navzájem půjčují. Měli jsme tady problémy s lichvou, ale tento problém se vyřešil.“ (V3)

⁶¹ Daná tazatelka, která jinak pracuje jako terénní pracovnice v Ostravě, hodnotila časté zmínky o lichvě mezi respondenty jako projev vyšší míry důvěry k ní, jakožto Romce. Údajně jí respondenti místo (nepřesných) údajů o bankách a známých coby věřitelích otevřeně říkali o lidech, kteří vědí, že obyvatelé SVL jsou zrovna bez peněz a půjčují tzv. „na keš“: „Všichni vědí, kdy přijdou, aby si zase mohli půjčit. Je to lichva, akorát [obyvatelé SVL] se o tom bojí mluvit.“

⁶² Půjčování peněz „navzájem“ či „mezi známými“ bylo zmiňováno 18 respondenty. Tyto půjčky mohou mít samozřejmě různé podoby, od „nevinného“ půjčování několika stokorun mezi příbuznými či sousedy až po opravdovou lichvu. Problematicky v tomto směru vypadá např. tato výpověď: *Peníze, které si půjčuji, jsou od lidí, co ví, že teď nutně potřebuji peníze na jídlo. Tak přijdou známí a půjčí mi například 1000,-Kč a já musím vrátit 2000,-Kč.*

3.3.5 Institucionální kapacity v oblasti dluhového poradenství

Mezi oslovenými experty panuje shoda ohledně toho, že jednou z klíčových chybějících složek sociálního poradenství v Krnově je dluhové poradenství. Jeden z nemnoha hlasů z řad zástupců města, který připouštěl existenci lichvy, dával do souvislosti tento jev se špatnou finanční gramotností obyvatel Krnova. Uváděl, že zatímco ještě před sociální reformou vedli zaměstnanci města dluhové poradenství, nyní se v Krnově žádná organizace cíleně nevěnuje zlepšování finanční gramotnosti, což nahrává bujení takových jevů jako je například lichva.⁶³ Tato kritika odráží i názory dalších expertů z řad pracovníků MěÚ, dalších státních institucí a neziskových organizací. Po ukončení výše uvedených aktivit města tak kromě omezené spolupráce města s Centrem pro zdravotně postižené Moravskoslezského kraje o.s. není v současné době v Krnově k dispozici dluhová poradna. Obyvateli Krnova je do určité míry využívána Poradna při finanční tísni, o.p.s. Se sídlem v Ostravě, ale je to nákladné řešení. Město tuto mezeru ve spektru sociálních služeb reflektuje a „rozvoj dluhové služby“ se objevuje jako jedno z plánovaných opatření v oblasti prevence kriminality v aktuální Koncepci prevence kriminality 2011 – 2015.

3.3.6 Shrnutí

- Nejvýznamnějšími typy dluhů osob ohrožených sociálním vyloučením jsou dluhy na nájemném a na službách spojených s bydlením, dluhy u nebankovních úvěrových a splátkových společností a lichva.
- Dluhy na nájemném se týkají 231 domácností. Podle zástupců města se díky postupně přijatým opatřením v rámci bytové politiky platební morálka nájemníků městských bytů zlepšuje.
- Při řešení dluhů na nájemném je v městské legislativě zakotvena spolupráce odboru správy majetku a sociálního odboru MěÚ. Tato spolupráce je všeobecně hodnocena pozitivně.
- Politika města vůči dlužníkům je obyvateli hodnocena jako přísná, ale nikoliv nespravedlivá. Spolupráce s městem např. ve věci sjednávání splátkových kalendářů je hodnocena kladně.
- Zadlužení obyvatel města ohrožených sociálním vyloučením je v souladu s republikovým trendem značné. Velká část těchto dluhů je u úvěrových a splátkových společností, nicméně existuje též systém věřitelsko-dlužnických vztahů v rámci komunity.
- Město v souvislosti s neetickými praktikami úvěrových a splátkových společností zakázalo v nedávné době podomní prodej.
- V rozhovorech s domácnostmi se objevily výpovědi o existenci lichvy. Pracovníci města a dalších institucí se spíše klonili k názoru, že lichva se ve městě neobjevuje.
- V systému sociálních služeb ve městě chybí služba dluhového poradenství.

⁶³ „Lichva tu podle všeho je. Ještě před dvěma lety jsme byli schopní zaplatit dva pracovníky sociálního odboru na dluhové poradenství. Drábkova reforma ty lidi vymetla a všechno šlo do kopru. Ti kvalifikovaní pracovníci tu nejsou a problémy s dluhy rostou.“ (Rozhovor s manažerem prevence kriminality)

3.4 Vývoj zaměstnanosti

3.4.1 Vývoj ekonomiky a zaměstnanosti

Po roce 1989 prošla ekonomika Krnova významnou transformací. Tradiční textilní průmysl zaměstnávající zejména ženy zasáhla stagnace celého odvětví – ze dvou hlavních podniků (Karnola, Pega-Vel) zůstal po privatizaci funkční jen jeden, Pega. Další dlouhodobě nejvýznamnější odvětví průmyslu – strojírenství – si stále zachovává své dominantní postavení. Po nepovedených privatizacích (zejména Strojovitu) a restrukturalizaci v tržním hospodářství ale podniky zaměstnávají několikanásobně méně zaměstnanců. Někdejší objem textilního a strojírenského průmyslu v Krnově připomíná vícero nevyužívaných průmyslových areálů.

Podle Sčítání lidu, domů a bytů 2011 bylo k 26. 3. 2011 **zaměstnaných 9 437 obyvatel z celkového počtu 24 008 obyvatel Krnova, tj. 39,3 % obyvatel** města. Většina zaměstnaných obyvatel Krnova pracuje v sektoru služeb – 56,7 % (SLDB 2011, v porovnání s SLDB 2001 – 60 %). Nejméně lidí je zaměstnaných v zemědělství (1,1 %, SLDB 2011), přičemž jejich podíl na celku odvětví ekonomické činnosti v uplynulých deseti letech významně klesal (7 %, SLDB 2001). V průmyslu je zaměstnáno 27,9 % obyvatel Krnova, rovněž s klesající tendencí (33 %, SLDB 2001). U 11,5 % ze zaměstnaných se nepodařilo zjistit odvětví jejich ekonomické činnosti (SLDB 2011).⁶⁴

3.4.2 Ukazatele nezaměstnanosti

Nezaměstnanost je jak v Krnově, tak v mikroregionu Krnovsko a okrese Bruntál dlouhodobě významným problémem a řadí se mezi nejvyšší v České republice. V okrese Bruntál z 2 % v lednu 1991 vyrostla na maximum 18,2 % v prosinci 2003. Do června 2008 pozvolna klesala na 8,8 %, ale v důsledku hospodářské krize se vrací téměř na své předchozí maximální hodnoty (18 % k 31. 12. 2012). Nezaměstnanost v Krnově je nižší než v celém okrese. (Viz Graf Krnov: Srovnání míry nezaměstnanosti v letech 1995 – 2011.)⁶⁵

K 31. 12. 2012 bylo v okrese Bruntál evidováno 9 196 uchazečů o zaměstnání (dále jen UoZ), z toho bylo 8 829 dosažitelných. Míra nezaměstnanosti tak činila 18,0 %. Tato míra nezaměstnanosti řadí okres Bruntál na 1. místo v ČR (míra registrované nezaměstnanosti v celé ČR činila 9,4 %). Na jedno volné pracovní místo připadlo k 31. 12. 2012 celkem 57,5 uchazečů o zaměstnání (meziročně počet UoZ na jedno volné pracovní místo narostl z hodnoty ukazatele 39,8); to je nejvyšší v Moravskoslezském kraji a 6. nevyšší v ČR.⁶⁶

⁶⁴ Všechny data – Tabulka 114: Zaměstnaní podle pohlaví a podle odvětví ekonomické činnosti a podle nejvyššího ukončeného vzdělání v obci. Období: 26. 3. 2011. Území: Obec Krnov (597520). Sčítání lidu, domů a bytů 2011.

⁶⁵ Údaje o nezaměstnanosti za město Krnov nejsou od 1. 1. 2012 dostupné v kontinuální časové řadě; dostupné jsou jen aktuální hodnoty. Příčinou je přechod na nový databázový systém, který neumožňuje dotazovaným pracovníkům ÚP Krnov generovat požadovaná data. Proto pro vykreslení kontextu uvádíme některé ukazatele za okres Bruntál.

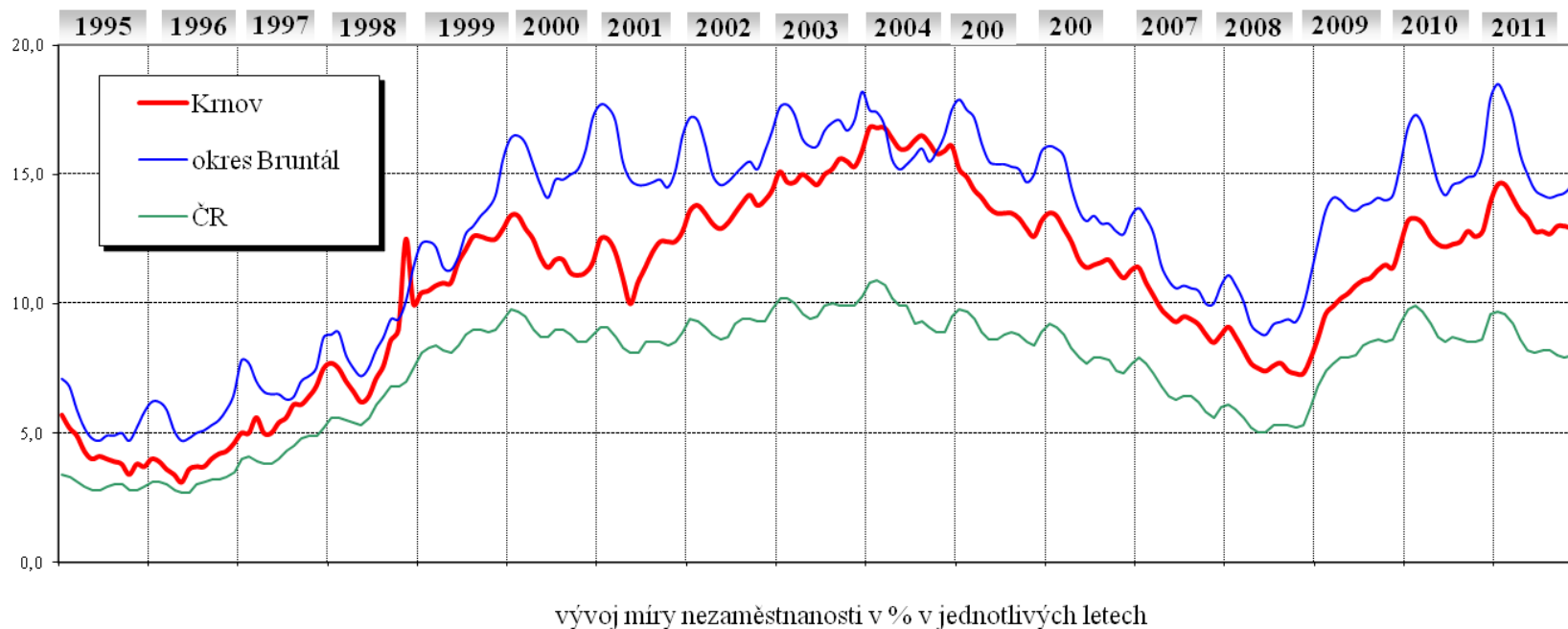
⁶⁶ Všechny údaje jsou z Analýzy stavu a vývoje trhu práce v okrese Bruntál v roce 2012 a předpokládaný vývoj v 1. pololetí 2013 (2013). Dostupné na http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/msk/kop/bruntal/analzy/analyza_stavu_a_vyvoje_trhu_prace_v_okrese_bruntal_v_roce_2012.pdf

Tabulka: Obec Krnov - vývoj nezaměstnanosti v letech 2008 - 2011

	2008	2009	2010	2011
leden	9,1	8,7	13,2	14,6
únor	8,7	9,6	13,3	14,6
březen	8,2	9,9	13,1	14,1
duben	7,7	10,2	12,6	13,6
květen	7,5	10,4	12,3	13,3
červen	7,4	10,7	12,2	12,8
červenec	7,6	10,9	12,3	12,8
srpen	7,7	11	12,4	12,7
září	7,4	11,3	12,8	13
říjen	7,3	11,5	12,6	13
listopad	7,3	11,4	12,8	13
prosinec	7,9	12,3	13,9	14,4

Zdroj: Kontaktní pracoviště Úřadu práce Krnov

Krnov: srovnání míry nezaměstnanosti v letech 1995 - 2011

Zdroj: Kontaktní pracoviště Úřadu práce Krnov

K 31. 7. 2013 bylo v Krnově evidováno **1 991 uchazečů o zaměstnání**, z toho bylo 961 žen. Mezi uchazeči o práci je významný podíl mladých lidí od 20 do 24 let (jejich podíl na všech UoZ tvořil 13,9 %), obdobně složitou pozici na trhu práce mají lidé ve věku po padesátce – lidé ve věkové kategorii 55 – 59 let tvoří 14,7 % všech UoZ v Krnově a lidé ve věkové kategorii 50 – 54 let zase 10,9 %. Z hlediska kvalifikace mělo v Krnově 41,4 % UoZ střední odborné vzdělání bez maturity a 31,3 % základní vzdělání. 54 % nezaměstnaných je nezaměstnaných více než 12 měsíců, tj. jejich nezaměstnanost je dlouhodobá.

Tabulka: Uchazeči o zaměstnání podle věkových kategorií

Období	UoZ celkem	z toho žen	z toho									
			do 19 let	20-24 let	25-29 let	30-34 let	35-39 let	40-44 let	45-49 let	50-54 let	55-59 let	nad 60 let
12/2008	1 080	623	53	100	89	109	109	97	107	208	168	40
12/2009	1 702	860	92	217	191	205	181	169	141	258	205	43
12/2010	1 919	956	107	247	194	219	204	173	219	240	266	50
12/2011	1 950	966	83	269	204	210	232	198	211	255	258	30
7/2013	1 991	961	74	277	218	200	237	210	192	218	293	72

Zdroj: Kontaktní pracoviště Úřadu práce Krnov

Tabulka: Uchazeči o zaměstnání podle délky evidence

Období	UoZ celkem	z toho					
		do 3 měsíců	3 -6 měsíců	6 -9 měsíců	9 -12 měsíců	12 -24 měsíců	nad 24 měsíců
12/2008	1 080	272	176	88	66	145	333
12/2009	1 702	392	351	219	189	240	311
12/2010	1 919	425	345	161	173	429	386
12/2011	1 950	432	303	121	126	432	536
7/2013	1 991	279	247	226	164	354	721

Zdroj: Kontaktní pracoviště Úřadu práce Krnov

Tabulka: Uchazeči o zaměstnání podle dosaženého vzdělání.

období	UoZ celkem	z toho					
		bez vzdělání	základní vzdělání	střední odborné (SOU +OU +OŠ)	střední všeobecné (gymnázium)	střední odborné s maturitou (SOU +SOŠ)	vysokoškolské
12/2008	1 080	11	406	402	39	200	22
12/2009	1 702	8	536	734	50	336	38
12/2010	1 919	10	574	848	63	365	59
12/2011	1 950	7	605	838	63	380	57
7/2013	1 991	5	624	824	49	408	81

Zdroj: Kontaktní pracoviště Úřadu práce Krnov

Tabulka: Uchazeči o zaměstnání se zdravotním postižením

období	uchazeči se ZP	z toho žen
12/2008	285	155
12/2009	305	165
12/2010	300	144
12/2011	289	147
07/2013	229	110

Zdroj: Kontaktní pracoviště Úřadu práce Krnov

Úřad práce v Bruntále očekával, že v prvním pololetí 2013 vzroste počet nabízených pracovních míst v strojírenství a stavebnictví a nezaměstnanost se sníží na hodnotu 12,0 %.⁶⁷ Dle posledních analýz Úřadu práce je tomu skutečně tak – nezaměstnanost byla k 30. 6. 2013 12,3 %. Na první pohled překvapivý strmý pokles v nezaměstnanosti je zapříčiněn zejména změnou ukazatele nezaměstnanosti od 1. ledna 2013, kdy Ministerstvo práce a sociálních věcí zavedlo nový ukazatel – podíl nezaměstnaných osob. Ten vyjadřuje podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15 – 64 let k počtu obyvatel v témže věku, zatímco míra

⁶⁷ Analýza stavu a vývoje trhu práce v okrese Bruntál v roce 2012 a předpokládaný vývoj v 1. pololetí 2013 (2013), str. 39.

nezaměstnanosti poměřovala počet dosažitelných uchazečů o zaměstnání k ekonomicky aktivním osobám.⁶⁸

3.4.3 Trh práce a sociální vyloučení

3.4.3.1 Nabídka pracovních míst

Zásadní pro vývoj na trhu práce je nabídka pracovních míst a jejich struktura podle vzdělání a odvětví. Z dokumentů Úřadu práce neznáme strukturu nabídky pracovních míst přímo v Krnově, ale jistý vhled do ní by mohli poskytnout údaje za okres Bruntál. V okrese měli malou šanci zaměstnat se obyvatelé bez vzdělání (k 31. 12. 2012 neexistovalo pro tuto kategorii žádné volné místo, přičemž uchazečů bylo 17).⁶⁹ Nejvyšší šanci měli lidé s vysokoškolským vzděláním (9,1 UoZ na 1 místo) – pro ně jsou otevřeny zejména práce lékaře a práce v peněžnictví a pojišťovnictví. Absolventům středních škol s maturitou se nabízí zaměstnání v pojišťovnictví, místa fyzioterapeutů, administrativních pracovníků, obchodní zástupců, obchodní referentů. Nejčastější pracovní místa pro lidi se středoškolským vzděláním s výučním listem jsou kuchaři, řidiči nákladních automobilů, stavební a provozní elektrikáři, čišníci - servírky, uklízeči a pomocníci, seřizovači a obsluha obráběcích strojů, pracovníci ostrahy, zedníci, řezníci a uzenáři, zahradníci – floristé, pokladníci v prodejnách. Lidé se základním vzděláním se mohou zaměstnat jako šičky, pracovníci ostrahy, operátoři telefonních panelů, uklízeči.⁷⁰

Pracovnice vzdělávací instituce spolupracující s Kontaktním pracovištěm Úřadu práce (dále také KP ÚP) v Krnově hodnotí šance zaměstnat se u osob s nízkým vzděláním a malou pracovní zkušeností, které jsou typické pro obyvatele sociálně vyloučených lokalit, jako velmi nízké. Podle dotazovaných pracovníků jsou náklady firem vysoké a všechny firmy se snaží šetřit. Dochází ke kumulaci profesí, kdy pracovníci vykonávají více činností. Firmy nepřijímají nové zaměstnance. Také sociální služby, kde jsou podstavy pracovníků, by dle nich přijaly nové pracovníky, ale nemají na zaplacení.

3.4.3.2 Odhad nezaměstnanosti v jedné SVL

Sběr dat o nezaměstnanosti sociálně vyloučených skupin obyvatel, zejména o nezaměstnanosti Romů, v ČR fakticky neexistuje. V současnosti stále často citovaná⁷¹ celorepubliková data pocházejí z roku 2006 a nezaměstnanost lidí v sociálně vyloučených lokalitách odhadují na 90 – 100 %.⁷² Relevanci těchto dat by ale bylo třeba prozkoumat nejen v porovnání se zjištěními situačních analýz (jako je tato), které poskytují jisté kvalifikované odhady ukazatelů sociálního vyloučení. Relevantním zdrojem komparace a východiskem pro další určování strategií by mohla být také data sebraná v regionálním výzkumu provedeném

⁶⁸ Zpráva o situaci na trhu práce v okrese Bruntál (2013), str. 2. Dostupné na http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/msk/kop/bruntal/statistiky/zprava_o_situaci_na_trhu_prace_06-2013-na_portal.pdf

⁶⁹ Nejvyšší počet uchazečů na 1 pracovní místo byl v kategorii absolventů gymnázií (259), u těch je ovšem možné očekávat, že budou pokračovat ve studiu na vysoké škole, resp. že se budou ucházet o pracovní místa podmíněné kvalifikací středního odborného vzdělání s maturitou.

⁷⁰ Zpráva o situaci na trhu práce v okrese Bruntál (2013), str. 13.

⁷¹ Por. Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011 – 2015 (2011), str. 78. Dostupné na <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/o-agenture/strategie-boje-proti-socialnimu-vyloucení-2011-2015/download>

⁷² Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti (2006). Dostupné na http://www.mpsv.cz/files/clanky/3043/Analýza_romskych_lokalit.pdf

Rozvojovým programem OSN (UNDP), Světovou bankou (WB) a Evropskou komisí (EC).⁷³ Podle tohoto výzkumu je nezaměstnanost Romů ze sociálně vyloučených lokalit v porovnání s nezaměstnaností jejich neromských sousedů v České republice nejvyšší ze všech zkoumaných zemí.⁷⁴ U romských mužů byla 2,7 krát vyšší než u jejich neromských sousedů, u romských žen byla 3,5 krát vyšší než u jejich romských sousedek.⁷⁵ Průměrná nezaměstnanost Romů ze sociálně vyloučených lokalit v ČR dosahuje dle uvedeného výzkumu hodnoty 39 %.⁷⁶

Analogicky bychom mohli uvažovat o nezaměstnanosti Romů a Romek žijících v sociálně vyloučených lokalitách v Krnově. Mapa sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených romských lokalit v České republice (2006) odhadovala míru nezaměstnanosti v lokalitě Vrchlického, Mánesova, Alšova na 97 % a v lokalitě Stará, Libušina na 100 %, přičemž v době sběru dat, v roce 2006, byla celková míra nezaměstnanosti v Krnově 13,4 %⁷⁷. Tento odhad míry nezaměstnanosti romských obyvatel lokalit byl dle vysvětlení v Analýze sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti (2006) založen „na odhadech subjektů působících v okolí sociálně vyloučených lokalit (především terénních sociálních pracovníků pracujících při NNO či při obcích, zástupců sociálních odborů obecních úřadů a spíše výjimečně pracovníků úřadů práce). Za nezaměstnané zde považujeme osoby evidované Úřady práce jako uchazeče o zaměstnání (tedy včetně těch, které pracují „na černo“).“⁷⁸

Jaká by mohla být situace v současnosti? Jediný spolehlivý údaj o *evidovaných* obyvatelích máme z největší SVL Vrchlického, Mánesova, Alšova, kde bylo k 1. 7. 2013 hlášeno 513 obyvatel.⁷⁹ Z nich bylo dle evidence ÚP 104 nezaměstnaných.⁸⁰ Nezaměstnanost (tj. podíl nezaměstnaných) je poměr dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15 – 64 let k počtu obyvatel v téže věku. I když neznáme přesnou věkovou strukturu obyvatel uvedené SVL, můžeme odhadnout, že ve věkové kategorii 15 – 64 let bude kolem 68,9 %⁸¹ – což je podíl obyvatel té samé věkové kategorie na celkovém obyvatelstvu v Krnově.⁸² Z toho je možné

⁷³ Stručný výtah z výsledků výzkumu obsahuje také Monitorovací zpráva občanské společnosti o plnění národní strategie integrace Romů a akčního plánu Dekády v České republice v roce 2012(2013), str. 53 – 57. Výsledky výzkumu jsou publikovány v Roma and Non-Roma in the Labour Market in Central and South Eastern Europe (2012). Dokument je dostupný na http://issuu.com/undp_in_europe_cis/docs/roma_employment. Stručnější shrnutí výzkumu je publikováno v zprávě Roma and Non-Roma on Central and Southeast European Labour Markets : Policy Brief (2012), která je dostupná na http://issuu.com/undp_in_europe_cis/docs/romalabour

⁷⁴ Zkoumanými zeměmi byli: Albánie, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Černá Hora, Česká republika, Chorvatsko, Maďarsko, Makedonie, Moldávie, Rumunsko, Slovensko, Srbsko.

⁷⁵ Ukazatel nezaměstnanosti odpovídá v ČR nově zavedenému ukazateli podílu nezaměstnanosti, tedy ne do 1. ledna 2013 používané míry nezaměstnanosti.

⁷⁶ Monitorovací zpráva občanské společnosti o plnění národní strategie integrace Romů a akčního plánu Dekády v České republice v roce 2012 (2013), str. 5. Resp. datový set UNDP – WB – European Commission Regional Roma Survey 2011 – Czech Republic (2012) dostupný na <http://europeandcis.undp.org/data/show/BC65A1E7-F203-1EE9-B78AE561E9A8B48F>.

⁷⁷ Dostupné na http://www.esfcr.cz/mapa/int_ms14_6_1.html; http://www.esfcr.cz/mapa/int_ms14_6_2.html.

⁷⁸ Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti (2006), str. 42, pozn. 48.

⁷⁹ Oddělení matriky, OP, CD a evidence obyvatel - Sociální odbor MěÚ Krnov

⁸⁰ Kontaktní pracoviště Úřadu práce Krnov

⁸¹ Tabulka 112 SBDL 2011; vlastní výpočet.

⁸² K úvaze o hypoteticky stejném nebo alespoň podobném podílu obyvatel ve věku 15 – 64 let jak v SVL tak v celkovém počtu obyvatel Krnova nás vedou zjištění publikované v zprávě Romská populace a zdraví. Česká republika – národní zpráva 2009 (2009), str. 14. Významně vyšší je v romské populaci počet dětí v kategorii do 15 let, ta ale do zkoumané věkové kategorie uchazečů o zaměstnání ve věku 15 – 64 let nezasahuje. Významně nižší je v romské populaci zase počet obyvatel nad 65 let.

odhadnout, že počet obyvatel v kategorii 15 – 64 v SVL bude přibližně 354. **Evidovaná nezaměstnanost, tj. podíl nezaměstnaných, v lokalitě Vrchlického, Mánesova, Alšova pak dosahuje hodnoty 29 %.**⁸³

Porovnávat všechny uvedené ukazovatele nezaměstnanosti je komplikované. Zdá se ale, že pochybením v konstrukci ukazatele odhad míry nezaměstnanosti romských obyvatel lokalit v Mapě a Analýze (2006) bylo to, že pozorování třetích osob a připsání vlastnosti nezaměstnanosti obyvatelům vyloučené lokality hypoteticky ztotožnila s ukazatelem určujícím nezaměstnanost podle evidence Úřadu práce. Ani náš odhad ale není možné jednoduše porovnat s např. aktuálním Regionálním zjišťováním o Romech UNDP, WB a EC 2011. V tomto šetření si statut zaměstnanosti nebo nezaměstnanosti připisovali dotazovaní sami – nebyl jim tedy přidělen zvenčí (jak tomu bylo v případě Mapy a Analýzy 2006) ani nebyl výsledkem evidence státní správy (statistiky Úřadu práce).

3.4.3.3 Příčiny vysoké nezaměstnanosti Romů ve vyloučených lokalitách v Krnově

I když – jak vidíme – není nezaměstnanost Romů v sociálně vyloučených lokalitách 100-procentní, jak uváděla Analýza (2006), je nicméně několikanásobně vyšší než nezaměstnanost neromských spoluobyvatel z toho samého města. Odpověď na pochopitelnou otázku po příčinách vysoké nezaměstnanosti obyvatelů sociálně vyloučených lokalit musí zohlednit historii a komplexnost celého problému. Jak uvádí Monitorovací zpráva občanské společnosti o plnění národní strategie integrace Romů a akčního plánu Dekády v České republice v roce 2012 (2013), velmi důležité je „územní rozmístění Romů, kteří se koncentrují **v oblastech s velkými strukturálními problémy a se starou průmyslovou výrobou**, v nichž Romové bývali zaměstnáni v období socialismu.“⁸⁴ Domníváme se, že právě toto vysvětlení platí v i případě Krnova. Toto makroekonomické hledisko je minimálně stejně tak důležité jak etnická diskriminace na trhu práce nebo nedostatečné vzdělání Romů (o kterých pojednávají další části této kapitoly).

3.4.3.4 Profese lidí v SVL a jejich zaměstnavatelé

Z 37 obyvatelů SVL, o kterých jsme získali údaje o jejich zaměstnání, byli v době terénního šetření zaměstnáni 2 obyvatelé. V uplynulých 3 letech nebylo zaměstnaných 24 obyvatelů SVL (z toho 3 byli v důchodu a 5 na rodičovské dovolené), 13 obyvatel SVL zaměstnáno bylo (včetně VPP).

Pokud byly ženy zaměstnány, bylo to v profesích pekařka, uklízečka, pracovnice v prádelně, asistentka pedagoga, asistentka romského poradce, učitelka; muži byli zaměstnáni v profesích dělník v strojírenském a potravinářském průmyslu, vedoucí skladu, pracovník Technických služeb, pracovník kanalizací, stavební dělník, instalatér.

Zaměstnavateli obyvatelů lokalit a lidí ohrožených sociálním vyloučením byli v případě mužů Technické služby, SKS, SNK, KOS, Dakon, Krnovské škrobárny, Bosch Albrechtice,

⁸³ Z 29-procentního podílu evidované nezaměstnanosti pochopitelně nevyplývá, že 71 % obyvatel lokality zaměstnání má. Z 20 obyvatel lokality Vrchlického, Mánesova, Alšova, od kterých jsme dostali informaci o jejich ekonomické aktivitě, byla 1 osoba zaměstnána, 2 osoby byli na mateřské nebo rodičovské dovolené, 1 osoba pečovala o zdravotně postihnutého rodinného příslušníka, 13 osob bylo nezaměstnaných 3 a více let, nikdo nepobíral důchod. Na základě těchto informací není možné dělat závěry o ekonomické aktivitě obyvatel v lokalitě vůbec, nicméně jistý obraz o sociálním a ekonomickém statusu obyvatel poskytují.

⁸⁴ Monitorovací zpráva občanské společnosti o plnění národní strategie integrace Romů a akčního plánu Dekády v České republice v roce 2012 (2013), str. 53.

Kofola, Městský úřad; dva muži byli samostatně výdělečně činní. Zaměstnavateli žen byly základní školy (Janáčkovo náměstí, 1. ZŠ, ZŠ Slezské diakonie), domov důchodců (Rooseveltova), pekárna (Aspek), Městské informační a kulturní středisko.

Smluvní podmínky zaměstnání byly u dotazovaných různé. Dva obyvatelé byli např. propuštěni po zkušební době 3 měsíců (samotnému propuštění předcházela v jednom případě hádka s nadřízeným, v druhém případě firma zkrachovala a za odpracované 3 měsíce respondentovi vůbec nezaplatila). Se zaměstnancem firmy Bosch je uzavírána pracovní smlouva na jeden rok. Zaměstnanec firmy Kofola má smlouvu na dobu neurčitou (ve firmě pracuje už 12 let), ale i tak to nepovažuje za záruku jistoty zaměstnání. Říká: *Propustit mě kdykoliv můžou, nemají v tom problém.* Ve většině případů jsme se od dotazovaných nedozvěděli, zda-li jejich smlouva je nebo byla na dobu určitou nebo neurčitou. Někteří dotazovaní se vyjádřili, že se stává, že firmy zaměstnají člověka na rok, ale po roce ho propustí. Mezi menšími zaměstnavateli je údajně strach z kontrol Státního úřadu inspekce práce a proto si nedovolí zaměstnávat načerno. Místo toho volí smlouvy o dílo s osobami samostatně výdělečně činnými, kde náklady na sociální zabezpečení na sebe berou samotní zaměstnanci, nebo s osobami nezaměstnanými v tzv. nekolidujícím zaměstnání – v takovém případě plat dosahuje 4 250 Kč. Nikdo z dotazovaných nebyl zaměstnán přes pracovní agenturu.

3.4.3.5 Možnosti přivýdělku a neformální zaměstnávání

Podle našich respondentů a respondentek neexistují žádné nebo jen malé možnosti přivýdělku.⁸⁵ I když ve své odpovědi někteří z nich nakonec uvedli konkrétní možnost přivýdělku, jejich promluva vždy začínala tím, že možnosti přivýdělku jednoduše nejsou.

Přivydělat se dá a dalo zejména sběrem kovů, ale vícero respondentů uvádí, že i to je už minulostí. Sběr kovů je bezesporu problematický. V mnoha případech se jedná o krádež (jak také dokládá rubrika Městské policie v *Krnovských listech* a vyjádření vedoucí pracovnice Odboru správy majetku města MěÚ), ale častokrát železo, kovy obyvatelé SVL odvázejí do sběrných dvorů od původních majitelů, se kterými se na odvozu dohodli. Dále si muži přivydělávají na tzv. fuškách, bez pracovní smlouvy nebo dohody o provedení práce, kde dělají zednické, kopáčské, elektroinstalační práce. Tyto brigády se naskytnou jenom málokdy, výdělek na nich je 300 – 400,- Kč za den. Romští obyvatelé vyloučených lokalit uváděli, že fušky se zpravidla počítají na dny. Neromský obyvatel jedné vyloučené lokality uvedl, že můžou být i na několik měsíců. Nejproblémovější je při nich podle posledně citovaného ale nejistota výdělku – stane se, že člověk za práci nedostane zaplacen. S nabídkou drobné práce se na mužské romské obyvatele SVL obracejí také obyvatelé města, a to při jarních úklidových pracích, pracích na zahradě, sekání dřeva. Jedna neromská obyvatelka lokality byla několikrát úspěšná při shánění občasných brigád v supermarketech.

Sociálním vyloučením ohrožení lidé v předdůchodovém věku, důchodci nebo zdravotně postižení lidé nemají podle vlastních slov možnosti přivýdělku vůbec žádné.

3.4.4 Aktivní politika zaměstnanosti

Aktivní politika zaměstnanosti (dále také APZ) je hlavním nástrojem státní politiky trhu práce v České republice. Objem finančních prostředků na APZ v celé ČR ale v roce 2012

⁸⁵ Ženy z SVL dotazované na přivýdělky vždy odkazovaly na možnosti přivýdělku svých partnerů, nikoliv na to, že by možnost přivýdělku mohly mít ony samy.

klesl o 32 % oproti roku 2011.⁸⁶ Přednostně má APZ směřovat do krajů s nejvyšší nezaměstnaností. Moravskoslezský kraj v roce 2012 obdržel 12,2 % z prostředků přerozdělovaných Úřady práce na APZ.⁸⁷

Nástroje APZ je možno rozdělit do tří širších kategorií: i) pracovní místa: veřejně prospěšné práce (VPP), VPP financované Evropským sociálním fondem, společensky účelná pracovní místa (SÚPM) financované ESF, SÚPM zřízená zaměstnavateli, SÚPM vyhrazená zaměstnavateli, SVČ SÚPM samostatně výdělečně činných (SVČ) osob zřízená uchazečem o zaměstnání; chráněná pracovní místa (CHPM)-SVČ osob se zdravotním postižením, CHPM vytvořená zaměstnavateli; ii) příspěvky: překlenovací, na zapracování⁸⁸, na provoz CHPD, CHPM a CHPM-SVČ; iii) rekvalifikace: vyžádané ÚP, zvolené.

Objem APZ v první a třetí kategorii v Krnově ukazují následující tabulky.

Tabulka: APZ za město Krnov v letech 2011, 2012, 2013 (1. pololetí)

Nástroj APZ	2011	2012	2013
Umístění ESF VPP (OP LZZ) - v rámci NIP	33	20	21
Umístěný ÚP na VPP	3	0	0
Umístění ESF SÚPM (OP LZZ) -v rámci NIP	22	2	37
Umístění ÚP na SÚPM vyhrazené - příspěvek na mzdu	11	29	5
Umístěný ÚP na SÚPM zřízené - příspěvek na zřízení	15	1	0
Umístění ÚP na SÚPM - zahájil SVČ	12	8	2
Celkem	96	60	65

Zdroj: Kontaktní pracoviště Úřadu práce Krnov

Tabulka: Krnov – zařazení do rekvalifikačních kurzů

	Zařazeno do RK	Ukončilo
2011	207	197
2012	92	88
1. pol. 2013	32	30

Zdroj: Kontaktní pracoviště Úřadu práce Krnov

3.4.4.1 Veřejně prospěšné práce a veřejná služba

Největší počet uchazečů o zaměstnání v uplynulých třech letech v Krnově byl do APZ zapojen prostřednictvím veřejně prospěšných prací (VPP). S nimi je aktivní politika zaměstnanosti v očích UoZ z vyloučených lokalit prakticky ztotožňována, i když na základě dostupných dat není možné určit přesný podíl obyvatel SVL na veřejně prospěšných pracích ani na jiných nástrojích aktivní politiky zaměstnanosti. VPP je často jedinou pracovní příležitostí, která je uchazečům z vyloučených lokalit otevřená. Od 1. ledna 2012 byly VPP

⁸⁶ Analýza vývoje zaměstnanosti a nezaměstnanosti v roce 2012 (2013), str. 45. Dostupné na http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/trh_prace/rok2012/anal2012.pdf

⁸⁷ Analýza vývoje zaměstnanosti a nezaměstnanosti v roce 2012 (2013), str. 48.

⁸⁸ Někteří zaměstnavatelé se při vytváření pracovního místa ucházejí o příspěvek na mzdu a vytvořená pracovní místa na tomto příspěvku podle vedoucí pracovnice KP ÚP v Krnově dokonce závisí. KP ÚP na tyto místa UoZ jenom doporučuje, celý proces je pak administrován krajskou pobočkou centrálního Úřadu práce.

z větší části nahrazeny veřejnou službou (VS). V okrese Bruntál byla využita v 893 případech, u 116 zaměstnavatelů. Neplacená veřejná služba v rozsahu 20 hodin týdně byla povinná pro všechny nezaměstnané, které pro ni vybraly krajské pobočky Úřadu práce. Do individuálních akčních plánů UoZ nezaměstnaných více než jeden rok byla VS zařazena automaticky.⁸⁹ Odmítnutí uchazeče veřejnou službu vykonávat znamenalo vyřazení z evidence zaměstnanosti. Mohli bychom očekávat, že Úřad práce se bude snažit udržovat kontakt s co největším množstvím uchazečů o zaměstnání. Vyřazení z evidence v důsledku odmítnutí veřejné služby bylo ale Úřadem práce v Bruntálu vnímáno vesměs pozitivně a jako důkaz správné politiky státu: „To [odmítnutí veřejné služby] je jen dokladem toho, že ne všichni evidovaní uchazeči mají zájem pracovat a evidenci jen zneužívají, čímž se alespoň trochu evidence pročistila.“⁹⁰ Tuto interpretaci významu veřejné služby ale nesdílel Ústavní soud, podle jehož nálezu ze 27. listopadu 2012 už odmítnutí veřejné služby není důvodem pro vyřazení z evidence uchazečů o zaměstnání.

I když je v Krnově využívání nástroje VPP v rámci APZ důležité, i tak je počet umístění na VPP v porovnání s jinými obcemi nebo v kontextu okresu Bruntál velmi nízký. Veřejně prospěšných prací se v roce 2011 v Krnově zúčastnilo 36 lidí (33 prostřednictvím spolufinancování Evropským sociálním fondem + 3 prostřednictvím Úřadu práce), v roce 2012 20 lidí, v roce 2013 21 lidí. V celém okrese Bruntál (kterého čtvrtinu z hlediska počtu obyvatel Krnov tvoří) to bylo v roce 2011 388 lidí (151 ESF + 233 ÚP), v roce 2012 219 lidí a v aktuálním roce 2013 dokonce 588 lidí (12 + 576). Veřejně prospěšné práce tedy nejsou využívány v také míře, v jaké by mohly být. Jejich role v prostupném zaměstnávání by při větším využití mohla být posílena a být tak významnější.

3.4.4.2 Veřejně prospěšné práce a veřejná služba v Technických službách

Jedním z největších zaměstnavatelů v režimu veřejně prospěšných prací v Krnově jsou Technické služby (dále také TS). Podle informací pracovnice personálního oddělení společnosti spolupráce TS a ÚP existuje již od roku 1993. V současnosti v TS pracuje přibližně 100 stálých zaměstnanců a 20, max. 25, pracovníků a pracovník na VPP. Počet pracujících na VPP je omezen množstvím pracovních prostředků a kapacitou zázemí pro pracovníky, pro které chce zaměstnavatel vytvářet důstojné pracovní podmínky (šatny a sprchy sdílejí pracovníci na VPP se stálými zaměstnanci). Maximální délka pracovní smlouvy na VPP je 1 rok. VPP je běžným pracovním poměrem se všemi právy a povinnostmi, mezi které patří také zkušební doba, během které někteří uchazeči o zaměstnání odcházejí. Cílem spolupráce TS a KP ÚP je umožnit účast na VPP co největšímu počtu lidí. VPP ale zároveň klade zvýšené nároky na administrativu a také na zaučování nových zaměstnanců na VPP.

Podle odhadů pracovnice TS tvoří polovinu zaměstnaných na VPP Romové a polovina jsou neromové. V době rozhovoru na VPP pracovalo 13 mužů a 7 žen. Pracovnice TS uvedla, že zejména v zimě preferují zaměstnávání mužů, protože práce – sekání ledu, odhrnování sněhu – je dle ní namáhavá.

⁸⁹ Analýza stavu a vývoje trhu práce v okrese Bruntál v roce 2012 a předpokládaný vývoj v 1. pololetí 2013. (2013), str. 31.

⁹⁰ Analýza stavu a vývoje trhu práce v okrese Bruntál v roce 2012 a předpokládaný vývoj v 1. pololetí 2013. (2013), str. 31. Představa ideální trajektorie UoZ byla taková, že po úspěšném absolvování neplacené VS přestoupí do placených VPP nebo na vyhrazená SÚPM. Odsud už měla existovat přímá cesta k běžnému zaměstnavateli. – Analýza (2013), str. 27.

Dle odhadů pracovnice za posledních 15 let TS ze zaměstnanců na VPP, kteří se osvědčili, „nabraly“ do trvalého pracovního poměru 50 lidí na různé pozice. Počet lidí, které by TS přijaly, pokud by to bylo finančně možné, je ale větší. TPP si noví stálí zaměstnanci váží. Přitom nejde vždy o jednotlivce, ale šikovné kolektivy, „party“, které dobře spolupracují. Pracovnice zdůraznila, že právě dobrý pracovní kolektiv je pro zaměstnance na VPP důležitý – i díky němu se zaměstnanci těší do práce a dělají ji dobře.

Veřejná služba zasáhla TS negativně. Na začátku roku 2012 vystřídala VPP, ale lidé určení na VS nechtěli pracovat a dle pracovnice si asi z 80 % vybrali nemocenskou. Množství nepracujících lidí v TS způsobovalo problémy se zabezpečováním běžných povinností, které má TS ohledně údržby veřejných prostranství. Od července 2012 tak nastoupilo na VPP 8 zaměstnanců a po rozhodnutí Ústavního soudu se v listopadu 2012 stav VPP opět navýšil na 20.

VPP v TS ale neslouží jako přestupní stanice do jiného zaměstnání. Práce vykonávané zaměstnanci na VPP jsou pomocné práce – např. údržba zeleně, zametání, čištění chodníků, čištění veřejných prostranství – v městských lázních, na koupališti, sportovištích, na hřbitově. Jiný zaměstnavatel, který by potřeboval zaměstnance s takovou praxí, dle dotazované vedoucí pracovnice TS neexistuje – TS Bruntál mají své zaměstnance na VPP z vlastního regionu. Zaměstnanci v TS mají zejména základní vzdělání nebo jsou bez vzdělání, a to je pro jakoukoliv jinou práci – zejména takovou, která vyžaduje zručnosti v práci na stroji – nepostačující a tak v konkurenci vyučených uchazečů o zaměstnání ani s praxí v TS neobstojí.

Zájem o práci v Technických službách je velký. Na výběrové řízení na skladnici, které probíhalo v době výzkumného rozhovoru, se hlásilo 60 uchazečů a uchazeček, z nichž někteří měli i vysokoškolské vzdělání.

3.4.4.3 Rekvalifikace

Rekvalifikace pro KP ÚP zabezpečuje externí firma, která vzešla z veřejné soutěže. Bývalým dodavatelem rekvalifikací byla nezisková organizace Reintegra, v současnosti je to vzdělávací instituce Educo Centrum, s. r. o.

Podle pracovnice jedné ze zmíněných vzdělávacích institucí je na informačních besedách o rekvalifikačních kurzech na KP ÚP v Krnově cca 5 % lidí ze sociálně vyloučených lokalit. Z počtu účastníků samotného rekvalifikačního kurzu pak dle jejího odhadu tvoří 1 %.

Rekvalifikační kurzy nabízené KP ÚP ve spolupráci se vzdělávacími společnostmi jsou uchazeči o zaměstnání vnímány ambivalentně. Rekvalifikační kurz může být i dobře míněný, ale nemusí být pro daného uchazeče o zaměstnání vhodný. Jeden z dotazovaných mužů, třicátník, žijící mimo SVL, uvádí: *ÚP mě poslal na rekvalifikaci, učil jsem se pájet. Ale nešlo mi to, bylo to těžké, ne každý to zvládne.* Více dotazovaných absolvovalo 3-týdenní počítačové kurzy, nehodnotí je ale pozitivně – podle nich práci získat nepomůžou. Neromská respondentka uváděla, že její příbuzné pomohla rekvalifikace v ošetrovatelství. Práci pak našla díky praxi v Ústavu sociální péče pro mentálně postiženou mládež v Krnově. Některé rekvalifikační kurzy byly kvůli náročnosti a nezájmu zrušené, i když mohli být lukrativnější než kurzy počítačové – např. kurz na řidiče z povolání. Rekvalifikační kurzy dotazovaní vnímali spíše jako povinnou jízdu, bez které by nedostali podporu v zaměstnanosti, které ale nepředstavují krok k opětovnému zaměstnání se.

Vyšší pravděpodobnost získat zaměstnání vyžaduje více, než jen absolvování rekvalifikace. Např. mladý romský muž žijící mimo SVL našel zaměstnání tak, že absolvoval 2-měsíční rekvalifikaci, po které následovala 4-měsíční praxe u firmy, která ho nakonec zaměstnala. O

tento druh rekvalifikace je ale třeba podle respondentky více se zajímat a aktivně se dožadovat informací o něm.

Ambivalence v hodnocení rekvalifikací je přítomná i ze strany vzdělávacích společností, které je poskytují. Podle nich KP ÚP často do rekvalifikací posílají nemotivované uchazeče o zaměstnání bez zájmu o danou rekvalifikaci. Účast v rekvalifikačním kurzu účastníkům zabezpečí o něco vyšší podporu v nezaměstnanosti, která je jedinou motivací. Ta ale často účastníka udrží jenom do polovice kurzu a on ho pak nedokončí. Nezájem rekvalifikujících se uchazečů o zaměstnání je dle pracovnice vzdělávací společnosti stejný jak u Romů tak u neromů.

Příkladem můžou být nedávno proběhnuvší rekvalifikace pro pracovníky v sociálních službách. Pokud je tato rekvalifikace tzv. zvolená, tedy na žádost rekvalifikujícího se, tak kurz probíhá v pořádku. Pokud je to ale zakázka Úřadu práce, tak na první pohled je často zřejmé, že někteří lidé „nadání“ k práci v sociálních službách nemají – chybí jim empatie, sociální citění. Jak říká pracovnice vzdělávací instituce: *Sice přejdou psychologem, zdravotní prohlídkou, ale to na vykonávání práce v sociálních službách nestačí.*

Jak spolupráci mezi vzdělávacími institucemi a KP ÚP zlepšit? Dle pracovnic vzdělávací instituce by bylo dobré, kdyby Úřad práce vytypoval profesi žádanou na trhu práce, ke které je potřeba rekvalifikovat se. Na vzdělávací organizaci by ale ÚP přenechal kompetenci moci si vybírat účastníky a účastnice. Ze zkušenosti se totiž ukazuje, že když si vzdělávací organizace mají možnost vybrat si rekvalifikující se sami, tak je spolupráce dobrá. Pracovnice vzdělávacích institucí k tomu říkají: *do lidí vidíme, nasměrujeme je někam.* Vzdělávací instituce také ručí za uchazeče o zaměstnání, když vykonávají praxi ve spolupracujících institucích. Vzájemným zklamáním a zádrhelům ve spolupráci s institucemi přijímajícími rekvalifikující se praktikanty by vzdělávací instituce chtěly zabránit.

3.4.4.4 Poradenství

Součástí aktivní politiky zaměstnanosti je i poradenská činnost. Tu na KP ÚP v Krnově zabezpečuje Informační a poradenské středisko pro volbu povolání (dále také IPS). Pro celý okres Bruntál zabezpečuje činnost IPS jedna poradkyně. V Krnově má úřední hodiny jednou týdně, ale dle jejího vyjádření je dosažitelná i e-mailem a tento způsob komunikace ve své práci často využívá. Pracovnice IPS se tak svépomocně snaží kompenzovat ztíženou dostupnost IPS – pro některé klienty z okolí Krnova jsou náklady na dopravu příliš vysoké.

Větší část klientů kanceláře IPS v Krnově tvoří Romové. Pracovnice IPS s nimi konzultuje zejména možnosti jejich středoškolského vzdělávání. Na konzultaci do kanceláře přicházejí po pravidelných besedách, které IPS pořádá v končících ročnících základních škol. Zájem o středoškolské vzdělávání mezi sociálně vyloučenými Romy a Romkami je dle pracovnice genderovaný. Mladé dívky ukončující vzdělání na základní škole mají představu, že přibližně dva roky po ukončení školní docházky otěhotní a další vzdělávání proto nepotřebují. Mladí kluci přicházejí s kamarády, se kterými se vzájemně podporují. Hlavním determinantem toho, zda se prvotní zájem o středoškolské vzdělání přetaví i do podání přihlášky na střední školu a v případě přijetí do nástupu na ní, jsou ale postoje rodičů. Pokud mají rodiče práci nebo jsou vyučení, svoje děti v dalším studiu podporují. Častější je ale konflikt mezi chtěním dítěte a zkušenostní skepsí rodiče. Rodiče často předjímají další překážky, které můžou jejich děti ve vzdělávání potkat – např. problém s financováním dopravy do školy (většina škol bez maturity je mimo Krnov – viz kapitola Vzdělání této analýzy), také se záškoláctvím. Dle poradkyně 50 % těch, kteří vyplní přihlášku na studium

na střední škole, na školu také nastoupí. O počtu těch, kteří studium ukončí, nemá ale žádné spolehlivé informace.

Další skupinou využívající poradenství IPS jsou už zaměstnaní nebo i nezaměstnaní dospělí lidé, kteří si chtějí doplnit středoškolské vzdělání. Podle poradkyně IPS má *typický zájemce o středoškolské vzdělání za sebou 3-leté učiliště bez maturity. Má práci, ale jeho zaměstnavatel mu vyhrožuje, že ho propustí, protože chce někoho s maturitou*. Překážkou v nastoupení na střední školu je ale pro klienty IPS školné (pro zájemce o SŠ vzdělávání nad 18 let je pravidlem), náklady na dopravu a v případě žen také problém se zabezpečením hlídání dětí.

Přístup poradkyně je velice aktivní, sama si v evidenci uchazečů o zaměstnání vyhledává 15-18-leté mladé lidi, kteří by podle ní *neměli být na pracáku, ale měli by dál studovat*. Klienty, jejichž potřeby jsou nové a specifické, jsou 18-letí mladí lidé vracející se po dvou nebo třech letech z Velké Británie – jejich hlavním problémem je slabé ovládnutí jak českého tak anglického jazyka.

3.4.5 Hledání práce a pomoc institucí

Dotazovaní obyvatelé vyloučených lokalit a uchazeči o zaměstnání jako způsoby hledání práce uváděli zejména Úřad práce, známé, pak osobní poptávání se po práci ve firmách, internet, rodinu a organizace spolupracující s KP ÚP na rekvalifikacích.

Úřad práce byl ale často kritizovanou institucí. UoZ nevkládali žádnou naději do toho, že by jeho prostřednictvím mohli najít zaměstnání nebo zvýšit svoje šance zaměstnat se. ÚP má spíše pověst kontrolního a disciplinujícího orgánu, kam se *musí chodit*, kde se UoZ *pouze hlásí*, kde *práci nehledají, jen vyplíší papír*. Jak popisujeme dále, zprostředkovatelky práce na KP ÚP jsou přetíženy administrativou a UoZ absenci smysluplné komunikace o možnostech hledání práce vnímají kriticky. Např. říkají, že *tam na mě nemají moc času a odbijí mě*. Někteří UoZ existující kontakt s KP ÚP vnímají jako pro ně samotné ponižující a proto tam chodí jen neradi. Z výpovědí dotazovaných je možné usoudit, že Romové a neromové hodnotili pomoc KP ÚP odlišně. Jestliže neromové často uznali snahu a vstřícnost úřadu (*nemůžu říct, že by se Úřad práce nesnažil, ale když je tu všechno obsazené, tak stejně nic nenajdou, pro mě bez vyučení tuplem*), Romové úřad vnímali spíše jako nepřátelskou nebo minimálně vzdálenou instituci (*Úřad práce nepomáhá, úřednice mají blbé kecy, že Romové nic neumí a nedělají*).

Tzv. doporučenky, tedy nabídnutá pracovní místa, nejsou – pokud se jich již UoZ dostane – pro obyvatele vyloučených lokalit řešením, které by je vytrhlo z nezaměstnanosti. UoZ z těchto lokalit pravidelně na pohovoru neuspějí. Někteří uchazeči o zaměstnání z vyloučených lokalit mají za to, že to je kvůli tomu, že jsou Romové nebo kvůli tomu, že jim je více než 50 let.

Limitů své práce si je KP ÚP dobře vědomé a explicitně pojmenovává své vlastní pracovní podmínky. Reforma úřadů práce dopadla i na místní pobočku Úřadu práce – Kontaktní pracoviště ÚP v Krnově. Úřady práce se centralizovaly – místo 77 samostatných úřadů spravujících 250 míst spravujících zaměstnání a 400 míst spravujících sociální dávky vzniklo 14 krajských poboček a 226 kontaktních center. Kapacita KP ÚP je poddimenzovaná. Při snížení počtu zaměstnankyň a zaměstnanců úřadu narostla agenda o výdej dalších typů sociálních dávek. Od 1. ledna 2012 v kontaktních centrech ÚP nahradil starý databázový program OK Systém nový databázový program AIS. Podle zkušenosti pracovníků a pracovníků je už samotná jeho obsluha náročnější. Pracovníci KP ÚP tak nezůstává žádný čas na konzultace s uchazeči o práci. Přitom počet UoZ v letech 2009 a 2010 rostl, a to bez

toho, aby byl navýšen počet pracovníků kontaktního pracoviště. Dle vyjádření pracovníků a pracovníků KP jsou pracovní procedury již z ústředního vedení Úřadu práce nastaveny nefunkčně a neposkytují tak elementární podmínky a prostředky pro plnění zákonných povinností.

Další strategií hledání zaměstnání je podle respondentů osobní obcházení firem, jeho úspěšnost je ale nejistá až žádná. Romští uchazeči o zaměstnání z vyloučených lokalit to často připisují na vrub své etnicitě: *viděli černýho, a tak mě nechtěli; nevzali jí, když viděli, že je snědá; práci neměli, když viděli cikána.*

Jeden dotazovaný UoZ z vyloučené lokality uvažuje o založení vlastní neziskové organizace, další v době výzkumu chtěli prostřednictvím KP ÚP získat zaměstnání formou veřejně prospěšných prací v místech postihnutých povodněmi. Někteří respondenti a respondentky nevěděli o jiných organizacích či institucích, které by jim mohly pomáhat v hledání práce kromě Úřadu práce. Dvě vzdělávací instituce Educo Centrum a Reintegra uchazeči o práci z vyloučených lokalit znají jen jako realizátory rekvalifikačních kurzů nabízených Úřadem práce.

3.4.6 Spolupráce škol a firem

Vícero místních aktérů zdůrazňovalo, že pro zvýšení zaměstnanosti v Krnově je třeba zlepšit spolupráci mezi firmami a školami. Podle představitele Okresní hospodářské komory (dále také OHK) v Bruntálu neexistující spolupráce zvýhodňuje na krnovském trhu práce v odvětví strojírenství polské uchazeče o zaměstnání. Nábor na některé kvalifikované profese v strojírenství firmy v tomto odvětví dělají přímo prostřednictvím úřadu práce v nejbližších polských městech Głubczyce nebo Prudnik. Inzeráty „Hledáme slévače“ se objevují na hlavních tazích do Polska.

Podle vedoucí pracovníce KP ÚP a poradkyně IPS v Krnově by mohla být příkladem již existující spolupráce Krnovských opraven a strojíren se školami. Výchovní poradci na základních školách jdou se žáky do firmy na exkurzi. Během středoškolského studia si firmy vytipovávají několik studentů, kteří k nim jdou na praxi, a někteří z nich v KOS zůstávají i po skončení školy. Podle poradkyně IPS se školy do kontaktu s firmami dostávají během Dne otevřených dveří nebo na podzimním Veletrhu řemesel a zaměstnanosti, kterých se zúčastňují např. strojírenské firmy Elfe, Bašista, Strojovnit.

3.4.7 Shrnutí

- Podle Sčítání lidu, domů a bytů 2011 bylo zaměstnaných 39,3 % obyvatel města.
- K 31. 12. 2011 činila míra nezaměstnanosti v Krnově 14,4 %.
- K 31. 12. 2012 činila míra nezaměstnanosti v okrese Bruntál 18,0 % (oproti 9,4 % celorepublikového průměru). K 30. 6. 2013 to bylo 12,0 % - pokles je daný také novou metodikou určování nezaměstnanosti.
- Mezi uchazeči o práci v Krnově je výrazný podíl mladých lidí do 25 let a také lidí po dosažení 50 let věku.
- Nabídka pracovních míst v okrese Bruntál je poměrně dobrá pro uchazeče o zaměstnání s vysokoškolským vzděláním (lékař, peněžnictví, pojišťovnictví). Nejhorší šanci zaměstnat se mají lidé se základním vzděláním a bez praxe.
- Na základě zjištěných dat odhadujeme, že evidovaná nezaměstnanost v SVL Vrchlického, Mánesova, Alšova tvoří přibližně 29 %.
- Příčinou vysoké nezaměstnanosti Romů v SVL je to, že žijí v oblasti s velkými strukturálními problémy a starou průmyslovou výrobou, ve které byli zaměstnáni v

době reálného socialismu; dále také diskriminace na základě etnicity a nedostatečné vzdělání.

- Možnosti přivýdělků obyvatel SVL jsou malé, jde zejména o sběr kovů, výpomoc při úklidových pracích a pracích na zahradě u obyvatel Krnova.
- Významným zaměstnavatelem, se kterým má zkušenost vícero dotazovaných obyvatel SVL, jsou Technické služby. I když se ale pracující v TS osvědčí, neznamená to pro ně podstatný krok na cestě k řádnému zaměstnání.
- Krnov nedostatečně využívá institutu veřejně prospěšných prací. Jejich role v prostupném zaměstnávání by při větším využití mohla být posílena.
- Ani rekvalifikační kurzy nejsou pro nalezení zaměstnání zásadní. Častokrát jsou podmínkou pro setrvání v evidenci uchazečů o zaměstnání a tak se pro nezaměstnané stávají povinností zbavenou svého původního obsahu. Efektivní jsou rekvalifikační kurzy vyžádané, kde se přeškolují zaměstnanci nebo uchazeči o zaměstnání pro konkrétní pracovní místo.
- Polovinu klientů Informačního a poradenského střediska pro volbu povolání při Kontaktním pracovišti Úřadu práce v Krnově tvoří Romové. Nejčastěji řeší podání přihlášky na střednou školu.
- Úřad práce není vnímán jako instituce, která pomáhá uchazečům o zaměstnání najít práci. Je spíše kontrolní institucí, kde se vyřizují formality. Nedostatek času na konzultace s klienty a poradenství přiznávají i samotné pracovnice ÚP, kterým ale v posledních letech výrazně narostl počet klientů a taky se zkomplikovala administrativa.
- Romští uchazeči se při pracovních pohovorech nebo při projevení zájmu o zaměstnání setkávají s diskriminací na základě své etnicity nebo také věku.

3.5 Vývoj dávek státní sociální podpory a dávek v hmotné nouzi

3.5.1 Dopady sociální reformy

Současná podoba systému státní sociální podpory i systému pomoci v hmotné nouzi je výsledkem tzv. Drábkovy reformy, která s platností od počátku roku 2012 významně změnila podobu systému sociálních dávek. S touto razantní změnou se státní instituce potýkají dodnes a dopad pocítili i příjemci dávek. Na jednu stranu se pro ně zjednodušila situace tím, že vyplacení nepojistných sociálních dávek bylo převedeno z obecních úřadů na úřady práce a tím bylo sjednoceno výplatní místo pro sociální dávky. Tento krok tedy do značné míry uvolnil ruce pracovníkům sociálních odborů obecních a městských úřadů, kteří se tak mohou věnovat plnohodnotné sociální práci. Na druhou stranu však významně vzrostla agenda pracovníků úřadů práce a to při stejném či dokonce sníženém počtu jejich zaměstnanců. Konkrétně v Krnově byla dávková agenda před začátkem roku 2012 zajišťována osmi pracovníky a pracovníci, přičemž nyní jí mají v rámci ÚP na starosti čtyři osoby. Ekonomická krize posledních let je dalším významným faktorem přispívajícím k přetížení pracovníků úřadů práce. Podle odhadu pracovníků ÚP v Krnově narostl mezi lety 2011 a 2012 počet vyplacených dávek hmotné nouze o 100 %.

3.5.2 Obtíže se získáváním dat

Reforma neměla dopad jen na přetížení zaměstnanců úřadů práce. Neméně závažným důsledkem je absence dostupných dat z oblastí spadajících pod úřady práce. Kvůli problémům s dodavateli agendových informačních systémů jsou samotným pracovníkům úřadů práce nedostupná jak data ze stávajícího systému, tak data z OK systému, který byl v provozu před rokem 2012. Jistou výjimkou z obecné nedostupnosti dat tvoří úzká vrstva pracovníků z krajských poboček.

Z uvedených důvodů (přetížení pracovníků a fakt, že data nejsou k dispozici) nebyla našemu výzkumnému týmu poskytnuta žádná kvantitativní data ohledně sociálních dávek, o která jsme žádaly Krajskou pobočku Úřadu práce v Ostravě.⁹¹ Tímto zásahem do metodiky výzkumu stoupla důležitost terénního šetření v domácnostech. Respondenti zde vypovídali jak o výši dávek, které jejich domácnost pobírá, tak o konkrétních dávkách v hmotné nouzi – mimořádné okamžité pomoci a doplatku na bydlení. Pokryta byla i tematika sociálního příplatku, jehož zrušení ke konci roku 2011 znamenalo výpadek příjmu pro tisíce rodin se zdravotně postiženým členem.

3.5.3 Struktura a výše dávek pobíraných obyvateli SVL

Ze 43 domácností bylo zaznamenáno 36 kladných odpovědí na otázku, zda domácnost pobírá nějaké sociální dávky. Ve všech zbylých 7 domácnostech pobíral respondent starobní důchod. Respondenti sice ve většině případů byli ochotni své příjmy ze sociálních dávek kvantifikovat, ale ve svých odpovědích dávky nazývali s různou mírou správnosti a někdy uváděli jen obecné údaje za rodinu. *Jsmě čtyřčlenná rodina a měsíčně máme na dávkách 11 tisíc se vším všudy. Někdy to je i méně.* Dá se ale říci, že velmi frekventované byly všechny pravidelně vyplácené dávky jak ze systému státní sociální podpory (přídavek na dítě, rodičovský příspěvek a příspěvek na bydlení), tak ze systému pomoci v hmotné nouzi (příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení). Z jednorázově vyplacených dávek se dále šetření v domácnostech zabývalo dávkou mimořádné okamžité pomoci (viz níže). Zbývající

⁹¹ Vedoucí oddělení zaměstnanosti Kontaktního pracoviště ÚP Krnov poskytl data týkající se zaměstnanosti.

jednorázově vyplácené dávky – porodné a pohřebné – v rozhovorech uváděny nebyly, neboť na ně žádná z otázek přímo necílila. Respondenti dále uváděli i dávky péstounské péče a dávky pro osoby se zdravotním postižením.

Výše dávek se lišila v závislosti na situaci a složení domácnosti. Nejvyšší uvedená částka součtu dávek za domácnost byla 21.000,- Kč, kdy v rodině žili dva dospělí a čtyři nezletilé děti. Obecně se v rodinách s dětmi dávky pohybovaly většinou na úrovni lehce nad 10.000,- Kč. Matka samoživitelka se dvěma dětmi uváděla dávky ve výši 7.800,- Kč měsíčně. Na dávky týkající se dětí v několika případech dosáhly i domácnosti, kde dospělí měli vlastní děti již odrostlé, neboť měli v péči buď vnuky či jiné příbuzné. Tři zkoumané domácnosti, kde alespoň jeden člen pracoval, na tom byly s příjmy různě. Například v romské domácnosti s oběma dospělými zaměstnanými a dvěma nezletilými dětmi dělal průměrný součet příjmů zhruba 21.000,- Kč, a jedinou dávkou, na kterou domácnost dosáhla, byl přírůstek na dítě ve výši 700,- Kč. Jiný, neromský respondent byl jediným zaměstnaným v rodině se čtyřmi dětmi, z toho jedním postiženým, a k jeho příjmu 7.000,- Kč pobírali v domácnosti ještě dávky v celkové výši 7.000,- Kč. Finanční situace poslední (romské) domácnosti se zaměstnaným členem byla ovlivněna tím, že jeden ze dvou dospělých ztratil čerstvě práci a pobíral tak příspěvek v nezaměstnanosti v nejvyšší možné výměře v rámci prvních dvou měsíců podpůrné doby (zhruba 5.000,-Kč), čímž činily celkové příjmy dvoučlenné domácnosti zhruba 15.000,- Kč (10.000,- byl výdělek druhého dospělého).

3.5.4 Mimořádná okamžitá pomoc (MOP)

Většina respondentů se vyjadřovala k otázce, jestli v posledních třech letech žádali o dávku mimořádné okamžité pomoci (MOP), kladně. Ze 43 domácností jich 26 o dávku žádalo, přičemž 15 z nich uspělo a 11 ne. Nejčastějšími důvody poskytnutí dávky byl nákup či oprava předmětů dlouhodobé potřeby do domácnosti (lednička, pračka, postel). Dvakrát se také objevil nákup oblečení pro děti a dvakrát nákup školních pomůcek. Respondenti proces získávání dávky většinou hodnotili jako obtížný (12 osob). Stěžovali si buď na složitost administrativní procedury, či (častěji) na neochotu až aroganci úředníků a úřednic, které mají agendu na starosti. *Úřednice byla nepříjemná a dělala z nás blázny. Tak jsme to potom vzdaly. Často zaznívala také subjektivně vnímaná nedůstojnost žádání o dávku, přičemž nezáleželo na výsledku celého procesu. Ano bylo to pro mě těžké. Celý život jsem pracovala a nyní jsem byla postavena do situace, kdy jsem musela jít žebrot. Bylo to pro mě nedůstojné. Jednou jsem tam [žádat na ÚP] byla a měla jsem tam o pár korun víc, tak mi řekla, že na to nemám nárok; a od té doby tam nechci jít, byla mně tam hanba.* Ve 4 případech hodnotili respondenti získání dávky jako snadné.

Respondenti také reflektovali specifika nenárokových dávek, kdy posouzení, zda na dávku MOP má domácnost nárok, do jisté míry leží na pracovnících ÚP. *Ano bylo to těžké dávku dostat. Musela jsem donutit pracovníci, aby přišla ke mně do domácnosti na šetření, aby mi přiklepli dávku, nechtěla ke mně přijít.* Nedávné redefinování role sociálního odboru MěÚ vede k tomu, že jeho pracovníci v rámci sociálního poradenství směřují klienty v obtížných situacích na ÚP a jeho agendu pomoci v hmotné nouzi. Tyto aktivity, v předchozí době typické spíše pro neziskové organizace pohybující se v oblasti sociální práce, byly respondenty také zaznamenány. *Jednou jsem si vzala pračku. Paní na Šmeralce [oddělení úřadu práce, které má v agendě výplatu sociálních dávek sídlí na Šmeralově ulici] se ofrňovaly, přitom paní ze sociálky [na MěÚ] nám řekly, že to je možné. Ted' si taky dám žádost, čekám dvojčata. Bylo to těžké a musela jsem se několikrát prosit s křikem, aby mi tato dávka byla umožněna. Úřednice, která mě má na starost, mi tvrdila, že na to nemám nárok. Někdo [sociální pracovnice v Armádě spásy] mi poradil, že si mám zažádat o formulář a vyplnit a podat. Udělala jsem to a nakonec jsem dostala mimořádnou dávku.*

Rozdílnost rolí obou institucí (ÚP a sociálního odboru MěÚ) v současném systému byla zdůrazňována i při rozhovorech s pracovníky ÚP. *Sociální pracovníci mají jiné zájmy, hájí svého klienta. My o těch lidech máme více informací.* Přestože uznávají, že na sociální šetření v terénu nemají pracovníci ÚP prakticky čas, neexistuje propracovanější systém spolupráce s pracovníky sociálního odboru MěÚ. Například při posuzování nároků na dávku MOP se tak provádí šetření v domácnostech jen v malém procentu případů, pokud panují pochybnosti o oprávněnosti žádosti.

Přestože tedy z výpovědí respondentů zaznívala jistá míra nespokojenosti s výkonem diskreční pravomoci úředníky ÚP, počty odvolání k detašovanému pracovišti MPSV v Ostravě jsou dle pracovníků ÚP zanedbatelné. V roce 2012 nebylo podáno žádné odvolání a v tomto roce byly podány dvě.

V rozhovorech s neromskými respondenty zaznívalo přesvědčení, že romští žadatelé mají jednodušší přístup k dávkám. *Nejsem černý. Kdybych o to požádal, tak mi řeknou, zajděte si za známým a půjčte si. Já o to nestojím, já se jich tam o nic prosit nebudu, to dávají těm horším rodinám, co to hned zlikvidují.* Že je tato představa rozšířená, potvrzovali v rozhovoru pracovníci ÚP: *Představa majority je, že Rom přijde, zakřičí a všechno dostane. Ale není to tak. My se lidem snažíme vysvětlit, že náš postup je vždy stejný bez ohledu na etnicitu* (více na téma postoje majoritních respondentů k romským obyvatelům viz sekce Bezpečnost).

3.5.5 Doplatek na bydlení

U doplatku na bydlení uvedlo 21 ze 43 domácností, že ho v posledních třech letech pobíraly a další 2 žádali během stejného období neúspěšně. Ti respondenti, kteří uvedli výši příspěvku, uváděli částky mezi 620,- Kč a 1700,- Kč měsíčně na domácnost. Co se týče hodnocení obtížnosti procesu získání této dávky, pouze dvě osoby se vyslovily v tom smyslu, že získání dávky bylo obtížné, z čehož jedna osoba opět hodnotila spíše subjektivní nepříjemné pocity při žádosti o peníze ze strany státu. Na rozdíl od hodnocení procesu získání dávky MOP se v tomto případě objevilo minimum stížností na neochotu úředníků či na existenci dvojího standardu při posuzování nároku na dávku.

3.5.6 Zrušení sociálního příplatku

V rámci šetření byli respondenti dotazováni na to, jestli se jejich domácnosti nějak dotklo zrušení sociálního příplatku, ke kterému došlo na začátku roku 2012 a které způsobilo propad příjmů pro tisíce rodin zdravotně postižených. Kladná odpověď se objevila v pěti případech z 43. Snížení příjmů domácností respondenti vyčíslili ve škále od 400,- Kč do 2000,- Kč měsíčně. *Na manžela mám teď 800,- Kč na bezmocnost. Dříve dostával 2000,- Kč. Musím se o něj starat, nemůže se ani vykoupat.*

3.5.7 Shrnutí

- Sociální reformy, které vstoupily v platnost začátkem roku 2012, mají značný negativní dopad na fungování úřadů práce.
- Reforma redefinovala i roli sociálního odboru MěÚ, který získal více prostoru na sociální práci. Naopak pracovníci ÚP vzhledem k přetíženosti museli omezit šetření v terénu.
- Obyvatelé SVL masivně využívají celé spektrum sociálních dávek. Výše dávek se liší podle situace v domácnosti.

- Dávka mimořádné okamžité pomoci je hojně využívána osobami ohroženými sociálním vyloučením. Její získání je však provázeno spekulacemi ohledně procesu posuzování nároku na dávku, prováděného ÚP.
- Doplatek na bydlení využívá vysoké procento osob ohrožených sociálním vyloučením (polovina ze zkoumaného vzorku). Jeho získání je hodnoceno jako bezproblémové, nejsou zde žádná nejasná kritéria.
- Zrušení sociálního příplatku bylo zaznamenáno v pěti domácnostech ze zkoumaného vzorku. Snížení příjmů domácností respondenti vyčíslili ve škále od 400,- Kč do 2000,- Kč měsíčně.

3.6 Sociální služby a jiné podpůrné aktivity v obci

Sociální služby k 1. 8. 2013 provozovalo v Krnově **13 subjektů**.⁹² Z nich byl jenom jeden uveden v aktuálním seznamu poskytovatelů služeb pro příslušníky romských komunit v Moravskoslezském kraji (nizkoprahové zařízení pro děti a mládež Caravan organizace Eurotopia).⁹³ I když organizace poskytující sociální služby na svých internetových stránkách nebo v propagačních materiálech obyvatele SVL nebo romské komunity jako svou cílovou skupinou ne vždy zmiňují, některé z nich klienty z SVL mají nebo v SVL přímo působí prostřednictvím terénní sociální práce nebo svého zařízení.

3.6.1 Přehled sociálních služeb a podpůrných aktivit

Jisté pokrytí SVL sociálními službami je v případě třech SVL: Vrchlického, Mánesova, Alšova; Stará, Libušina; U Požárníků. Poměrně **vzdálená od všech poskytovatelů sociálních služeb je SVL Albrechtická.**

Pro **děti a mládež od 5 do 26 let** existují v Krnově čtyři zařízení. Přímo v SVL Vrchlického, Mánesova, Alšova působí doučovací Klub Devítka určený dětem navštěvujícím základní školu a dětem v předškolním věku. Provozuje ho organizace Reintegra. Není registrovanou sociální službou. Kromě dvou učitelů v něm na poloviční úvazek pracuje také terénní pracovnice, která zejména zabezpečuje komunikaci mezi klubem, rodiči a školou. Učitelé považují **terénní práci pro fungování doučovacího klubu za velmi důležitou.** V lokalitě funguje také Zvídálek – středisko pro mimoškolní činnost romských dětí. Provozuje ho Charita Krnov. Toto nizkoprahové zařízení pro děti a mládež je registrovanou sociální službou. Pracují v něm dvě zaměstnankyně (více o Klubu Devítka a nizkoprahu Zvídálek viz kapitola Vzdělání). V blízkosti lokality Stará, Libušina se nachází Komunitní centrum Armády spásy. Na adrese Opavská 26 provozuje nizkoprahové zařízení pro děti a mládež, jehož součástí jsou Klub Maják (pro děti ve věku 6 – 15) a Klub Labyrint (pro mládež ve věku 16 – 25 let). Další nizkoprahové zařízení pro děti a mládež Caravan provozuje organizace Eurotopia Opava (více viz kapitola Vzdělání).

Pro **rodiny s dětmi** existuje v Krnově mateřské centrum, které je součástí komunitního centra Armády spásy. Významnou pomoc poskytuje Slezská diakonie, která provozuje Poradnu rané péče MATANA a sociálně aktivizační službu pro rodiny s dětmi Sociální asistence. Fond ohrožených dětí – Pobočka FOD a AMT centrum je poskytovatelem sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi také.

Pro **osoby bez přístřeší** ve městě existuje Centrum sociálních služeb Armády spásy (Čsl. Armády 837/36b). Je zde azylový dům, nizkoprahové denní centrum a noclehárna. Celková kapacita azylového domu je 75 lůžek, z toho je 35 lůžek pro muže, 10 lůžek pro ženy, 9 lůžek pro matky a 21 lůžek pro děti v rámci samostatného zařízení pro matky s dětmi. Pro poskytnutí azylového bydlení není nutný trvalý pobyt žadatele v Krnově. V případě plné kapacity azylového domu však dostávají přednost osoby s trvalým pobytem v Krnově a jeho spádové oblasti (Albrechtice, Osoblaha), za nimi následují osoby s trvalým pobytem

⁹² Registr poskytovatelů sociálních služeb. Dostupné na <http://iregistr.mpsv.cz/>

⁹³ Příloha č. 2. Seznam poskytovatelů sociálních služeb příslušníkům romských komunit v Moravskoslezském kraji. *Strategie integrace romské komunity Moravskoslezského kraje na období 2011–2014.* (2012). Ostrava: Moravskoslezský kraj - Krajský úřad, str. 70 – 76. Dostupné na http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz/assets/mensiny/strategie_integrace_romske_komunity.pdf

v Bruntálu a okolí, Opavě a okolí a zbytku Moravskoslezského kraje. Kapacita noclehárny je 10 lůžek, z toho 9 pro muže a 1 pro ženy; noclehárna je služba za úhradu. Okamžitá kapacita denního centra, které doplňuje služby pro osoby bez domova AS, je 20 míst. Centrum sociálních služeb AS se v současnosti soustřeďuje na pobytové služby, ale dle rozhovoru s jejím vedoucím pracovníkem by se v budoucnosti chtěli zaměřit spíše na terénní práci. Ta by měla pomoci tomu, aby se lidé v obtížných situacích klienty jejich pobytového zařízení nakonec vůbec nestali. Kapacity Centra jsou v současnosti většinou plné. 20 – 30 % klientů Centra tvoří Romové. Centrum AS v současnosti nemá terénního pracovníka (více viz Specifická studie).

Pro **osoby s duševním onemocněním, mentálním, zdravotním a kombinovaným postižením** jsou určeny tyto sociální služby: Slezská diakonie provozuje Podporu samostatného bydlení NOE, Denní stacionář Benjamín, sociálně terapeutické dílny EFFATHA a Sociální rehabilitace RÚT. Slezská diakonie provozuje také sociální podnik Chrupa. Centrum pro zdravotně postižené Moravskoslezského kraje o. s. poskytuje odborné sociální poradenství v Poradně pro osoby se zdravotním postižením Bruntál, pracoviště Krnov. (Jako jediná organizace v Krnově nabízí Poradna dluhové poradenství – více viz kapitola Zadlužení.) Charita Krnov provozuje Charitní pečovatelskou službu a Denní stacionář. Příspěvková organizace Harmonie provozuje dva domovy pro osoby se zdravotním postižením (Chářovská, Za Drahou) a chráněné bydlení (Opavská). Charita Ostrava provozuje pro osoby s duševním onemocněním Charitní dům Salvator Krnov.

Jedinou organizací, která v Krnově slouží **uživatelům drog**, je Krystal Help. Provozuje kontaktní centrum a má také terénní program.

Pro **seniory** jsou určeny sociálně aktivizační služby v komunitním centru Armády spásy. Domov pro seniory Krnov provozuje tři Střediska pečovatelské služby (ul. Moravská, Rooseveltova, Hlubčická), Domov pro seniory (Rooseveltova), domov se zvláštním režimem a Domov jistoty Devětsil (Rooseveltova). Denní stacionář a Charitní pečovatelská služba Charity Krnov je určena taky seniorům.

Osobám se ztíženým přístupem na trh práce poskytuje odborné sociální poradenství REINTEGRA.

Sociální odbor Městského úřadu provozuje v SVL Vrchlického, Mánesova, Alšova **detašované pracoviště Oddělení sociálních služeb a sociální pomoci**. Střídají se v něm čtyři terénní sociální pracovníce z celkových šesti pracovníků Oddělení. V případě potřeby dojíždějí do lokality i další pracovníci Sociálního odboru, zejména z OSPOD.

V Krnově **nejsou registrovány tyto sociální služby**: osobní asistence, tísňová péče, průvodcovské a předčitatelské služby, odlehčovací služby, centra denních služeb, týdenní stacionáře, sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních ústavní péče, telefonická krizová pomoc, tlumočnické služby, dům na půl cesty, krizová pomoc, intervenční centrum, služby následné péče a terapeutické komunity.

3.6.2 Zkušenosti lidí ohrožených sociálním vyloučením se sociálními službami

Ve 43 rozhovorech v domácnostech se méně než deset respondentů vyjádřilo, že nezná žádné poskytovatele sociálních služeb. Někteří z respondentů byli osloveni právě jakožto klienti poskytovatelů sociálních služeb a mohli tak na poskytované sociální služby poskytnout komplexnější pohled.

Rozhovory naznačují **důležitost terénní sociální práce**. Ti, kteří sociální služby využívají, oceňují právě jejich terénní charakter a možnost zůstat v domácím prostředí (např. mladá rodina – klient Slezské diakonie). Ti, kteří je nevyužívají, ale využívat by je chtěli, očekávají, že „někdo“ by mohl přijít za nimi – oni sami totiž ne vždy vědí, na koho se obrátit. Například respondentka z lokality Stará, Libušina uvedla: *Chybí mi tu někdo, kdo by chodil k nám do domu a pomáhal nám. Myslím jako jak napsat splátkový kalendář, doprovodil nás na úřady a jednal s nimi, aby se nám víc věnovali a věděli, že jsme i my tady, kdo chce řešit problémy.*

Pozitivně byla hodnocena činnost sociálních pracovníků **Sociálního odboru Městského úřadu**. Mladá žena z SVL Vrchlického, Mánesova, Alšova uvádí: *Pomáhají mi tím, že mě informují, na co mám nárok.* Obdobně se vyjadřuje další mladá žena z té samé lokality: *Když dojde něco, čemu nerozumím, tak dojdou na detašované pracoviště.* Pracovnice detašovaného pracoviště na Vrchlického ulici obyvatelům SVL vysvětlují úřední dopisy, pomáhají jim psát žádosti apod. Obdobně byla hodnocena činnost sociálních pracovníků MěÚ i v další lokalitě, kde respondentce pracovnice pomohly se splátkovým kalendářem poté, co jí vznikl u města dluh na nájmu.

Hlavní okruhy sociálních problémů, se kterými by dotazovaní potřebovali pomoci, jsou tři: **bydlení, sociální dávky a práce**. Jen dva z dotazovaných měli jasnou představu o tom, jak vyřizovat sociální dávky na Úřadu práce a v případě potřeby o ně také dokázali požádat.⁹⁴ Velmi nízké bylo povědomí o službách pomoci s **hledáním zaměstnání nad rámec ÚP**. Zazněla také potřeba bezplatné právní poradny, která ve městě dosud neexistuje.

Nejčastěji zmiňovanou kategorií chybějících sociálních služeb byly **volnočasové aktivity pro děti a mládež** – vyslovovali se pro ně jak ti, co žijí v SVL, tak i mimo ně. Například matka dospívajících dětí kriticky hodnotila nedostatek možností pro využití volného času pro romské adolescenty – dle ní chybí tělocvična, taneční kroužek. *Tady chybí hřiště, každý má svůj dvůr, ale veřejné hřiště tady není ani jedno.* Rodičům dospívajících dětí v SVL Vrchlického, Mánesova, Alšova chybělo zařízení pro děti jejich věku (více viz kapitola Vzdělání).⁹⁵

Ale také neromské seniorky a senioři, kteří nežijí v SVL, by uvítali nové možnosti setkávání: *Pro ty důchodce by mohli udělat třeba nějaké taneční zábavy, aby přišli na jiné myšlenky, ty se dříve organizovaly, ale dnes již ne.*

Jedna z dotazovaných v SVL Vrchlického, Mánesova, Alšova uvedla, že by terénní sociální práci měly dělat také **romské sociální pracovnice**.

Obyvatelky a obyvatelé SVL Stará, Libušina vyslovili několik přání ohledně dalších sociálních služeb: uvítali by například **klub pro matky s dětmi**, kde by se mohli potkávat, vyměňovat si zkušenosti, nebo si i odpočinout od dětí. Obyvatelům v důchodovém věku chybí **klub důchodců**. Vícekrát v rozhovorech zazněla potřeba pomoci terénních sociálních pracovníků, kteří by docházeli do domácností respondentů. Skutečností je, že v zařízení Armády spásy na Opavské ulici, vzdálené od lokality přibližně 300 metrů, tedy pár minut chůze, výše zmíněné služby (až na terénní práci) existují. Z fotografií na nástěnce mateřského

⁹⁴ Spolupráce se sociálními pracovníky Úřadu práce byla jednou respondentkou označena jako *rutinní pochůzka a papírování*. Jiná dotazovaná ocenila, že spolu se sociálními pracovníky ÚP sestavily splátkový kalendář, který je schopna dodržovat.

⁹⁵ Další představy zejména obyvatel SVL Stará, Libušina jsou uvedené v kapitole Vzdělání a v Specifické studii.

centra i z rozhovoru s řídící pracovnící Armády spásy bylo ale zřejmé, že uživatelkami mateřského centra i klubu pro důchodce jsou převážně neromští klienti a klientky. Tento nesoulad mezi existencí blízkého centra se sociálními službami a tím, že obyvatelé a obyvatelky lokality Stará a Libušina o těchto službách (alespoň dle našeho šetření) nevěděli, je možné vysvětlit mechanismem prostorové segregace. Podstatou prostorové segregace totiž není fyzické oddělení lokality od zbytku města, ale to, že **prostorově segregované sociální skupiny „obývají odlišné části fyzického prostoru“**⁹⁶ a to i přes to, že někdy žijí v těsném sousedství oblastí, které vyloučené nejsou.

Někteří klienti využívali kombinovaně nebo postupně **pomoci vícera organizací**. Např. klientka sociálního bydlení Armády spásy kromě konzultací s terénními pracovníci AS také zároveň pracovala na zvládání rodinného rozpočtu a hledání nového bydlení v Slezské diakonii. Také seniorky a senioři souběžně využívali pečovatelskou službu v místě svého bydliště a sociální poradenství v Armádě spásy.

Uživatelé sociálních služeb se o nich dozvídají různými způsoby. **Nejdůležitějším informačním kanálem je rodina a známí**, kteří už mají s konkrétní službou, zařízením nebo také konkrétní sociální pracovníci dobrou zkušenost. Také OSPOD dává svým klientům doporučení na sociální služby poskytované dalšími organizacemi ve městě. Důležité jsou také osobně nebo domů doručené letáky. Senioři se o Armádě spásy dočetli také v místním tisku.

Využívání sociálních služeb ale může být **omezené různými životními okolnostmi**. Jedna dotazovaná žena z SVL Stará, Libušina starající se o čtyři děti, která měla předešlou pozitivní zkušenost se službami Slezské diakonie, uvedla, že teď kvůli péči o děti nikam docházet nemůže.

Někteří z uživatelů sociálních služeb, zejména ti, kteří se bez nich dlouhodobě neobejdou, byli vůči konkrétnímu nastavení těchto služeb také kritičtí. Např. starší manželé mající v pěstounské péči vnučku, vnímají povinné schůzky pěstounů jako zbytečné. K vnímání jejich zbytečnosti pravděpodobně přispívá to, že mnohé navrhované aktivity pro děti v pěstounské péči jsou pro mladší děti, ne pro jejich vnučku, která má již jiné zájmy a navštěvuje nízkoprahový klub Armády spásy. Negativně bylo také vnímáno **propouštění kvalifikovaných sociálních pracovníků** v denním stacionáři pro lidi s mentálním a kombinovaným postižením Slezské diakonie Benjamín. Respondentka – matka postiženého syna – si stěžovala, že zkušené pracovnice jsou nahrazovány nově rekvalifikovanými sociálními pracovníci, které však podle ní *dětem nerozumí*. Pro syna respondentky, který kromě jiného trpí autismem, byly prý tyto náhlé změny traumatizující.

Ve vyloučených lokalitách se objevil také názor, že v nich žádné sociální služby nechybí. Tento názor byl však nepoměrně méně častý než množství konkrétních návrhů, které respondentky a respondenti měli.

Zejména mnozí z oslovených obyvatel v lokalitě Albrechtická nebyli v žádném kontaktu s poskytovateli sociálních služeb. Více z dotazovaných neromů tyto služby chápalo jako něco, co je zejména pro Romy a z čeho Romové neoprávněně profitují.

⁹⁶ Sýkora, Luděk. Rozmanitost termínu segregace. In *Rezidenční segregace*, str. 20 - 21. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta & Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, 2010, str. 20.

Poskytovatelé sociálních služeb se od roku 2006 pravidelně prezentují na Veletrhu sociálních služeb (v roce 2012 byl realizován pod názvem Den sociálních služeb). Krátké aktuální informace o činnosti konkrétních poskytovatelů zapojených do komunitního plánování se v roce 2013 také objevovaly v dvoutýdenníku *Krnovské listy*. MěÚ už také třikrát (2005, 2007, 2012) vydal brožuru *Katalog sociálních služeb Města Krnov*, která by měla být doručována do každé domácnosti a je volně dostupná na úřadech ve městě. V katalogu jsou uvedeny jak registrované sociální služby, tak další sociální programy poskytované různými organizacemi.

3.6.3 Komunitní plánování

Od roku 2006 funguje v Krnově komunitní plánování sociálních služeb. Sociální služby se doposud řídily dvěma strategickými dokumenty – *Komunitní plán sociálních služeb města Krnova* (2006 – 2008)⁹⁷ a *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb města Krnova na období* (2009 – 2012).⁹⁸ V době terénního šetření byl rozpracován *Komunitní plán sociálních služeb na roky 2013 – 2016*. Práce na koordinování sociálních služeb ve městě probíhá ve čtyřech pracovních skupinách podle cílových skupin: Senioři; Děti, mládež a rodina; Zdravotně postižení; Obtížné životní situace.

V předběžné verzi nového komunitního plánu se v cílech PS Děti, mládež a rodina objevuje cíl specifický zacílený na obyvatele SVL do 26 let: „Prevence v oblasti sociálně patologických jevů u rizikových skupin dětí a mládeže.“ Opatření k naplnění tohoto cíle kromě zajištění provozu již existujících nízkoprahových zařízení zmiňují i dvě novinky – zajištění provozu terénní služby pro cílovou skupinu (tj. **sociálně znevýhodněné děti a mládež do věku 26 let**) a zajištění probačního programu pro cílovou skupinu.

Pracovní skupinou, její náplň práce se obyvatel SVL dotýká v největší míře, je **PS Obtížné životní situace**. Předběžný návrh komunitního plánu definuje cíle v následujících oblastech: zajištění bydlení pro osoby v bytové nouzi, zajištění služeb pro uživatele drog a pro osoby ohrožené drogovou závislostí, posílení zaměstnatelnosti ohrožených osob a uplatňování rovných příležitostí, zajištění sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi v nepříznivé sociální situaci, zajištění odborného sociálního poradenství pro oběti násilí, týrání a zneužívání a zajištění péče pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

Komunitní plán 2013 – 2016 až na drobné výjimky **usiluje o zachování stávajícího stavu**, který je i tak ohrožen nedostatkem finančních prostředků.⁹⁹

Spolupráce s obyvateli, kteří jsou adresáti opatření komunitního plánování v PS Obtížné životní situace se dle vyjádření vedoucího pracovníka MěÚ nedaří zajistit. I když je problematika samotná (bezdomovectví, drogové závislosti, sociálně vyloučení obyvatel města) důležitým tématem diskusí pracovní skupiny, tak její zástupci nemají v současné době nástroje, jak by do PS zapojili dotčené obyvatele a obyvatelky.

⁹⁷ Dokument je dostupný na

http://www.krnov.cz/download/download.asp?file=articles/komunitni_planovani/komplet.pdf.

⁹⁸ Bližší informace je dostupná na <http://www.krnov.cz/programs/Article.asp?aid=10655>.

⁹⁹ Několik sociálních pracovníků jak z MěÚ tak z jedné neziskové organizace uvedlo, že agenda sociálních služeb není na městě chápána jako jedna z prioritních. Mnoho zastupitelů lobbuje za sport a tento jejich lobbying a rozhodování se odráží na rozpočtu, kde se sport prosazuje na úkor sociálních služeb. Jak řekla jedna ze sociálních pracovníků, *sociální služby se musí o své místo rvát*.

Přístup do pracovních skupin a komunitního plánování je dle vyjádření zmíněného pracovníka MěÚ formálně otevřen všem, kteří o ně projeví zájem. Formální otevření podmínek participace – jak se ukazuje – však automaticky nezajišťuje skutečnou participaci těch, kteří by své potřeby definovat mohli a měli.

3.6.4 Shrnutí

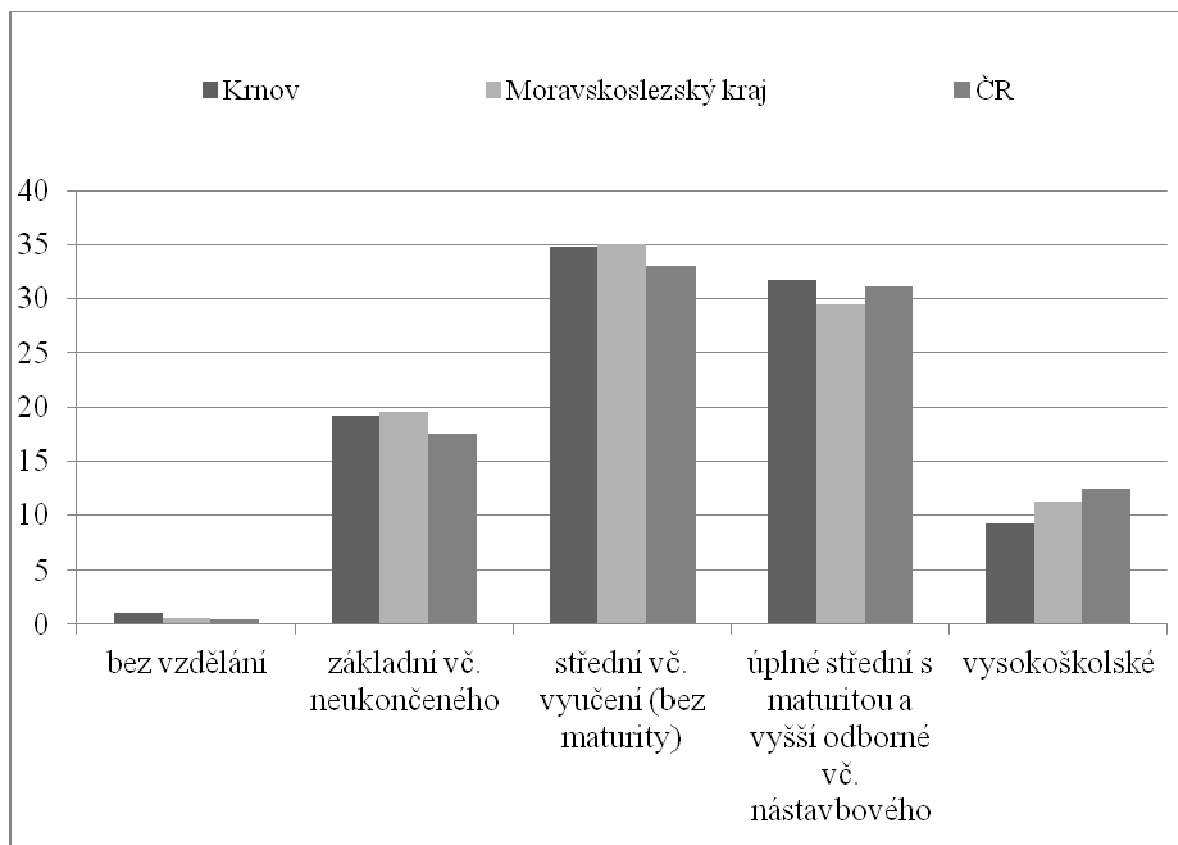
- Jako určené pro obyvatele SVL se sociální služby v Krnově přímo neprezentují. Jako jediné je v příloze *Strategie integrace romské komunity Moravskoslezského kraje na období 2011–2014* uvedeno nízkoprahové centrum pro děti a mládež Caravan.
- Pokrytí SVL sociálními službami je v případě třech SVL: Vrchlického, Mánesova, Alšova; Stará, Libušina; U Požárníků. Vzdálená od všech poskytovatelů sociálních služeb je SVL Albrechtická.
- Důležitá je terénní sociální práce – osvědčuje se jak sociálnímu odboru MěÚ, doučovacímu klubu Zvídálek i asistenční službě pro rodiny s dětmi poskytované Slezskou diakonií.
- Sociální odbor MěÚ je hodnocen pozitivně, zejména je přínosný vznik jeho detašovaného pracoviště přímo v SVL ve Vrchlického 11.
- Obyvatelé potřebují pomoc především v oblasti bydlení, sociálních dávek a práce. Chybí jim také sociální služby v oblasti volnočasových aktivit pro děti a mládež.
- Pro zprostředkování informací o sociálních službách jsou pro obyvatele SVL zásadní rodina a známí.
- Rozpracovaný *Komunitní plán sociálních služeb na roky 2013 – 2016* přímo adresuje potřeby obyvatel SVL jen v jednom cíli. Obyvatel SVL se dotýká nejvíce náplň pracovní skupiny Obtížné životní situace. Komunitní plán nemá – dle jeho záměru – velké inovační ambice, soustřeďuje se spíše na zachování status quo. Participace dotčených obyvatelů SVL je nedostatečná, prakticky neexistující.

3.7 Vzdělání

3.7.1 Vzdělanostní struktura populace Krnova

Dle výsledků Sčítání lidu, domů a bytů 2011 je vzdělanostní struktura obyvatel Krnova srovnatelná se vzdělanostní strukturou populace Moravskoslezského kraje i České republiky jako celku. Pouze zastoupení osob s vysokoškolským vzděláním je v Krnově o několik procentních bodů nižší (viz graf).

Graf – vzdělanostní struktura obyvatel Krnova, Moravskoslezského kraje a ČR, 2011

Zdroj: Český statistický úřad

3.7.2 Nabídka a dostupnost vzdělávacích zařízení

V Krnově je celkem **11 běžných mateřských škol**. Slezská diakonie provozuje mateřskou školku pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami.¹⁰⁰ Ze všech SVL je dobře dostupná alespoň jedna MŠ (vzdálenost do 800 m). Problematická se ovšem jeví dostupnost finanční (viz níže).

Dále jsou zde **4 běžné základní školy**. Z hlediska geografické dostupnosti se jeví jako problematická pouze lokalita na ulici Albrechtická. Nejbližší základní škola, která je na Janáčkově náměstí, je vzdálena 1,5 km. Většina cesty navíc vede po rušné silnici. Dle jízdního řádu MHD platného od 9. 12. 2012 není z nejbližší autobusové zastávky Krnov

¹⁰⁰ Jedná se o MŠ na Sídlišti pod Cvilínem 54, Krnov, více informací zde: http://skolakrnov.cz/MS_a_ZS_specialni-SPC.html

ČSAD vhodné spojení do centra města, které by odpovídalo začátku školního vyučování. Ranní autobus č. 805 jede v 6:52 a poté až v 9:10.

V Krnově je **jedna praktická a jedna speciální základní škola**. Od roku 2011 jsou obě provozovány Slezskou diakonií.

Krnov disponuje celkem **6 středními školami**. Většina těchto středních škol nabízí pouze obory ukončené maturitní zkouškou, což představuje problém pro žáky ze SVL (a obecně pro žáky s horším prospěchem), kteří často neaspírují na absolvování oboru s maturitou. Ukončení studia výučním listem umožňuje pouze Střední škola průmyslová (obory: Obráběč kovů a Truhlář). Jde tedy o obory, které preferují chlapci. Obory preferované dívkami nabízí **Střední škola zemědělství a služeb v nedalekých Albrechticích**, do které je ale nutné dojíždět. Kromě běžných učňovských oborů jako je Zahradník – aranžér, Strojní a automobilový mechanik, Kuchař – číšník nabízí tato škola také obory určené pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami: Opravářské práce, Kuchař-asistent, Cukrář, Zahradnické práce. Škola je od Krnova vzdálená cca 14 km. Aktuální načasování přímého autobusového spojení (22 min., 18 Kč jedna cesta, plné jízdné) pravděpodobně vždy neodpovídá běžnému školnímu vyučování. Žáci mohou do Albrechtic dorazit buď v 6:56 nebo pak nejdříve v 9:47. Tato škola byla respondenty v domácnostech nejčastěji zmiňována. Více o tom, jak ji rodiče a žáci vnímají, viz níže.

3.7.3 Předškolní vzdělávání

Velmi málo romských dětí navštěvuje **mateřské školy**. Podle neformální informace od představitele odboru školství na MěÚ to v červnu 2013 bylo 5 dětí.¹⁰¹ Nejčastějšími důvody uváděnými učiteli, vychovatelkami a představiteli města byly finanční náklady a neochota rodičů pravidelně a ve stanovenou hodinu děti do školky vodit. Ze strany rodičů malých dětí pak zaznívaly převážně finanční důvody.¹⁰² Objevil se také názor, že děti školku nepotřebují, když velmi často alespoň jeden z rodičů či prarodičů je doma a může se o ně postarat a občas i obava z toho, že by jejich děti do těchto zařízení „nezapadly“, že by tam jakožto Romové stejně nebyly vítány. Na dotaz, zda jejich dítě navštěvuje školku, odpovídala většina dotázaných romských rodičů předškolních dětí, že jejich děti navštěvují jedno z níže uvedených mimoškolních zařízení, protože tam je docházka bezplatná.

Učitelé na základních školách si uvědomují, že neexistující zkušenost se vzdělávacím zařízením typu mateřské školy představuje velký problém pro následný nástup do ZŠ. Byla proto zřízena **skupina pro 4- a 5-leté děti v Klubu Devítka**¹⁰³ přímo v SVL na ulici Vrchlického 9. Klub Devítka je financován evropským projektem získaným s pomocí organizace **Reintegra**. Tato skupina má simulovat prostředí MŠ. Každý den dopoledne tam skupina cca 9 dětí stráví cca 2 hodiny hraním a osvojováním si základních návyků potřebných pro přechod do ZŠ.

¹⁰¹ Odhadovaný počet 3- až 6-letých dětí v SVL Vrchlického, Mánesova, Alšova je 43 (Zdroj: MěÚ).

¹⁰² Školné se pohybuje ve výši kolem 400 Kč měsíčně. Celodenní strava stojí kolem 30 Kč na den. Celková platba za docházku se tak může vyšplhat na cca 1080 Kč měsíčně (Zdroj: internetové stránky mateřských škol v Krnově). Tato částka může být pro rozpočet sociálně vyloučené domácnosti neúnosná. Na druhou stranu stojí za zmínku, že v posledním ročníku mateřské školy se poskytuje předškolní vzdělávání bezúplatně a děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky jsou do mateřských škol přijímány přednostně. Domníváme se, že tato legislativně ukotvená pravidla (§ 34 odst. 4 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání) by mohla být aktivněji využita pro podporu předškolního vzdělávání dětí ze SVL v běžných mateřských školách.

¹⁰³ Bližší informace o Klubu Devítka zde: http://www.reintegra.cz/reintegra/eu_zaci_real.htm a zde: <http://www.moje-devitka.blogspot.com/>

Vedle této skupiny existuje v Klubu Devítka také již zavedenější **přípravná třída pro děti těsně před dosažením školního věku** nebo pro děti, které díky své nepřipravenosti na školní docházku dostaly odklad. Z rozhovorů v domácnostech vyplývá, že udělování odkladu romským dětem je velmi běžná praxe.

Také **ZŠ Smetanův okruh** provozuje **přípravnou třídu na Náměstí Míru**.¹⁰⁴ Tento program určený romským dětem od 5 let funguje již více než 10 let. Aktuálně do ní dochází až 15 dětí, všechny ze SVL (jak Stará/Libušina tak i Vrchlického, Mánesova, Alšova). Třídu vede speciální pedagožka a romská asistentka. Přípravná třída na Náměstí Míru má většinu svých prostředků z krajského rozpočtu. Pouze dodatečné akce a zlepšení vybavení ve třídě byly financovány skrze spolupráci s organizací Reintegra. Mezi přípravnou třídou na Náměstí Míru, Klubem Devítka a volnočasovým klubem Zvídálek (provozovaným Charitou) existuje jistá míra spolupráce. Pedagogové se v minulosti navzájem navštívili, vyměnili si zkušenosti, ví o svých aktivitách.

¹⁰⁴ Bližší informace zde: http://www.zs2krnov.cz/2012_13/index2012.htm

3.7.4 Základní vzdělávání

Tabulka: Přehled základních škol a situace žáků ze SVL a žáků ohrožených sociálním vyloučením, 2013¹⁰⁵

Základní škola	Žáků celkem	Počet/podíl žáků se sociálním znevýhodněním celkem ¹⁰⁶	Počet/podíl žáků ze SVL	Počet/podíl individuálně integrovaných žáků	Počet žáků, kteří přestoupili na praktickou ZŠ	Počet žáků, kteří ukončili povinnou školní docházku v nižším než 9. ročníku	Počet asistentů pedagoga pro SVL
Janáčkovo nám. (tzv. pětka)	640	84 (13 %)	29 (4,5 %)	1. pololetí 53 (8,2 %) 2. pololetí 57 (8,9 %)	0	2	1
Dvořákův okruh (tzv. jednička)	311	74 (24 %)	4 (1,3 %)	6 (2 %)	3	6	1
Smetanův okruh (tzv. dvojka)	439	16 (4 %)	*	29 (6,6 %)	0	0	2 (přípravná třída)
Žižkova (tzv. čtyřka)	Škola se vyjádřila, že nemá děti ze SVL. ¹⁰⁷						

¹⁰⁵ Při srovnávání zastoupení žáků ze SVL na jednotlivých školách je nutné vzít v potaz, že neexistuje všeobecně přijímaná definice toho, kdo je považován za žáka se sociálním znevýhodněním. Ačkoli v Krnově existuje povědomí o tom, že hlavní dvě SVL jsou ulice 1) Vrchlického, Alšova, Mánesova a 2) Stará a Libušina, je možné, že i zde se mohou interpretace různit. Například tomu tak může být s ohledem na vznikající SVL na Albrechtické ulici či v zásadě zaniklou lokalitu na ulici U Požárníků. V Krnově je také značný počet romských rodin, které nebydlí v těchto oblastech. I když je pravděpodobné, že i jejich děti budou do škol zařazeny dle spádových oblastí, je otázkou, zda je školy vnímají jako žáky ze SVL či jako žáky se sociálním znevýhodněním.

¹⁰⁶ Jak bylo uvedeno v poznámce výše, neexistuje na školách jednotná, všeobecně přijímaná definice sociálního znevýhodnění. Například vedení ZŠ Žižkova programově odmítá vnímat romské žáky jako znevýhodněné a zachází s nimi jakkoliv jinak než s ostatními dětmi. Tato nejednotnost v chápání a používání konceptu sociálního znevýhodnění ztěžuje srovnávání fungování jednotlivých škol. Na druhé straně je však také sama o sobě zajímavým zjištěním, které bude třeba zohlednit při formulování budoucích koncepcí inkluzivního vzdělávání.

¹⁰⁷ Do této školy spádově patří děti s adresou na ulicích Stará a Libušina, které jsou obecně považovány za druhou nejvýznamnější SVL ve městě. Romští rodiče dětí školního věku, se kterými jsme dělaly rozhovory v této lokalitě, potvrdili, že jejich děti na tuto školu skutečně chodí. Uvedli také, že tam pracuje romský asistent.

Hlubčická (praktická ZŠ, Slezská diakonie)	60 (přibližný údaj)	Tuto kategorii nepoužívají	9 (tímto je míněno romských žáků)	-	-	5	Ano, ale není určen/a speciálně pro děti ze SVL.
---	---------------------------	-------------------------------	--	---	---	---	---

* Škola provozuje přípravnou třídu na Náměstí Míru, kde je cca 15 dětí a všechny jsou ze SVL. Tato přípravná třída není umístěna přímo na ZŠ, děti pak chodí na jednotlivé ZŠ podle spádovosti.

Zdroj: Jednotlivé základní školy (data získána prostřednictvím MěÚ)

3.7.4.1 Systém inkluzivního základního vzdělávání

Od roku 2007 došlo ke zrušení základní školy na Náměstí Míru, kde se postupem času koncentrovali romští žáci, a k rozdělení romských dětí do ostatních základních škol na základě tzv. spádových oblastí.¹⁰⁸ Dohodnuté (neformální) pravidlo mezi městem a řediteli škol je, že ve třídě nebudou více než 3 romské děti. Cílem je zabránit nejen segregaci romských žáků mezi školami, ale také v rámci tříd. Výhodou města Krnov je, že díky jeho kompaktnímu charakteru lze jednotlivé ulice v SVL rozdělit mezi ZŠ tak, aby děti nebyly nuceny docházet do školy příliš daleko. Výsledkem je, že romské děti jsou přítomné ve všech školách.

Ředitel **ZŠ na Janáčkově náměstí** v rozhovoru vzpomínal, že první fáze přechodu na nový systém byla velmi náročná. Děti z tzv. „romské školy“ zdaleka nedosahovaly standardů odpovídajících jejich věku a školy měly problémy s jejich začleněním do běžné výuky. On sám začal spolupracovat s neziskovými organizacemi a hledal způsoby, jak děti na školní docházku lépe připravit a jak omezit vliv domácího prostředí, nepříznivého jejich školní přípravě (bytové podmínky, neschopnost rodičů dětem s přípravou pomoci, atd.). Nejprve začala jeho škola spolupracovat s nízkoprahovým volnočasovým klubem Charity **Zvídálek**, který působí přímo v SVL na ulici Vrchlického 11 (více o aktivitách tohoto klubu níže).¹⁰⁹ Posléze, když se ukázalo, že se tato forma spolupráce osvědčuje, byl připraven evropský projekt spolu s organizací **Reintegra**.¹¹⁰ ZŠ Janáčkovo náměstí byla prvním partnerem projektu. Následně vznikl **Klub Devítka** přímo v lokalitě Vrchlického, Mánesova, Alšova. V čase terénního šetření v Klubu pracovali dva učitelé (plný a poloviční úvazek) a terénní pracovníce (poloviční úvazek). Projekt se rozběhl od ledna 2010. Dle informace pracovníků Klubu se průběžná návštěvnost pohybuje kolem 20-ti dětí denně. Zapsaných je kolem 40-ti dětí, ale někteří chodí jen nárazově. Velkou výhodou je, že ačkoli je hlavní náplní Klubu doučování, funguje částečně i v čase letních prázdnin, byť v odlehčeném režimu, kdy mají děti větší prostor k hraní.

Z komentářů ředitelů škol i pracovníků Klubu vyplývá, že děti, které Klub navštěvují, začaly dělat **výrazné pokroky**. Na dotaz ohledně výsledků projektu odpovídá učitelka Klubu: *Všechny děti, které potřebovaly přípravu na opravy [opravné zkoušky] je nakonec s naší pomocí udělaly. Vzdělávací potřeby dětí jsou zde adresovány nejen na úrovni doučování. Terénní pracovníce Klubu například pomáhá rodičům zajistit, aby na začátku školního roku měly jejich děti zaplacené školní pomůcky. Peníze jdou z MOPKY [dávka mimořádné okamžité pomoci] rovnou na školy pro děti na pomůcky. Rodiče peníze vůbec nedostanou. Je to malý zázrak, díky tomu děti mají v červnu pomůcky na září zaplacené* (Rozhovor s učitelkou Klubu Devítka). Lepší vybavenost a připravenost dětí vede také k tomu, že mají ve škole méně absencí. *Ví, že jsou dobře připravené a tak jdou do školy bez obavy z neúspěchu. [...] Naše děti jsou teď mezi průměrem, dříve byly podprůměr.* (Rozhovor s učitelkou Klubu Devítka).

¹⁰⁸ Tyto oblasti jsou definovány v Obecně závazných vyhláškách č. 7/2007 a 2/2009, o školských obvodech dostupných zde: http://www.krnov.cz/download/download.asp?file=/download/vyhlasiky/V2007_07.pdf a zde: http://www.krnov.cz/download/download.asp?file=/download/vyhlasiky/V2009_02.pdf

¹⁰⁹ Více k tomuto projektu zde: <http://krnov.charita.cz/zvidalek/>

¹¹⁰ Více k tomuto projektu na webových stránkách ZŠ: http://zs5krnov.cz/skola/index.php?option=com_content&view=article&id=447%3Aqvvytvoeni-a-oveni-komplexniho-programu-podpory-pro-aky-se-specialnimi-vzdlavacimi-potebamiq&catid=103%3Aseznam-projekt&Itemid=69 a na stránkách organizace Reintegra: http://www.reintegra.cz/reintegra/eu_svp_info.htm

Také učitelé ZŠ Janáčkově náměstí si spolupráci převážně chválili.¹¹¹ V další fázi se do projektu zapojila také **ZŠ Smetanův okruh**, která tak získala částečnou podporu pro svou již existující přípravnou třídu na Náměstí Míru, a nově pak také **praktická základní škola Slezské diakonie Hlubčická**. Mezi učiteli ZŠ a pracovníky Klubu Devítka existuje elektronická komunikace formou sdílených dokumentů, kde si u jednotlivých žáků navzájem sdělují, jaké jsou jejich aktuální potřeby a jak se s nimi pracuje. Děti také mají elektronické žákovské knížky, do kterých mají pracovníci Klubu přístup a umožňují rodičům dětí do nich nahlížet. V další fázi projektu byl přímo na ZŠ Janáčkově náměstí zřízen obdobný **Klub Pětka**, kam dochází i více neromských dětí (spolu s romskými dětmi, které nebydlí v SVL). Druhá fáze tohoto evropského projektu bude pokračovat do konce roku 2014. Jeho další pokračování je zatím nejisté.

Ředitel ZŠ na Janáčkově náměstí se domnívá, že za dobu více než tříletého fungování došlo jak ke změně v **postoji rodičů vůči projektu** tak i ve vztahu zástupců školy vůči obyvatelům SVL. *Třeba ta terénní pracovnice, když přijde pro toho Pepíčka, aby šel do té Devítky, nedívají se [rodiče] už tak zle, protože už o tom něco ví. A tak to jako postupně se, že dneska už tu osvětu ani nemusíme dělat. [...] Už jako kdyby to do podvědomí přišlo, ta komunita jako kdyby celá to dneska bere, jakože to je jejich a je to pro ně a nejsou na to nějaký naštvaní. Třeba si pamatuju, že když jsem tam byl poprvé, tak bych tam auto nezaparkoval, mezi těmi domy. Dneska už si ho tam dám a můžu ho nechat klidně otevřené a vím, že mi tam nikdo nic neukrade. Oni už nás jako kdyby tak berou, že to děláme pro ty jejich děti. Takže se snaží.* (Rozhovor s ředitelem ZŠ Janáčkově náměstí)

Z **rozhovorů s rodiči dětí** žijících v lokalitě je zřejmé, že i oni hodnotí fungování Klubu Devítka pozitivně. Velkou výhodou Klubu je, že ačkoli jde o relativně nový projekt, tak v něm pracují učitelé, kteří jsou díky svému dřívějšímu působení v klubu Zvídálek a jiných projektech navázaných na lokalitu, jejich obyvatelům dobře známí. Není výjimkou, že Klub dnes navštěvují děti rodičů, kteří byli v minulosti doučováni stejnými učiteli, byť v rámci jiných projektů. Jak komentovala jedna z respondentek (25 let), jejíž dvě děti do Klubu docházejí: *Já sem tam také chodila. Paní Swiderová a učitel [pan Studnička] jsou dobří lidi a dětem to pomáhá.* Tato kontinuita má pro vybudování vztahu důvěry velký význam. Oba učitelé se mezi obyvateli SVL těší značné úctě.

Klub Devítka funguje velmi dobře pro děti mladšího školního věku. Problémem však zůstává zapojení žáků druhého stupně. Ředitelé škol zmiňují, že kolem 7. a 8. třídy často u dětí ze SVL dochází ke změnám v přístupu ke vzdělání, zhoršují se jim známky, mají nízkou motivaci a vyšší absence. Je také obtížnější zajistit jejich pravidelnou docházku do Klubu. Zdá se, že kromě několika nízkoprahových volnočasových klubů (viz níže) a Klubu Devítka, kde se pan Studnička specializuje právě na děti druhého stupně, pro tyto děti nejsou dostupné žádné programy, které by je motivovaly ke zdárnému dokončení ZŠ. Ještě problematičtější je pak jejich motivace pokračovat ve studiu na střední škole (viz níže).

3.7.4.2 Pohled rodičů na základní vzdělávání

Ze 43 domácností, kde byly vedeny rozhovory, mělo 15 rodin alespoň jedno dítě aktuálně na běžné ZŠ. Děti ze dvou rodin docházely jedno do praktické a druhé do speciální ZŠ. Obecně lze říci, že mezi rodiči a prarodiči panuje **spokojenost s úrovní základního vzdělávání** v Krnově. Naprostá většina rodičů by nechtěla, aby jejich děti navštěvovaly jinou školu, naopak měli pocit, že se jejich dětem ve škole líbí. Stejně tak většina dotázaných

¹¹¹ Vyplynulo tak z dotazníkového šetření, které mezi svými učiteli provedl ředitel ZŠ na Janáčkově náměstí (Rozhovor s ředitelem ZŠ Janáčkově náměstí).

nepocítovala napětí mezi romskými a neromskými rodiči nebo jejich dětmi ve škole a měla za to, že případné problémy s výukou či chováním mohou řešit s učiteli školy.¹¹²

3.7.5 Praktická základní škola

Do praktické základní školy se děti dostávají v průběhu první až deváté třídy na základě doporučení Pedagogicko-psychologické poradny. Dle výpovědi ředitele školy přichází většina dětí v průběhu školní docházky z běžných ZŠ, spíše než aby nastupovaly přímo do první třídy. Od různých respondentů v průběhu terénního šetření zaznělo, že ačkoli dříve docházelo k „odkládání“ romských dětí do této „zvláštní školy“, je nyní tato praxe věcí minulosti. V současné době odhaduje ředitel školy, že z celkového počtu cca 60 žáků není romského původu více než 10. Ředitel poukazuje na to, že se do školy dostávají děti nejen z důvodů diagnostikovaných poruch učení. Praktická škola někdy plní i funkci tzv. „azylu“ pro děti, které jsou na běžných ZŠ šikanovány, nezvládají učební nároky nebo se tam z jiného důvodu necítí dobře. Dle jeho názoru je to proto, že mnohé školy dosud nedokáží integrovat jejich zvláštnosti. Spolu s ředitelem ZŠ na Janáčkově náměstí se shodují v tom, že problém vězí v nedostatečné přípravě mnohých budoucích učitelů již na pedagogických vysokých školách pro práci s různými specifickými skupinami žáků. Ze strany dvou dotázaných rodičů dětí, které na školu docházejí, zaznívalo převážně pozitivní hodnocení.

3.7.6 Střední a vysokoškolské vzdělání

Ačkoli neexistují dostupná data o tom, kolik z mladých lidí ze SVL navštěvuje a kolik z nich dokončilo středoškolské vzdělání, z rozhovorů s experty i v domácnostech se jeví, že míra úspěšného dokončování středních škol není vysoká. Jak již bylo naznačeno výše, obecně rodiče uznávají, že střední školy v Krnově jsou, ale jejich děti často nemají prospěch na to, aby se tam dostaly, případně dokončily obory s maturitou. Nejčastěji skloňovanou střední školou, kterou mládež ze SVL navštěvuje či v minulosti navštěvovala, je Střední škola zemědělství a služeb v nedalekých Albrechticích. Zde je však patrné, že mnozí školu nakonec nedokončí.

Ze strany dvou rodičů zaznělo, že tuto školu nevnímají jako kvalitní. Jedna z respondentek se vyjádřila, že to je: *konečná stanice*. Tato romská matka dvou dcer, která žije mimo SVL, proto podpořila svou dceru, aby šla studovat stejné obory, jako nabízí škola Albrechticích, ale na střední do Opavy. Věří, že odtamtud bude mít větší šanci získat práci. Její dcera je tam prý spokojená a i její mladší sestra se chystá nastoupit na stejnou školu. Náklady na dojíždění jsou sice značné, ale oba rodiče pracují a považují to za dobrou investici. Druzí rodiče hovořili o špatné úrovni výuky a nedostatečné praxi v Albrechticích. Tito rodiče žijí v SVL a jsou nezaměstnaní. Když se jejich dcera rozhodla, že studium v Albrechticích přeruší, její

¹¹² Jediné **negativní zkušenosti**, které v rozhovorech zazněly, byly v souvislosti se **ZŠ na ulici Žižkova**. Ze 4 rodičů, jejichž děti do školy dochází, měli 3 se školou špatné zkušenosti. Zmiňovali napětí mezi neromskými a romskými dětmi a negativní postoj učitelů vůči romským dětem. Matka dvou školáků například uvedla: *Dětem se tam nelíbí. Mají problémy s neromskými dětmi. Často jim neromské děti nadávají a posmívají se jim. Jedno z dětí je dokonce na škole bité ostatní dětmi. [...] Hned bych dala děti pryč. Chtěla bych, aby navštěvovaly školu, kde budou brané takové, jaké jsou*. Nespokojenost vyjádřila také neromská rodina, jejíž dítě ve škole zažívalo šikanu. Nakonec se rodiče rozhodli pro přechod na praktickou školu na Hlubčické. Otec dítěte komentoval situaci ve škole takto: *Oni to učitelé většinou nemají zájem řešit. Když je tam nějaký gauner, tak ho stejně nepředělají, jediné ho můžou přemístit na nějakou jinou školu. Kluka tam šikanovali, manželku taky, když tam chodila, shodou okolností je tam pořád ten samý ředitel. Ti, co měli bohaté rodiče, si mohli dovolit všechno, třeba i rozbít okno a nedostali ani poznámku. Ti slabší už ne*. Kromě tří negativních zkušeností zazněla i jedna pozitivní. Tato rodina si obzvláště chválila práci romského asistenta na škole.

rozhodnutí respektovali. Dcera je v současné době doma, nevzdělává se ani nepracuje. Její budoucnost komentovali rodiče následovně: *Ted' už jinou školu pro holku ne, je to zbytečné vrážení peněz do škol. Vyučí se a stejně ji nikam nevezmou.* Tato citace vyjadřuje postoj mnoha dotázaných rodičů, jejichž děti nestudují nebo studium přerušily.

Mezi často zmiňované důvody, proč mladí lidé ze SVL nenastoupí na studium či studium po čase přeruší, patří: 1) Nedostatek motivace plynoucí ze skutečnosti, že v jejich okolí buď někdo školu začal a také nedokončil, a nebo dokončil a přesto nemůže najít práci. 2) S tímto souvisí obecná tolerance takového postupu ze strany rodičů a okolí. 3) Nedostatek motivace je dále posílen neochotou dojíždět do školy mimo město a finančními náklady na dojíždění. 4) Dalším důvodem je brzké založení rodiny. Tento důvod je obzvlášť aktuální v případě mladých žen, jejichž další studium je často znemožněno tím, že otěhotní krátce po dokončení základní školy (více k tomuto problému a jeho (ne)řešení v sekci Rodina). 5) Posledním zmiňovaným důvodem byl odchod rodiny do zahraničí, který vedl k přerušení studia.

Nízká úroveň vzdělání mezi mladými lidmi v SVL pochopitelně negativně ovlivňuje jejich vstup na trh práce. Ačkoli si tento problém představitelé města i neziskových organizací uvědomují, neexistuje v současné době program, který by byl specificky zacílený na podporu a motivaci mladých lidí při výběru a dokončování středoškolského studia. V nízkoprahových klubech sice mladé lidi v jejich rozhodnutí studovat pracovníci podpoří, nemají však kapacity na to, aby s nimi systematicky pracovali. Jen často se zklamáním zjistí, že jejich dřívější klienti školu nakonec nedokončili. Na úřadu práce na ulici Březinova 1018/1a existuje **Informačně poradenské středisko pro volbu povolání (IPS)**. Jednou týdně (ve středu od 8 do 17 hodin) zde jsou zájemcům poskytovány aktuální informace o síti středních, vyšších a vysokých škol a o studijních a učebních oborech středních škol. IPS svým klientům pomáhá při výběru vhodného studijního nebo učebního oboru i při změně studia či přestupu na jinou střední školu. Tato služba je jistě přínosná, z našeho terénního šetření ovšem nevyplývalo, že by o ní mezi mladými lidmi či jejich rodiči existovalo širší povědomí.

Ze strany města a kraje je reflektována skutečnost, že pro mnohé rodiny může být dojíždění na střední školu mimo Krnov neúnosnou finanční zátěží. Školy proto mají možnost žádat kraj o finanční podporu na jízdné pro své žáky. Podmínkou je pravidelná docházka a prospěch. Představitelé Klubu Devítka zmínili, že tento program byl rodinami v SVL částečně využíván. Problémem podle nich však bylo, že peníze byly vypláceny v delších časových horizontech a v mezidobě rodina neměla dostatek prostředků na jízdné. Kurátorka OSPOD také uvedla, že velkým problémem při plnění podmínek finanční podpory byla právě pravidelná docházka. Jedna neromská rodina ze SVL Albrechtická, jejíž syn dojížděl na střední školu do Bruntálu, si stěžovala, že ačkoliv by tuto podporu také potřebovali, je prý určena jen romským rodinám. Tato informace jen posílila jejich názor, že Romové v Krnově mají preferenční přístup k sociální podpoře.

Z výpovědí respondentů vyplývá, že významným faktorem pro motivaci mladých lidí studovat na střední škole je příklad osob, které středoškolské vzdělání získaly a díky tomu také dostaly dobře hodnocené zaměstnání. Díky vzájemné provázanosti romské komunity se o těchto úspěších často všeobecně ví. Tuto roli plní například romští asistenti na základních školách, kteří většinou vystudovali Střední pedagogickou školu v Krnově. Tato škola nabízí také obory Předškolní a mimoškolní pedagogika nebo Sociální péče. Několik respondentů ovšem kriticky poznamenalo, že ve městě v oblasti sociálních služeb pracuje jen velmi málo Romů. To prý mladé lidi od tohoto typu vzdělání odrazuje. Je tomu tak i přes to, že by právě zde mohli najít uplatnění a mít pozitivní vliv na formování těchto služeb tak, aby lépe odpovídaly specifikům a potřebám romské komunity.

Téma studia na vysoké škole zaznívalo v rozhovorech jen minimálně. Někteří rodiče, jejichž děti navštěvovaly střední školu s maturitou, vyjádřili přání, aby pak pokračovaly studiem na vysoké škole. V čase terénního výzkumu jsme se ale s žádným studentem vysoké školy pocházejícím ze SVL nesetkali. Pracovníci Klubu Devítka zmínili, že jeden z jejich dřívějších klientů vysokou školu začal studovat a dokonce získal podporu pražské organizace Slovo 21. Studium však přerušil poté, co jeho rodina odjela do zahraničí. Příklady obecně známých Romů s vysokoškolským vzděláním ve městě jednoznačně chybí.

3.7.7 Volnočasové aktivity pro děti a mládež

Kromě výše zmíněných organizací, které zajišťují předškolní přípravu a doučování, ve městě také působí několik volnočasových nízkoprahových klubů pro různé věkové skupiny dětí a mládeže.

Zvídálek – nízkoprahový volnočasový klub pro děti ve věku od 6 do 15 let provozovaný **Charitou** Krnov přímo v SVL na ulici Vrchlického 11. V červnu 2013 bylo v klubu zaregistrováno 55 dětí. Denně se docházka pohybuje mezi 15 až 30 dětmi. Projekt funguje dlouhodobě a je mezi obyvateli dobře znám a hodnocen jako pro děti prospěšný. Aktuálně se projekt potýká se dvěma problémy: 1) další existence projektu je ohrožena nedostatečným financováním, 2) prostory Klubu často nedostačují jeho naplněnosti. Jeho pracovníce by velmi uvítaly možnost prostory rozšířit a případně získat k užívání některou ze zahrádek, které se v lokalitě nacházejí.

I když se v těsné blízkosti této SVL nachází **park**, kde kdysi bylo dětské hřiště s pískovištěm, lavičkami a prolézačkami, jeho dnešní stav je ubohý. Z většiny laviček zbyla pouze torza, z pískoviště jen díra v zemi. Mladé matky s dětmi zde sice čas tráví, ale nemají si kam sednout, děti si nemají kde hrát. Nevyužití tohoto jinak ideálního prostoru pro menší děti a jejich rodiče bylo v rozhovorech velmi často zmiňováno a uváděno jakožto příklad toho, že se město o kvalitu života obyvatel lokality nezajímá.

Obecně je v kontextu možností trávení volného času v lokalitě Vrchlického, Mánesova, Alšova nejčastěji zmiňovaným problémem **nedostatek vyžití pro mládež starší 15 let**. To viděli mnozí respondenti jako důvod proto, že se tito mladí lidé pohybují na ulici a mohou propadnout závislosti na drogách. Jako problém to uvedla velká část dotazovaných obyvatel. Respondenti nabízeli následující návrhy na zlepšení: 1) Zlepšit **možnosti sportovního vyžití** – v lokalitě je betonové hřiště, kde se pravidelně hraje nohejbal a fotbal. Jeho instalace však nebyla MěÚ dotažena do konce a tak chybí vhodné možnosti na upevnění sítě, branky na fotbal a lavičky, kde by mohli posedávat diváci. Zejména mladí muži by dále měli zájem o stolní tenis, stůl však v lokalitě není. 2) Vytvořit **prostor pro mladé hudebníky**, kteří v současné době nemají kde zkoušet. Když občas zkoušejí v lokalitě, stěžují si prý sousedé na hluk.

Klub Maják¹¹³ - nízkoprahové zařízení pro děti a mládež ve věku 6 – 15 let na Opavské ulici 26 provozované **Armádou spásy**. Na začátku roku 2013 byl na téže adrese nově otevřen také **Klub Labyrint**,¹¹⁴ který je určen mládeži ve věku 15 – 26 let. Tento klub reagoval právě na potřebu zajistit smysluplné trávení volného času i pro mládež. Oba kluby jsou často navštěvovány dětmi z **lokality Stará a Libušina** a také romskými dětmi, které bydlí mimo

¹¹³ Více informací zde: <http://www.armadaspasy.cz/krnov/sbor-komunitni-centrum-krnov?strana=nizkoprahove-zarizeni-pro-deti-a-mladez---klub-majak>

¹¹⁴ Více informací zde: <http://www.armadaspasy.cz/krnov/sbor-komunitni-centrum-krnov?strana=nizkoprahove-zarizeni-pro-deti-a-mladez---klub-labyrint>

SVL. Hodnocení klubu ze strany rodičů těchto dětí bylo pozitivní. Pozitivně byla hodnocena zejména možnost hraní na hudební nástroje, taneční aktivity pro dívky, možnost využívat počítačů pro přípravu referátů, sportovní vyžití na prostorné zahradě.

Projekt Slezské diakonie „Nejsme na to sami“¹¹⁵

Cílovou skupinu tvoří děti ve věku od 3 do 18 let a jejich rodiny. Organizace sídlí na Nám. Míru 13, disponuje prostornou hernou a organizuje různé vzdělávací a volnočasové aktivity pro rodiny s dětmi. Výhoda tohoto projektu spočívá v tom, že je navázán na jiné služby, které jsou rodinám poskytovány v rámci sociální asistence. Slezská diakonie pro účely terénního šetření zprostředkovala kontakt se třemi rodinami. Jednalo se o dvě romské a jednu neromskou rodinu, které byly ohrožené sociálním vyloučením. V případě romských rodin šlo o rodiny, které bydlely mimo SVL. V rozhovorech s těmito respondenty zaznívalo jen pozitivní hodnocení poskytovaných služeb. V průběhu šetření jsme pak ještě nezávisle na organizaci provedly rozhovor s další neromskou rodinu, která byla klientem Slezské diakonie a poskytované služby si také velmi chválila.

Nízkoprahové zařízení **Caravan**¹¹⁶ provozováno sdružením Eurotopia je určeno dětem a mládeži od 10 do 26 let. Sídlí na ulici ČSL armády 808/43b. Toto zařízení nebylo našimi respondenty v SVL ani mimo ni zmiňováno. Jedním z důvodů může být horší dostupnost ze SVL.

3.7.8 Shrnutí

- Nízká docházka dětí ze SVL do zařízení předškolní výchovy a z ní plynoucí nepřipravenost k nástupu do základní školy. Problémem je zejména finanční nedostupnost mateřských škol. Děti poměrně často navštěvují těsně před nástupem do školy zařízení provozovaná nevládními organizacemi, kde je docházka bezplatná. Jejich dlouhodobé fungování však může být do budoucna ohroženo nedostatkem financí.
- Systém inkluzivního základního vzdělávání má dobré výsledky, mezi rodiči dětí ze SVL převládá spokojenost s úrovní základního vzdělávání ve městě.
- Systém inkluzivního vzdělávání je propojen s fungováním doučovacích klubů. Jejich působení má jednoznačně pozitivní efekt na výsledky a školní docházku dětí ze SVL. Problémem zůstává, jak lépe ke vzdělání motivovat starší děti na druhém stupni.
- Praktická základní škola prošla za poslední 3 roky změnami a nedochází tam k nadměrné koncentraci dětí ze SVL.
- Středoškolské vzdělání pro děti s horším prospěchem, které preferují učňovské obory oproti oborům s maturitou, není ve městě dostatečně zastoupeno. Jediné učňovské obory přímo ve městě jsou tradičně „chlapecké.“ Pro dívky je tedy nabídka nulová. Mnozí musí dojíždět do Albrechtic. Celkově se zdá být, a to nejen z tohoto důvodu, míra návštěvnosti a dokončování středoškolského vzdělání u mládeže ze SVL nízká.
- V blízkosti SVL existují nízkoprahové volnočasové kluby, které jsou jejich obyvateli hojně využívány. Problémem v lokalitě Vrchlického, Mánesova, Alšova však zůstává nedostatek možností pro volnočasové aktivity mládeže starší 15 let.

¹¹⁵ Více informací zde: <http://www.slezskadiakonie.cz/potrebuji-sluzbu/socialni-asistence-krnov-rymarov-socialne-aktiviza>

¹¹⁶ Více informací zde: <http://www.opava.eurotopia.cz/caravan-o-nas.php>

3.8 Rodina

Podle údajů MPSV za roky 2010 a 2011 se **situace ohrožených rodin, dětí a mládeže v Moravskoslezském kraji** jevila jako velmi problematická. Ke konci roku 2010 zde měly orgány sociálně právní ochrany dětí ve srovnání s ostatními kraji nejvyšší počet evidovaných případů rodin (82214).¹¹⁷ V roce 2011 se Moravskoslezský kraj dostal s 84330 případy rodin na druhé místo těsně za hlavní město Praha.¹¹⁸ V roce 2011 byl počet dětí v péči kurátorů pro děti a mládež v kraji po Ústeckém kraji druhý nejvyšší v republice (celkem 5910 dětí, z toho 2483 dětí ve věku do 15 let).¹¹⁹ Dále bylo v Moravskoslezském kraji evidováno celkem 1010 dětí s nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovou, což byl opět po Ústeckém kraji druhý nejvyšší počet v republice.¹²⁰ V Krnově se situace k červnu 2013 nejeví být jako dramatická. Přesto lze identifikovat rostoucí význam faktorů, které mohou do budoucna zvýšit počet ohrožených rodin. Patrná je také neexistence či nedostatečnost některých služeb v této oblasti.

3.8.1 Činnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí

Oddělení sociálně-právní ochrany dětí a rodiny (OSPOD) v Krnově je jedním ze tří oddělení Sociálního odboru MěÚ. Má celkem 8 zaměstnanců (6 sociálních pracovníků a dva kurátory pro mládež). Z rozhovoru se sociální pracovníci a kurátorkou vyplývá, že ačkoli situaci v Krnově nepovažují za dramatickou, toto **personální obsazení v současné době nevyhovuje vysokému zatížení jejich oddělení**.¹²¹ Zejména ostře vnímaly pracovníce **negativní dopady dlouhodobé nezaměstnanosti, rostoucí chudoby, zadluženosti a problémů s bydlením na rodinný život obyvatel města**. Jako hlavní náplň práce uváděly terénní práci (šetření v domácnostech), pohovory s dětmi a rodiči na pracovišti, kolizní opatrovnictví, trestní oblast a v neposlední řadě také značnou administrativní zátěž. Jak poznamenala jedna z pracovníků: *Administrativa nás drtí, systém není dobře nastavený* (pro detailnější informace o činnosti oddělení viz tabulka níže).¹²²

Tabulka: Přehled o činnosti OSPOD, 2012

Typ činnosti	Krnov	Z toho lokalita*
Počet živých spisů o mládeži (Om)	309	59 (19 %)
Počet živých spisů Nom**	28	3
Počet nových případů Om	114	5
Počet nových případů Nom	13	0

¹¹⁷ MPSV: Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2011, str. 89, dokument je dostupný online: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13613/rocenka_2011.pdf

¹¹⁸ Ibid.

¹¹⁹ Ibid., str. 91

¹²⁰ Ibid., str. 104

¹²¹ Z rozhovoru se dvěma pracovníci vyplynulo, že na pracovišti neexistovalo povědomí o tom, že nově si město/OSPOD může podávat žádosti o dotace na personální posílení a různá školení.

¹²² Pracovnice OSPOD hodnotily, že jejich práce byla ovlivněna přesunutím agendy sociálních dávek do gesce ÚP, která proběhla v roce 2012 v rámci tzv. Sociální reformy, spíše negativně: *Je to nesmysl, chybí vzájemná spolupráce ... ztratili jsme přehled ... Nejsou schopni na nás reagovat [ÚP]. Když jsme byli všichni jeden úřad, tak to bylo lepší* (rozhovor s pracovníci OSPOD). Více k tomuto tématu v sekci o sociálních dávkách.

Nařízení ústavní výchovy	6	2 (Vrchlického a Stará)
Umístění do náhradní rodinné péče (včetně příbuzenské)	0	0
Intervence z důvodu hrozící ztráty bydlení	2	2
Počet provedených kontaktů/návštěv domácností	320	52 (16 %)
Počet uložených sankcí	0	0

* Pod pojmem lokalita jsou zde míněny ulice Vrchlického, Mánesova, Alšova, Stará a Libušina.

** Za Nom, je označován spis, který vede úřad podílející se na základě dožádání od místně příslušného úřadu na řešení případu.

Zdroj: OSPOD (MěÚ)

Od roku 2013 začalo oddělení organizovat tzv. **případové konference**. K řešení problému rodiny jsou přizváni různí aktéři, včetně členů rodiny samotné. Dosavadní výsledky hodnotily pracovnice OSPOD jako časově náročné ale celkově prospěšné.

3.8.2 Další služby pro ohrožené rodiny ve městě

Práce OSPOD je napojena na další sociální služby pro ohrožené rodiny ve městě. Kurátorka pro mládež se účastní **komunitního plánování** města a má tak přehled o relevantních organizacích působících v dané oblasti. V rámci komunitního plánování se scházejí dvě pracovní skupiny s agendou týkající se přímo problematiky rodin: „Obtížné životní situace“ a „Děti, mládež, rodina.“ OSPOD dále spolupracuje s několika **nevládními organizacemi**, které poskytují služby dětem a rodinám s dětmi.

Jde zejména o **centrum pro rodiny Slezské diakonie**. Tato organizace poskytuje rodinám ve městě Krnov celou škálu služeb:

- **sociální asistence** rodinám v nepříznivé sociální situaci ohrožující výchovu a vývoj dětí včetně individuální podpory rodinám, kterým hrozí odebrání dítěte do ústavní výchovy;
- projekt **Nejsme na to sami** podporuje osobní rozvoj a vzdělávání dětí v bezpečném prostředí, nabízí rodičům malých dětí hernu a organizované možnosti trávení volného času (obě služby jsou poskytovány na Nám. Míru 13)¹²³;
- rodinám dětí s různými formami postižení (mentální, pohybové, kombinované, autismus, opožděný vývoj ze zdravotních důvodů, předčasně narozené děti) je určena **poradna rané péče Matana**. Služba je určena rodinám s dětmi do 7 let věku a sídlí na ulici Hlubčická 9.¹²⁴

Dle údajů vedoucí služby sociální asistence na Náměstí Míru spolupracovala Slezská diakonie v rámci výše zmíněných projektů na konci června s 20 rodinami. Z toho bylo 25 žen

¹²³ Více o této službě zde: <http://www.slezskadiakonie.cz/potrebuji-sluzbu/socialni-asistence-krnov-rymarov-socialne-aktiviza>

¹²⁴ Více o této službě zde: <http://www.slezskadiakonie.cz/potrebuji-sluzbu/matana-krnov-rana-pece>

a 5 mužů, 8 z těchto rodin mělo alespoň jednoho romského člena a 8 z žen byly samoživitelkami.

Kromě výše uvedených služeb poskytuje organizace ve spolupráci s městem také **nouzové potravinové balíčky** v hodnotě 200 Kč rodinám s dětmi. Dochází k tomu buď v situaci zpoždění sociálních dávek (to bylo aktuální zejména v souvislosti se zaváděním tzv. Sociální reformy v roce 2012) a při nenadálých mimořádných výdajích v rodině. V roce 2012 bylo poskytnuto celkem 133 balíčků. Projekt je financován městem, Slezská diakonie zajišťuje distribuci.

Aktuálně organizace připravuje **nový projekt** zaměřený na **posilování rodičovských kompetencí**. Má probíhat na individuální bázi přímo v domácnostech (v minulosti se totiž ukázalo, že když jsou rodiny hromadně pozvány, tak často nepřijdou). Cílem terénních pracovníků bude probírat s rodiči témata jako je hygiena, stravování, zdravotní péče nebo první pomoc. Projekt by měl mít zejména preventivní charakter, aby nebylo třeba problémy řešit, až když nastanou.

OSPOD dále spolupracuje s nízkoprahovými volnočasovými centry pro děti a mládež, jejichž činnost je popsána v kapitole o vzdělávání: **Caravan** (Eurotopie) a **Zvídálek** (Charita).¹²⁵

V oblasti služeb ohroženým rodinám dále působí pobočka **Fondu ohrožených dětí** na Hlavním náměstí 104/29 a Pod Bezručovým vrchem. Ve městě také působí ambulantní **Středisko výchovné péče** (MŠMT) na náměstí Míru 13. Toto pracoviště doporučuje na základě výsledků vyšetření a dosavadní péče zařazení dítěte do celodenního nebo internátního oddělení, poskytuje následnou péči dětem po ukončení jejich pobytu v internátním nebo celodenním oddělení, a to zpravidla po dobu jednoho roku.

Ubytovací služby pro rodiny v krizových situacích nabízí jak samotný **OSPOD** (2 krizové byty z bytového fondu města – jeden zařízený a jeden nezařízený na období 1 měsíce s možností prodloužení), tak i **Armáda spásy** (9 pokojů).¹²⁶ Ve dvou ze tří soukromých ubytoven ve městě, které jsou běžně využívány lidmi, kteří přijdou o bydlení, nemohou rodiny s dětmi pobývat kvůli hygienickým předpisům.¹²⁷

Dotázaní představitelé organizací pracujících s rodinami se obecně vyjadřovali pozitivně k existující síti služeb ve městě. Nejčastěji zmiňovanou kritikou byl **nedostatek psychologické péče**, která by se specializovala na podporu rodin při řešení výchovných problémů.

V šetření mezi domácnostmi byla spolupráce s OSPOD zmíněna ve třech případech. Ve dvou případech šlo o (romské) prarodiče, kteří měli vnuky v pěstounské péči a účastnili se pravidelných setkání na oddělení. Se spoluprací byli spokojeni. V jednom případě šlo o mladou (neromskou) rodinu s malým dítětem (matka dítěte měla 17 let). Tato rodina popsala komunikaci s OSPOD jakožto rutinní formu kontroly, jestli se o dítě dobře starají, ale nehodnotila ji negativně. 4 dotázané rodiny, které byly v kontaktu se Slezskou diakonií, hodnotily jejich služby pozitivně. Jako obecný problém hodnotily mladé rodiny mezi respondenty obtížnou dostupnost bydlení ve městě.

¹²⁵ Pracovnice Zvídálka například pomáhají s monitorováním situace některých dětí přímo v lokalitě Vrchlického, Mánesova a Alšova.

¹²⁶ Jedná se o pracoviště na Čsl. armády 837/36b.

¹²⁷ V Hotelu Praha jsou ochotni dělat výjimky. Jak uvedl provozovatel pan Sedláček: *Děti jsou problematické, když už je bereme, tak aspoň starší 10 let, protože ne všechny pokoje mají vlastní sociální zařízení a na nás dost tlačí hygiena, chodí sem kontroly a tak.*

3.8.3 Záškoláctví a skryté záškoláctví

Problém záškoláctví a skrytého záškoláctví (když rodiče omlouvají dětem jejich neodůvodněné absence) hodnotili pracovníci nízkoprahových volnočasových a doučovacích klubů jako přítomný, ale ne v dramatickém rozsahu. Pracovníci Klubu Devítka poukazovali na úzkou souvislost mezi pocitem dítěte, že je do školy dobře vybaveno a připraveno a ochotou do školy chodit. Tato připravenost se za poslední roky zlepšila díky fungování doučovacích klubů a jejich užší spolupráci se základními školami, která je blíže popsána výše v kapitole o vzdělávání.

Jako ojedinělá se jeví zejména rozvinutá spolupráce mezi ZŠ Janáčkovo náměstí, Klubem Devítka a rodiči v lokalitě Vrchlického, Mánesova, Alšova. Klub Devítka spravuje elektronické žákovské knížky žáků. Ačkoliv je možné si za 60 Kč zakoupit i papírovou žákovskou knížku, mnozí z žáků mají pouze elektronickou. Rodiče chodí omlouvat absence dětí přes pracovníce Klubu, což dle výpovědí jeho pracovníků výrazně snížilo skryté záškoláctví.

3.8.4 Témata vyžadující zvláštní pozornost

3.8.4.1 Brzké zakládání rodiny mezi mládeží

Při mapování situace středoškolského vzdělávání jsme zaznamenaly, že častým důvodem pro nenastoupení či pro přerušení středoškolského studia mezi mladými lidmi ze SVL bylo brzké založení rodiny. Tento faktor byl nejčastěji zmiňován u romských dívek, ačkoli i mezi neromskými respondenty byla rodina, kde matka 4-měsíčního dítěte měla 17 let. Pracovnice Klubu Devítka komentovala tento problém následovně: *Holky jsou ovlivnitelnější a vytrvalejší, ale často jim v dalším studiu zabrání těhotenství. Občas ale přijdou po čase, že by vlastně chtěly studovat, jenže pak toho často zase nechají.*

Ze strany romských rodičů lze vysledovat dva co do četnosti podobně zastoupené postoje k tomuto tématu: benevolence a odmítání (výjimečně pak i prevence). Jak naznačují níže uvedené citace z rozhovorů, odmítavý postoj je vyjadřován spolu s uznáním, že tento problém je v romské komunitě stále přítomen. Například romští rodiče 16-tileté dívky z lokality Vrchlického, Mánesova, Alšova, která nedávno přerušila studium na střední škole, odpověděli na otázku tazatelky: *A holka neplánuje rodinu?* následovně: *Ještě ne, rozhodně ne, děcko aby si dělalo děcko? Kdo se o to bude starat? My? Je tu pár rodin, co jim to nevadí, ale nám by to vadilo.* Aktivní preventivní opatření přijala romská matka dvou dcer (16 a 18 let) bydlící mimo SVL. Z její výpovědi však vyplývá, že její postoj k tomuto problému je spíše ojedinělý: *Starší dcera už má kluka. Cikánské holky mají brzo rodiny. Nasadila jsem jí prášky. Pan doktor říkal, že jsem první Romka, co svým holkám dává prášky. Ale taková jako jsem já je možná 1 procento.* Respondentka vidí jako příčinu tohoto jevu zažitě rodinné normy, které jsou přítomny mezi některými skupinami Romů. Poukazuje na souvislost mezi brzkým zakládáním rodiny, vysokým počtem dětí a negativními jevy v romských rodinách: *Mám jiné myšlení. Oni [někteří jiní Romové] žijí tím zastaralým způsobem, tou svou kulturou: chlap práce, baba s děckama. Dneska to tak ale nejde. Děcka rostou, chtějí spoustu věcí. S pěti děckama to nejde, koupit naráz pět mobilů se nedá. Pak jsou na sebe zlí a kradou.*

Kromě běžné sexuální výchovy na školách neexistuje v současné době ve městě zacílená služba, která by se zabývala sexuální osvětou mezi mladými lidmi.

3.8.4.2 Senioři a jejich rodiny

V rozhovorech s poskytovateli sociálních služeb zaznělo, že opomíjenou skupinou potenciálně ohroženou sociálním vyloučením jsou senioři. Jako typický problém byla popsána situace, kdy děti nebo vnoučata využívají své starší příbuzné, půjčují si od nich peníze a/nebo bydlí u nich v bytě a nehradí příslušné náklady. Senioři v takovéto situaci typicky podléhají tlaku příbuzných a jen málokdy vyhledávají pomoc sociálních pracovníků. Mohou se díky svým příbuzným zadlužit až do fáze, kdy přijdou o bydlení. Pracovnice Armády spásy se sídlem na Opavské ulici 26, která poskytuje sociálně-aktivizační služby pro seniory,¹²⁸ popsala pro ilustraci situaci jedné ze svých klientek. Z jejího popisu vyplývá, že za tímto problémem nemusí být nutně špatný úmysl rodinných příslušníků, ale spíše neschopnost si poradit s obtížnou životní situací, na kterou však senioři následně doplácí: *Je tady velká nezaměstnanost, jejich děti jsou nezaměstnané a senioři se snaží svým rodinám pomáhat, jak můžou. Aktuálně tu máme takový případ: paní má u sebe vnuka, už šestý měsíc, nemá práci, přijel za ní. Teď trochu pracuje, ale přijela za ním i jeho družka a jejich dítě. Všichni tam bydlí. Ta seniorka má ale velké zdravotní problémy. Je to těžká situace, jeho matka už má u sebe jeho bratra, který je v podobné situaci.* (Rozhovor se sociální pracovnící Armády spásy)

Jako jedna z forem řešení se jeví informační a komunitní programy pro seniory, kde by se jim nenásilnou formou pomáhalo v předcházení a v řešení těchto situací. Tuto službu kromě Armády spásy částečně plní také pracovníci domů s pečovatelskou službou (ve městě jsou 2 komplexy domů s pečovatelskou službou). Problémem však zůstává, jak adresovat seniory, kteří bydlí mimo tato zařízení a nedocházejí do Armády spásy.

3.8.5 Shrnutí

- Oddělení sociálně-právní ochrany dětí a rodiny v Krnově obstarává vzhledem k počtu svých zaměstnanců poměrně vysoký počet případů. Jeho zaměstnankyně hodnotí personální obsazení svého pracoviště jako nedostatečné.
- V agendě OSPOD v posledních letech nejsou výraznou měrou zastoupena umísťování dětí do ústavní ani náhradní rodinné péče.
- Podíl rodin ze SVL kontaktovaných OSPOD a zastoupených mezi živými spisy činí 16 % a 19 %.
- OSPOD spolupracuje s různými poskytovateli služeb pro rodiny ve městě. Síť těchto služeb se jeví jako provázaná a poměrně bohatá. Obecně byly služby pro rodiny s dětmi hodnoceny respondenty v domácnostech pozitivně.
- Jako nedostatečná se jeví být nabídka psychologické péče, která by efektivně pomáhala předcházení a řešení výchovných problémů v rodinách.
- Záškoláctví a skryté záškoláctví je v SVL existujícím fenoménem. Ukazuje se však, že tento problém může být omezen pokud je žákům poskytnuta systematická podpora v přípravě do školy a skrze spolupráci mezi školou, doučovacími kluby a rodiči.
- Mezi jevy, které mohou potenciálně vést k sociálnímu vyloučení nebo ho zhoršit, patří brzké zakládání rodin mezi mladými lidmi. Toto má za následek předčasný výpadek mladých rodičů (matek zejména) ze vzdělávacího procesu a tím pak významné zhoršení postavení na trhu práce. Jde o problém, kterému se ve městě cíleně nevěnuje žádná služba.

¹²⁸ Více o této službě zde: <http://www.armadaspasy.cz/krnov/sbor-komunitni-centrum-krnov?strana=socialne-aktivizacni-sluzby-pro-seniory>

- Za opomíjenou skupinu ohroženou sociálním vyloučením a negativním vlivem rodinných vazeb jsou mezi poskytovateli sociálních služeb považováni senioři. V souvislosti se zhoršující se ekonomickou situací příbuzných, kteří vyžadují jejich pomoc, se někdy dostávají do problémů jako je zadlužení, neuspokojivé podmínky bydlení či jeho úplná ztráta. Rozsah tohoto problému nelze v současné době kvantifikovat. Lze se ale obávat, že do budoucna hrozí jeho nárůst, který by vyžadoval doplňkové služby.

3.9 Bezpečnost

3.9.1 Kriminalita obecně a ve vztahu k SVL

Dokument Koncepce prevence kriminality města Krnova na období 2011-2015¹²⁹ obsahuje detailní analýzu vývoje trestné a přestupkové činnosti ve městě za období 2006 až 2011. Za zmínku stojí, že „město Krnov je největším městem okresu Bruntál, ve kterém byl doložen meziroční nárůst trestných činů o 19,86 %“ (str. 9). Na tomto nárůstu se v letech 2010 a 2011 podílela především **majetková trestná činnost**, konkrétně šlo o **nárůst v počtu krádeží a vloupání** (viz tabulka níže). Autoři Koncepce usuzují, že tento nepříznivý trend souvisí s vysokou mírou nezaměstnanosti ve městě. Naopak pozitivní dlouhodobý trend byl zaznamenán v **poklesu trestné činnosti dětí a mládeže**. To v rozhovoru potvrdil i pracovník Probační a mediační služby. Dodal, že mezi jeho (nejen mladistvými) klienty v posledních letech navíc klesá podíl Romů.

Také celkový počet přestupků se v letech 2010 a 2011 výrazně snížil oproti předchozím rokům. **Přestupky** na úseku ochrany před alkoholismem a jinými toxikomanii dlouhodobě klesaly. U přestupků, které souvisí s narušováním veřejného pořádku a občanského soužití přímo v ulicích města nebo na veřejných prostranstvích, však došlo od roku 2010 k mírnému zvýšení (viz tabulka a grafy níže). Dle nejnovějších dat Městské policie bylo v roce 2012 zaznamenáno 856 přestupků (data poskytnuta MěÚ), což naznačuje mírný nárůst oproti roku 2011.

Tabulka: Typy a vývoj nejvýznamnějších závadových činností ve městě Krnov, 2006-2011

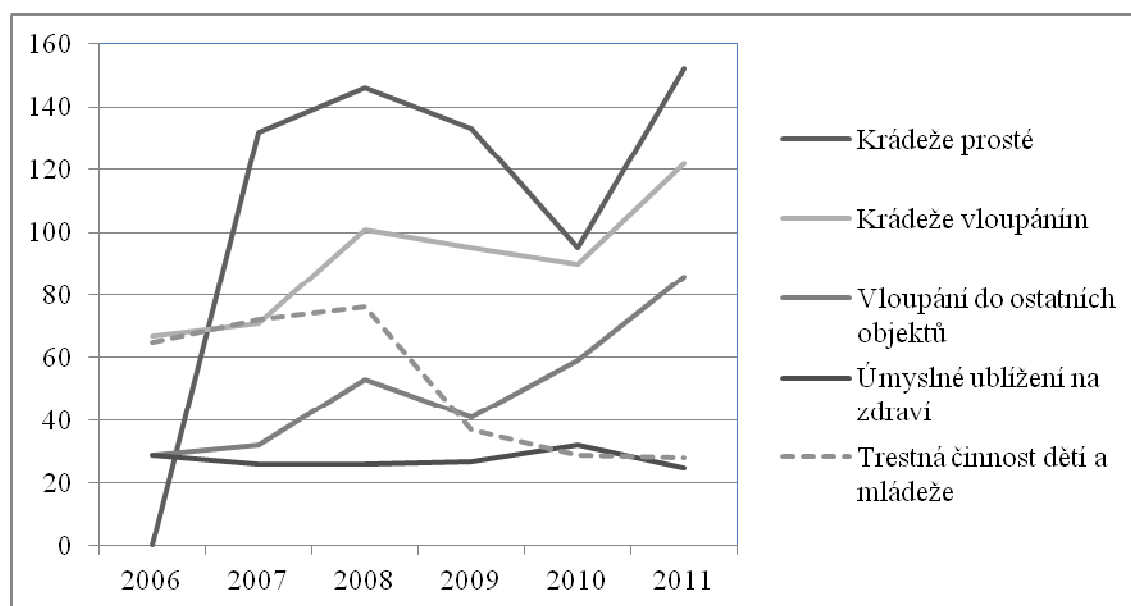
Typ závadové činnosti	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Celkový počet trestných činů	600	600	681	661	603	727
Majetková trestná činnost celkem	262	236	284	270	237	329
- z toho krádeže prosté	167	132	146	133	95	152
- krádeže vloupáním	67	71	101	95	90	122
- vloupání do ostatních objektů	29	32	53	41	59	86
Úmyslné ublížení na zdraví	29	26	26	27	32	25
Trestná činnost dětí a mládeže	65	72	76	37	29	28
Celkový počet přestupků	2734	1724	1724	1172	623	540
Alkoholismus a toxikomanie (§30)	82	39	39	47	15	19
Přestupky proti veřejnému pořádku (§47), proti občanskému soužití (§49) a proti majetku (§50)	459	356	405	378	297	329

Zdroj: Koncepce prevence kriminality města Krnova na období 2011-2015, str. 9

¹²⁹ Tento dokument je dostupný online:

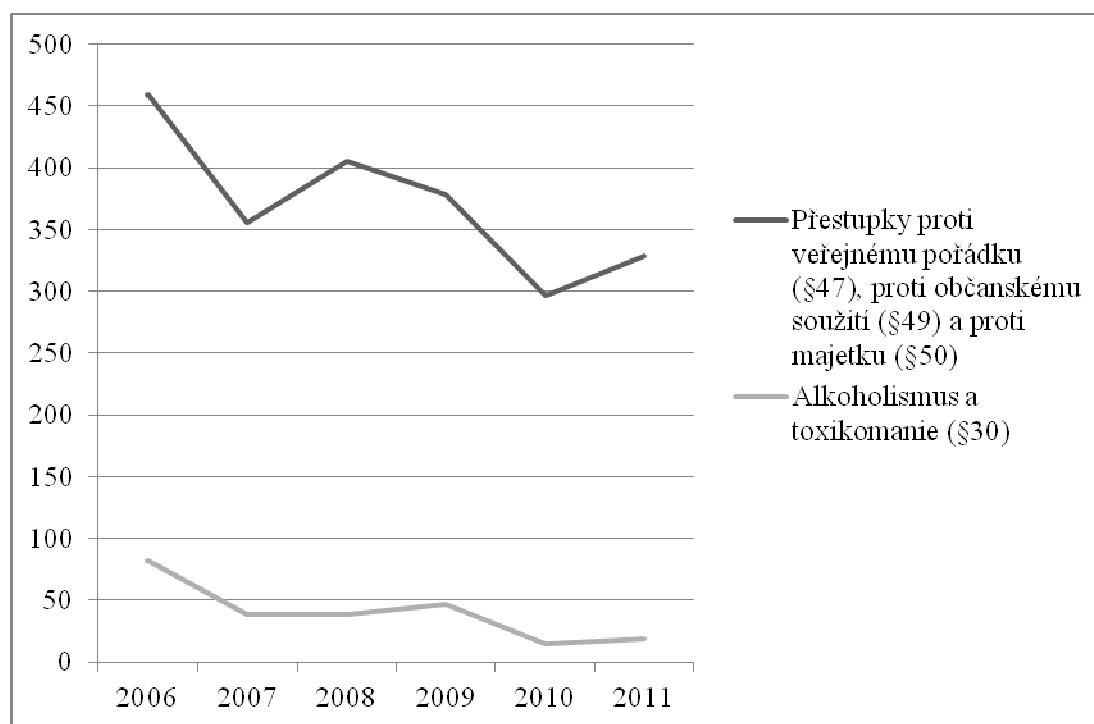
http://www.krnov.cz/download.asp?file=/_download/docs/201209241108_koncepce_prevence.pdf

Graf: Vývoj v četnosti vybraných trestných činů ve městě Krnov, 2006-2011

Zdroj: Autorky, na základě dat z Koncepce prevence kriminality města Krnova na období 2011-2015, str. 9

Graf: Vývoj a četnosti vybraných přestupků ve městě Krnov, 2006-2011

Zdroj: Autorky, na základě dat z Koncepce prevence kriminality města Krnova na období 2011-2015, str. 9

Údaje o počtech a typech **trestných činů a přestupků ve vztahu k SVL** nám nebyly příslušnými orgány poskytnuty. Výjimku představují data OSPOD o trestné činnosti dětí a mládeže (viz tabulka níže).

Tabulka: Trestná činnost dětí a mládeže v SVL, 2010 - 2012

Ulice SVL	2010	2011	2012
Vrchlického	0	3	3
Alšova	3	3	3
Mánesova	3	1	3
Stará	3	0	0
Libušina	0	1	1

Zdroj: OSPOD (MěÚ)

Jistým indikátorem typů trestné a přestupkové činnosti v SVL obecně je rubrika „Udalo se“ na internetových stránkách Městské policie,¹³⁰ kde se objevují týdenní záznamy o zásazích městské policie v Krnově. Za období od 31. 12. 2012 do 4. 8. 2013 byla některá z ulic SVL zmíněna celkem 7x. Nejčastěji – celkem 5x – šlo o zásah v situaci **krádeže kovů** a to v souvislosti s ulicí Vrchlického (4x) a Alšova (1x), odkud domnělí pachatelé pocházeli, či kde byly ukradené kovy přechovávány. V souvislosti s ulicí Albrechtická¹³¹ byl zmíněn jeden zásah ve věci rušení nočního klidu. Ve spojení s ulicí Stará zasahovali městští strážníci jednou kvůli domácímu násilí.¹³² Tyto údaje korespondují s výpověďmi představitelů města o charakteru trestné a přestupkové činnosti v SVL a také o její relativně nízké četnosti.¹³³

3.9.2 Počty příslušníků Městské policie a Policie ČR

Dle údajů Městské policie a Policie ČR bylo k červnu 2013 v Krnově 26 městských strážníků a 43 policistů.¹³⁴ Tento počet se oproti roku 2012 výrazně nezměnil. V noci zde obvykle slouží 2 až 5 hlídek obvodního oddělení Policie ČR Krnov.

¹³⁰ Za každý týden je na stránkách popsáno 4 až 5 zásahů. <http://www.mpkrnov.cz/clanky/udalo-se/>

¹³¹ Albrechtická ulice je velmi dlouhá. Ze záznamu není zřejmé, zda se skutečně jednalo o skupinu domů, které pro účely této analýzy považujeme za (vznikající) SVL.

¹³² Zde je však třeba poznamenat, že ne ve všech záznamech výjezdů byly explicitně zmiňovány ulice, kde k závadové činnosti docházelo či odkud pocházeli domnělí pachatelé.

¹³³ Manažer prevence kriminality Ing. Otakar Válek v rozhovoru uvedl, že vzhledem k tomu, že například lokalita Vrchlického, Mánesova, Alšova není z hlediska kriminality vnímána jako problematická, není pro něj nutně prioritou ani při zvažování distribuce finančních prostředků určených k prevenci kriminality.

¹³⁴ V případě počtu policistů nám byla tato informace sdělena s následujícím doplněním ze strany komisaře preventivně informační skupiny Opava por. Bc. René Černohorského: „*Toto číslo nelze v žádném případě označit jako počet policistů sloužících v Krnově – k odpovědi je tudíž nutné doplnit, že ve městě Krnov jsou dislokovány další organizační články Policie České republiky. Jedná se o organizační články územního odboru Bruntál, konkrétně 2. oddělení obecné kriminality služby kriminální policie a vyšetřování Bruntál, detašované pracoviště Krnov a dále dva organizační články Krajského ředitelství Policie České republiky Moravskoslezského kraje Ostrava, konkrétně odbor cizinecké policie a oddělení pobytové kontroly, pátrání a eskort Frýdek-Místek., detašované pracoviště Krnov. Ve městě (potažmo okrese) Krnov však slouží kromě výše uvedených i další policisté, kteří zde vykonávají svou činnost v závislosti na bezpečnostním charakteru dané doby, místa a času, na bezpečnostních, represivních a preventivních opatřeních a akcích (kulturních, společenských a sportovních). Jedná se o policisty dopravního inspektorátu Bruntál a služby kriminální policie a vyšetřování Bruntál, přičemž území svou činností pokrývají i kolegové z krajských útvarů – například speciální pořádkové jednotky, oddělení služební kynologie nebo oddělení silničního dohledu“ (odpověď na žádost autorek podle zákona č. 106/1999 Sb. ze dne 29. 7. 2013).*

3.9.3 Pocit bezpečí a zkušenosti s rasismem z pohledu obyvatel

V Konceptu prevence kriminality města Krnova na období 2011-2015 je na základě průzkumu mezi obyvateli města uvedeno, že „přes nepříznivý vývoj v nápadu trestné činnosti je občany vnímán Krnov jako bezpečné město“ (str. 12). Podobný závěr lze vyvodit i z našeho terénního šetření v domácnostech žijících v SVL nebo jinak ohrožených sociálním vyloučením. Většina všech respondentů odpověděla na dotaz, zda jsou v Krnově místa, kde se necítí bezpečně, negativně. Naprostá většina také nezažila v posledním roce situaci, kdy by se cítili být v ohrožení. Zde je důležité poznamenat, že mnozí respondenti žijící přímo v některé ze SVL zároveň dodali, že vlastně nikam mimo lokalitu nechodí. To znamená, že většinu času tráví mezi svými sousedy a jejich pocit bezpečí tedy nutně nevypovídá o situaci ve městě jako celku. Je otázkou, zda jejich setrávání ve „své“ lokalitě nepramení z toho, že se v jiných částech města necítí být vítáni.

Toto vysvětlení podporuje několik zkušeností, které respondenti popisovali jako tzv. „**skrytý rasismus**“. Například mladá romská žena vyličila, jak ji a jejích 5 kamarádů nepustili na místní diskotéku. Když se napodruhé rozdělili na dívky a chlapce, tak dívky vyhazovači pustili, ale kluky ne, a to i přes to, že byl podnik téměř prázdný. Podobnou zkušenost měla i jiná romská respondentka, která uvedla: *Když jsme chtěli jít na diskotéku, tak nás tam nechtěli pustit, protože jsme neměli klubovou kartu. Po zavolání policie, nám policisté řekli, že se máme přesunout jinam.*

Od romských mužů jsme také slyšely o tom, že jsou v Krnově hospody, kam nepouštějí Romy s odkazem na „**klubové karty**.“ Jeden z respondentů zmínil konkrétní pivnici „Club President“ na ulici Revoluční 72: *Když nás tam přijde třeba deset, tak chtějí klubovou kartu. Ale klidně i ve třech, nebo když jdu sám. Když si kupuju cigára, tak ty mi dají, to je dobrý. Ale jak si chceme sednout, tak to ne. My bychom mohli podat trestní oznámení, vysoudit nějakou kompenzaci, ale kašlem na to. Mohl bych na něj poslat policajty za rasismus, ale nechodíme tam. Když si ale sednu na terasu, tak to pivo dostanu. Jinak Cigáni chodí všude možné po Krnově, jenom do Hrušky ne [pivnice se nachází vedle obchodu Hruška, proto ji respondent podle toho označuje].* Respondent zároveň uvádí, že o jiných krnovských podnicích, kde by se k Romům chovali tímto způsobem, neví.

Tuto informaci jsme si chtěly ověřit s pomocí našich tazatelů, dvou neromských mladíků, studentů sociologie na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Zde je zkrácený záznam z jejich šetření:

Po vstupu do pivnice nám nikdo nevěnoval nejmenší pozornost. Usadili jsme se k jednomu z nejzazších stolů. Když si nás vrchní po chvíli všiml, žádnou kartu po nás nechtěl. Až po krátkém pobytu jsme si všimli cedule, která se nacházela přímo naproti vchodovým dveřím. Stálo na ní: „VSTUP POUZE S KLUBOVOU KARTOU“, vytištěno černobíle na šířku na čtvrtce formátu A4, zhruba ve výšce očí. Když jsme se pak rozhodli platit a vrchní přistoupil k našemu stolu, zapředli jsme s ním krátký rozhovor:

Tazatel: „Můžu se zeptat? Nad barem jsem si všimnul, že tam máte cedulku, že tady je vstup jenom s klubovou kartou...“

Vrchní: „Jo, no to už tady bylo dlouho, to je taková sranda pro štamgasty, pro ty místní.“

Tazatel: „No že jste po nás nic nechtěl.“

Vrchní: „Néé, no to už neplatí, to oni tady mají jen ze randy.“

Když jsme pak vyšli před podnik, zaregistrovali jsme zlatě vytištěný nápis v obdélníkovém rámu se stejným, jen lehce obměněným textem – nacházel se pod výčtem otevíracích hodin, písmem stejné velikosti (viz Foto 18, 19).

Foto 18: Club President: vstup

Foto 19: Club President: klubové karty

Následující den jsme se při placení v restauraci kousek od Hlavního Náměstí zeptali obsluhující:

Tazatel: „Prosím vás, ještě mě napadlo, my jsme včera hledali nějakou hospodu a tam na hlavní, jak vede k hlavnímu nádraží, tam bylo na jedné hospodě napsáno, že vstup je jenom s klubovou kartou. Nás to docela odradilo. Nevíte, co má znamenat? To je tady v Krnově normální?“

Obsluhující: „Na nádraží? No to nevím, to mi nic neříká...“

Tazatel: „Myslím, že se to jmenovalo Prezident.“

Obsluhující: „Jo tam vedle Hrušky. Tam jak jsou ti Cigáni. No tak tam vás určitě pustí, to je normální hospoda. To je kvůli Cigánům, že tam dělali bordel.“

Tazatel: „Takže nás tam pustí i bez klubové karty?“

Obsluhující: „No jasně, tam chodí normálně všichni. Jenom Cigány tam nepustí. To je takový opatření.“

Z šetření lze učinit závěr, že „klubová karta“ je v tomto případě skutečně **prostředek pro vyloučení romských zákazníků**. Pokud nějaká klubová karta vůbec existuje, tak pouze v užším kruhu stálých hostů a po neromských příchozích není vyžadována. Ve zlatě vyvedený nápis přímo na vstupních dveřích působí seriózně, takže se na něj lze v případě potřeby odkázat pro ospravedlnění této politiky. Obsluha podniku má tedy možnost flexibilně rozhodovat, koho do podniku vpustí a koho ne.

Také ze strany neromských respondentů často v rozhovorech zaznívaly explicitní a velmi **negativní komentáře ve vztahu k jejich romským sousedům či k Romům obecně**. Nejčastějším komentářem bylo, že romské rodiny mají přednost při výplatě sociálních dávek, že v tom tzv. „umí chodit“, a proto dostávají dávky rychleji a ve větším množství. Ukázalo se, že někteří respondenti žijí v představě o desetitisícových částkách, které romské rodiny pobírají. Oni sami se pak cítí na úřadě práce diskriminováni, protože si neumí dávky „vykřičet“ tak, jako to podle nich umí Romové. Našimi neromskými respondenty byli lidé, kteří jsou také ohroženi sociálním vyloučením, a proto se mohou cítit být s Romy ve vztahu soutěžení o stejné zdroje sociální podpory. Nejvíce neromských respondentů jsme kontaktovaly v lokalitě Albrechtická (celkem 4 rozhovory s 9 osobami), která se vyznačuje tím, že je etnicky smíšená, ale postupně zde roste počet romských obyvatel. Právě zde zazníval ostře negativní názor na soužití s romskými rodinami a obecně na Romy od všech neromských respondentů. Domníváme se, že za určitých okolností by tyto negativní postoje mohly značně zkomplikovat soužití s romskými obyvateli ve městě.

3.9.4 Neonacistická scéna v Krnově

V kontextu otázek na pocit bezpečí ve městě, jsme se romských respondentů ptaly i na jejich zkušenosti se skinheady jakožto zdroji možného ohrožení. Město Krnov má historii extremistických útoků vůči Romům. V letech 1996 až 1998 zde došlo k pěti žhářským útokům proti Romům, které byly uznány za rasisticky motivované.¹³⁵ Z výpovědí většiny respondentů vyplynulo, že tyto problémy jsou věcí minulosti a že pro ně v současné době nepředstavují zdroj ohrožení.¹³⁶ Následující výpovědi ilustrují reakce většiny respondentů:

Skini? To už je dávno – my bysme si je pochyтали. Vyrostli, jsou normální, nebo se z nich stali feťáci, mají rodiny a kašlou na to.

...

Jednou přišli až sem, do parku [v lokalitě Vrchlického, Mánesova, Alšova], to bylo 2010, my jsme se za nima rozběhli a dali pokoj.

...

¹³⁵ Zdroj: Romea a Bruntálský deník, sekce Krnov

¹³⁶ Toto tvrzení podpořil také manažer prevence kriminality.

Skini tady nejsou, dnes spolu s Romy i kamarádi.

Pouze v lokalitě ulic Stará a Libušina mělo několik respondentů nedávnou zkušenost s násilnými útoky. Jeden mladý muž si stěžoval, že ho ve městě honili skinheadi. Žena středního věku zmínila: *Někdy, tu chodí chlapi, co si vyhledávají opilý Romy, a zmlátí je.* V této lokalitě se tedy několik respondentů bezpečně necítilo.

3.9.5 Hodnocení práce policie z pohledu obyvatel

Respondenti hodnotili práci policie ve městě převážně pozitivně. Níže několik příkladů výpovědí, které ilustrují postoj většiny dotázaných. Typické odpovědi na otázku „Jak hodnotíte práci policie?“:

Dobře.

...

Nejsou špatní. Někteří jsou drsnější. Přijdou, když někdo dělá bordel, hádky a tak, to je dobře.

Typické odpovědi na otázku „Měli jste v posledním roce osobní zkušenost s policií?“:

Jezdí na obhlídky, když je kravál, přijdou sem, ale normální, normálně se tu s nima bavíme.

...

Ne. Na sebe je nevoláme a nikdo nás tu nenapadá. Když se náhodou něco stane, tak přijdou.

Pozitivní pohled na práci policie souvisí s pocitem bezpečí ve městě. Negativní hodnocení práce policie zaznívalo téměř výhradně ze strany několika obyvatel lokality Stará a Libušina. Zde se dvě z obyvatelek obávaly, že by se v případě útoku nemohly obrátit na policii, protože by jim jakožto Romkám nevěřila.

3.9.6 Prevence kriminality

Ve městě působí manažer prevence kriminality (Ing. Otakar Válek z odboru školství MěÚ)¹³⁷ a organizace působící v oblasti prevence se setkávají v rámci komunitního plánování města. Na sociálním odboru města působí jedna kurátorka, která se zaměřuje na navrátilce z výkonu trestu. Instituce asistentů prevence – obyvatel ze SVL spolupracujících s městskou policií – v Krnově nefunguje.

Manažer prevence kriminality i autoři textu Koncepce prevence kriminality města Krnova na období 2011-2015 vyzdvihují pozitivní preventivní roli kamerového systému. Aktuálně je ve městě nainstalováno 11 kamer.¹³⁸ Jedna z nich je v lokalitě Vrchlického, Mánesova, Alšova. Jako nedostatek naopak hodnotí malý počet programů, které by s rizikovými skupinami pracovaly v obdobích s největším objemem volného času, jako jsou víkendy a prázdniny u mladistvých. V kontextu práce s mladistvými zazněla také kritika nedostupnosti podpůrných služeb, které by šly nad rámec volnočasových aktivit: *Chybí zde kvalifikovaní odborníci, kteří by pracovali v rámci psychoterapie, učili je pracovat na sobě, dělali skupinovou terapii. Ti*

¹³⁷ Manažer prevence kriminality má spíše koordinační a poradní roli. Nemá velící pravomoci ani nedisponuje významnějším rozpočtem, aby mohl přímo ovlivňovat programy a směřování strategie prevence kriminality. Její efektivita tedy do velké míry závisí na ochotě a dohodě různých aktérů a může tak být blokována krátkodobými politickými zájmy a nechutí podpořit podpůrné preventivní projekty. Projekty cíleně směřované na romskou populaci ve městě se tedy mohou potýkat s nedostatečnou podporou.

¹³⁸ Informace o přesném umístění a záběru těchto kamer jsou umístěny na internetových stránkách Městské policie: <http://www.mpkkrnov.cz/clanky/kamerovy-system.html>

mladí potřebují pracovat na svém sebevědomí. (Rozhovor s pracovníkem Probační a mediační služby)

Ačkoli by bylo možné v rámci Dotačního systému prevence kriminality Ministerstva vnitra ČR požádat o dotaci na výše uvedený typ aktivit (či na jiná preventivní opatření), město Krnov v roce 2013 o žádnou dotaci nepožádalo.¹³⁹ Také v letech 2011 a 2012 nebylo město příjemcem takovéto dotace.¹⁴⁰ Zdá se tedy, že zde existuje nevyužitý potenciál a že budoucí spolupráce mezi MěÚ, policií a neziskovými organizacemi by v tomto ohledu mohla být posílena.

3.9.7 Shrnutí

- Obecně lze říci, že kriminalita ve městě roste a to zejména z důvodu nárůstu majetkové trestné činnosti. Naopak trestná činnost dětí a mládeže dlouhodobě klesá stejně tak jako celkový počet přestupků. Pozitivním trendem je také, že přestupky související s alkoholismem a toxikomaniemi dlouhodobě klesají.
- Co se týče SVL, tak dostupná data indikují, že nejčastější závadovou činností zde představují krádeže kovů. Nelze však říci, že by tyto oblasti vykazovaly nadměrně vysokou trestnou či přestupkovou činnost.
- Většina dotázaných obyvatel vnímá Krnov jako bezpečné místo. U mnoha obyvatel SVL je tomu však proto, že běžně setrvávají pouze v sousedství svého bydliště.
- Existují důkazy o tom, že v některých zábavních podnicích ve městě nejsou Romové vítáni, či jsou z těchto míst dokonce pseudo-formálně vylučováni. Tyto praktiky posilují přesvědčení o existenci rasismu mezi romskými obyvateli.
- Ze strany neromských respondentů žijících v SVL převládalo jednoznačně negativní hodnocení jejich romských sousedů i Romů obecně.
- Romští respondenti nevnímají skinheady jako možnou hrozbu své bezpečnosti.
- Většina respondentů hodnotí práci policie ve městě pozitivně.
- V oblasti prevence kriminality je za problematický považován nedostatek možností trávení volného času o víkendech a prázdninách a nedostatečná nabídka psychologické péče pro ohrožené skupiny. Existuje zde prostor pro posílení spolupráce mezi jednotlivými relevantními subjekty a aktivnější využívání možnosti získat finanční podporu z Dotačního systému prevence kriminality Ministerstva vnitra ČR.
- Za obtížné téma, které by však mělo být při prevenci kriminality bráno v potaz, lze považovat negativní postoje některých obyvatel vůči Romům. Tyto postoje jsou často živeny zkreslenými informacemi o jejich privilegovaném přístupu k sociálním dávkám.

¹³⁹ Viz zápisy z jednání Komise Republikového výboru pro prevenci kriminality pro výběr projektů Programu prevence kriminality na rok 2013 dostupné zde: www.mvcr.cz/soubor/tabulka-final.xls.aspx

¹⁴⁰ Viz archiv programů prevence kriminality do roku 2012 dostupný zde: <http://www.mvcr.cz/clanek/dotacni-system-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09OA%3d%3d>

4 Porovnání situace v rámci lokalit a mimo ně

4.1 Existující diskursy o obtížích ve městě

Jak podrobněji uvádějí jiné kapitoly této zprávy (zejména Specifická studie), dotazovaní obyvatelé sociálně vyloučených lokalit sebe samé vnímají jako vyloučené z představované městské komunity. Obecně si nemyslí, že by úřady měly zájem o jejich problémy. Také při vyhledávání respondentů – zejména v SVL Vrchlického, Mánesova, Alšova – jsme se setkaly s názorem, že z terénního šetření *nic nebude*. Jeden z dotazovaných obyvatel této největší SVL se vyslovil k tomu, jak by zájem města vypadal, kdyby byl přítomný: *To by přece šlo vidět! Bydleli bysme všichni, bílí a Cigáni, dohromady a nebyl by tu rasismus. Zájmu o individuální nebo rodinné problémy se – dle názoru jednoho manželského páru – možno domoci jedině nátlakem: Třeba tam jít s kraválem, normálně nás odpálkují. [Manželka] je klidná, ale nic nevyřídí. Já nejdu ven z kanceláře, dokud se to nevyřeší.* Jeden z dotazovaných Romů – sám v minulosti terénní pracovník – ale uvedl, že přítomnost terénních sociálních pracovníků v SVL je projevem zájmu města. Neromská seniorka ze SVL Albrechtická byla zase toho názoru, že problémy město zajímají, ale: *Tvrdí, že nemají peníze. A co my pak uděláme?*

I mimo vyloučené lokality panoval názor, že město vesměs zájem o řešení problémů jak Romů tak neromů v tíživých životních situacích nemá. Tento dominantní názor ale mohl být způsoben také tím, že rozhovory jsme často realizovaly díky zprostředkování nevládních poskytovatelů sociálních služeb, kteří byli vnímáni jako zosobnění institucí, které zájem o sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené obyvatele mají. Dotazovaný mladý muž s rodinou například viděl, že město podporuje stavbu nových bytů, tyto ale nejsou pro něho dostupné: *Nový barák pro rodiny se nepostavil. Jsou startovní byty na rok, na dva, ale je jich málo. U nich je třeba složit akontaci, mít čistý měsíční příjem 12 000 Kč, žádný dluh na městu, bydlet tady aspoň 5 let. Je to výsměch obyčejným lidem.*

Jeden z romských respondentů bydlících mimo SVL poukázal na absenci poznání stavu věcí v SVL ze strany městských institucí. *Ty úřady to spíše neví, jaké mají ty domácnosti problémy. Město by si to mělo zjišťovat, jak ty domy vypadají, v jakém stavu jsou byty. Je to jejich, tak by se o to měli sami starat a nečekat na lidi, až si sami něco nahlásí nebo se jim to pod rukama rozpadne.*

Informační materiály Městského úřadu dostupné široké veřejnosti jsou při opisu problémů sociálně vyloučených lokalit a lidí ohrožených sociálním vyloučením zdrženlivé. Např. *Zpráva o městě Krnově 2006 – 2010*¹⁴¹ uvádí vznik detašovaného pracoviště sociálního odboru Městského úřadu na Vrchlického 11 jako poslední z výčtu jedenácti akcí realizovaných pro zvyšování kvality služeb města v sociální oblasti. Ani aktuální návrh *Komunitního plánování sociálních služeb 2013 – 2016*¹⁴² neuvádí až na jednu výjimku obyvatele sociálně vyloučených lokalit jako svou cílovou skupinu. Z rozhovorů se zástupci města vyplývá, že tato absence pojmenovávání problémů obyvatel SVL je záměrná a strategická. Obávají se toho, že by jasné vyslovení se pro řešení problémů SVL vyvolalo nevěli dalších obyvatel, kteří se rovněž nacházejí v nepříznivé sociální a ekonomické situaci,

¹⁴¹ Dostupná na http://www.krnov.cz/download.asp?file=/download/docs/20101004-Zprava_o_meste_Krnove.pdf

¹⁴² Dostupné na <http://www.krnov.cz/programs/KrnovskeListy.asp?mid=13&sid=0>

ale své ohrožení sociálním vyloučením ne vždy tematizují nebo se s ním identifikují.¹⁴³ Tento dojem obavy z explicitního tematizování problémů a potřeb obyvatel SVL potvrdila i letmá analýza novin krnovské radnice *Krnovské listy* za rok 2013. Texty týkajícími se sociálně vyloučených lokalit a jejich obyvatel bylo možné najít jenom v rubrice „Ze zpráv Městské policie“.

Nejčastěji se objevujícími a nejvýznamnějšími problémy identifikovanými respondenty ze SVL byl vzájemně propojený komplex **bydlení, práce a zadlužení**. Na problémy v těchto oblastech pak navazovalo téma **sociálních služeb** a také **volnočasových aktivit dětí**. Zároveň je však nutné podotknout, že terénní šetření nepokrývalo problematiku **zdraví** obyvatel SVL, která však v některých případech spontánně vystoupila do popředí. Poznatky o zdraví obyvatel SVL není v tuto chvíli možné systematizovat; tematika by vyžadovala další šetření.

Socioekonomická situace dotázaných obyvatel žijících v SVL a mimo SVL má mnoho spojitostí. Několik aktérů sociální politiky města odpovědělo na dotaz, co chápou jako sociální vyloučení jasně, že se zdaleka netýká jen Romů a/nebo jasně prostorově vymezených lokalit. Například podle vedoucí pracovnice Úřadu práce se situace v posledních letech zhoršuje a počet sociálně vyloučených lidí roste bez ohledu na etnicitu. Jsou to zejména senioři, matky samoživitelky, mladé rodiny s dětmi a absolventi.

4.2 Vztahy a možnosti participace

Mezilidské a sousedské vztahy uvnitř jednotlivých vyloučených lokalit se liší. Mnozí obyvatelé SVL **Vrchlického, Mánesova, Alšova** se považují za „jednu rodinu“ a většina našich respondentů z této lokality se vyjadřovala o sousedských vztazích pozitivně. Obyvatelé lokality se starají o společné veřejné prostory, tráví společně čas v přilehlém parku a hrají spolu fotbal na hřišti vedle domů.

Totéž však rozhodně neplatí o SVL **Stará, Libušina** a SVL **Albrechtická**. V SVL **Stará, Libušina** se objevují konflikty mezi romskými a neromskými sousedy. Také v SVL **Albrechtická** jsou časté incidenty mezi tzv. starousedlíky Romy i neromy na jedné straně a nově přichozími Romy na straně druhé (více viz Specifická studie a Bezpečnost).

Význam (a nedostatek) sociálního kapitálu pro všechny skupiny ohrožené sociálním vyloučením dokládá, že většina romských i neromských dotázaných uváděla, že práci je možné získat zejména prostřednictvím rodinných příslušníků a dobrých známých.

Obyvatelé SVL mají jisté **zkušenosti se sebeorganizováním**, ty jsou ale zejména z minulosti. Většinový postoj se dá shrnout do stručného: *každý si tu žije spíše sám za sebe*. Z toho plyne, že kolektivním akcím za zlepšení situace v SVL velké naděje nedávají. Starousedlíci ze SVL **Vrchlického, Mánesova, Alšova** mluvili o tom, že dříve společně pravidelně organizovali jarní úklid, brigády a chodili i společně na úřady. V současné době se kolektivní akce omezují na žádost o velký kontejner od města, když je potřeba. Pokud dojde ke konfliktům mezi dvěma rodinami, tak spor podle jednoho z respondentů v lokalitě vyřeší třetí rodina a většinou není nutné volat policii. Jako **příčiny současné slabé organizovanosti** uváděli respondenti ze SVL **Vrchlického, Mánesova, Alšova** několik důvodů: 1) Generační

¹⁴³ Zápas o malé finanční zdroje státu adresované do sociální oblasti a z toho vyplývající vzájemné napětí mezi různě znevýhodněnými skupinami obyvatel opisuje matka těžce postiženého syna ze SVL **Albrechtická**: *Cítíme se být ve vlastním statě diskriminováni. To není rasismus, je to státem uměle vyvolána nenávisť. Cikáni mají výhody, Cikáni se nám smějí do obličeje – dávky berou 3-členná rodina 40 tisíc a vy máte 12 tisíc 5-členná rodina. A stát tvrdí, že žádné výhody nemají.*

výměna: *Ti starší vymřeli, mládež si dělá vše solo piko a nechtějí nic dělat dohromady.* 2) Pominutí hrozby útoku skinheadů, která dříve fungovala jako sjednocující mechanismus (více viz kapitola Bezpečnost). Překážkou je také zažitá představa o nezájmu města o spolupráci při řešení problémů (nezájem ze strany města byl jako důvod neorganizování se zmiňován u většiny respondentů ze všech SVL). V neposlední řadě sehrávají svou roli také neznalost vlastních práv a slabé schopnosti vzájemně komunikovat mezi obyvateli SVL. Jak uvedla romská obyvatelka z lokality Stará a Libušina: *Nevíme, na co máme nárok a také neznáme zákony.*

Jedna z obyvatelky lokality Vrchlického, Mánesova, Alšova zmiňovala **myšlenku založit romské sdružení**, která občas zaznívala i v rozhovorech s jinými respondenty, ale vždy na velmi nekonkrétní rovině. Respondentka se však obávala toho, že: *my chytří to vezmeme do ruky a ti další blbí budou říkat, že to děláme pro peníze.* Není tedy jasné, zda by organizování se na etnickém základě skutečně mělo mezi romskými obyvateli SVL odezvu. Jak uvedl jeden z romských starousedlíků v lokalitě Albrechtická: *Já si to vyřeším sám. Kde je třeba, tak je tady od problémů město nebo policie. Romští iniciátoři mě nezajímají.*

Jak bylo zmíněno výše, podali obyvatelé SVL Albrechtická krátce před naším šetřením na MěÚ petici žádající o výměnu netěsnících oken. Výsledek této akce je dosud nejasný, v čase šetření ještě odpověď ze strany města nedostali.

Zkušenosti se sebeorganizováním u tazatelů žijících mimo SVL se od zkušeností a názorů obyvatel SVL výrazně neliší. Základním postojem je spoléhání se na sebe sama. Například otec mladé neromské rodiny konstatoval: *Každý je rád, když se mu něco podaří samotnému.* Romská starší žena zase uvedla: *Já se vždycky snažím si všechno vyřídit sama.* Ve dvou případech se sousedé z domu buď sešli, nebo iniciovali petici, aby se řešili problémy s mladými muži, kteří dělali nepořádek v sousedství. Dle vyjádření jednoho z respondentů ale petice neznamenal žádnou změnu. Svoji promluvu uzavírá resignovaně: *Obyčejný člověk nezmůže nic.* Další respondent uvedl, že také se sousedy sepsali petici adresovanou městu kvůli nedoplatkům: *Ale nic se s tím nestalo; měli právníky [město], kteří to zametli pod koberec.*

Mezi představiteli města panoval jednoznačný názor, že mezi Romy **neexistují osobnosti**, které by byly schopné reprezentovat komunitu navenek a se kterými by bylo možné jednat. Jeden vedoucí pracovník k schopnostem participace obyvatel vyloučených lokalit poznamenal: *Lidé, kteří jsou schopni řešit problémy, jsou mezi Romy hodně vzácní. Oni nejsou schopni navrhnout nějaká opatření.* Tento pohled je z velké části založen na předpokladu, že Romové nebo obyvatelé SVL tvoří homogenní skupinu, která by mohla či měla mít jednotnou reprezentaci v jednom hlasu, jednom člověku. Podmínkou pro to, aby byl hlas sociálně vyloučených obyvatel v městské politice vyslyšen, se tak stává sjednocení jejich často heterogenních nebo i konfliktních požadavků a pohledů na možnosti řešení situace vlastního sociálního vyloučení. Nejen v současnosti, ale všeobecně, je představa takovéto etnické skupinové reprezentace normativně problematická. Výhledově by bylo dobré přemýšlet nad účastí širokého spektra různých romských obyvatel na definování svých potřeb.

Někteří z krnovských Romů se středoškolským vzděláním žijící mimo SVL uváděli, že se v minulosti snažili aktivně podílet na formulování požadavků a politik pro sociálně vyloučené obyvatele. Dle jednoho z respondentů v Krnově do roku 2005-2006 existovala **Liga za lidská práva**, která organizovala akce pro děti, zájezdy na festivaly. Práce v organizaci byla dobrovolná, neměla finanční prostředky na svůj provoz a administrativu a proto údajně zanikla. Pravděpodobně ve světle této zkušenosti respondent také kritizuje současný stav pomoci a zájmu nevládního sektoru o Romy a sociálně vyloučené obyvatele

v Krnově: *Je tu teď hodně občanských sdružení, ale to jsou jakože firmy, oni se tím živí, on napíše projekt, ale nefunguje to, není to dobrovolné a ochotnické, je tam ten tržní mechanismus.* Jeden z úředníků města také uváděl neformální pomoc, které se jim v podobě konzultací o řešení problémů obyvatel SVL dostává od krnovské rodačky, v současnosti pracovníci Krajského úřadu Moravskoslezského kraje, kde se sociálním vyloučením Romů zabývá profesionálně. Pracovnice vzdělávací a poradenské organizace Reintegra uvedla, že její organizace v minulosti uvažovala o možnosti projektové spolupráce s občanským sdružením Liga Bruntál. Zejména jeden z projektů Ligy – Malé technické služby, jehož iniciátorem byl Jozef Baláž, jsou i Agenturou pro sociální začleňování uváděny jako příklad dobré praxe. Z rozhovoru s pracovníci Reintegra nebylo zřejmé, zda do formulování projektového záměru byli zapojeni i obyvatelé SVL.

Město Krnov při formulování městských politik užívá některých **participativních forem**, zejména tištěných nebo internetových dotazníkových šetření mezi obyvateli. Nedávnou městskou iniciativou, která vyvolala jistý ohlas, byl projekt Zdravé město.¹⁴⁴ Z projektových materiálů však nelze usoudit, že by město vyvinulo úsilí proto, aby do tohoto participativního procesu zahrnuje i obyvatele SVL. Účast se prezentovala jako dobrovolná a předpokládá se přístup k internetu. Zatímco přístup k internetu by pro obyvatele SVL nutně nepředstavoval překážku, protože velká část z nich internet využívá, zdá se, že problémem je zejména nízké povědomí o aktivitách Městského úřadu, zastupitelstva a neznalost komunikačních kanálů, které je možné pro komunikaci s městem a o městské politice využít.

4.3 Shrnutí

- Diskursy dotazovaných obyvatel SVL i mimo SVL a oficiální diskurs města o řešení problémů sociálního vyloučení se rozcházejí. Obyvatelé jsou vesměs přesvědčení o tom, že město o řešení problému nemá zájem.
- Město je ve svých informačních materiálech dostupných široké veřejnosti ve věci identifikování problémů sociálního vyloučení v lokalitách zdrženlivé. Z rozhovorů se zástupci města vyplývá, že tato absence pojmenovávání problémů obyvatel SVL je záměrná a strategická – obávají se negativní reakce ostatních obyvatel města v tíživé socioekonomické situaci.
- Vztahy a sousedství v SVL Vrchlického, Mánesova, Alšova jsou funkční. Konflikty jsou patrné mezi romskými a neromskými obyvateli v SVL Stará a Libušina. Značné napětí je také mezi romskými a neromskými starousedlíky a nově příchozími romskými rodinami v SVL Albrechtická.
- Většinovým postojem k sebeorganizování jak v SVL tak mimo ně je soustředění se na řešení problémů sebe a vlastní rodiny. Přitom prý dříve vyvíjeli obyvatelé SVL Vrchlického, Mánesova, Alšova více společných aktivit, které byly respondenty hodnoceny jako pozitivní. Nedávnou a často zmiňovanou společnou aktivitou v SVL Albrechtická bylo podání petice za výměnu oken.
- Představitelé města uvádí, že jim chybí jeden představitel Romů ve městě, se kterým by mohli jednat o problémech „komunity“. Domníváme se však, že jednotná romská reprezentace ve městě není realistická, protože by mohla jen těžko skloubit heterogenní a často i konfliktní zájmy obyvatel SVL.
- Ve městě v minulosti fungovala romská občanská iniciativa. Je zde také několik jednotlivců, kteří mají zájem se angažovat pro zlepšování životních podmínek

¹⁴⁴ Informace a aktuální dění kolem projektu je dostupné na <https://www.facebook.com/zdravemestokrnov> a <http://www.krnov-mpz.cz/clanky/zdrave-mesto/>.

obyvatel SVL. Existuje také zájem o přenos poznatků dobré praxe v rámci nevládních organizací. Domníváme se, že ze strany města by mohlo být vyvinuto větší úsilí analyzovat a uvádět do praxe příklady úspěšných projektů z jiných měst a obcí.

5 Specifická studie: Bydlení a dynamika migrace sociálně vyloučených obyvatel města, příčiny a mechanismy

5.1 Úvod

Dynamika vnitroměstské i regionální migrace obyvatel Krnova ohrožených sociálním vyloučením, která je těsně spjatá s jejich bytovou situací, byla identifikována jako téma, jež do velké míry definuje problematiku sociálního vyloučení ve městě a které bude pravděpodobně jednou z prioritních oblastí intervence lokálního partnerství.

Adekvátní bydlení je jedním ze základních předpokladů uspokojivé existence člověka. Specifikem osob ohrožených sociálním vyloučením je, že mají omezený přístup na trh s byty. Důvodem je jak jejich špatná finanční situace, tak (v případě Romů) diskriminace a v neposlední řadě také adaptace na poměry v sociálně vyloučené komunitě (špatná schopnost hospodařit s penězi, zadlužování, ztráta motivace, atd.). Tyto osoby se ocitají v uzavřeném prostředí, které disponuje bytovými a ubytovacími kapacitami určenými pouze sociálně vyloučeným. Jsou to zejména obecní byty s nízkým standardem bydlení, mnohdy soustředěné v jedné či několika oblastech, dále různé azylové domy a jiné sociální služby pobytového charakteru. Významný je také segment soukromých ubytoven zacílených na tuto klientelu.

Existence tohoto uzavřeného systému vede k typickým migračním pohybům v rámci jednotlivých měst, regionů i celé ČR. Charakteristické je, že pohyby obyvatel nejsou většinou motivovány pracovními příležitostmi, ale právě faktory souvisejícími s ubytováním. Typicky to z jedné strany („push faktor“) bývá ztráta dosavadního ubytování (nejčastěji tomu bývá z důvodu dluhů na bydlení) a na druhé straně („pull faktor“) se objevuje příležitost získat bydlení na jiném místě – stále v rámci popsaného uzavřeného systému – za akceptovatelných podmínek. Tyto podmínky jsou formovány politikami města, způsobem výplaty sociálních dávek a také praktikami soukromých majitelů bytů a ubytoven.

Jako další migrační fenomén se jeví také odchody romské populace do zahraničí (Kanada a Velká Británie). Zatímco v minulosti tomu bylo hlavně za účelem žádosti o azyl, v současné době roste význam migrace pracovní či migrace za účelem sloučení rodiny. V kontextu zhoršujících se životních podmínek Romů (spolu s jinými sociálně znevýhodněnými skupinami obyvatel) v České republice a v souvislosti s rostoucími projevy netolerance vůči Romům jakožto etnické skupině, by do budoucna toto téma mohlo nabýt na významu. Jak ukazují výzkumy,¹⁴⁵ tato migrace má často dočasný charakter a mnohé rodiny se po čase z různých důvodů vrací zpět. Pro situaci těchto navrátilců jsou typické problémy jako je nemožnost najít si adekvátní bydlení, zadlužení či přerušená školní docházka dětí.

Účelem specifické studie je popsat konkrétní lokální podmínky výše popsaného uzavřeného systému, jeho dynamiku a trendy, a formulovat doporučení, která umožní efektivněji rozetnout kruh sociálního vyloučení.

¹⁴⁵ Například Grill, Jan. “Roma Asylum Migration from the Czech Republic to Canada and Back: A Case Study of Roma Migratory Networks from Bombay.” In *Roma Migration to and from Canada: The Czech, Hungarian and Slovak Case*, 89–127. Budapest: Center for Policy Studies, Central European University, 2013. <http://cps.ceu.hu/sites/default/files/publications/cps-book-roma-migration-2013.pdf>.

5.2 Situace v jednotlivých SVL a jejich migrační charakteristiky

Vymezení a podrobný popis stávajících SVL včetně sociodemografické charakteristiky obyvatel, technické infrastruktury, stavu domů, bytů a veřejného prostoru je uveden v kapitole Identifikace sociálně vyloučených lokalit. V této kapitole nebylo možné věnovat příliš prostoru charakteristikám lokalit, které vyplynuly z terénního šetření. Mohou přitom významně přispět k lepšímu pochopení vztahu mezi prostorovým a sociálním vyloučením a poukázat na migrační trendy v SVL, včetně faktorů, které ovlivňují odchody obyvatel a jejich volbu nového bydliště („push“ a „pull“ faktory). V této sekci proto popisujeme situaci nejprve z pohledu obyvatel SVL a poté z pozice představitelů města a dalších relevantních institucí.

5.2.1 Pohled obyvatel

5.2.1.1 Společné charakteristiky sociálně vyloučených lokalit

Šetření v domácnostech odhalilo, že obyvatelé sociálně vyloučených lokalit vesměs pociťují svou izolaci či segregaci od zbytku populace a hodnotí ji negativně. Jejich reflexe podmínek bydlení je úzce spjata s pocitem sociálního vyloučení, který se následně odráží do jejich postojů vůči ostatním obyvatelům města a jeho institucím. Romští respondenti často vyzdvihovali segregaci lokality na etnickém základě: *Bydlení tady [lokalita Vrchlického, Mánesova, Alšova] mi vadí, protože tady vytvořili ghetto, vystěhovali odsud všechny neromské rodiny a nastěhovali se tady všichni Romové z celého Krnova.*

...

Nás Cigány, hází do jedné lokality a do nejhorších bytů, takže nemáme šanci na nové a pokud už se ukáže, že je tu jeden na prodej, tak to dají bílému.

Neromští respondenti z lokality Albrechtická nicméně také jasně dávali najevo, že se cítí být důsledkem městské bytové politiky „občany druhé kategorie“: *No sem jde jediné nějaký blázen. [Tazatelka: A děje se to?] No pokud mu město nabídne byt tady, tak co má dělat? Vezme ho.* Obyvatelé lokality Albrechtická také dávali do spojitosti špatné jméno lokality se zvětšující se koncentrací romských nájemníků: *Lidi se tu hrozně střídají a stěhují sem Cikány, kteří neplatí, byty ničí, pak je zase vystěhují, dopadne to tady jako na Vrchlického.*

Drtivá většina obyvatel sociálně vyloučených lokalit deklarovala přání odstěhovat se jinam. Zazněly ale i hlasy těch, kdo nechtěli odejít, často z důvodu, že na daném místě prožili celý život: *Já se odsud [Mánesova] nechci stěhovat. Mně se tu líbí. Mám psa, zahradu. Kam nás chtějí zase vystěhovat, kde chtějí zase udělat další kolonu Cikánů? My tu chceme zůstat, nejsme žádní kočovníci. Kdo to říká, zaspal dobu.* Jak z postoje těch, kdo si přáli se odstěhovat, tak z výpovědí zastánců setrvání v lokalitě ovšem převládala pasivní orientace, která nechávala rozhodování na externích subjektech. Například mezi respondenty panovalo přesvědčení, že je nemožné se z lokality dostat. *Nemůžu odejít, protože máme finanční problémy, ale kdo je dneska nemá. Také proto, že jsem Romka a pro Romy nemají normální bydlení.*

...

Já bych šel někam na vesnici, kde člověk může něco chovat. Tady [na Albrechtické] nemůžeme mít ani slípky. Ale pochybuju, že by nějaký starosta vzal černé.

...

Městu je zatěžko dávat romskou rodinu mezi bílé. Bílí píšou petice, že jsme nežádoucí.

V lokalitě Stará, Libušina, kde se sociální vyloučení týká několika domů obklopených domy, kde bydlí neromské obyvatelstvo, pociťují romští obyvatelé jako nespravedlnost očividný kontrast mezi stavem jejich bytů a bytů ostatních. *Byty, to je katastrofa a sousedi kolem nás mají nádherné, bez plísní a mají teplo doma.* Podobný jev, ovšem bez etnického zabarvení, bylo možné pozorovat i na Albrechtické: *Ve středu města mají zateplení a starají se o to, tady platíte nájem a nic se neděje. Podívejte se na vedlejší barák, ten je v soukromých rukách a vidíte, jak je jiný od těch ostatních, už je zateplený.* Pro ilustraci kontrastu mezi tímto soukromým domem a městskými domy v lokalitě viz Foto 7, 8.

Tato hořkost ohledně nedobrovolného uvíznutí v neatraktivní lokalitě je obzvláště velká u osob, které by se rády vymanily z prostředí romské komunity. Tito lidé často zdůrazňují, že jsou „slušní“, že „nemají dluhy“, nicméně okolí je stále „hází do jednoho pytle“ s ostatními (rozuměj problematickými) Romy: *Háží to na jednu hromadu. Není dobré dávat lidi na jednu ulici, aby nevznikaly ghetta, ale město to dělá. My jsme slušní lidé, jsme tu takové tři nebo čtyři rodiny, ale házejí nás do stejného pytle s ostatními.*

5.2.1.2 Vrchlického, Mánesova, Alšova

V případě této – největší – lokality vystupoval výrazně do popředí trend jejího postupného vylidňování. Snižování počtu obyvatel je způsobené tím, že množství domácností bylo nucené byt opustit z důvodů dluhů na nájemném. Existují však i případy (zejména mladých rodin), které se odstěhovaly do městského bytu v jiné části města. Město do uvolněných bytů v současné době neumísťuje nové nájemníky. Tento postup vysvětluje odbor Správy majetku MěÚ tím, že se v současné době rozhoduje, zda domy opravit nebo zbourat. Jeho představitelka v rozhovoru poznamenala, že *byty se mohou opravit jen v případě, že se tam změní skladba obyvatel.* Z 98 bytů v lokalitě je v současné době 37 prázdných (odbor Správy majetku MěÚ). Není tedy divu, že některé domy získávají charakter odbydlenosti.

Představitelé města uvádějí, že vystěhovaní nájemníci se často vrací zpět, buď se ubytují u příbuzných v lokalitě, nebo (řidčeji) se tzv. nabourají do neobydlených bytů, přičemž sousedi či příbuzní jim za poplatek poskytnou připojení k elektřině a vodě. V červnu 2013 v rozhovoru s představitelkou Správy majetku MěÚ zaznělo, že by mohlo jít o cca 20 případů. Na konci srpna 2013 uváděli zástupci téhož odboru, že ví o přibližně pěti takových případech v lokalitě.

Tyto pohyby jsou v souladu s tím, že někteří respondenti v lokalitě hovořili o tom, že buď oni sami jsou na návštěvě u příbuzných, nebo naopak hostí své příbuzné odjinud. Tito „přespolní“ trvale bydleli buď na jiných místech v Krnově (zbylé dvě SVL, ale i jinde ve městě) nebo mimo Krnov. Nejfrekventovanější byla Osoblaha, ale vyskytly se i jiné obce jako například Lomnice (více o migračních trajektoriích viz níže).

Nicméně tato fluktuace „návštěv“¹⁴⁶ nemůže vyvážit celkový odliv obyvatel z lokality. Na vylidňování této SVL se shodují jak obyvatelé, tak představitelé nevládních organizací, které v ní působí. Nejistota ohledně budoucích záměrů města, které je vlastníkem naprosté většiny bytů, je obyvateli vnímána negativně. V rovině vztahů vůči městu tato neochota představitelů města informovat obyvatele bytů o jejich budoucnosti dále upevňuje zakořeněný pocit, že obyvatelé této lokality nestojí institucím za rovnoprávnou diskuzi. Jak se vyjádřil jeden

¹⁴⁶ Podle typologie bezdomovectví ETHOS spadá subkategorie osob, které přechodně bydlí u příbuzných a přátel, do třetí ze čtyř kategorií bezdomovectví – nejisté bydlení. Dalšími subkategoriemi – které se také objevovaly ve výpovědích respondentů – jsou a/ bydlení bez právního nároku a b/ nezákonné obsazení pozemku.

z romských respondentů v lokalitě: *Podle mého názoru se s úředníky nedá komunikovat; s „odpady“ [myšleno Romy] oni nekomunikují.*

Tato nejistota ohledně budoucnosti je také problémem v rovině plánování budoucnosti rodiny. Podtrhává to celkový charakter nejisté existence nájemníků městských bytů. V současné době i ti, kdo platí řádně nájem, mají nájemní smlouvu maximálně na jeden rok. Většina má však nájemní smlouvu na kratší dobu. Výjimkou není ani smlouva na tři měsíce. Dle vyjádření zástupců odboru správy majetku MěÚ má 45 % domácností v této lokalitě dluhy vůči městu. Proto nejsou nájemní smlouvy uzavírány na delší dobu.

Nejistota přizívá různé spekulace. Nejčastější domněnka obyvatel ohledně záměrů města s domy v lokalitě je, že město čeká, až Romové z lokality odejdou, aby mohlo domy opravit a prodat či pronajmout jiným (rozuměj neromským) rodinám.

Positivním důsledkem nižšího počtu osob v lokalitě je to, že obyvatelé většinou považují sousedské vztahy za dobré. Několik respondentů zdůraznilo, že s nižším počtem obyvatel se vztahy vylepšily. Jednak odešly „problémové“ rodiny, které dělaly hluk a nepořádek, a dále se snížila koncentrace osob v daném prostoru. Velký podíl na dobrých vztazích má podle obyvatel i to, že velkou část obyvatel tvoří starousedlíci, kteří zde žijí často již po více generací. Na rozdíl od dalších SVL v lokalitě Vrchlického, Mánesova, Alšova nekomentovali obyvatelé příliš vztahy s bezprostředními neromskými sousedy. Pravděpodobně to je dáno kompaktním charakterem osídlení Romů v lokalitě.

Naopak problémem, který zmiňovala většina respondentů, je stav veřejného prostoru v lokalitě a okolí. Popis technického stavu prostoru mezi domy a veřejného prostoru je již obsažen v předchozích kapitolách analýzy. Dvěma hlavními problémy, se kterými se obyvatelé všech věkových kategorií potýkají, jsou nedostatek venkovních prostor k setkávání a volnočasovým aktivitám a dále neutěšený stav prostranství mezi domy (štěrky, špína). Zejména ohledně torza dětského hřiště v blízkém parku a nedokončeného hřiště na míčové hry zaznívaly často názory, že obyvatelé lokality jsou v porovnání s jinými srovnatelnými místy znevýhodněni, přičemž se o současný stav ani nepřičinili (lavičky na hřišti zchátraly a poté byly demontovány městem, naopak herní prvky na betonovém hřišti nebyly městem dokončeny). Přesto, že by se rádi podíleli na zlepšení tohoto prostoru, mají pocit, že představitelé města nemají zájem na domluvě a že do lokality nechtějí investovat, dokud tam žijí Romové.

Alarmující stav bydlení v lokalitě byl zmíněn i v souvislosti s udělováním trestů domácího vězení pracovníkem Probační a mediační služby. Aby mohl být tento alternativní trest udělen, musí domácnost splňovat určitá kritéria. Ze zkušenosti pracovníka Probační a mediační služby jsou byty v lokalitě Vrchlického, Mánesova, Alšova, do té míry problematické, že již došlo k tomu, že Probační a mediační služba nedoporučila soudu udělení tohoto typu trestu vzhledem k havarijním podmínkám bytu, ve kterém klient bydlel.

5.2.1.3 Stará, Libušina a U Požárníků

V rozhovorech s obyvateli menší lokality v ulicích Stará a Libušina se odrážel fakt, že lokalita je roztržštěná (jedná se o pár domů mezi domy obývanými neromskými nájemníky) a Romové odtud odcházejí. Všechny 6 dotázaných domácností vyjádřilo nespokojenost s kvalitou svého bydlení a přáli by si jít z této lokality pryč. Polovina z nich bydlela v městských bytech a polovina v bytech soukromých majitelů, kde platili ve všech případech vyšší nájemné.¹⁴⁷

¹⁴⁷ Například za byt 2+1 u soukromého majitele na ulici Libušina platily dvě domácnosti nájemné 5500 Kč, zatímco za městský byt o podobné velikosti ve stejné lokalitě platili jiní dva respondenti 3300 Kč a 2500 Kč. U

Většina z respondentů měla aktuálně či v minulosti dluhy na bydlení a službách. Nikdo z dotázaných se v posledních letech nestěhoval. Na otázku, zda se do lokality stěhují noví nájemníci, odpovídali všichni negativně. Reflektovali pouze odliv romských rodin z důvodu neschopnosti platit nájemné. Většinou prý odcházeli k rodičům, do ubytoven ve městě či do azylového domu Armády spásy. Tento proces pravděpodobně vysvětluje postupné zmenšování se této SVL.

V domě na ulici U Požárníků se romská respondentka bydlící v domě soukromého majitele vyjádřila tak, že odsud mnoho romských rodin odešlo poté, co dům odkoupil soukromník a zvýšil nájemné. Většina prý šla do Osoblahy.

Kromě neuspokojivé kvality bydlení bylo dotázanými negativně hodnoceno i soužití romského a neromského obyvatelstva. Romští respondenti hodnotili soužití s neromskými sousedy jako problematické: *Sestřenice bydlí v Libušině, ale ne v cigánských barácích, ale jako jediná Romka mezi Čechy. Lidi jí dělají strašné problémy s kočárky, klidně jí naprasknou konstrukci a hodí to do popelnice. Mně, když jsem tam byla na návštěvě, tam nalepili ceduli, že to [kočárek] sem nepatří. Dělají strašné naschvály.*

...

Chtěla jsem zkusit, jak se žije s bílými a není to dobrý. Nadávají na mě ty černá huba a dokonce mě kontrolují, jestli nedělám nepořádek. Měla jsem dojem, že pokud budu bydlet mezi bílými, tak se mi povede dobře. Sousedé budou dobrý a nebudeme se hádat. No je to velký omyl. Cítím se utlačená a nemohu říct, že tam, kde bydlím, se mi teď zrovna líbí. Nemohu říct, že se někomu mohu svěřit, například sousedovi. Sousedi nejsou to, co jsem očekávala.

Naopak kvalitu bydlení hodnotí obyvatelé lokality lépe, než v lokalitě Vrchlického, Mánesova, Alšova. Je zde také více možností bydlet u soukromého majitele, kde je ovšem dražší nájemné, které nájemníci hodnotí velmi negativně.

5.2.1.4 Albrechtická

Představitelé města a dalších institucí jsou při označování Albrechtické jakožto nové SVL opatrní,¹⁴⁸ nicméně její obyvatelé mají jasno. Všech sedm oslovených domácností hovořilo o tom, že nájemníci inkriminovaných domů jsou na okraji zájmu městského úřadu. Všichni také vyzdvihli to, že v posledních letech charakter bydlení a tím i renomé lokality negativně narušila velká fluktuace rodin, často mladých a často romských. Takto komentoval situaci jeden z neromských respondentů: *Starousedlíci jsou v pohodě, ale je tu strašně moc nových. Starousedlíků je nás tak pět rodin v domě, celkově je to 15 partají na dům. [...] Lidi se tu hrozně střídají a stěhují sem Cikány, kteří neplatí, byty ničí, pak je zase vystěhují, dopadne to tady jako na Vrchlického. Město tu nic neopravuje, chodby nejsou už 20 let vymalované, sklepy jsou v hrozném stavu – vypáčené zámky po těch Cikánech. Jsou tu stará okna, fouká to a lidi hrozně doplácují za topení.*

Starousedlíci negativně hodnotí to, že pro mnoho zejména mladých rodin je lokalita „přestupní stanicí“ a tím pádem nemají k místu vztah. *Dává jim to město. Když mají jedno dvě děti, tak to vezmou. A když si najdou něco lepšího, tak se odstěhují. Asi jinou možnost nemají, než sem na rok, rok a půl přijít bydlet.*

soukromého majitele v domě na ulici U požárníků platila respondentka za byt 3+1 o nespécifikované výměře nájemné 6800 Kč.

¹⁴⁸ Nikdo z oslovených vysloveně nepopíral, že by Albrechtická byla novou SVL, nicméně převážně padaly termíny jako „rodící se lokalita“ či „zdá se, že na Albrechtické se něco děje“, apod.

V rozhovoru s představitelkou odboru Správy majetku MěÚ zaznělo, že obecně se MěÚ snaží osoby, které nedosáhnou na dražené nájemné a vzhledem ke své socioekonomické situaci jsou považovány za rizikové nájemníky, rozptylovat po městě a neumísťovat je v jedné lokalitě. *Pokud to jde, snažíme se je rozptýlit po celém městě a tlačit na dodržování pravidel, jinak musí pryč.* [Tazatelka: Kam?] *Získají byt v sociálních bytech [v tomto kontextu jsou jako sociální popsány byty s pevně stanoveným nájemným v lokalitě na Albrechtické ulici], ale i tam musí dodržovat pořádek. Když jsou problémy, můžou přijít o bydlení i tam. Kam jdou potom, to nechceme ani vědět.*

Obyvatelé také potvrzují, že vzhledem k tomu, že místo má špatné renomé, je pro ně velmi těžké se odtud přesunout na „slušnou adresu“ v rámci Krnova. *Chtěl jsem výměnu, ale nikdo sem nechtěl. Lidi sem přišli a viděli, že tu není plyn. Plyn se slibuje. Kotel topení je na plyn, ale v bytě plyn není. Pořád se o výměnu pokouším, ale nejde to. Jediní lidé, kteří sem jsou ochotní jít, jsou důchodci, kteří nemají na placení bytu ve městě a chtějí něco menšího. Ale když vidí ten problém s plynem, tak sem nechtějí. Pro ně by to znamenalo vařit na bombě a z toho mají strach. Také se nechtějí tahat s bombami.* Zde je třeba poukázat na skutečnost, že nájemníci městských bytů mohou reagovat na veřejné nabídky pronájmu městských bytů, i když zrovna v jiném městském bytě bydlí. Byt tedy lze teoreticky získat i bez výměny (odbor Správy majetku MěÚ). Jak naznačují výše uvedené výpovědi respondentů, je však hlavní překážkou nemožností přestěhovat se z vyloučené lokality jejich finanční situace či případně etnická diskriminace.

Obyvatelé dávají do souvislosti neatraktivitu lokality se špatným technickým stavem domů. Velká nespokojenost panuje zejména s faktem, že v bytech není plyn na vaření a obzvlášť palčivým problémem jsou stará okna. *Všichni každý rok doplácíme za energie. Já doplácel letos asi deset tisíc. Vedle v zatepleném domě měli naopak přeplatky. My takhle zaplatíme za ty doplátky víc, než by stála ta plastová okna.*

V této věci v květnu podali obyvatelé petici na MěÚ, ve které město žádají o výměnu oken za nová plastová okna. Dosavadní řešení problému ze strany města obnovou těsnění v oknech a novým nátěrem obyvatelé nepovažují za dostatečné, protože dřevěné rámy oken samotné jsou pokroucené. Dle vyjádření odboru Správy majetku MěÚ jsou výměna oken a zateplení fasády naplánovány do 5 let. K technickému stavu domů uvádí, že před dvěma lety byly rekonstruovány všechny střechy domů včetně zateplení a je vydáno územní rozhodnutí na vybudování napojení domů na zemní plyn. Rozvody do bytů budou provedeny v roce 2014. Tyto informace však obyvatelé lokality v rozhovorech nezmiňovali, evidentně je neznají.

Přes všechny tyto technické a jiné nedostatky přiznávali respondenti, že pro některé skupiny obyvatel by byty v této lokalitě byly atraktivní, pokud by město zapracovalo na zlepšení technického stavu a dostupnosti. Zejména pro důchodce je výhodná kombinace nízké ceny nájmu, existence malých bytových jednotek a bydlení v zeleni. Kromě relativně klidné polohy na okraji města je v tomto ohledu lákavá zejména přilehlá zahradní kolonie, kde mají někteří obyvatelé lokality od města za výhodné ceny pronajaté zahrádky a tráví zde volný čas.

Jako i v lokalitě Vrchlického, Mánesova, Alšova panuje na Albrechtické nejistota ohledně toho, co vlastně město zamýšlí s domy dělat. Obyvatelé vycítili, že fluktuace nájemníků v posledních letech přinesla změnu, ale nevědí, jak tuto novou podobu svého bydliště interpretovat. Tato situace posiluje jejich negativní postoj jak vůči městu, které sem „posílá“ problematické nájemníky, tak i vůči novým nájemníkům, proti kterým se averze často snoubí s rasově motivovanými předsudky. Jak rozhořčeně uvedl jeden z neromských respondentů: *Je to tu na hovno, samý Cikán. Dělají bordel, jedno s druhým. Když se ozveme, tak jdeme my na komisi, že jsme rasisti. Vadí mi, že nahlášený v bytě je jen jeden, ale bydlí tady osm lidí.*

Neplatí služby, neplatí nic, my platíme všechno. Pokud jich tu bydlí osm načerno, tak... Když jim řeknete, že třeba na chodbě ve vchodě mají uklidit, tak je to rasismus. Musíme držet hubu a dělat za ně.

Tak jako tomu je v lokalitě Vrchlického, Mánesova, Alšova, v situaci, kdy není příliš ověřených informací, nastupují spekulace. Tyto dvě lokality byly jednou z romských respondentek dokonce dávány do spojitosti: *Prý chce město odsud odstěhovat bílý, dát jim byty a nastěhují sem Romy. Chtějí tu prý udělat ghetto, aby viděli, jak se Romové sami budou starat o svoje. Ale to nejde, každý jsme jiný, někdo udržuje, někdo ne. Zatím to vypadá, že ten plán proběhne.*

5.2.2 Pohled představitelů města na SVL

Město je v oblasti bydlení nízkopříjmových skupin hlavním aktérem, zejména vezme-li se v úvahu fakt, že si ponechalo v majetku významnou část celkového bytového fondu.¹⁴⁹ Svou bytovou a sociální politikou tak může významně přispět k dynamice zvyšování či naopak snižování míry sociálního vyloučení městských lokalit. Deklarované postoje představitelů města ke stávajícím lokalitám je možné charakterizovat následovně:

1/ Představitelé města si jsou vědomi své odpovědnosti za tvorbu a implementaci zodpovědné bytové politiky.

2/ Mezi mnohými aktéry bytové politiky v rámci města existuje konsenzus ohledně potřeby rozšíření nabídky sociálního bydlení (např. zavedení systému prostupného bydlení, zvýšení počtu krizových bytů, bydlení se sociálními službami apod.). Naopak stanoviskem odboru správy majetku města je, že město disponuje dostatečnými kapacitami v oblasti sociálního bydlení (chápaného jako bydlení v bytech města s regulovaným nájemným).

3/ Dosavadní politika vůči SVL má za následek postupné rozpouštění jedné až dvou lokalit (částečně Libušina, Stará a U Požárníků). Osud obyvatel, kteří se odsud odstěhovali, však není monitorován. Není příliš jasné, do jaké míry byl tento proces plánovaný a jak velká část byla ponechána na náhodě.

4/ O budoucnosti zbylých lokalit (zbytek Staré, Libušiny a Vrchlického, Mánesova, Alšova) představitelé města otevřeně nehovoří. Na naše opakované dotazy se nám dostalo odpovědi, že je stále v jednání, zda se domy opraví nebo zbourají. Jasný se však zdá být záměr změnit skladbu místních obyvatel. Vzhledem k tomu, že se v současné době byty ani domy na Vrchlického, Mánesova, Alšova nerekonstruují a nepřidělují novým nájemníkům,¹⁵⁰ je pravděpodobné, že tato lokalita ve stávající podobě v budoucnu přestane existovat.

5/ Mnozí představitelé města jsou znepokojeni rodící se sociálně vyloučenou lokalitou na Albrechtické ulici. Neartikulovali však žádnou strategii, jak by chtěli tomuto procesu zamezit.

6/ Představitelé města jsou si vědomi migračních procesů, kdy se nízkopříjmové skupiny obyvatel Krnova s dluhy na nájemném v městských bytech stěhují mimo město. V průběhu šetření však nebyla zaznamenána snaha nějakým způsobem systematicky monitorovat či zvrátit tyto procesy motivovaná například odlehčením okolním obcím, do kterých se obyvatelé Krnova stěhují. Naopak, zdá se, že spíše převládá strategie vyjádřená v jednom z rozhovorů větou o nájemnících vykázaných z městských bytů: *Kam jdou potom, to*

¹⁴⁹ 1527 bytových jednotek z celkových 9565.

¹⁵⁰ Byty v opraveném domě na Vrchlického 9 jsou nicméně městem stále inzerovány k pronájmu.

nechceme ani vědět. Nezdá se ani, že by mezi jednotlivými obcemi existovala na toto téma ani výměna informací.

7/ Představitelé města nepovažují bezdomovectví za problém, který by se nějak palčivě Krnova týkal. Domníváme se, že je to dáno úzkým chápáním bezdomovectví jakožto situace lidí bez přístřeší. Osoby s nejistým ubytováním žijící na ubytovnách, v azylovém domě či u příbuzných a známých nejsou do této kategorie zahrnuty. Zároveň však představitelé města reflektují, že kapacity azylového domu Armády spásy nejsou dostačující pro klienty v různých krizových situacích (například tomu tak bylo v souvislosti s návratem většího počtu osob z výkonu trestu po nedávné prezidentské amnestii).

8/ Ubytovny na území města nejsou hodnoceny jako subjekty, které by se snažily zneužít situaci obyvatel pobírajících sociální dávky. Sociální pracovníci sice podmínky svých klientů bydlících na ubytovnách nepovažují za optimální, ale na druhou stranu jsou rádi, že v situaci nedostupnosti jiné formy bydlení mají tito lidé kam jít.

5.3 Migrační trendy a jejich příčiny

Město Krnov obecně vykazuje v posledních letech úbytek obyvatel. V roce 2011 to bylo cca 400 obyvatel, především v nižším produktivním věku.¹⁵¹ V roce 2012 byl celkový úbytek obyvatel nižší (140 obyvatel).¹⁵² Představitelé města tento trend vysvětlují zvyšující se mírou nezaměstnanosti, která ve srovnání s celorepublikovým průměrem dosahuje vyšších hodnot. V rozhovorech s nimi zaznívalo, že Krnov má problém přilákat potřebné specialisty, jako jsou lékaři.¹⁵³

Migrační pohyby osob ohrožených sociálním vyloučením mají svůj specifický charakter. Jejich zvýšená míra fluktuace je zapříčiněna převážně jejich nestabilní bytovou situací. Od představitelů města i od respondentů z domácností zaznívalo, že se tyto skupiny osob v posledních letech ve zvýšené míře stěhují do oblastí s nižšími náklady na bydlení. Některé trajektorie byly specifické pro Romy (například ty, které vycházely z lokality Vrchlického, Mánesova, Alšova nebo jí procházely nebo azylová migrace do zahraničí), jiné byly etnicky nespecifické (například týkající se azylového domu Armády spásy). Důležitým rysem těchto pohybů však je, že nejsou nutně trvalého charakteru. Do určité míry je tedy přesnější hovořit o cirkulaci než o trvalé migraci.

Metody sběru dat použité v této analýze neumožnily systematické mapování migračních pohybů ze SVL. Většina domácností z našeho vzorku (žijících v SVL i mimo ně) se za poslední tři roky nestěhovala. Konkrétně se ze 47 osob, které se k tomuto tématu v rámci šetření vyjádřily, stěhovalo v posledních třech letech pouze 11 osob. Migrační trajektorie romských respondentů lze rozdělit do 5 kategorií. U neromských dotázaných došlo ke stěhování pouze ve dvou případech, které budou popsány níže. Vzhledem k tomu, že nešlo o reprezentativní vzorek, je třeba tyto údaje vnímat pouze jako ilustrační a ne vypovídající o migračních strategiích sociálně vyloučené či vyloučením ohrožené populace jako celku.

Z níže uvedených trajektorií lze nicméně učinit několik obecnějších pozorování.

¹⁵¹ Koncepce prevence kriminality města Krnova na období 2011-2015, str. 11

¹⁵² Český statistický úřad: Bilance počtu obyvatel ve městech Moravskoslezského kraje v roce 2012, dokument je dostupný na [http://www.czso.cz/xt/redakce.nsf/i/bilance_poctu_obyvatel_ve_mestech_moravskoslezskeho_kraje_v_roce_2012/\\$File/mesta_MSK_2012.pdf](http://www.czso.cz/xt/redakce.nsf/i/bilance_poctu_obyvatel_ve_mestech_moravskoslezskeho_kraje_v_roce_2012/$File/mesta_MSK_2012.pdf)

¹⁵³ V čase šetření například opakovaně zaznělo, že ve městě chybí kvalifikovaná psychologická a psychiatrická péče, která by mohla přispět i k řešení problémů skupin ohrožených sociálním vyloučením.

- Romské rodiny či jednotlivci, kteří se chtějí vystěhovat ze SVL často čelí obtížím, protože mají problém najít městský byt mimo SVL. Často hraje roli dluhová historie členů domácnosti.
- Osoby (Romové i neromové), které opustily ubytování v azylovém domě Armády spásy, často končí v nejisté bytové situaci a jsou závislé na bydlení poskytnutém příbuznými či známými, a tedy nadále ohroženy bezdomovectvím.

5.3.1 Migrační trajektorie romských respondentů

1) Zahraniční migrace a návrat do Krnova

Tři romští respondenti měli přímou zkušenost se zahraniční migrací a návratem do Krnova. Zahraniční destinace byly Velká Británie (2 rodiny) a Kanada (1 rodina). Typické pro tento typ migrace je, že se stěhovaly celé rodiny. Všichni tři respondenti žili v čase šetření v lokalitě Vrchlického, Mánesova, Alšova. U navrátilců z Velké Británie se nám nepodařilo získat podrobnější informace o situaci s bydlením po návratu do Krnova. Případ rodiny, která se vrátila z Kanady je podrobněji popsán níže v sekci Migrace do zahraničí a návraty.

2) Migrace v rámci Krnova – dlouhodobá neúspěšná snaha o získání samostatného městského bytu matky samoživitelky

Migrační trajektorie této respondentky může ilustrovat problémy, kterým čelí romské matky samoživitelky. Tazatelka vyrostla v lokalitě Vrchlického, Mánesova, Alšova, ale její rodina tam nebyla spokojená kvůli hluku a tomu, že *tam žilo moc Romů*. Podařilo se jim získat městský byt 1+1 v jiné části města, kde nadále žije respondentčina matka. Poté, co respondentka založila rodinu, přestěhovala se s přítelem do jiného městského bytu. Ten však byl posléze prodán soukromému majiteli, který mladé rodině nabídl za odchod odstupné, které jim mělo stačit k uhrazení kauce za jiný městský byt. Tento se však respondentce najít nepodařilo a tak se poté, co peníze na kauci utratila, vrátila k matce. Odsud šla již sama s dětmi do krizového bytu OSPOD, kde však mohla pobývat jen 5 měsíců. Za tuto dobu se jí nepodařilo splnit podmínku bezdlužnosti vůči městu, která by jí umožnila získat jiný městský byt. Po dalším pobytu u matky se přestěhovala do azylového domu Armády spásy. Ani v tomto čase se však nepodařilo najít příhodný městský byt. V současné době tedy respondentka bydlí opět u matky a čeká na uvolnění bytu v SVL na Albrechtické. Pro přehlednost lze migrační trajektorii této respondentky sumarizovat takto: Městský byt (privatizace) → příbuzní → krizový byt města → příbuzní → azylový dům Armády spásy → příbuzní → snaha o získání samostatného městského bytu pokračuje.

3) Migrační strategie mladých romských rodin

Tři mladé romské rodiny v našem vzorku, které uváděly, že se v posledních třech letech stěhovaly, demonstrovaly různé migrační strategie. Výchozí bod všech byla lokalita Vrchlického, Mánesova, Alšova.

V prvním případě se mladá žena se svým partnerem a malým dítětem chtěla z lokality vymanit. Nedařilo se jí však získat městský byt jinde než v téže lokalitě. Proto odešla na čas bydlet k soukromému majiteli a posléze úspěšně zažádala o městský byt v blízkosti lokality (kde stále žijí její příbuzní). S jeho kvalitou sice není spokojená, ale je ráda, že nežije v lokalitě samotné.

U zbylých dvou mladých matek bylo zřejmé, že v lokalitě naopak zůstat chtěly. V jednom případě se rodina stěhovala pouze mezi ulicemi a to kvůli možnosti topení plynem.

V druhém případě byla rodina z bytu vystěhována z důvodu dluhů. Respondentka se poté s přítelem a dětmi přestěhovala k jeho příbuzným do Lomnice. Stále ji to však táhlo zpět do Krnova, kde vyrostla. V současné době bydlí mimo lokalitu u soukromého majitele. Ale do lokality dochází za příbuznými a známými. Cena nájemného je však pro rodinu neúnosná (i s poplatky platí 9900 Kč za byt 2+1). Zvažují proto, že se vrátí k příbuzným do Lomnice.

4) Romská důchodkyně, která se snažila dostat pryč z „ghetta“

Podobně jako první mladá rodina v předchozí kategorii, snažila se i romská důchodkyně žijící v lokalitě Stará, Libušina vymanit z prostředí, které sama označuje za ghetto. Požádala o jiný městský byt a posléze se přestěhovala do domu obývanému téměř výhradně neromskými rodinami avšak v rámci stejné lokality. Podle vlastních slov si chtěla vyzkoušet, *jak se bydlí mezi bílými*. S bydlením však není spokojena, zejména kvůli špatným sousedským vztahům. Ráda by se proto odstěhovala pryč.

5) Migrace do Osoblahy a zpět do bytové nejistoty

Pouze jeden z našich respondentů měl přímou zkušenost s migrací do Osoblahy, která byla jinak respondenty často zmiňována jako typická destinace pro osoby, které se stěhují pryč ze SVL. Respondent spolu s dospělou nesvéprávnou dcerou bydlel původně v lokalitě Vrchlického, Mánesova, Alšova. Poté, co zde přišli o bydlení z důvodu dluhů, pobývali dle svých slov v Osoblaze na ubytovně. Když se pak z nespécifikovaných důvodů vrátili do Krnova, bydleli nejprve čtyři roky v azylovém domě v Armádě spásy. V současné době bydlí dočasně u známých zpět v lokalitě Vrchlického, Mánesova, Alšova. Zdá se, že jde o domácnost přímo ohroženou bezdomovectvím.

5.3.2 Migrační trajektorie neromských respondentů

V případě dvou neromských domácností, které se v posledních třech letech stěhovaly, šlo pokaždé o pohyb v rámci Krnova. V prvním případě to bylo stěhování mladé rodiny mezi dvěma byty soukromých majitelů z důvodu zvyšující se ceny bydlení. V druhém případě šlo o ženu středního věku, která po smrti svého přítele, se kterým bydlela, přišla kvůli jeho příbuzným o možnost bydlení. Poté se přesunula do azylového domu Armády spásy a následně zakotvila u známé v lokalitě Vrchlického, Mánesova, Alšova. Tak jako v případě respondenta v bodě 5) výše, se zdá i ona být přímo ohrožena bezdomovectvím.

5.3.3 Reálně využívané alternativní možnosti ubytování

V souvislosti s klesajícím počtem romských obyvatel SVL Vrchlického, Mánesova, Alšova, Stará, Libušina a U Požárníků je nasnadě otázka, kam tito lidé mizí. Na základě sebraných dat není možné na tuto otázku jednoznačně odpovědět. Jak již bylo zmíněno výše, představitelé města nemají jasnou představu o směřování těchto migračních toků. Ani dotazovaní pracovníci nevládních organizací nedokázali podat jejich ucelenější obraz. Většinou se jednalo o odpovědi typu: Mnozí prý odcházejí do Osoblahy či jiných menších obcí v okolí. Když přijdou o byt, jdou bydlet do Armády spásy nebo na ubytovnu. Níže se proto blíže zaměříme na tyto reálně využívané alternativní možnosti ubytování pro obyvatele vyloučených lokalit: odchod do menších obcí v okolí Krnova, ubytovny, azylový dům Armády spásy a odchod do zahraničí. Míru jejich využívání však na základě dostupných dat nelze kvantifikovat.

5.3.3.1 Migrace do Osoblahy a jiných menších obcí

V průběhu terénního šetření zaznívalo jak od obyvatel SVL tak i od představitelů města a nevládních institucí, že se v posledních dvou letech mnohé z romských rodin odstěhovaly do Osoblahy nebo jiných menších obcí v blízkosti Krnova. V případě nejčastěji zmiňované Osoblahy jsou údajně hlavním důvodem lepší podmínky pro ubytování. Majitel tamního bytového domu prý nevyžaduje kauci a bydlení je tak dostupné i lidem bez úspor. Jako další důvod zazněla i informace, že pro mnohé – zejména mladé rodiny – jsou zde dostupnější dávky mimořádné okamžité pomoci využívané k vybavení bytu a že celkově jsou v této menší obci kvalitnější podmínky pro život rodin s dětmi. Romská respondentka z lokality Vrchlického, Mánesova, Alšova, jejíž dcera se odstěhovala do Osoblahy, k tomu poznamenala: *Šli [dcera s rodinou] tam proto, že tam je levný pronájem. Ona se rozvedla a má 4 děti, tak tam má přítele, ve 3+1 platí 6 000 nájem v paneláku a proplatí jí to [ze sociálních dávek]. Děcka to tam mají lepší, je tam park, pěkné koupaliště, dobrá škola.* Na druhou stranu však někteří dotázaní poznamenali, že mnohé rodiny se po čase opět vrací do Krnova, protože zjistí, že možnosti přivýdělků jsou v Osoblaze obtížněji dostupné než v Krnově. Nelze tedy s jistotou konstatovat, zda jde o trvalou migraci či spíše o dočasnou cirkulaci osob. MěÚ ani ÚP nedisponovalo žádnými údaji o těchto pohybech, proto je obtížné je jakkoli kvantifikovat.

5.3.3.2 Ubytovny

Ve městě funguje několik ubytoven, které do různé míry ubytovávají i osoby ohrožené sociálním vyloučením. Tyto osoby se zde typicky ubytovávají v kritické situaci, kdy přišly o bydlení, přičemž na městský byt z různých důvodů nedosáhnou. Sociální odbor MěÚ je s ubytovnami v kontaktu a ubytovny slouží jako místo, kam se v případě krize dají ubytovat klienti. Podmínky i ceny ubytování se v nich různí, stejně tak jako podíl a běžná délka pobytu osob ohrožených sociálním vyloučením (viz tabulka níže). Údaje jsou uvedeny za tři ubytovny, které jsou nejvýznamnější z hlediska ubytovávání osob v kritických životních situacích.

Tabulka: Přehled ubytovacích podmínek v ubytovnách města Krnov, červenec 2013

Ubytovací zařízení	Ubytovací kapacita / podíl osob ohrožených sociálním vyloučením	Cena ubytování/Kč/ osoba	Běžná délka pobytu sociálně vyloučených osob	Využívá ní institutu zvláštního o příjemce?	Možnost ubytování pro rodiny s dětmi?
Hotel Praha Revoluční 10	51/40	3800/měsíc dvoulůžkový 4400/jednolůžkový pokoj	Typicky 6 – 9 měsíců, jeden z ubytovaných už 3 roky	Ano	Ano výjimečně (ale jen děti nad 10 let)
BP byt s.r.o. (dříve Karnola) Náměstí Míru 152/1	23/většina	2800/měsíc dvoulůžkový 3500 jednolůžkový pokoj	Několik měsíců –15 let	Ne	Ne
TJ Lokomotiva Bruntálská	45/výjimečně	150/noc při dlouhodobém pobytu	1 měsíc	Ano	Ne

1223/59		(4500/měsíc), při pobytu do 3 dnů 200/noc			
---------	--	---	--	--	--

Zdroj: Rozhovory s ubytovateli a správci zařízení

Respondenty i pracovníky sociálního odboru nejčastěji skloňovaným zařízením byl **Hotel Praha**. Jako ubytovna funguje teprve od roku 2006 (dříve to byl hotel) a má největší ubytovací kapacitu ze tří ubytoven ve městě. Je to jediné zařízení, které za určitých okolností ubytuje i rodinu s dětmi, ale pouze ve věku nad 10 let a na omezenou dobu (disponuje totiž několika pokoji s příslušenstvím).

Na otázku: *Kam pak od vás lidé odcházejí?* odpověděl správce: *Je to tak půl na půl. Ti, co jdou za lepším a ti vyhození. Ti, co si pomůžou, si třeba najdou bydlení v jiném městě, nebo byt bez kauce. Nebo nedobrovolné opuštění – jsou vyraženi z úřadu práce, protože nedodrželi termín, a tím pádem u nás musí skončit, nemají na zaplacení, tak tu nemůžou být zadarmo.*

Druhým nejčastěji zmiňovaným zařízením byla tzv. **ubytovna Karnola**, která dříve sloužila jako internát a byla v majetku textilní firmy Karnola. Dnes je jejím vlastníkem BP byt s.r.o. U tohoto zařízení je zajímavé, že většina ubytovaných jsou právě osoby sociálně vyloučené, které zde často pobývají i po dobu několika let. Kromě sociálního odboru MěÚ spolupracuje ubytovna i s Armádou spásy, odkud sem často přicházejí klienti. To, že jde pro mnohé o dlouhodobé řešení jejich bytové nouze, naznačuje fakt, že zde někteří ubytovaní setrvávají i po dobu několika let a nechtějí odejít, i když by mohli mít jiné možnosti bydlení. Málokdy se však jejich situace v tomto čase zlepšuje. Jak uvedla paní správce: *Lidi od nás neodcházejí za lepším. Spíš je musíme vyhodit kvůli chování.*

Ubytovna TJ Lokomotiva se charakteristikám výše popsaných ubytoven vymyká. Většina ubytovaných jsou zaměstnanci firem, kteří pracují v Krnově. Pouze mimořádně ubytují na doporučení sociálního odboru MěÚ osoby ohrožené sociálním vyloučením, a to na omezenou dobu, než se vyřeší kritická situace. Cenově vychází tato ubytovna jako nejdražší.

Co se týče etnického složení ubytovaných, tak ani v jednom případě netvořili Romové většinu klientů ubytoven. Největší podíl romských ubytovaných měl Hotel Praha (4 osoby), v ubytovně Karnola se jednalo o jednu rodinu, která tam pobývá již 5 let a TJ Lokomotiva dosud romské klienty neubytovávala. Ani v jednom případě nepředstavovali romští ubytovaní problémové klienty. Tato skutečnost může poukazovat na odlišné migrační trajektorie romských domácností. Na základě dat z rozhovorů se lze domnívat, že ve větší míře využívají dočasného ubytování u příbuzných či případně odcházejí do menších obcí.

5.3.3.3 Azylový dům Armády spásy a bezdomovectví

Azylový dům Armády spásy (AS) v Krnově představuje pomyslné „dno“ mezi možnostmi bydlení a ubytování. Typická trajektorie jeho klientů je tato: bydlení v SVL – bydlení v Osoblaze – (nelegální) bydlení u známých – azylový dům AS, přičemž hlavní příčinou přesunu mezi jednotlivými pozicemi je ztráta ubytování z důvodů dluhů. Zatímco mezi prvními třemi kategoriemi existuje jistá míra cirkulace, v případě, že se někdo dostane až do azylového domu AS, je cesta zpět k legálnímu bydlení obtížná.

Ačkoli pro poskytnutí azylového bydlení není nutný trvalý pobyt žadatele v Krnově, v případě plné kapacity azylového domu¹⁵⁴ dostávají přednost osoby s trvalým pobytem

¹⁵⁴ V čase terénního šetření byla kapacita celého zařízení hodnocena vedoucím sociálním pracovníkem jako dlouhodobě nedostačující. Toto potvrzovali i pracovníci MěÚ.

v Krnově a jeho spádových oblastech (Albrechtice, Osoblaha). Za nimi pak následují osoby s trvalým pobytem v Bruntále a okolí, Opavě a okolí a poté zbytku Moravskoslezského kraje.

Pobyt v azylovém domě je omezený na jeden rok.¹⁵⁵ Tento limit je nastavený tak, aby klienta mobilizoval a přitom mu poskytl dostatečnou dobu na řešení své situace. Na základě individuálního posouzení situace klienta jej lze případně i prodloužit (sociální pracovník AS). Jak ilustrovaly výše popsané migrační trajektorie dotazovaných domácností, problémem však je absence vhodného návazného bydlení.¹⁵⁶ Podle výpovědí respondentů oscilují strategie osob po uplynutí roku pobytu v azylovém domě AS od posunu do závažnějších kategorií bezdomovectví,¹⁵⁷ přes krátkodobé bydlení u známých po přesun do azylových domů v jiných městech (např. Opava). Sociální pracovník SA uvedl, že klienti zpravidla odcházejí do komerčních ubytoven (Hotel Praha, ubytovna Karnoly, ubytovna Karla Čapka, TJ Lokomotiva Krnov) či jiného typu samostatného bydlení (nájemní byty v obci Hošťálkovy, nájemní byty na Opavské a Staré ulici).

Nejzávažnější kategorie bezdomovectví¹⁵⁸ – lidé bez střechy, přespávající venku či v noclehárně – je v Krnově též zastoupena. Odhady počtu osob v této kategorii se různí. Dokument Mapování skupin obyvatel akutně ohrožených sociálním vyloučením ve vybraných čtyřech krajích¹⁵⁹ uvádí v roce 2010 pro Krnov 150 osob v kategorii bez přístřeší, což je v relativních číslech (0,6 % na celkovém počtu obyvatel města) druhá nejvyšší hodnota v rámci kraje. Tento údaj je založený na odhadu představitelů obce. V aktuálních odhadech počtu osob bez přístřeší získaných v čase šetření se představitelé města značně lišili od AS. Představitelé města sice bezdomovce uváděli jako skupinu ohroženou sociálním vyloučením, nicméně při odhadu velikosti této skupiny udávali relativně nízká čísla. Pracovníci Úřadu práce odhadli velikost populace osob bez přístřeší na 30. Ostatní oslovení neudali konkrétní čísla, ale problém komentovali následovně: *Problém není větší než jinde.*

...

Nejvíce trnem v oku veřejnosti jsou Romové a malá skupina bezdomovců, kteří jsou mimo síť sociálních služeb. Holdují alkoholu na veřejnosti a jsou tak více viditelní.

...

Naproti tomu pracovník AS se spíše přiklání k vyšším počtům uvedeným ve výše citovaném dokumentu s tím, že kapacita 95 lůžek v azylovém domě AS je téměř pořád naplněná, a i v denním centru byl zaznamenán nárůst zájmu až přes kapacitu zařízení. Jak představitelé obce, tak představitelé AS shodně zaznamenali trend zvyšujícího se počtu klientů azylového domu, kteří se zde octli především kvůli duševním problémům a s nimi související

¹⁵⁵ Práce s klientem azylového domu může být ukončena také předčasně z důvodů neplnění podmínek pro pobyt v zařízení (např. zákaz konzumace alkoholu). Dle výpovědi sociálního pracovníka AS se průměrně jedná o jednoho klienta za 1,5 měsíce.

¹⁵⁶ AS se snaží klienty azylového domu podporovat při hledání samostatného bydlení např. hledáním volných bytů na internetu, umožněním telefonického kontaktu (klient si od sociálního pracovníka zavolá na inzerovaný byt), doprovodem (sociální pracovník doprovází klienta na setkání s majitelem bytu). AS má rovněž dispoziční právo na 5 městských bytů (ulice Opavská a Stará), ve kterých bydlí bývalí klienti azylového domu. Například 4 klientům zprostředkovala AS v měsíci srpnu 2013 samostatné bydlení v obci Hošťálkovy. Rozdíly v úspěšnosti romských a neromských klientů při hledání ubytování po opuštění AS nepovažuje pracovník AS za významné.

¹⁵⁷ Bez střechy, dle typologie ETHOS.

¹⁵⁸ Dle typologie ETHOS.

¹⁵⁹ M. Mikeszová, J. Sládek, M. Lux, J. Česelský, V. Šmidák, M. Kadlecová: Mapování skupin obyvatel akutně ohrožených sociálním vyloučením ve vybraných čtyřech krajích (v Praze, Středočeském kraji, Jihomoravském kraji a Moravskoslezském kraji) v souvislosti s nedostupností bydlení. Praha 2010.

neschopnosti regulérní samostatné existence. Tato skupina osob se obecně pohybuje v „území nikoho“ na pomezí sociálního systému, zdravotní péče a běžného života. Ve stávající nabídce sociálních služeb v Krnově není v současné době příliš možností, jak osobám z této skupiny poskytnout péči či asistenci. Téma je do jisté míry v hledáčku pracovních skupin v rámci komunitního plánování.

5.3.3.4 Migrace do zahraničí a návraty

V průběhu šetření jsme se opakovaně setkaly se zmínkami o romských rodinách, které se v posledních několika letech odstěhovaly do Kanady nebo Velké Británie. V případě jedné z dotazovaných rodin, která tuto zkušenost měla a posléze se vrátila, bylo rozhodnutí odjet do zahraničí dáváno nepřímo do souvislosti se skutečností, že dům v lokalitě U Požárníků, ve kterém bydleli, byl prodán soukromníkovi. Explicitně artikulovanou motivací však byla snaha zlepšit svou ekonomickou situaci a získat přístup k lepším příležitostem práce a vzdělání mladých lidí v rodině. V porovnání s jinými obyvateli SVL šlo o rodinu, kde oba rodiče pracovali a jejich děti studovaly na středních školách. Lze tedy říci, že v tomto případě rodina, která se rozhodla odejít, již disponovala vyšším kulturním a ekonomickým kapitálem, než bylo v okolí běžné.

Jak již bylo zmíněno výše, jako problematická se často jeví situace neúspěšných žadatelů o azyl či dobrovolných navrátilců po jejich příjezdu zpět do Krnova. Výše zmíněná rodina požádala o městský byt a dostala byt v lokalitě Vrchlického, Mánesova, Alšova, který byl dle vyjádření respondentky v dezolátním stavu. Přes investice do jeho oprav, bylo bydlení v tomto bytě pro rodinu neudržitelné, a proto posléze přesunuli do jiného městského bytu lepší kvality, ale v rámci téže lokality. Respondentka v průběhu rozhovoru opakovaně deklarovala své přání nebydlet v romské lokalitě. Bytovou politiku města hodnotila jako „házení Romů na jednu hromadu“.

I když se jim podaří vyřešit bydlení, mívají děti navrátilců ze zahraničí často problémy s opětovným zařazením do školy. Jak uvedla pracovnice Klubu Devítka: *Je to pro nás těžké, vrátily se dvě rodiny z Kanady a z Anglie, ale těch odchodů bylo více. Často se také nevracejí. Dvě děti se vrátily, jedno v listopadu a druhé na konci dubna. Nikdy nechodily do české školy. Dali je do 2. místo do 3. třídy, museli jsme to s nimi dotahovat, malé děti to dotáhly, ani trojku neměly, ale větší problém je se staršími, nemají snahu sem chodit. Lze usoudit, že pokud by nebyly dostupné doučovací služby nevládních organizací, tak by mohla být budoucnost vzdělání těchto dětí ohrožena.*

Naopak pozitivní by mohlo být využití zkušeností navrátilců s fungováním sociálních služeb v těchto zemích pro hledání příkladů dobré praxe v práci s osobami ohroženými sociálním vyloučením.

5.4 Sociální bydlení

V současné české legislativě není sociální bydlení definováno. Nicméně i bez legislativní úpravy je možné na úrovni obcí koncipovat bytovou politiku tak, aby sociální bydlení zakotvovala. V tomto ohledu jsou důležité následující prvky: **bytová politika by měla směřovat k zajištění finančně dostupného bytového fondu pro nízkopříjmové skupiny obyvatel, zvýšení vymahatelnosti nájemného, posílení prostředků ochrany a pomoci nájemníkům ve vztahu k poskytovatelům nájemního bydlení a ubytování, revitalizaci**

lokalit obývaných ve vysoké koncentraci osobami vystavenými procesům sociálního vylučování.¹⁶⁰

Jak již bylo uvedeno v části analýzy zabývající se bydlením, město Krnov se ve strategických dokumentech přihlašuje k odpovědnosti za bytovou situaci svých obyvatel. Nicméně jednoznačná definice sociálního bydlení a jeho funkce a postavení v rámci bytového fondu města již není v dokumentech města výslovně zakotvena. Opatření obce č. 1/2013 člení **městský bytový fond** na následující skupiny (podrobněji popsane v kapitole Bydlení):

1. byty s pevně stanoveným nájemným,
2. byty ve vybraných domech (nájemné draženo obálkovou metodou),
3. startovací byty pro mladé,
4. byty pořízené se státní dotací,
5. byty krizové pomoci,
6. ubytovna.

Odbor správy majetku MěÚ považuje za sociální bydlení všechny uvedené kategorie s výjimkou bytů s nájemným draženým obálkovou metodou (2. skupina). Absence ucelené strategie, která by se věnovala sociálnímu bydlení, není pocítována.

Poněkud jiný přístup mají další aktéři bytové politiky, zejména ti, kdo řeší krizové situace obyvatel z kategorií ohrožených sociálním vyloučením. Pro tuto skupinu představitelů města, dalších institucí a nevládních organizací je neexistence strategie v oblasti sociálního bydlení významným faktorem, který limituje možnosti zlepšení situace skupin obyvatel města, které se nacházejí v obtížných životních situacích. V dané situaci jsou k řešení problematických jevů týkajících se bytové politiky využívány všechny možné nástroje stávající bytové politiky, nicméně tyto nástroje mají svá omezení daná právě jejich charakterem všeobecnosti.

5.4.1 Potřeby v oblasti sociálního bydlení

V rozhovorech s experty (zejména pracovníky sociálního odboru, neziskových organizací a dalších institucí zabývajících se osobami v krizových životních situacích) na téma potřeb v oblasti sociálního bydlení se objevovaly různé návrhy. Ve stávající nabídce bytů či ubytovacích služeb pro osoby ohrožené sociálním vyloučením bylo identifikováno několik významných mezer, jež by bylo žádoucí doplnit jak nabídkou bytové či ubytovací infrastruktury, tak i nabídkou doprovodných sociálních služeb. Týkaly se krizového bydlení a dlouhodobého sociálního bydlení.

5.4.1.1 Krizové bydlení

Jako nedostačující byla během terénního šetření uváděna **kapacita bytů krizové pomoci**. Dva byty jsou určeny pro potřeby klientů OSPODu, především na ty, u nichž je Město Krnov ustanoveno opatrovníkem. Jeden byt je určen pro potřeby klientů sociálního odboru, *kterí se dostali do tíživé životní situace bez vlastního zavinění*. (Opatření obce č. 1/2013) Tato celková kapacita dlouhodobě nedostačuje počtu případů osob v krizových situacích. Dále je pobyt v těchto bytech omezen na šest měsíců. Na základě individuálního posouzení případu je možné prodloužení doby ubytování, nicméně přetlak poptávky po krizových bytech působí v tomto ohledu jako omezující faktor. Pro vyřešení určitých životních situací šestiměsíční

¹⁶⁰ Agentura pro sociální začleňování: Příručka pro obce – bydlení. 2012.

období nepostačuje. Koliduje to například s potřebou některých klientů přečkat v chráněném ubytování dobu šesti měsíců od zaplacení dluhů městu, po jejímž uplynutí lze teprve získat městský byt. V rozhovorech se zástupci sociálního odboru a neziskových organizací byl často uváděn problém přechodu klientů do dalších typů (sociálního) bydlení. Pro různé typy klientů a různé životní situace by bylo potřeba vytvořit flexibilní systém, jehož pevnou součástí by byla složka návazných sociálních služeb. V současné době je problematická jak situace klientů, kteří jdou z krizového bydlení „za lepším“, tak těch, kdo jsou na cestě ke společenskému dnu. První skupina má buď možnost jít bydlet k soukromníkovi nebo žádat o jiný městský byt. První z těchto možností je finančně náročnější. Nicméně v některých případech není varianta městského bytu schůdná, protože klient nesplňuje některou z podmínek pro získání bytu (např. bezdlužnost či vazbu k městu). Klientům, kteří nezvládli svůj problém, ať už byl jakýkoli, vyřešit během doby šesti měsíců (možné je ale i prodloužení), také nezůstává příliš možností, kam jít. Z institucionálních možností jde víceméně pouze o azylový dům Armády spásy, jehož kapacity jsou limitované, nebo o některou ze soukromých ubytoven, které jsou ale finančně náročnější (viz výše). Pro tyto případy by se jevilo jako účelné značně rozšířit **bydlení v tréninkových bytech**,¹⁶¹ ve kterých by byly poskytovány **návazné sociální služby** klientům v různých životních situacích (navrátilci z výkonu trestu, oběti domácího násilí, bývalí klienti dětských domovů, apod.).

Uvedené problémy se dají vztáhnout i na **azylový dům AS**, jehož klientela se do určité míry překrývá s nájemníky bytů krizové pomoci. I zde je problém s nedostatečnou kapacitou zařízení a s neexistencí dostačujícího spektra možností návazného bydlení. V souvislosti se zlepšeními v oblasti krizového bydlení se dále objevily návrhy na flexibilnější využívání městské ubytovny.

5.4.1.2 Dlouhodobé sociální bydlení

Klienti s potřebou dlouhodobého sociálního bydlení se rekrutují především z domácností, které jsou na trhu bydlení diskriminovány (typicky na základě své romské etnicity) nebo je pro ně nájemní bydlení obtížně finančně dostupné, avšak mají dostatek kompetencí k jeho využívání. Tato charakteristika se často týká **osob, které se chtějí vymanit ze SVL** (protože jsou „slušní“, „nechtějí být s ostatními házeni do jednoho pytle“, atd. (výpovědi respondentů)), ale mají velmi omezené manévrovací možnosti vzhledem ke své špatné finanční situaci a k převládajícím stereotypům či rovnou diskriminaci, jež ztěžuje Romům rovný přístup k (soukromým) nájemním bytům.

Romští respondenti opakovaně uváděli, že získat byt u soukromého majitele je velký problém. V okamžiku, kdy majitel pochopí, že potenciální nájemník je romského původu, majitel začne tvrdit, že daný byt přestal být k dispozici. Tento jev potvrzovali i pracovníci neziskových organizací či sociálního odboru. V této souvislosti uváděli, že jejich asistence při zprostředkování jednání mezi soukromými majiteli a zájemci o byt romského původu v některých případech slouží jako jakási „garance“ pro majitele, kteří jsou pak více nakloněni pronajmout byt Romům.

¹⁶¹ Omezený počet tréninkových bytů v řádu jednotek je v současné době provozován některými neziskovými organizacemi (Armáda spásy, Slezská diakonie).

5.5 Shrnutí

- Obyvatelé SVL pociťují své vyloučení od zbytku populace a hodnotí jej negativně. Pocit prostorového vyloučení a materiálního znevýhodnění se navzájem posilují s negativním postojem vůči institucím města. Posiluje se také pasivní přístup k řešení vlastní životní situace.
- Obyvatelé lokality Vrchlického, Mánesova, Alšova nejčastěji zmiňovali jakožto viditelné důkazy nezájmu města o jejich situaci dlouhodobě nevyhovující a zhoršující se stav jejich bytů a chybějící infrastrukturu v blízkém parku a hřišti pro míčové hry.
- Lokalita Vrchlického, Mánesova, Alšova se vyliďňuje, což s sebou přináší jak pozitivní trendy, tak nejistotu ohledně budoucnosti. Plány města, jak s touto lokalitou naložit, nejsou veřejně přístupné a živí proto nejrozumnější spekulace, které posilují pocit nejistoty a nespokojenosti obyvatel SVL. Nejasnost ohledně budoucích plánů města a chybějící komunikace mezi představiteli města a obyvateli se týká všech SVL.
- Z lokalit Stará, Libušina a U Požárníků odcházejí Romové. Na rozdíl od SVL Vrchlického, Mánesova, Alšova jsou zde romští obyvatelé více rozptýleni mezi neromským obyvatelstvem. Vztahy mezi oběma skupinami jsou romskými obyvateli hodnoceny jako problematické.
- Albrechtická se postupně stává SVL. Její umístění na periferii města jde podle dotázaných obyvatel ruku v ruce s okrajovým zájmem města o řešení vznikajících a prohlubujících se problémů. Stav veřejného prostoru na Albrechtické je v porovnání se srovnatelným typem bydlení jinde ve městě velmi zanedbaný. Vysoká fluktuace obyvatel, často Romů, v posledních letech způsobila špatné renomé této lokality. Tento faktor také přispívá k negativním postojům neromských obyvatel vůči jejich romským sousedům a Romům obecně.
- Jednotlivé SVL jsou propojené migračními toky. Významnými prvky v typických migračních trajektoriích obyvatel Krnova jsou byty v SVL, byty (pokoje) na ubytovnách, byty mimo město (Osoblaha a jiné menší obce) a noclehy v azylovém domě Armády spásy.
- Bezdomovectví je jevem, který není příliš akcentován zástupci města, je však rozšířené a stávající kapacity institucí pracujících s touto cílovou skupinou jsou přeplněné.
- Z migračních trajektorií dotázaných domácností lze vyvodit, že romské rodiny hodnotí jako obtížné získat městský byt mimo SVL. Respondenti s přímou zkušeností ubytování v azylovém domě Armády spásy setrvali v situaci ohrožení bezdomovectvím.
- Romské rodiny, které se do Krnova vrací po pobytu v zahraničí, často čelí problémům s ubytováním a se zapojením dětí do školní docházky. V tomto kontextu je třeba vyzdvihnout zásadní význam doučovacích služeb poskytovaných nevládními organizacemi.

5.6 Doporučení

- Dostupnost krizového bydlení a návazného bydlení pro osoby, které opouští krizové byty či podobná zařízení, by mohla být zlepšena **zavedením systému prostupného**

bydlení.¹⁶² Prvním krokem by mohlo být rozšíření nabídky tréninkového bydlení s navázanými sociálními službami.

- Při výběru bytů do kategorií sociálního bydlení by měl být brán zřetel na jejich **prostorové rozmístění**. Pro účely integrace cílových skupin by se mělo jednat o byty mimo SVL v co nejširší nabízené škále typů a lokací.
- **Zlepšení komunikace mezi městem a obyvateli SVL:** možnost uspořádat sérii veřejných diskusí o plánech do budoucnosti pro tyto lokality. V rámci těchto debat by bylo možné prezentovat perspektivu města jakožto vlastníka a správce nemovitostí a vyslechnout stížnosti a návrhy různých skupin obyvatel. Takováto akce by mohla obyvatele lokalit přesvědčit o tom, že se o jejich názory a zkušenosti město zajímá a posílit jejich zájem spolupracovat na zlepšení situace v SVL.
- Domníváme se, že i **menší investice města do veřejného prostoru v SVL** (například v podobě nových laviček) by mohla výrazně zlepšit nastavení jejich obyvatel při komunikaci s městem. Pokud by tato investice předcházela výše zmíněné veřejné debatě, jistě by to pozitivně ovlivnilo její tón.
- Problematický technický stav bytového fondu v SVL je faktorem, který přispívá k odchodům obyvatel. Investice do zkvalitnění bytového fondu by pomohly tento trend zvrátit.
- V lokalitě Stará, Libušina a i v lokalitě Albrechtická vystupuje do popředí problém vztahů mezi majoritou a Romy. Domníváme se, že v těchto oblastech by bylo přínosné zavést **metody komunitní sociální práce**.

¹⁶² Prostupné bydlení je definováno jako „komplexní, hierarchicky uspořádaný systém různých forem sociálního bydlení, jehož jednotlivé stupně se liší komfortem, režimem, podmínkami přidělení, typem smlouvy, a jež jsou provázány s doprovodnými sociálními službami“. Jeho cílem je: „zajištění nájemního bydlení pro domácnosti, které nemohou za tržních podmínek získat přiměřené, kvalitativně standardní a prostorově nevyloučené bydlení.“ Jan Snopek, Systém prostupného bydlení (prezentace). Agentura pro sociální začleňování: http://www.mpsv.cz/files/clanky/12800/prezentace_7.pdf

6 Doporučení

Obecné principy

Představitelé města a nevládních organizací by měli usilovat o aktivní zapojení sociálně vyloučených obyvatelů Krnova do definování vlastních potřeb. Není třeba hledat jednoho reprezentujícího vůdce Romů, ale spíše vytvořit taková participativní fóra, kde budou moci zaznít různé názory sociálně vyloučených obyvatel. V tomto kontextu je také žádoucí pravidelná komunikace se sociálně vyloučenými obyvateli o městské politice, včetně záměrů městské samosprávy s jednotlivými lokalitami.

Bydlení

Pro zlepšení komunikace v rámci bytové politiky by bylo žádoucí, aby se zástupce/zástupkyně sociálního odboru stal/a členem/členkou bytové komise.

Považujeme za prospěšné snahy města o zkvalitnění technického stavu SVL. Aby se předešlo tomu, že v důsledku prováděných rekonstrukcí bytů/domů dojde k nekontrolované migrační vlně stávajících obyvatel, bylo by potřebné zohlednit v plánu investic do bytového fondu města problematiku sociálního vyloučení a zvážit možné dopady rekonstrukce bytů/domů v SVL na obyvatelstvo.

Podmínky bydlení v lokalitě Vrchlického, Mánesova, Alšova jsou v mnoha ohledech nevyhovující. Příslušný stavební úřad by mohl hrát aktivnější roli při výkonu dozoru nad zajišťováním ochrany veřejných zájmů.

Investice města do veřejného prostoru v SVL, byť jen symbolická, by mohla výrazně zlepšit postoje obyvatel SVL k městu.

Dostupnost krizového bydlení a návazného bydlení pro osoby, které opouští krizové byty či podobná zařízení, by mohla být zlepšena zavedením systému prostupného bydlení. Prvním krokem by mohlo být rozšíření nabídky tréninkového bydlení s navázanými sociálními službami.

Při výběru bytů do kategorií sociálního bydlení by měl být brán zřetel na jejich prostorové rozmístění. Pro účely integrace cílových skupin by se mělo jednat o byty mimo SVL v co nejširší nabízené škále typů a lokací.

Zaměstnanost

Sociální vyloučení Romů je kromě etnické diskriminace způsobeno i nízkou kvalitací. Měla by být posílena opatření směřující k podpoře mladých lidí v pokračování ve studiu na střední škole. Bylo by žádoucí zlepšit nabídku učňovských odborů pro dívky a mladé ženy přímo v Krnově.

Město by mělo zachovat dobrou spolupráci s Technickými službami a posílit umisťování pracovníků ve veřejně prospěšných pracích na trh práce. Role veřejně prospěšných prací jakožto nástroje prostupného zaměstnávání by mohla být posílena. V současnosti je městem využívána nedostatečně.

Sociální služby

Relevantní instituce města i nevládního sektoru by měly i nadále usilovat o dostatečné pokrytí sociálními službami ve všech lokalitách, a to i v těch prostorově vzdálenějších jako je SVL na Albrechtické ulici.

Doporučujeme zachovat detašované pracoviště sociálního odboru MěÚ v SVL Vrchlického, Mánesova, Alšova.

U všech druhů poskytovaných sociálních služeb se z perspektivy potřeb domácností v SVL osvědčily metody terénní sociální práce. Z hlediska rozvoje lokalit a práce s komunitou se jeví jako žádoucí budovat podmínky pro zavedení nebo rozšíření metod komunitní sociální práce.

Vzdělávání a rodina

Systém alternativního předškolního vzdělávání dětí ze SVL je v Krnově z velké části zajišťován nevládními organizacemi. Částečně se tak daří zlepšovat připravenost těchto dětí na školní docházku. Dlouhodobá udržitelnost těchto projektů je však vzhledem k závislosti organizací na úspěšnosti při zajištění budoucího financování nejistá. Žádoucí by bylo, kdyby předškolní vzdělávání zajišťovaly instituce k tomu primárně určené – mateřské školy, kam v současné době dochází mizivý počet dětí ze SVL. I přes bezplatné vzdělávání dětí v posledním ročníku a povinnost MŠ přijmout děti předškolního věku stále existují pro rodiče SVL bariéry bránící posílání dětí do MŠ. Snahou města by proto mělo být pracovat na odstranění těchto bariér, mnohdy spočívajících pouze na špatné informovanosti rodičů či jiných, relativně snadno překonatelných faktorech. Široká spolupráce institucí, včetně institucí zajišťujících terénní sociální služby, je v této problematice žádoucí.

Na úrovni základního vzdělávání je jako příklad dobré praxe inkluzivního vzdělávání třeba vyzvednout spolupráci mezi ZŠ Janáčkovo nám., Klubem Devítka a rodiči v SVL Vrchlického, Mánesova, Alšova, která zlepšila školní výsledky i docházku dětí ze SVL. Tento systém spolupráce by mohl být uplatněn i na ostatních základních školách ve městě.

Školy i nevládní organizace pracující s mládeží ohroženou sociálním vyloučením by se měly více věnovat osvětové činnosti směřující k prevenci raného zakládání rodiny v této cílové skupině. Tento faktor se jeví (zejména u dívek) jako významná bariéra úspěšného dokončování středoškolského studia.

Aktuální personální obsazení OSPOD je jeho zaměstnanci vnímáno jako nedostačující. Do budoucna by bylo možné blíže spolupracovat s Agenturou pro sociální začleňování při získávání dotací na rozšíření počtu a školení zaměstnanců.

Prevence kriminality

Město by mohlo aktivněji využít Dotačního systému prevence kriminality Ministerstva vnitra ČR (například při revitalizaci veřejného prostoru v SVL a zlepšení možností volnočasového využití tamní mládeže) a posílit spolupráci mezi MěÚ, Policií ČR a NNO.